Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang

Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang

De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld

Gecombineerde metingen 2017-2024

Bodine Romijn

Pauline Slot

IJsbrand Jepma

Paulien Muller

Merel Breedeveld

Vaso Tiliopoulou

Paul Leseman

LKK, Juni 2025

Universiteit Utrecht

SARDES

Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang

Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang

De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld

Analyses op basis van de gecombineerde gegevens metingen 2017-2024

Voorwoord

Voor de zesde keer presenteert het consortium van de Universiteit Utrecht en Sardes haar bevindingen over de kwaliteit van de kinderopvang in Nederland. Met de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) meet het consortium vanaf 2017 de kwaliteit in de vier typen kinderopvang in Nederland: kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang.

Zonder de welwillende medewerking van vele kinderopvangorganisaties en -medewerkers was de uitvoering van de LKK2024 onmogelijk geweest. Daarom willen wij allereerst grote dank uitspreken aan alle pedagogisch medewerkers en gastouders die de observatoren gastvrij hebben ontvangen en aan alle leidinggevenden van kinderopvangorganisaties en medewerkers van gastouderbureaus die dit mede mogelijk hebben gemaakt.

Daarnaast zijn wij blij met de grote flexibiliteit en inzet waarmee het observatorenteam door het hele land in totaal 121 locatiebezoeken heeft afgelegd en beeldmateriaal heeft gecodeerd. Wij bedanken – in alfabetische volgorde – onze kundige observatoren: Stijn Andringa, Lidia Bonestroo, Kirsten van den Dool, Tess van der Heide, Lotte Hendriks, Silke Hobma, Bram van Keep, Manet der Kinderen, Pleun Klein, Lieke Leutscher, Xanne Muller, Sanne de Rouwe, Floor Spitters, Elja Timmer, Annick Vonk, Lisa van de Waerdt, Lotte Werner, Britt Wessels en Femke Zwaginga. De observatoren werden achter de schermen ondersteund door het capabele matchmakers team: Lotte Baten, Tess van der Heide, Asha Philippo en Lotte Werner. We zijn blij met de doortastendheid en volharding waarmee zij 121 locaties hebben overtuigd van nut en noodzaak om mee te doen aan de LKK2024.

Binnen de Universiteit Utrecht hebben Merel Breedeveld en Vaso Tiliopoulou een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van de LKK2024, in termen van toezien op de kwaliteit van de verzamelde data en de begeleiding van observatoren in het veld. Binnen Sardes coördineerde Tanja Tahalele het veldwerk in alle opzichten, zoals het aansturen van het matchmakersteam, de afstemming met het observatorenteam, het beheren van het informatieverwerkingssysteem en de nieuwskanalen. Samen met Patricia Bansie was zij tevens verantwoordelijk voor het blurren van het filmmateriaal.

Dank ook aan het Kohnstamm Instituut en het NCKO voor de flexibele samenwerking bij het coderen van de video-opnamen die in het kader van de LKK zijn gemaakt.

Op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is een klankbordgroep ingericht die structureel meedenkt met het LKK-team. Ook dit jaar weer hebben de leden van de klankbordgroep op constructieve wijze bijgedragen aan het duiden van de LKK-resultaten, het doorspreken van enkele opvallende bevindingen en het formuleren van speerpunten voor verder onderzoek. In de klankbordgroep zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd: Brancheorganisatie Kinderopvang, Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang, Sociaal Werk Nederland, BOinK, Voor Werkende Ouders, GGD GHOR Nederland, Onderwijsinspectie, VNG, NJi, Expertisecentrum Kinderopvang, Universiteit Leiden, PPINK, Nysa, BVOK en KNGO.

Tot slot bedanken we onze opdrachtgevers vanuit het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de prettige samenwerking.

Pauline Slot, Bodine Romijn & Paul Leseman (Universiteit Utrecht),
IJsbrand Jepma & Paulien Muller (Sardes)

Inhoud

Voorwoord 5
Samenvatting 9
Proceskwaliteit 9
Omgevingskwaliteit 10
Activiteitenaanbod en pedagogisch klimaat 10
Gastouders 11
Trendanalyses en conclusies 12

1. Inleiding 13
1.1 Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) 13
1.2 Ontwikkelingen in de kinderopvang 14
1.3 Leeswijzer 14

2. Kinderopvang door de jaren heen 15
2.1 Contextuele ontwikkelingen in de kinderopvang 15
2.2 Onderzoek naar kwaliteit 19
2.3 Conclusie 25

3. Kwaliteit in de kinderdagopvang 26
3.1 Observaties 29
3.1.1 Observaties met de CLASS 29
3.1.1.1 Kwaliteit voor baby's: observaties met de CLASS Infant 30
3.1.1.2 Kwaliteit voor peuters: observaties met de CLASS Toddler 31
3.1.1.3 Horizontale versus verticale groepen 32
3.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen 35
3.1.3 Observaties met de omgevingsschaal 37
3.1.3.1 Horizontale versus verticale groepen 40
3.2 Vragenlijstgegevens 40
3.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 40
3.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 42
3.2.3 Activiteitenaanbod 42

4. Kwaliteit in de peuteropvang 43
4.1 Observaties 45
4.1.1 Observaties met de CLASS 45
4.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen 47
4.1.3 Observaties met de omgevingschaal 49
4.2 Vragenlijstgegevens 52
4.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 52
4.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 53
4.2.3 Activiteitenaanbod 54

5. Kwaliteit in de buitenschoolse opvang 55
5.1 Observaties 58
5.1.1 Observaties met de CLASS 58
5.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen 60

5.1.3 Observaties met de omgevingsschaal 62
5.2 Vragenlijstgegevens 64
5.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 64
5.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 66
5.2.3 Activiteitenaanbod 67
6. Kwaliteit in de gastouderopvang 69
6.1 Observaties 73
6.1.1 Observaties met de CLASS 73
6.1.1.1 Kwaliteit voor baby's: observaties met de CLASS Infant 73
6.1.1.2 Kwaliteit voor peuters: observaties met de CLASS Toddler 74
6.1.1.3 Kwaliteit voor schoolgaande kinderen: observaties met de CLASS Pre-K 74
6.1.2 Observaties met de omgevingsschaal 75
6.2 Vragenlijstgegevens 76
6.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 76
6.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 78
6.2.3 Activiteitenaanbod 78
6.3 Kwaliteitsprofielen 79
6.3.1 Kwaliteitsprofielen: vijf gastouderprofielen 79
6.3.2 Kwaliteitsprofielen en de relatie met structurele kenmerken 83
6.3.3 Typologie van gastouders 85
7. Onderzoeksopzet 90
7.1 Steekproef 90
7.1.1 Procedure steekproeftrekkingen 91
7.1.2 Steekproeftrekking 2024 92
7.2 Respons en non-respons 92
7.2.1 Representativiteit LKK 95
7.3 Werving en toestemmingsprocedure 96
7.4 Meetinstrumenten 99
7.4.1 Observatie-instrumenten 99
7.4.1.1 CLASS raamwerk 100
7.4.1.2 NCKO-interactieschalen 104
7.4.1.3 Omgevingsschalen 105
7.4.2 Vragenlijsten pedagogisch medewerkers en gastouders 108
7.5 Procedures 115
Referenties 117
Bijlage A – Kinderdagopvang 119
Bijlage B – Peuteropvang 124
Bijlage C – Buitenschoolse opvang 127
Bijlage D – Gastouderopvang 130
Colofon 139

Samenvatting

De Universiteit Utrecht en Sardes brengt van 2017-2025 jaarlijks de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang in kaart onder de naam *Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang* (LKK). In dit rapport worden de deelresultaten van de meting van 2024 gepresenteerd voor **de kwaliteit van de kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang.**

Er zijn in totaal **121 kinderopvanglocaties** bezocht (waarvan 34 kinderdagopvanglocaties, 32 peuteropvanglocaties, 32 buitenschoolse opvanglocaties en 23 gastouders). De respons in de centrumopvang is goed, net als eerdere jaren. De respons in de gastouderopvang blijft laag, en in 2024 hebben 23 gastouders meegedaan in plaats van de beoogde 32, waardoor de resultaten mogelijk niet representatief zijn voor de sector. **De conclusies over de ontwikkeling van de kinderopvangkwaliteit** zijn gebaseerd op ruim **4000 live observatiecycli** en bijna **3400 kwaliteitsbeoordelingen vanaf video-opnames** afkomstig van meer dan **900 verschillende locaties**.

Proceskwaliteit

De **kwaliteit van de interacties** bestaat uit de emotionele en educatieve proceskwaliteit. Emotionele proceskwaliteit gaat over de wijze waarop pedagogisch medewerkers en gastouders kindvolgend en responsief zijn in hun interacties, een positieve sfeer creëren in de groep en daarbinnen een duidelijke structuur bieden en grenzen stellen zodat kinderen hun autonomie kunnen ontwikkelen. **De emotionele proceskwaliteit is in 2024 in alle opvangsoorten goed, ook in internationaal perspectief**. De spreiding is relatief klein en er zijn geen grote uitschieters naar beneden, behalve voor de buitenschoolse opvang. Verder blijkt er een **licht stijgende trend vanaf 2017**.

De educatieve proceskwaliteit omvat de ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen. Het stimuleren van spel en exploratie, het bieden van een rijk taalaanbod en het geven van ondersteunende feedback bevordert de cognitieve en taalontwikkeling van kinderen. De gemiddelde **educatieve proceskwaliteit in alle opvangtypen lager is dan de emotionele proceskwaliteit**, maar er is sinds 2017 een **stijgende trend**. Vooral in de kinderdagopvang is de educatieve kwaliteit sterk verbeterd. Gemiddeld valt de **educatieve proceskwaliteit in de middenrange,** wat **vanuit internationaal perspectief relatief hoog** is.

Er zijn **grotere verschillen in educatieve kwaliteit binnen alle opvangsoorten**, met zowel uitschieters naar beneden als naar boven. Er zijn ook verschillen tussen de opvangsoorten. Zo is **de educatieve kwaliteit lager in de buitenschoolse opvang dan de kinderdag- en peuteropvang**. In de buitenschoolse opvang is de educatieve kwaliteit laag tot middelmatig. In de gastouderopvang is de educatieve kwaliteit in 2024 wat hoger vergeleken met de andere opvangsoorten, maar deze resultaten zijn mogelijk niet representatief. In de paragraaf over gastouderprofielen wordt er nader ingegaan op deze resultaten.

De kinderopvang is een unieke context waar kinderen in een groep worden opgevangen en waar kinderen kunnen leren hoe zij onderdeel zijn van een groep. Daarom is de aandacht voor groepssocialisatie in kaart gebracht. Dit is de mate waarin pedagogisch medewerkers en gastouders **sensitief zijn naar de groep als geheel** en momenten benutten om de

groepsverbondenheid en gezamenlijkheid te versterken. Dit is aanvullend op de emotionele en educatieve proceskwaliteit waarbij individuele kinderen meer centraal staan. In alle opvangsoorten wordt er **gemiddeld laag** gescoord op groepssocialisatie. Maar de spreiding is groot, zowel tussen locaties als gedurende de dag. Vooral tijdens gerichte (creatieve en educatieve) activiteiten is er meer aandacht voor de hele groep en de interacties tussen kinderen. Er is nog geen internationaal vergelijkingsmateriaal en er zijn nog geen benchmarks voor deze schaal. Maar de resultaten laten, net als andere observatie- en vragenlijstgegevens, zien dat **pedagogisch medewerkers het moeilijk vinden om de interacties tussen kinderen onderling goed te begeleiden**. Ook is de kwaliteit in dit opzicht gedaald.

Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit verwijst naar verschillende kwaliteitsaspecten, zoals de inrichting van de ruimte, beschikbaarheid en toegankelijkheid van materiaal, structuur van het programma en omgang met ouders. De observatie-instrumenten zijn vanuit hetzelfde raamwerk ontwikkeld maar specifiek afgestemd op de eigenheid van de vier verschillende opvangsoorten. **De omgevingskwaliteit is voor alle opvangtypen gemiddeld op orde met zowel onderdelen die goed (bijvoorbeeld de ruimte en meubilering) als voldoende (bijvoorbeeld beschikbaarheid van materiaal) zijn**. Er is sinds 2017 een duidelijke **dip in kwaliteit rond de coronaperiode**. Die dip geldt voor alle aspecten, maar vooral voor het contact met ouders en de kwaliteit van het dagprogramma. Inmiddels is de omgevingskwaliteit op alle onderdelen **grotendeels hersteld**. Sinds 2021 wordt ook de aandacht voor diversiteit en inclusie in de omgeving meegenomen, zoals oog hebben voor individuele verschillen in ontwikkelingsbehoeften en de zichtbare representatie van diversiteit in de inrichting, materialen en activiteiten. Deze observaties en ook de vragenlijstgegevens tonen dat er gemiddeld **weinig aandacht is voor diversiteit en inclusie**. Wel is er een **gestage toename sinds 2021**, behalve voor de buitenschoolse opvang.

Activiteitenaanbod en pedagogisch klimaat

Pedagogisch medewerkers en gastouders hebben gerapporteerd over het activiteitenaanbod. Er is gevraagd naar een grote verscheidenheid aan activiteiten en de frequentie waarin ze voorkomen. De activiteiten zijn aangepast aan de leeftijd en context van de betreffende opvangsoort. **Er zijn grote verschillen in aanbod tussen de verschillende activiteitencategorieën, opvangsoorten en opvanglocaties.** Gemiddeld komen samenspel en activiteiten rondom exploratie en motorische ontwikkeling het vaakst voor in alle opvangtypen. Ook talige activiteiten (zoals voorlezen) komen regelmatig voor, gevolgd door creatieve en musische activiteiten, en buitenspel en uitstapjes. Er is minder aandacht voor ontluikende gecijferdheid (zoals bordspelletjes) en wetenschap en techniek (zoals slijm maken). Activiteiten rondom burgerschapsvorming (zoals praten over overeenkomsten en verschillen tussen mensen) komen ook niet veel voor. In de buitenschoolse opvang is het aanbod het minst frequent (met uitzondering van de buitenactiviteiten en uitstapjes), wat deels te verklaren valt doordat de buitenschoolse opvang minder uren open is. Maar het is zorgelijk dat er sinds 2017 een **aanhoudende verschraling is van het activiteitenaanbod**, voor zowel de frequentie als de variatie in het aanbod op de buitenschoolse opvang.

Andere aspecten, zoals aandacht voor **kinderparticipatie** en **opendeurenbeleid**, zijn gelijk gebleven over de tijd, **maar verschillen wel tussen de opvangsoorten**. Zo is de mate waarin kinderen inbreng hebben bij de vormgeving van het dagprogramma en beleid

(kinderparticipatie) het grootst in de buitenschoolse opvang. Ook een opendeurenbeleid komt hier vaker voor. Verder blijken er in de **peuteropvang** in 2024 iets meer wisselingen in de groepssamenstelling gedurende de dag vergeleken **met voorgaande jaren**.

Hoewel medewerkers over het algemeen tevreden zijn over hun werk, bleek de algehele werkbeleving verslechterd na de coronaperiode. **Voor de kinderdagopvang en peuteropvang is er in 2024 sprake van een iets betere werkbeleving, terwijl de werkbeleving in de buitenschoolse opvang verder verslechterd is.** Vervolgmetingen moeten uitwijzen hoe de werkbeleving zich verder ontwikkelt in de sector.

Tot slot zijn de **groepsgrootte, beroepskracht-kindratio, opleidingsniveau en werkervaring grotendeels stabiel** gebleven. In de **buitenschoolse opvang** zijn medewerkers gemiddeld **meer uren gaan werken en hebben nu vaker een vast contract**. Mogelijk komt dit voort uit initiatieven in de sector om personeel aan te trekken en vast te houden (bijvoorbeeld door het bieden van combinatiecontracten). Verder is de **gemiddelde ratio in de buitenschoolse opvang toegenomen van 1 op 9 naar 1 op 10** (nog altijd lager dan het toegestane maximum). De vernieuwde regels voor het berekenen van de BKR spelen hier mogelijk een rol in.

Gastouders

In **2024 waren minder gastouders bereid om mee te doen** aan het onderzoek waardoor het beoogde aantal van 32 gastouders niet gehaald is. Er hebben 23 gastouders deelgenomen aan deze meting. De geboden kwaliteit van deze gastouders is op een aantal aspecten hoger, zoals de educatieve kwaliteit en het aanbod van spel en activiteiten**.** Net als in de andere opvangsoorten blijkt ook bij gastouders dat de kwaliteit in de afgelopen jaren is gestegen. Dit past bij de professionaliseringsslag die speelt in de branche (door aangescherpte regelgeving en initiatieven van de sector zelf). Echter, de respons bij gastouders is veel lager dan bij de andere opvangsoorten, dus er zijn zorgen over de representativiteit van de steekproef. Dat maakt het moeilijker om trends in de gastouderopvang te duiden.

Om meer inzicht te krijgen in de kwaliteit die gastouders bieden, zijn daarom aanvullende analyses gedaan op de totale steekproef van 253 gastouders. Op basis van de kwaliteitsdata (proceskwaliteit en omgevingskwaliteit) zijn gastouders, die op elkaar lijken in de kwaliteit die zij bieden, gegroepeerd in verschillende profielen. Deze profielen zijn vervolgens met elkaar vergeleken op een aantal kenmerken van gastouders en de kinderen die ze opvangen. Zo ontstaat een beeld van **verschillende typen gastouders**. Deze analyses zijn eerder al eens uitgevoerd op de gastouders die in de periode 2017-2019 zijn bezocht.

Net als in 2017-2019 blijken er vijf typen gastouders uit de data. Zo'n **9%** van de gastouders past bij profiel 1 **(laagst scorende groep**). De kwaliteit van de gastouders in dit profiel is op alle aspecten laag en van een zorgelijk niveau. **13%** van de gastouders (profiel 2) biedt **voldoende emotionele veiligheid, maar heeft relatief weinig aandacht voor de brede ontwikkeling** van kinderen. De grootste groep past in het derde profiel **(39%)** waarin de **emotionele kwaliteit voldoende** is. Er zijn ook **weinig interacties die de ontwikkeling van kinderen ondersteunen, maar er is wel een passend aanbod van spel en activiteiten**. Bijna 40% van de bezochte gastouders behoort tot de twee hoogste profielen (profiel 4 = **11%**; profiel 5 = **28%**). Gastouders in profiel 4 bieden een **hoge emotionele en een voldoende**

educatieve kwaliteit. In profiel 5 is **ook de programmakwaliteit iets hoger**, waarbij er een individueel programma is met zowel vrij spel en als georganiseerde activiteiten.

Gastouders verschillen in achtergrondkenmerken en kenmerken van de kinderen die zij opvangen. Zo zijn gastouders in **profiel 1** wat **jonger** en hebben ze **minder werkervaring**. Verder hebben ze een sterkere **dienstverlenende oriëntatie**, zoals het bieden van veel flexibiliteit. Ze vangen gemiddeld de **meeste kinderen** op in de week, **vaker schoolgaande kinderen** en rapporteren meer dat kinderen gedragsproblemen hebben. Gastouders in **profiel 4 en 5** zijn over het algemeen het **best geschoold**. Gastouders in profiel 5 hebben het **hoogste opleidingsniveau** en in beide profielen hebben gastouders **meer nascholing** gevolgd, bijvoorbeeld over het omgaan met zorgkinderen en het inzetten van VVE of specifieke cursussen voor de opvang van baby's. Gastouders in profiel 5 vangen ook relatief **meer jonge kinderen** op en rapporteren meer (**pedagogisch inhoudelijk) contact met ouders**.

De gastouders die in 2024 mee hebben gedaan blijken vaker in de twee hoogste profielen te passen (profiel 4 en 5). Ruim de helft behoort zelfs tot het hoogste profiel en slechts één gastouder past in profiel 1 (laagste kwaliteit). Dit is een verschuiving ten opzichte van eerdere metingen met zo'n 20 tot 30% van de gastouders in het hoogste profiel. **Er kunnen verschillende verklaringen zijn**. Mogelijk is er een **verschuiving in de sector** waarin een professionaliseringslag plaatsvindt met het oog op de veranderende kwaliteitseisen. Het aantal gastouders loopt al een aantal jaren terug, wat mogelijk een schifting betekent in kwaliteit. De resultaten kunnen ook betekenen dat de **steekproef van 2024 selectiever** is en duiden op een verminderde bereidheid om deel te nemen aan het onderzoek.

Trendanalyses en conclusies

In de afgelopen bijna 30 jaar is er veel veranderd in de kinderopvangsector. In de huidige rapportage is niet alleen ingezoomd op de trends sinds de start van de LKK in 2017, maar is de kwaliteit ook vergeleken met eerdere metingen (vanaf 1995 voor de kinderdagopvang). De sector is sinds 1995 explosief gegroeid, wat gepaard ging met een **daling van de kwaliteit**. Hoewel de sector onverminderd doorgroeit, getuige de wachtlijsten op veel plekken in het land, laat de **kwaliteit vanaf 2008 een stijgende lijn zien**, met her en der wat fluctuaties en **een coronadip**. De verschillende, opeenvolgende **wetten en eisen om de kwaliteit verder te verbeteren en professionaliseringsinitiatieven vanuit de sector zelf, lijken daarmee hun vruchten af te werpen.** Echter, door aanhoudende personeelskrapte staat de sector onder druk.

Hoewel er over het algemeen sprake is van een **stijgende kwaliteitstrend gedurende de LKK**, zijn er in 2024 signalen van een dalende kwaliteit. De nieuwe meting in 2025 zal moeten uitwijzen of het een tijdelijke fluctuatie is of het begin van een dalende trend. De dalende kwaliteit betreft vooral de **buitenschoolse opvang** en in sommige opzichten is er op basis van voorgaande metingen al **sprake van een neerwaartse trend**. Zo is er een aanhoudende daling van de werkbeleving (in tegenstelling tot de kinderdagopvang en peuteropvang) en is er over de hele linie een verschraling van het activiteitenaanbod. De buitenschoolse opvang blijft in dit opzicht achter op de kinderdag- en peuteropvang. Hoewel meer medewerkers een vast contract hebben en ze ook meer uren werken per week, blijkt dit wel samen te gaan met een minder positieve werkbeleving wat op den duur kan resulteren in ziekte of uitstroom. **Om het tij te keren is meer investering in tijd en energie nodig in de buitenschoolse opvang**.

1. Inleiding

1.1 Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK)

De Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) is een langlopend onderzoek uitgevoerd door een consortium van de Universiteit van Utrecht en Sardes. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als doel om de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang jaarlijks te monitoren. Dit rapport bevat de bevindingen van de gecombineerde kwaliteitsmetingen uit 2017 tot en met 2024 in de kinderdagopvang, de peuteropvang[1], de buitenschoolse opvang en de gastouderopvang in Nederland. De LKK wordt volgens een zogenaamde *'rolling sampling'* methode uitgevoerd, met jaarlijkse metingen in relatief kleine, maar representatieve steekproeven. Door de gegevens van opeenvolgende jaren te combineren, ontstaat geleidelijk één grote steekproef[2].

Kenmerkend voor de LKK-werkwijze is:

- Het betreft jaarlijkse metingen van 2017 tot en met 2025 volgens een 'rolling sampling' model.
- De meting is gericht op alle vormen van kinderopvang, inclusief de gastouderopvang.
- Naast het eerder door het NCKO gehanteerde instrumentarium worden andere instrumenten ingezet om de kwaliteit te meten, zoals de CLASS, InCLASS en uitgebreide vragenlijsten, gericht op de achtergrond en werkbeleving van de medewerkers en organisatiekenmerken.
- Dit verbreedt de manier waarop naar kwaliteit wordt gekeken en maakt internationale vergelijking beter mogelijk.
- Tenslotte ontvangen alle deelnemers een terugkoppeling van de bevindingen op de eigen locatie, met concrete tips en tops. Dit illustreert de wens vanuit de LKK om samen met het werkveld de kwaliteit van de kinderopvang verder te versterken.

De LKK is zo opgezet dat een vergelijking met eerdere kwaliteitsmetingen door het NCKO en Kohnstamm Instituut mogelijk is, waarmee lange termijn-trends in de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang kunnen worden gevolgd[3]. Daarom worden video-opnamen gemaakt van interacties in de kinderopvanggroepen en gastoudergezinnen[4] die door respectievelijk het NCKO en Kohnstamm Instituut met hun instrumenten op vergelijkbare wijze zijn beoordeeld als in de eerdere kwaliteitsmetingen.

[1] Onder de peuteropvang verstaan wij de voormalige peuteropvang in peuterspeelzalen, die bij wet per 1 januari 2018 is geharmoniseerd met de kinderdagopvang wat betreft kwaliteit, toezicht en financieringsstructuur. Peuterspeelzalen worden in toenemende mate overgenomen door kinderdagopvangorganisaties. Voor zover zij nog als apart opvangtype worden aangeboden binnen de kinderdagopvang, vallen ze in dit onderzoek ook onder peuteropvang.

[2] Wegens de coronapandemie is de LKK genoodzaakt geweest om aanpassingen in het onderzoeksdesign door te voeren. Zo is in overleg met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid besloten om de meting van 2020 te staken en opnieuw voort te zetten in 2021. Tevens is besloten om de metingen van 2021-2022 te combineren. In de huidige rapportage worden de resultaten van de metingen voor en na de coronapandemie dan ook los gerapporteerd.

[3] In een eerdere rapportage zijn de trends van 1995 tot en met 2019 geanalyseerd. Zie Slot et al. (2019).

[4] Voor de gastouderopvang zijn alleen in 2017 en 2018 video opnamen gemaakt. Om de respons te verhogen is besloten om vanaf 2019 geen video opnamen meer te maken.

De LKK-resultaten worden op verschillende manieren met het veld en met belangstellenden gedeeld. De website (www.monitorlkk.nl) is een belangrijke informatiebron, waar de onderzoeksrapporten te vinden en te downloaden zijn. Tevens zijn op de site links te vinden naar artikelen die verschijnen rondom de LKK-bevindingen. Ook zijn op de site filmpjes geplaatst van kinderopvanglocaties die aan de metingen hebben deelgenomen, bedoeld om potentiële nieuwe deelnemers te informeren. Aanvullend op de website verschijnt tenminste tweemaal per jaar een nieuwsbrief, gericht aan alle kinderopvangorganisaties en gastouders die staan ingeschreven in het Landelijk Register Kinderopvang.

1.2 Ontwikkelingen in de kinderopvang

Het blijven roerige tijden voor de kinderopvangsector. Eerder bracht de LKK een rapportage[5] uit over de knelpunten die de sector ervaart en hoe dat te duiden is binnen de huidige maatschappelijke context (o.a. nieuwe beleidsmaatregelen, coronanasleep, toenemende personeelstekorten en wachtlijsten). Enerzijds zijn er verschillende beleidsmaatregelen geïmplementeerd om de kwaliteit van de kinderopvang verder te verhogen (zoals de Wet IKK, aanscherping kwaliteitseisen gastouderopvang). Anderzijds staat de sector onder druk, met name door de oplopende personeelstekorten en het hoge ziekteverzuim. Om de sector tegemoet te komen, is de invoering van sommige kwaliteitseisen vertraagd (o.a. taaleis 3F en de verplichte babyscholing) en zijn er versoepelingen van kracht sinds 2024 (o.a. 3-uursregeling, vaste-gezichtencriterium). Ook de toekomstige stelselwijziging, met name ten aanzien van de financiering van de opvang en het huidige toeslagensysteem, brengt veranderingen in de sector teweeg. In deze dynamische context is het belangrijk om de kwaliteit goed te blijven monitoren.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In Hoofdstuk 2 worden de ontwikkelingen over tijd gepresenteerd voor de vier opvangtypen. Het betreft hier zowel de ontwikkelingen gedurende de looptijd van LKK, als ook inzichten uit eerdere metingen naar de kwaliteit van de kinderopvang. In de hoofdstukken 3 tot en met 6 worden de bevindingen per opvangtype gepresenteerd, te beginnen met de kinderdagopvang (Hoofdstuk 3), dan de peuteropvang (Hoofdstuk 4), daarna de buitenschoolse opvang (Hoofdstuk 5) en tenslotte de gastouderopvang (Hoofdstuk 6). Per hoofdstuk wordt gestart met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen, waarna de resultaten meer gedetailleerd worden beschreven, uitgaande van de verschillende instrumenten die zijn gebruikt. Ook worden de gegevens uit de gestructureerde vragenlijsten gepresenteerd, waarbij achtereenvolgens wordt ingegaan op achtergrondkenmerken en werkbeleving van de medewerkers en gastouders; structurele kwaliteit en groepssamenstelling; pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat; en het activiteitenaanbod. Tot slot wordt de trend van 2017-2024 bekeken voor de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang. Voor de gastouderopvang wordt in plaats van een trendanalyse een clusteranalyse gedaan om verschillen in de gastouderopvang beter te kunnen duiden. In Hoofdstuk 7 wordt de opzet van het onderzoek beschreven. Er wordt ingegaan op de steekproeftrekking, respons en de werving van locaties. Ook worden het meetinstrumentarium en de procedures beschreven.

[5] Zie Slot et al. (2023)

2. Kinderopvang door de jaren heen

De LKK brengt de kwaliteit jaarlijks in kaart wat het mogelijk maakt om de kwaliteit ook over de tijd heen te presenteren. In de afzonderlijke hoofdstukken van de centrumopvang zijn de trendlijnen sinds 2017 beschreven en zijn voor de verschillende meetinstrumenten de patronen bekeken per domein of dimensie. In het huidige hoofdstuk worden de gegevens die voor 2017 zijn verzameld met dezelfde meetinstrumenten ook meegenomen zodat het beeld van ontwikkelingen in de kwaliteit een langere tijdsperiode beslaan. De kwaliteit laat een duidelijke ontwikkeling over tijd zien, wat de vraag oproept wat aan deze ontwikkeling ten grondslag ligt. Daarom beginnen we het hoofdstuk met een beknopte beschrijving van de belangrijkste contextuele ontwikkelingen in de afgelopen jaren, zodat de veranderingen in kwaliteit in dat licht geduid kunnen worden.

2.1 Contextuele ontwikkelingen in de kinderopvang

In de afgelopen 30 jaar zijn er veel maatschappelijke ontwikkelingen en beleidsveranderingen geweest die een rol hebben gespeeld in het gebruik, het aanbod, de functie en de kwaliteit van de kinderopvang. Zo is de capaciteit van de opvang, uitgedrukt in het aantal kindplaatsen[6], sinds 1995 sterk gestegen (zie Figuur 2.1) en inmiddels maken in 2024 zo'n 917.000 kinderen gebruik van kinderopvang (met kinderopvangtoeslag).

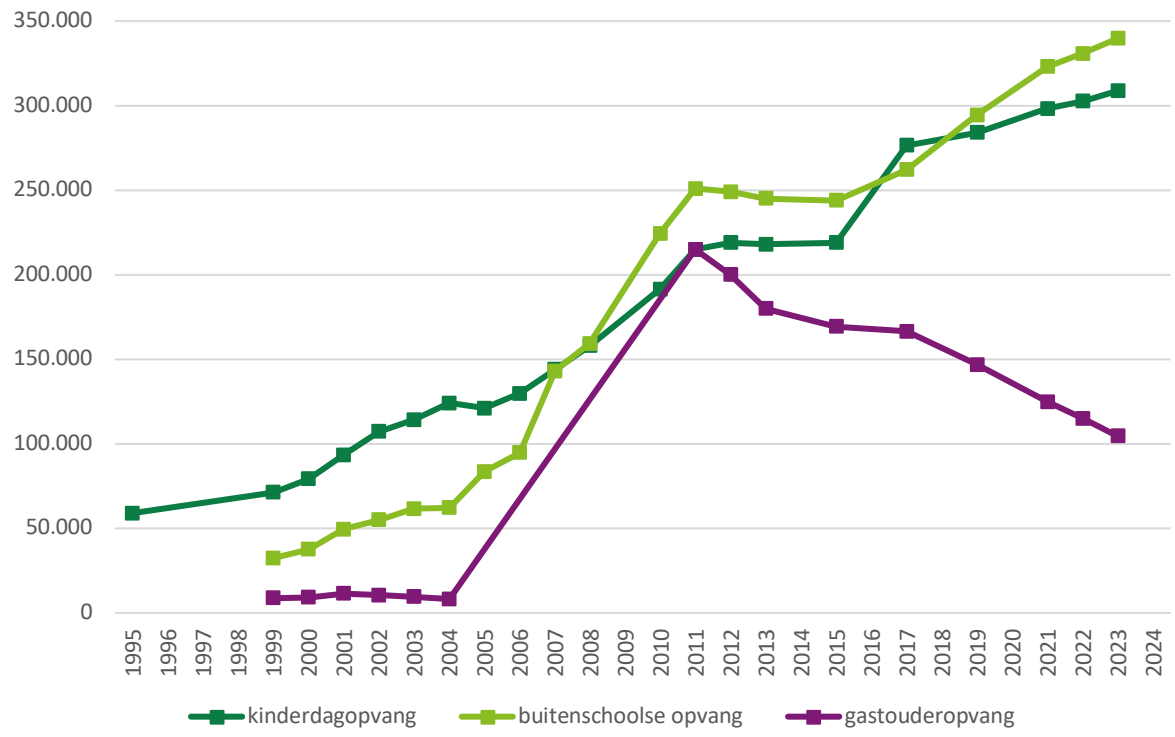

Figuur 2.1 Aantal kindplaatsen per type opvang voor zover gegevens bekend zijn.
Bronnen: CBS, CPB, Regioplan, SZW, Buitenhek Management & Consult, Brancheorganisatie Kinderopvang

[6] Het aantal kindplaatsen refereert naar het aantal fulltime opvangplekken wat beschikbaar is in de sector. Het aantal kinderen wat gebruik maakt van de kinderopvang is groter, aangezien de meeste kinderen slechts een aantal dagen per week opvang genieten.

In een eerdere rapportage[7] zijn de contextuele ontwikkelingen van 1995 tot 2019 al uitgebreid beschreven. We herhalen hier de belangrijkste ontwikkelingen, aangevuld met ontwikkelingen tot 2024.

Jaren ’90 tot 2005

In de jaren ’90 werd kinderopvang primair ingezet als arbeidsinstrument. Verschillende (van overheidswege) stimuleringsmaatregelen hadden tot doel om het aanbod van kindplaatsen uit te breiden om ouders – met name moeders – te motiveren betaald werk te zoeken. Gemeentelijke kindplaatsen werden vooral in de not-for-profit organisaties gecreëerd, in plaats van bij bestaande private aanbieders, omdat de toenmalige welzijnswet (1994) gemeenten verplichtte tot het stellen van kwaliteitseisen voor de kinderopvang en het toezien op de naleving. De kinderopvangsector maakte in die tijd een enorme groei door met een verdubbeling van het aantal kindplaatsen (zie Figuur 2.1). Desondanks waren wachtlijsten lang en was er weinig aandacht voor de opvangwensen van ouders.

In de buitenschoolse opvang is er eveneens sprake van groei, al is deze minder sterk in vergelijking met de kinderdagopvang. Het aanbod in de gastouderopvang is redelijk stabiel gebleven en schommelt in die periode tussen de 8.000 en 10.000 kindplaatsen. De eerste peuterspeelzalen[8] bestaan al vanaf de jaren ’60, maar in de jaren ’90 ontstaat meer politieke belangstelling voor het peuterspeelzaalwerk. Het belang van de vroege ontwikkeling voor het tegengaan van onderwijsongelijkheid en ontwikkelingsachterstanden wordt steeds meer erkend wat vanaf 2000 resulteerde in het voeren van beleid gericht op het gebied van Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). Zogeheten doelgroepkinderen kunnen dan deelnemen aan VVE-programma’s aangeboden in peuterspeelzalen met daartoe opgeleide medewerkers.

Jaren 2005 tot 2010

In 2005 treedt de Wet kinderopvang (Wko 2005) in werking, waarin ook de kinderopvangtoeslag geregeld wordt, om de combinatie van ouderschap en werk verder te vergemakkelijken. Een tweede doel van de wet is om verantwoorde kinderopvang te creëren door het verscherpen van de kwaliteitseisen. Zo is er onder andere aandacht voor structurele kenmerken (groepsgrootte en beroepskracht-kind ratio (BKR)), proceskenmerken (pedagogische kwaliteit en interacties) en veiligheidskenmerken. De GGD heeft de verantwoordelijkheid om de kwaliteit te bewaken. De Wko 2005 heeft alleen betrekking op de kinderdagopvang en buitenschoolse opvang, en in mindere mate de gastouderopvang. De positie van het peuterspeelzaalwerk blijft ongeroerd, waarbij gemeentes verantwoordelijk blijven voor het toezicht op de kwaliteit. Onderzoek liet zien dat de eisen die gemeentes stelden sterk uiteenliepen[9].

[7] Slot et al. (2019)

[8] Er zijn weinig cijfers bekend over het aantal kindplaatsen in het voormalig peuterspeelzaalwerk en met de toenemende harmonisatie vanaf 2010 vallen die kindplaatsen in toenemende mate onder de kinderdagopvang. Om die reden is er geen uitsplitsing gemaakt voor de opvangsoort.

[9] Gemmeke & Van Gent (2007)

De toeslagensystematiek in combinatie met de lagere kwaliteitseisen voor gastouders leidde in deze periode tot een eenvoudige toegankelijkheid, maar ook kwetsbaarheid van dit type opvang. In 2010 is daarom een herziening van de Wko doorgevoerd om de gastouderopvang de versterken. Zo werden er aanvullende kwaliteitseisen gesteld (o.a. ten aanzien van opleiding, EHBO en Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)) en moesten gastouders zich verplicht aansluiten bij een geregistreerde organisatie die medeverantwoordelijkheid kreeg voor het toezicht op de kwaliteit.

De invoering van de Wko in 2005 leidde ook tot verdere privatisering in de sector, waarbij de uitvoering werd overgelaten aan de markt, terwijl de overheid verantwoordelijkheid bleef houden voor het stelsel en de publieke taak die de kinderopvang dient. Hierdoor werd de sector conjunctuurgevoeliger. Ook werden ouders hiermee klant en er kwam meer aandacht voor de opvangwensen van ouders.

Jaren 2010 tot 2018

In 2010 werd de eerste aanzet gedaan om de kinderdagopvang en het peuterspeelzaalwerk te harmoniseren middels de Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (OKE). Zo werden de belangrijkste structurele kenmerken (groepsgrootte, BKR, en opleidingsniveau) gelijkgetrokken met de eisen in de kinderopvang. Ook werden alle peuterspeelzalen voortaan opgenomen in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP) en geïnspecteerd door de GGD. Daarnaast werd het met de Wet OKE ook mogelijk om VVE-subsidie te verstrekken aan de kinderopvang, mits werd voldaan aan de kwaliteitseisen voor VVE.

Gedurende deze periode startte de GGD ook met risicogestuurd toezicht op basis van risicoprofielen, waarbij de inspectiehistorie van de locatie een belangrijke rol speelt en er onaangekondigde inspectiebezoeken plaatsvinden. Tot 2015 is de monitoring van kwaliteit vooral gericht op veiligheid, mede door een aantal incidenten in de kinderopvang (o.a. de Amsterdamse zedenzaak). In het kader van veiligheid worden aanvullende kwaliteitseisen doorgevoerd, zoals het vierogen-principe en de verplichting van de VOG.

Vanaf 2011 stabiliseert het aanbod van het aantal kindplaatsen in de kinderdagopvang en de buitenschoolse opvang die tot 2015 aanhoudt (zie Figuur 2.1). Daarna groeit het aantal kindplaatsen gestaag verder. Voor de gastouderopvang zijn voor de periode 2005-2010 weinig gegevens bekend. De gegevens vanaf 2011 laten echter zien dat het aantal kindplaatsen vele malen groter is dan in de beginjaren ’00. Het aantal kindplaatsen is daarmee van vergelijkbare orde als de kinderdagopvang en buitenschoolse opvang. Sindsdien daalt het aantal kindplaatsen in de gastouderopvang.

Jaren 2018 tot 2024

In 2018 volgt een tweede harmonisatiewet (Wet harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk) die met name betrekking heeft op de financiële vormgeving van het peuterspeelzaalwerk en tevens de overblijvende kwaliteitseisen gelijktrekt tussen beide opvangsoorten. De facto betekent deze harmonisatie dat peuterspeelzaalwerk niet meer bestaat en alle locaties verdergaan onder de noemer kinderdagopvang. In de praktijk blijft er echter een onderscheid zichtbaar tussen locaties die hele dagopvang of halve dagopvang voor peuters aanbieden, al dan niet met VVE. Figuur 2.1 laat een sterke stijging in de kinderdagopvang zien na 2015, die waarschijnlijk te verklaren valt door deze harmonisatie.

Daarnaast treedt de Wet Innovatie Kwaliteit Kinderopvang (IKK) in werking om de kwaliteitseisen stapsgewijs verder te verhogen. Onder andere in de babyopvang wordt ingezet op hogere kwaliteit door het aanscherpen van het vaste-gezichtencriterium, het verlagen van de beroepskracht-kind ratio's en het verplichten van aanvullende opleidingseisen voor medewerkers die met baby's werken. Tegelijk wordt er meer ruimte gegeven voor pedagogisch maatwerk en wordt het vakmanschap van de kinderopvang onderstreept (o.a. door de komst van de pedagogisch beleidsmedewerker en het verhogen van de taaleis naar een minimum van 3F).

Sindsdien blijft de overheid investeren in de kwaliteit en het aanbod van de kinderopvang. Zo wordt in 2020 het aanbod voor Voorschoolse Educatie (VE) uitgebreid van 10 naar 16 uur. In dezelfde periode start de verkenning van nieuwe kwaliteitseisen voor de gastouderopvang. Intussen loopt het aantal gastouders terug, wat zichtbaar is in de daling in het aantal kindplaatsen (zie Figuur 2.1). Uit recent onderzoek blijkt dat gastouders verscheidene redenen hebben om te stoppen en het vaak een combinatie van factoren betreft. Wel blijkt wet- en regelgeving en de onzekerheid over de exacte uitwerking van de nieuwe kwaliteitseisen een belangrijke reden voor gastouders om te stoppen met dit beroep[10].

Naast initiatieven om de kwaliteit verder te verhogen, worden tegelijk ook sommige kwaliteitseisen uit de wet IKK (al dan niet tijdelijk) aangepast (o.a. het vaste gezichten criterium, de drie-uursregeling, en het berekenen van de BKR op centrumniveau in de buitenschoolse opvang) of vertraagd ingevoerd (o.a. taaleis 3F) om de sector tegemoet te komen in de huidige roerige tijden. Zo kampt de sector met een groot personeelstekort en is er sprake van een hoog ziekteverzuim en verloop, zeker in vergelijking met andere sociale sectoren[11]. Ook rapporteren organisaties een toename van kinderen met (complexe) zorgproblematiek, mogelijkerwijs het gevolg van aanpassingen binnen de jeugdzorg en de negatieve impact van de coronapandemie op de ontwikkeling van (jonge) kinderen. In algemene zin heeft COVID-19 een ontwrichtende werking gehad in de sector die duidelijk voelbaar was in 2020 en (hetzij in mindere mate) ook in de jaren daarna.

[10] Van der Vegte et al. (2025)
[11] AZW (2024); CBS (2023)

Een belangrijke contextuele ontwikkeling van de laatste jaren is de herziening van het kinderopvangstelsel als gevolg van de toeslagenaffaire. Hoewel de misstanden uit de toeslagenaffaire al voor 2018 werden aangekaart, groeit sindsdien de landelijke aandacht en wordt naarmate de tijd vordert steeds duidelijker hoe groot de omvang van het probleem is en hoe vergaand de gevolgen zijn (geweest) voor gedupeerde ouders. Hiermee groeit ook de roep om een grootschalige herziening van het stelsel waarbij kinderopvang direct wordt gefinancierd en (bijna) gratis wordt aangeboden. Tegelijk uiten verscheidene partijen zorgen over de plannen voor het nieuwe stelsel. Zo heeft de sector onvoldoende personeel om de verwachte grotere vraag die gepaard gaat met de herziening op te vangen. Ook zijn er zorgen over het waarborgen van de kwaliteit bij een sterke uitbreiding van het aantal kindplaatsen en wordt gevreesd voor een nadelige uitwerking van het nieuwe stelsel op de meest (financieel) kwetsbare gezinnen. De stelselherziening is complex en vraagt om zorgvuldigheid. De definitieve invoering van de herziening is enkele keren bijgesteld. Intussen stijgen de kinderopvangkosten voor ouders en organisaties, onder andere door de hoge inflatie van de afgelopen jaren en de gestegen personeelskosten.

2.2 Onderzoek naar kwaliteit

In de afgelopen 30 jaar is de kwaliteit van de kinderopvang grootschalig in kaart gebracht door drie verschillende consortia. In de periode van 1995 tot 2014 heeft het NCKO verscheidene metingen gedaan in de verschillende opvangsoorten. In 2017 heeft de LKK dit stokje overgenomen. Daarnaast hebben er in 2011-2012 nog grootschalige metingen bij de kinderdagopvang en peuteropvang plaatsgevonden in het kader van het Pre-COOL onderzoek. Tabel 2.1 laat een overzicht zien van de metingen en meetinstrumenten per opvangsoort.

Tabel 2.1 Overzicht kwaliteitsmetingen NCKO, Pre-COOL en LKK naar opvangsoort en meetinstrument

	1995	2001	2005	2008	2011	2012	2013	2014	'17-'24
Kinderdagopvang	ERS	ERS	ERS	ERS NCKO	CLASS	ERS NCKO CLASS			ERS NCKO CLASS
Peuteropvang					CLASS	CLASS	ERS NCKO		ERS NCKO CLASS
Buitenschoolse opvang					ERS NCKO				ERS NCKO CLASS
Gastouderopvang								ERS	ERS CLASS

De beschikbare gegevens zijn in trendlijnen gepresenteerd zodat een beeld ontstaat van de ontwikkelingen in kwaliteit in een bepaalde periode. Hierbij is de kwaliteit zoals deze gemeten is met drie meetinstrumenten (CLASS, NCKO, omgevingsschalen) in kaart gebracht[12]. Deze meetinstrumenten brengen verschillende onderdelen van kwaliteit in kaart en hanteren elk eigen benchmarks voor die kwaliteit. Een hogere score op het ene instrument betekent dus niet zonder meer een betere kwaliteit ten opzichte van het andere instrument. In de begeleidende tekst wordt per opvangsoort duiding gegeven aan het verloop over tijd en het algehele kwaliteitsniveau op basis van de verschillende benchmarks van de meetinstrumenten. De lijnen representeren gewogen totaalscores per meetinstrument. Voor de CLASS, die kijkt naar de proceskwaliteit, gaat het dan om een gemiddelde van de emotionele en educatieve kwaliteit. Voor de NCKO is het gemiddelde van alle zes de interactievaardigheden genomen. Voor de omgevingsschalen (Environment Rating Scales [ERS]) gaat het om de gewogen totaalscore van het instrument, wat dus een combinatie betreft van de kwaliteit van de fysieke ruimte, het materiaal en aanbod, de structuur van het programma en de interacties op de groep[13]. Niet voor alle opvangsoorten zijn er gegevens sinds 1995 bekend. Om de groei wel op dezelfde schaal inzichtelijk te maken zijn de jaren op dezelfde as (dus sinds 1995) gepresenteerd voor alle opvangsoorten.

Ontwikkelingen in kwaliteit in de kinderdagopvang

Figuur 2.2[14] laat zien dat de omgevingskwaliteit (ERS) in de kinderdagopvang in 1995 hoog is volgens de criteria van het instrument. Sindsdien is een dalende trend zichtbaar met een absoluut dieptepunt in 2008. De kwaliteit was toen middelmatig en lag tegen de grens van laag (< 3) aan. In 2008 vond ook de eerste meting met de NCKO-interactieschalen plaats. Deze resultaten bevestigen dat de kwaliteit van de interactievaardigheden destijds matig was. In 2011 vond de eerste meting met de CLASS plaats, die een matig-voldoende proceskwaliteit liet zien. In de daaropvolgende meting in 2012 is er een duidelijke stijging zichtbaar voor de omgevingskwaliteit en in mindere mate de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO). Deze stijging wordt ook daarna doorgezet tot aan 2019. De kwaliteit is dan volgens de benchmarks van beide instrumenten hoog te noemen. Voor de proceskwaliteit (CLASS) geldt dat er in 2012 eerst nog sprake is van een lichte daling, maar daarna vertoont deze ook een stijgende lijn in de eerste drie meetjaren van de LKK (2017-2019).

[12] Een uitgebreide beschrijving van het instrumentarium is in Hoofdstuk 7 te vinden.

[13] Voor de buitenschoolse opvang waren de resultaten van de omgevingsschaal in de oudere meting slechts deels beschikbaar. Het gemiddelde voor de omgevingsschaal (ERS) is hier gebaseerd op de schalen die beschikbaar waren: *binnenruimte, buitenruimte, materiaal, proceskwaliteit, organisatorisch*. Voor de eerlijke vergelijking zijn ook in de metingen vanaf 2017 enkel deze schalen meegenomen.

[14] Voor de kinderdagopvang zijn er onvoldoende gegevens beschikbaar zijn om een goede splitsing te maken naar verschillende leeftijdsgroepen (baby en peuter). De ontwikkelingen in kwaliteit gaan dan ook om een gemiddelde van de meetinstrumenten die voor baby's en peuters zijn gebruikt. Voor de baby's betreft dat de CLASS infant en de omgevingsschaal gericht op baby's (ITERS). Voor de peuters betreft dat de CLASS Toddler en de omgevingsschaal gericht op peuters (ECERS). De NCKO-schalen worden integraal voor baby's en peuters beoordeeld.

In 2020 kon er wegens de coronapandemie geen meting plaatsvinden. Voor de gemeten kwaliteit na de pandemie zien we verschillende patronen in kwaliteit. Zoals eerdere rapportages ook lieten zien, is er voor de omgevingskwaliteit een duidelijke coronadip. De omgevingskwaliteit zakte onder de grens van hoge kwaliteit (> 5) volgens de benchmarks van het instrument. De omgevingskwaliteit is inmiddels in 2024 weer grotendeels hersteld en hoog te noemen. Voor de proceskwaliteit (CLASS) is een dergelijke dip niet zichtbaar, maar blijft de kwaliteit ook na de coronapandemie gestaag doorstijgen en ligt anno 2024 rond de grens van midden-hoge kwaliteit. Uit de meer gedetailleerde gegevens per opvangsoort (Hoofdstuk 2 voor de kinderdagopvang) blijkt dat deze aanhoudende stijging met name te verklaren valt door de duidelijke groei van de educatieve kwaliteit. Voor de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO) buigt de kwaliteit echter af sinds 2019. In hoofdstuk 2 wordt verder toegelicht dat deze afbuiging in interactievaardigheden met name zichtbaar is voor verticale groepen en specifiek geldt voor het begeleiden van interacties tussen kinderen. Waar de kwaliteit van de interactievaardigheden rond 2019 nog hoog was, is deze inmiddels teruggezakt tot middelmatig.

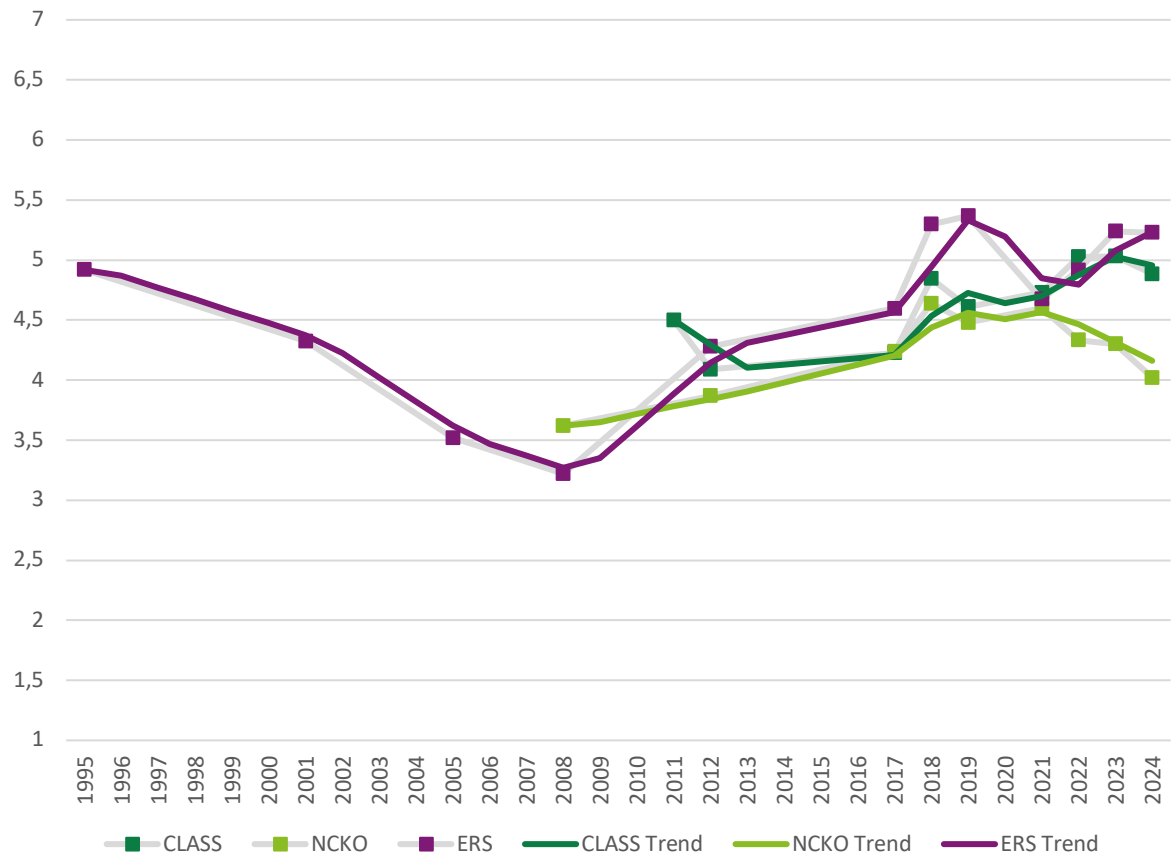

Figuur 2.2 Ontwikkeling in kwaliteit in de kinderdagopvang. Gemiddelde scores voor baby's en peuters op het gebied van proceskwaliteit (CLASS), interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO) en omgevingskwaliteit (ERS).

De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Ontwikkelingen in kwaliteit in de peuteropvang

Figuur 2.3 toont de trendlijnen van de peuteropvang. De eerste gegevens in de peuteropvang stammen uit 2011. Net als in de kinderdagopvang was de proceskwaliteit (CLASS) volgens de benchmarks van de meetinstrumenten matig-voldoende toen deze in 2011 voor het eerst in kaart werd gebracht. De omgevingskwaliteit (ERS) en de interactievaardigheden (NCKO) waren matig toen deze in 2013 voor het eerst in kaart werden gebracht. De proceskwaliteit (CLASS) laat een vergelijkbare trend zien als in de kinderdagopvang met een lichte daling in 2012 en een gestage stijging sindsdien. Deze stijging is wel minder groot in vergelijking met de kinderdagopvang. Anno 2024 ligt de kwaliteit iets onder de grens van midden-hoge kwaliteit. Ook de omgevingskwaliteit (ERS) vertoont eenzelfde patroon als de kinderdagopvang met een sterke stijging sinds de eerste meting in 2013, gevolgd door een coronadip met daarna herstel. De omgevingskwaliteit is momenteel hoog volgens de benchmarks van het instrument. De interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO) stijgen in de eerste jaren van de LKK naar een niveau wat hoog te noemen is volgens de benchmarks van het instrument. Net als in de kinderdagopvang is de kwaliteit op dit vlak gedaald in de laatste jaren en anno 2024 middelmatig te noemen. Al blijkt deze voor de peuteropvang wel stabiel in de laatste jaren, terwijl de kwaliteit in de kinderdagopvang verder afbuigt in de laatste meting.

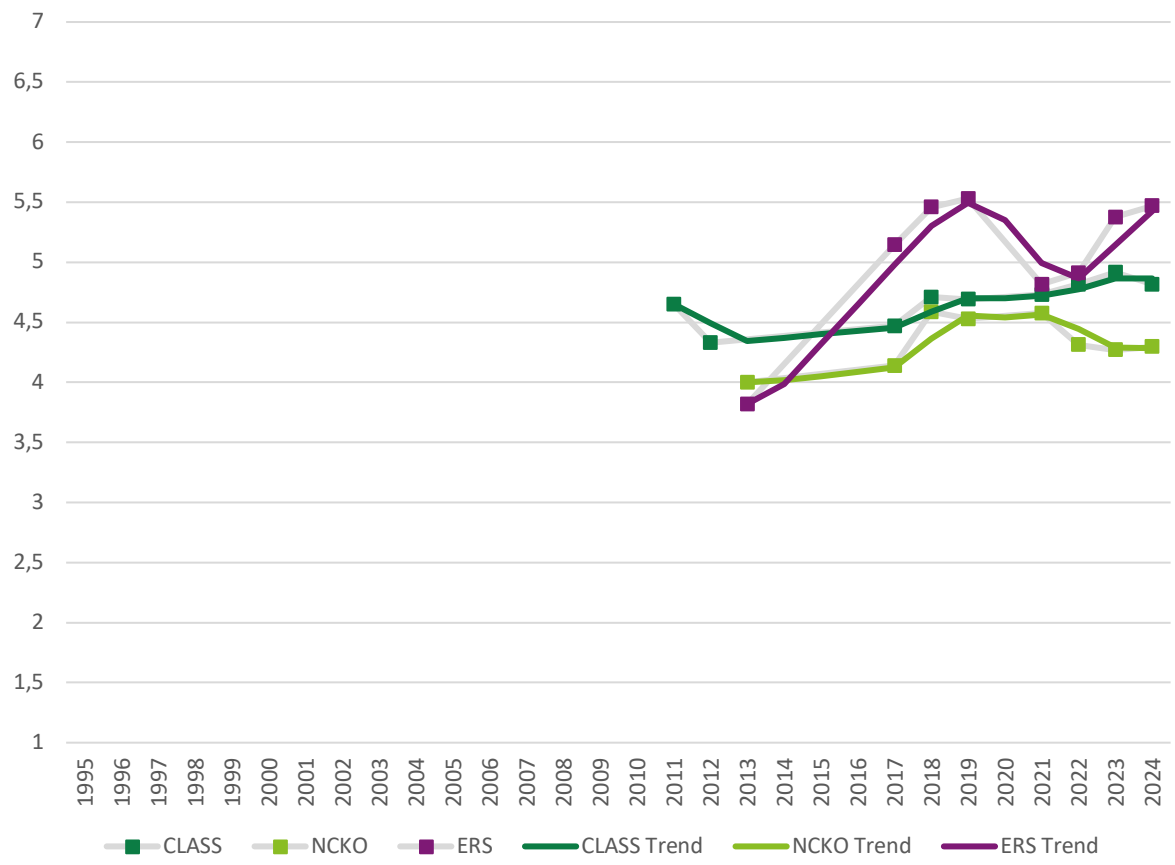

Figuur 2.3 Ontwikkeling in kwaliteit in de peuteropvang. Gemiddelde scores voor peuters op het gebied van proceskwaliteit (CLASS), interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO) en omgevingskwaliteit (ERS).

De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Ontwikkelingen in kwaliteit in de buitenschoolse opvang

Figuur 2.4 laat de trends voor de buitenschoolse opvang zien, waarvan de kwaliteit voor het eerst in 2011 is gemeten[15]. De omgevingskwaliteit (ERS) scoorde in de eerste meting in 2011 rond de 3.5 wat betekent dat deze voldoet volgens de benchmarks van het instrument. De interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO) scoren nagenoeg gelijk en zijn als matig te bestempelen. De kwaliteit van de interactievaardigheden fluctueert sindsdien sterk. Anno 2024 ligt deze iets hoger in vergelijking met de eerste meting uit 2011, maar het verschil is klein. Ook de omgevingskwaliteit (ERS) laat fluctuaties zien, maar de trendlijn laat overall een iets stabieler beeld laat zien. In 2024 is de omgevingskwaliteit dan ook van vergelijkbaar niveau als tijdens de eerste meting uit 2011. De gemiddelde proceskwaliteit (CLASS), die voor het eerst met de LKK is gemeten, laat net als in de kinderdagopvang en peuteropvang een stijging zien in de eerste jaren van de LKK. Het betreft een stijging van matig in 2017 richting midden-hoog in 2021. Echter, bij de buitenschoolse opvang buigt de kwaliteit daarna af en zien we zelfs een lichte daling, in tegenstelling tot de kinderdagopvang en peuteropvang waar de stijging juist doorzette. In Hoofdstuk 3, wordt verder toegelicht dat de educatieve proceskwaliteit iets sterker gedaald is dan de emotionele kwaliteit, maar omdat beiden een hele kleine daling vertonen, laat de gewogen totaalkwaliteit een iets sterkere daling zien dan voor beide constructen apart het geval is. De gemiddelde proceskwaliteit is daarmee anno 2024 weer middelmatig en ligt ook lager dan de proceskwaliteit in de kinderdagopvang en peuteropvang.

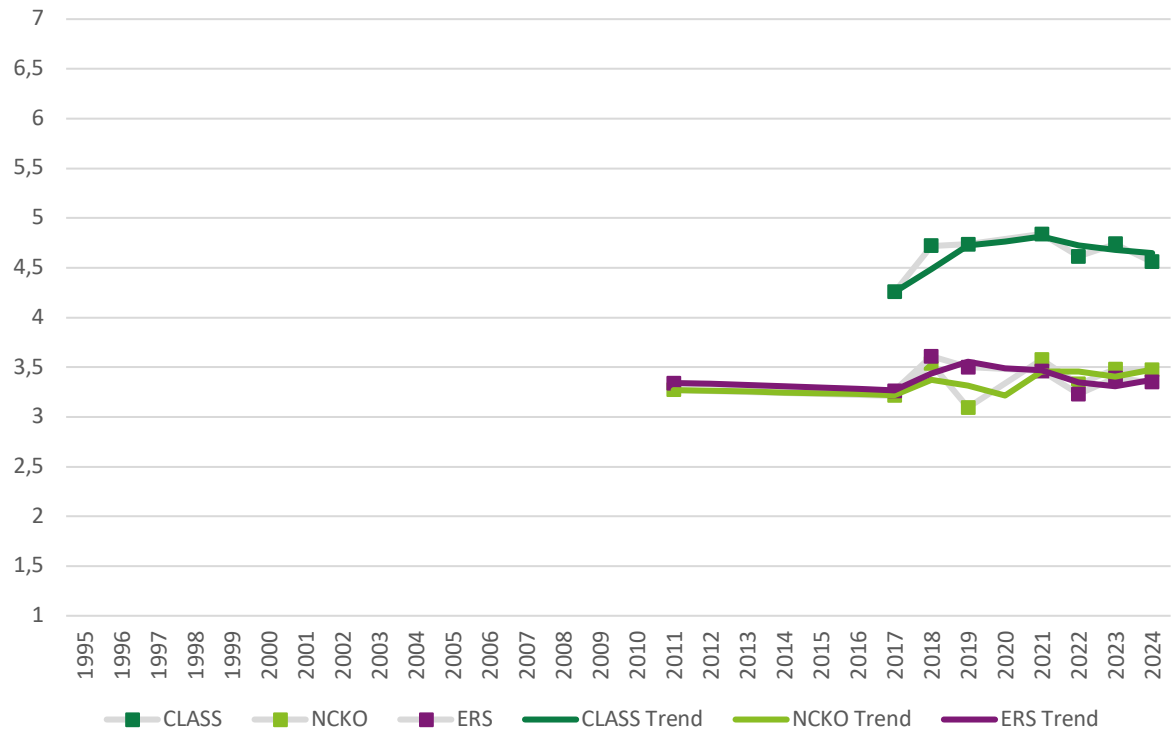

Figuur 2.4 Ontwikkeling in kwaliteit in de buitenschoolse opvang. Gemiddelde scores voor schoolgaande kinderen op het gebied van proceskwaliteit (CLASS), interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers (NCKO) en omgevingskwaliteit (ERS).

De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

[15] In de buitenschoolse opvang zijn de ERS en NCKO gemeten op een 5-puntsschaal in plaats van een 7-puntsschaal die voor de CLASS wordt gebruikt.

Ontwikkelingen in kwaliteit in de gastouderopvang

Figuur 2.5 laat tot slot de trends voor de gastouderopvang zien. Buiten de LKK is er één eerdere meting verricht die de omgevingskwaliteit (ERS) bij een selecte groep gastouders in kaart heeft gebracht in 2014. De omgevingskwaliteit was toen middelmatig volgens de benchmarks van het instrument (< 5). De gastouderopvang volgt verder een vergelijkbaar patroon als de kinderdagopvang en de peuteropvang. In de eerste jaren van de LKK is er sprake van een kwaliteitsstijging, waarbij de omgevingskwaliteit stijgt tot boven de grens voor goede kwaliteit (> 5). Daarna volgt een kleine dip rond de coronapandemie. In de laatste twee jaren is er sprake van een duidelijke stijging en is de omgevingskwaliteit wederom hoog. Voor de proceskwaliteit is er sprake van een stijging van matige kwaliteit in 2017 tot voldoende tot goede kwaliteit in 2014. Het gaat hier gaat om een gemiddelde score van de emotionele kwaliteit en educatieve kwaliteit gebaseerd op de kwaliteit voor verschillende leeftijdsgroepen. Omdat er zorgen zijn over de representativiteit van de steekproef van de gastouders, zijn deze trends lastiger te duiden. In Hoofdstuk 6 wordt daarom middels kwaliteitsprofielen van gastouders meer duiding gegeven aan de kwaliteitsstijging van de afgelopen jaren.

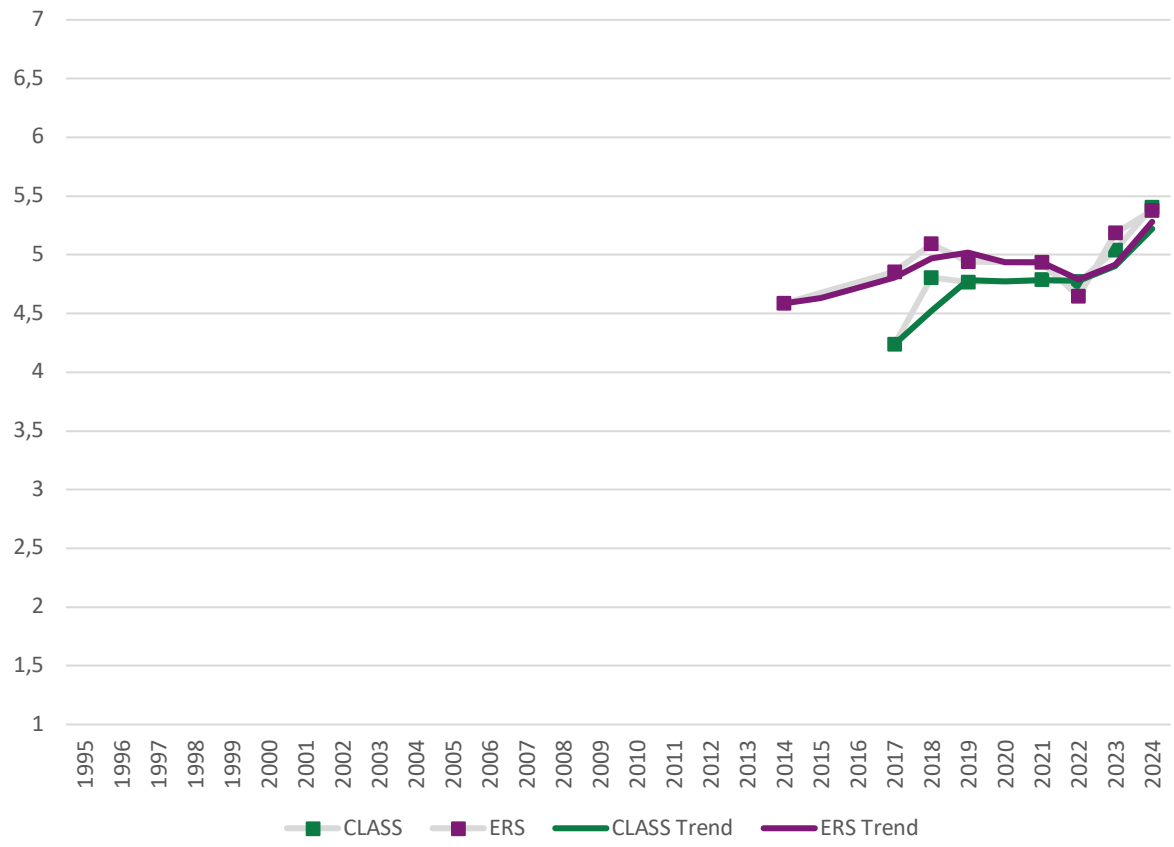

Figuur 2.5 Ontwikkeling in kwaliteit in de gastouderopvang. Gemiddelde scores voor baby's, peuters en schoolgaande kinderen op het gebied van proceskwaliteit (CLASS) en omgevingskwaliteit (ERS).
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

2.3 Conclusie

In de afgelopen bijna 30 jaar is er veel veranderd in de kinderopvangsector. De initiële expansie in de sector, met een enorme toename van het aantal kindplaatsen, ging gepaard met een daling van de kwaliteit. De sector groeit onverminderd door, waarbij er op veel plekken in het land nog steeds wachtlijsten zijn voor een plek. Maar vanaf 2008 laat de kwaliteit een stijgende lijn zien, met her en der wat fluctuaties en een coronadip. De verschillende, opeenvolgende wetten en eisen en initiatieven vanuit de sector om de kwaliteit te verbeteren, lijken daarmee hun vruchten af te werpen. Echter, de sector blijft onverminderd onder druk staan, onder andere door de personeelskrapte. De resultaten van de meting in 2024 laten op enkele kwaliteitsaspecten een kleine kwaliteitsdaling zien, die in de opeenvolgende hoofdstukken in meer detail worden beschreven. De nieuwe meting in 2025 zal moeten uitwijzen of het hier tijdelijke fluctuaties betreft of dat dit het begin van een dalende trend markeert.

3. Kwaliteit in de kinderdagopvang

Om de kwaliteit in de kinderdagopvang in kaart te brengen zijn verschillende instrumenten gebruikt om recht te doen aan verschillende groepsvormen (horizontaal of verticaal) en leeftijdsfasen (baby, dreumes of peuter). We beginnen het hoofdstuk met een samenvatting van de opvallendste resultaten in de kinderdagopvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de kinderdagopvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de kinderdagopvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trends in) kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid.

Proceskwaliteit

De emotionele proceskwaliteit van de kinderdagopvang, zoals geobserveerd met de CLASS, is goed volgens de benchmarks van het instrument en ook in internationaal opzicht. De emotionele kwaliteit is in de laatste jaren redelijk stabiel, zowel voor baby's als voor peuters. Vanaf 2017 tot 2024 is er een licht stijgende trend zichtbaar. Ook de beoordeling van de interactievaardigheden van individuele pedagogisch medewerkers met het NCKO observatie-instrument laat een positief beeld zien van de emotionele proceskwaliteit. Zoals bij de eerdere metingen, zijn de pedagogisch medewerkers gemiddeld hoog sensitief naar de kinderen toe, bevorderen zij hun autonomie en bieden ze adequate structuur en stellen zij waar nodig grenzen. De kwaliteit op deze interactievaardigheden is redelijk stabiel tussen 2017 en 2024.

De ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen, oftewel de educatieve proceskwaliteit zoals geobserveerd met de CLASS, valt in de middenrange. Dit is relatief goed in vergelijking met andere landen. De educatieve proceskwaliteit laat vanaf 2017 een duidelijke stijging zien en lijkt te stabiliseren vanaf 2023. De kwaliteit is gedurende die periode gestegen in zowel horizontale als verticale groepen, voor zowel baby's als peuters. In de meting van 2024 ligt de kwaliteit in de horizontale peutergroepen iets lager. Vervolgmetingen moeten uitwijzen of dit een eenmalige fluctuatie of het begin van een dalende trend betreft. De kwaliteit van de meer educatieve interactievaardigheden van het NCKO-instrument, met name praten en uitleggen en ontwikkelingsstimulering, is op of iets onder het gewenste minimumniveau ("middelmatige kwaliteit"). De kwaliteit van deze interactievaardigheden is gestegen in de jaren 2017-2019 (net als de meting met de CLASS). Echter, sinds 2021 is er sprake van dalende kwaliteit van de NCKO-interactievaardigheden, waar er met de CLASS juist sprake is van een stabiel tot licht stijgend patroon. Deze daling geldt vooral voor verticale groepen.

Een mogelijke verklaring voor de gevonden verschillen is de grootte van de leeftijdsrange die geldt voor de instrumenten. Bij de CLASS wordt onderscheid gemaakt tussen de kwaliteit van interacties met baby's en peuters. Dit betekent dat er specifieker wordt

ingezoomd op aspecten die belangrijk zijn voor een specifieke leeftijdsgroep (bijv. het stimuleren van de taalontwikkeling ziet er voor baby's iets anders uit dan voor peuters die zich al deels verbaal kunnen uitdrukken). Maar het betekent ook dat de kwaliteit van interacties met baby's en peuters apart worden geobserveerd in verticale groepen, waardoor inzichtelijk wordt of er verschillen zijn in de interactiekwaliteit voor baby's en peuters in één groep. Het NCKO-instrumentarium is ontwikkeld om de interactiekwaliteit voor kinderen van de hele leeftijdsrange 0-4 jaar te beoordelen, dus er is geen uitsplitsing naar leeftijd. Voor groepen met kinderen van verschillende leeftijden betekent dit dat er een meer holistisch beeld gegeven wordt in plaats van een meer gedifferentieerd beeld (apart) voor baby's en peuters. De NCKO-resultaten laten vooral in de verticale groepen een dalende kwaliteit zien, terwijl de kwaliteit in de horizontale groepen stabieler is. Dus verschillen in specificiteit tussen de NCKO-schalen en de CLASS kunnen een belangrijke verklaring zijn voor de gevonden uitkomsten.

Tot slot blijkt de kwaliteit van het begeleiden van kind-kind interacties laag, net als in voorgaande onderzoeken met het NCKO-instrument en in eerdere LKK-metingen. Dit komt overeen met het beeld van de kwaliteit van de groepssocialisatie op basis van de CLASS. Deze schaal geeft aan in welke mate pedagogisch medewerkers kinderen bewust maken van elkaar, samenspel en pro-sociale interacties tussen kinderen in de groep stimuleren en oog hebben voor de groepsprocessen. Net als in de peuteropvang en buitenschoolse opvang is het begeleiden van interacties tussen kinderen een vaardigheid die nog niet sterk ontwikkeld is bij medewerkers. Hoewel de gemiddelde score relatief laag is, zijn er wel grote verschillen tussen groepen waarbij er ook locaties zijn die aan de hoge kant van de middenrange scoren. Verder blijken er verschillen in de mate waarin er aandacht is voor de groep, naast de individuele aandacht en begeleiding, afhankelijk van de soort activiteit. Zo is de aandacht voor groepssocialisatie het hoogst tijdens educatieve activiteiten, zoals een boekje voorlezen, wat laat zien dat dit type activiteit meer een groepsactiviteit lijkt te zijn. Dit geldt voor zowel de baby's als de peuters. Tot slot is er vanaf 2021 een dalende trend in de vaardigheid van pedagogisch medewerkers om interacties tussen kinderen te begeleiden. Met name in de verticale groepen is een sterke daling zichtbaar.

Omgevingskwaliteit

De totale kwaliteit zoals gemeten met de omgevingsschalen ITERS/ECERS-R is gemiddeld genomen voldoende tot goed. De trendanalyses laten een golfpatroon zien met een stijging in de periode van 2017 tot 2019, gevolgd door een daling rond de coronaperiode met herstel sindsdien. Uitgesplitst naar type groep blijkt deze golfbeweging vooral in de babygroepen en de verticale groepen. In de horizontale peutergroepen is de kwaliteit over de hele linie stabieler met minder sterke stijgingen, maar ook minder sterke dalingen in de afgelopen 8 jaar. Voor de contacten met ouders tijdens het brengen/halen is de sterkste coronadip zichtbaar. Tijdens de coronaperiode en ook lange tijd daarna mochten ouders niet op de groep komen en hadden ze weinig interactie met de pedagogisch medewerkers wat resulteerde in beduidend lagere scores in de meting van 2021-2022. Maar dit is nu bijna weer terug op het oude niveau. Ook andere kwaliteitsaspecten zijn weer volledig hersteld of zelfs hoger dan voor corona.

Tot slot blijkt er toenemende positieve aandacht voor diversiteit, net als in de peuteropvang, al is de kwaliteit op dit vlak onvoldoende volgens de benchmarks van het

instrument. Deze subschaal meet onder andere de aandacht voor individuele verschillen in ontwikkelingsbehoeften en de zichtbare representatie van diversiteit in inrichting, materialen en activiteiten. Hierbij zijn er in 2024 geen verschillen meer tussen groepen met baby's en groepen met peuters (terwijl er eerder minder aandacht voor was in groepen met baby's). Echter, uit de vragenlijstgegevens blijkt dat activiteiten die gericht zijn op bewustwording en positieve waardering van multiculturele diversiteit (nog) niet frequent worden aangeboden (burgerschapsvorming en multiculturele praktijken), terwijl naar schatting gemiddeld een kwart van de kinderen in de groepen een andere culturele of etnische achtergrond heeft. Wel zijn de verschillen tussen de groepen met baby's en peuters kleiner geworden op dit vlak.

Activiteitenaanbod en pedagogisch beleid

Het activiteitenaanbod, zoals gerapporteerd door medewerkers, is stabiel in tegenstelling tot wisselingen en verschraling van het aanbod in de peuteropvang en de buitenschoolse opvang. Het gaat hierbij om hoe vaak activiteiten als exploratief spel, sociaal spel, praten en voorlezen, tel- en rekenspelletjes worden aangeboden.

Het pedagogisch beleid en de werkbeleving is grotendeels vergelijkbaar met eerdere jaren. Opendeurenbeleid is niet kenmerkend voor de kinderdagopvang, maar er zijn wel duidelijke verschillen tussen locaties. Er is enige aandacht voor kinderparticipatie en gemiddeld wordt ongeveer de helft van de mogelijke contactvormen met ouders benut. Dit is stabiel in vergelijking met de afgelopen jaren, al is het contact met ouders nog altijd op een lager niveau dan voor de coronapandemie. De werkbeleving toont tenslotte een lichte verbetering in vergelijking met de voorgaande metingen (hetzij niet significant), in tegenstelling tot de buitenschoolse opvang waar juist sprake is van een dalende trend in werkbeleving.

Wat betreft de belangrijkste structurele kenmerken zoals groepsgrootte, beroepskracht-kindratio, opleidingsniveau en werkervaring zijn er weinig veranderingen. De gemiddelde groepsgrootte en de beroepskracht-kindratio zijn gemiddeld lager dan het toegestane maximum.

3.1 Observaties

Om de proceskwaliteit te meten is gebruik gemaakt van vijf observatie-instrumenten die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS Infant, CLASS Toddler, NCKO-interactieschalen, ITERS-R en ECERS-R. De resultaten van de verschillende observatie-instrumenten zullen hieronder besproken worden.

3.1.1 Observaties met de CLASS

Er zijn in 2024 in totaal 34 kinderopvanggroepen onderzocht, verdeeld naar 13 verticale groepen, 13 peutergroepen en 8 babygroepen. Voor de horizontale groepen is gebruik gemaakt van steeds één instrument: de CLASS Infant voor groepen met baby's en dreumesen tot twee jaar, respectievelijk de CLASS Toddler voor groepen met peuters van twee tot vier jaar. Voor verticale groepen is gebruik gemaakt van beide instrumenten, waarbij meer situaties zijn geobserveerd dan in de horizontale groepen om valide uitspraken te kunnen doen over de emotionele en educatieve kwaliteit voor de verschillende leeftijdsgroepen. We bespreken de resultaten zowel voor de steekproef kinderdagopvanggroepen als geheel en voor de baby- en peutergroepen apart.

Om de resultaten voor de steekproef als geheel te bepalen, moeten de Infant en Toddler versies van de CLASS samengenomen worden. Omdat de onderliggende dimensies verschillen tussen deze versies, kan dit alleen op het domeinniveau. Tabel 3.1 (zie bijlage) geeft de resultaten voor de steekproef als geheel voor de domeinen emotionele proceskwaliteit en educatieve proceskwaliteit. De emotionele proceskwaliteit is volgens de internationale benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de midden tot hoge scorerange van de CLASS Infant en Toddler. De educatieve proceskwaliteit is middelmatig volgens de internationale benchmarks, met een score in de middenrange. De variatie in de geobserveerde emotionele proceskwaliteit is relatief klein en geen van de onderzochte groepen scoort onvoldoende (zie Figuur 3.1). De variatie in de geobserveerde educatieve proceskwaliteit is aanzienlijk groter met zowel groepen die onvoldoende scoren en een groep die hoog scoort.

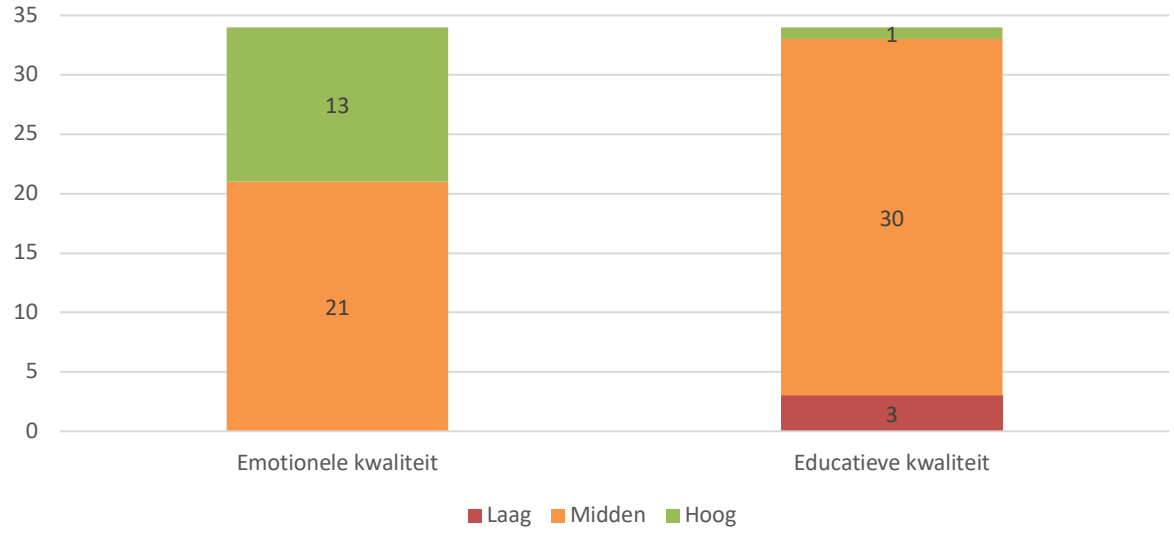

Figuur 3.1 Aantal kinderdagopvanggroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2024.

Trends over tijd

De LKK voert sinds 2017 jaarlijks kwaliteitsmetingen uit, waardoor we naar lange-termijn trends kunnen kijken. Om eventuele trends nog beter te kunnen duiden, rapporteren we voor de gebruikte observatie instrumenten een overzicht van de resultaten over de jaren heen (2017-2024). De meetresultaten van jaar 2021-2022 (post-corona meting) zijn tot op heden altijd samen gerapporteerd. Om de trends beter te duiden zijn de metingen in de volgende figuren wel los meegenomen. In 2020 heeft geen meting plaatsgevonden. Figuur 3.2 laat de gemiddelde scores en trends van de emotionele en educatieve proceskwaliteit zien over de jaren heen. Het betreft hier de combineerde resultaten van alle groepen (horizontaal en verticaal). Zowel de emotionele als educatieve proceskwaliteit laat een stijgende trend zien over de jaren. Voor de educatieve kwaliteit is deze stijging het sterkst, waarbij de kwaliteit sinds 2017 een heel schaalpunt is gestegen.

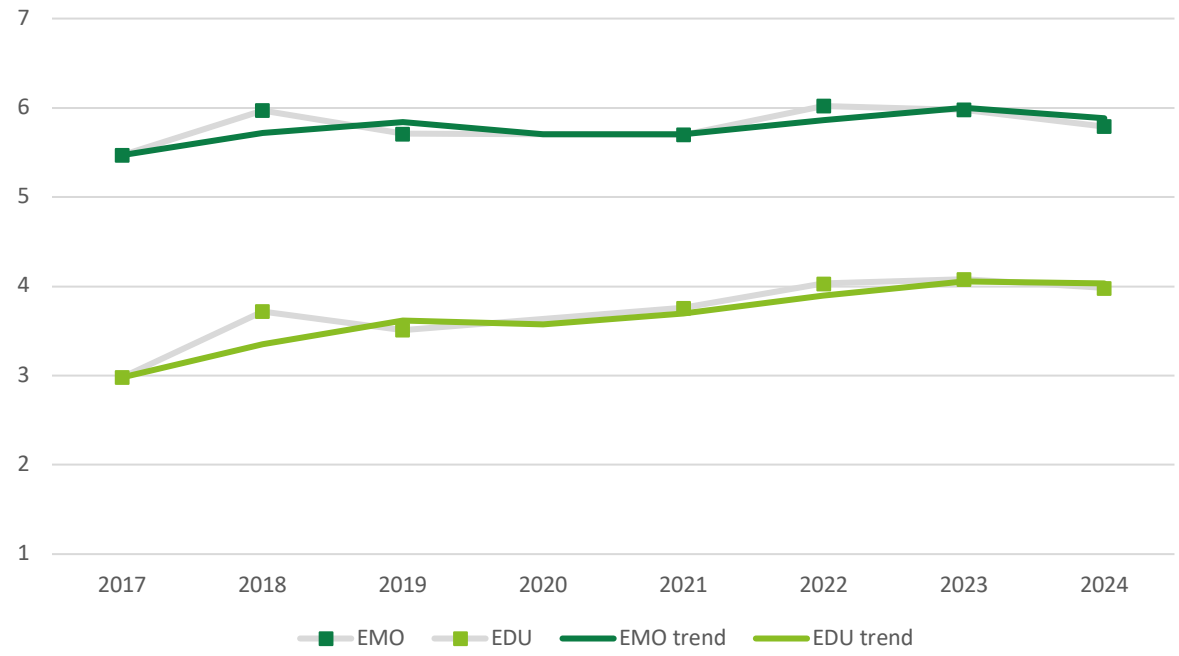

Figuur 3.2 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.

De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.1.1.1 Kwaliteit voor baby's: observaties met de CLASS Infant

De resultaten voor de baby's en de peuters zijn ook apart geanalyseerd. De gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en per groep zijn gepresenteerd in Tabel 3.2 (zie bijlage). Bedacht moet worden dat deze resultaten gaan over alle observaties die met de CLASS infant zijn gedaan en dus een samenvoeging betreft van de horizontale babygroepen en verticale groepen waar baby's opgevangen worden. Een uitsplitsing per opvangsoort wordt verderop gepresenteerd. Ten aanzien van de emotionele kwaliteit, die midden-hoog tot hoog te noemen is, laten de resultaten zien dat het *relationele klimaat* in de hoge scorerange uitkomt met relatief weinig spreiding. De *sensitiviteit* van de pedagogisch medewerkers scoort middelhoog tot hoog en laat een grotere spreiding zien. De educatieve kwaliteit is volgens de benchmarks van het instrument van middelmatige kwaliteit. Binnen het educatieve domein

scoort de mate waarin het *exploreren en ontdekken* van baby's wordt gefaciliteerd gemiddeld iets hoger dan de mate waarin de *vroege taalontwikkeling* van baby's ondersteund wordt. Het faciliteren van exploratie en de vroege taalondersteuning zijn gemiddeld van middelmatige kwaliteit. De variatie bij de educatieve kwaliteit is wel vrij groot. Zo zijn er momenten waarop er hele hoge kwaliteit van interacties te zien is, als ook momenten waarop er niet of nauwelijks dit soort interacties plaatsvinden. De aanvullende dimensie *groepssocialisatie* is gemiddeld genomen voor de baby's van lage kwaliteit. Wel zien we dat de range en spreiding groot zijn. Op sommige momenten is er veel aandacht voor groepssocialisatie bij jonge kinderen, op andere moment is dergelijk gedrag zo goed als afwezig.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 3.3 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit voor de baby's uitgesplitst naar type activiteit. Spel en eet- en drinkmomenten worden het meest geobserveerd[16]. De categorie overig heeft betrekking op bijvoorbeeld verschoonmomenten die zijn geobserveerd. De emotionele kwaliteit was gemiddeld het hoogst tijdens creatieve activiteiten, al betrof dit slechts enkele observaties. De educatieve kwaliteit was gemiddeld het hoogst tijdens spelmomenten. Tevens blijkt dat de kwaliteit van groepssocialisatie significant hoger is tijdens educatieve activiteiten en lager tijdens spel. Over het geheel genomen, komt groepssocialisatie echter weinig voor.

3.1.1.2 Kwaliteit voor peuters: observaties met de CLASS Toddler

Voor de peuters laten de meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en per groep in Tabel 3.4 (zie bijlage) zien dat de *positieve sfeer* in de hoge range uitkomt. Ook hier betreft het weer de resultaten van alle observaties die met de CLASS Toddler zijn gedaan en dus een combinatie is van de horizontale en verticale groepen. Een hogere *negatieve sfeer* (waarbij er veel sprake is van negativiteit van de pedagogisch medewerkers en kinderen) is niet geobserveerd. De *sensitiviteit* van de pedagogisch medewerkers komt in de midden tot hoge range uit. Binnen het emotioneel domein zien we verder dat er iets minder aandacht is voor het *kindperspectief*. Deze dimensie scoort gemiddeld aan de hogere kant van de middenrange. In verhouding tot de andere emotionele dimensies besteden pedagogisch medewerkers dus iets minder aandacht aan de autonomie van kinderen en zetten ze minder sterk in op het ontlokken van ideeën of volgen van interesses. De mate waarin pedagogisch medewerkers het *gedrag van de peuters begeleiden* is tot slot van middelhoge tot hoge kwaliteit. Met betrekking tot de educatieve kwaliteit zien we dat *faciliteren van leren en ontwikkeling* gemiddeld van middelmatige kwaliteit is. Gemiddeld scoren *kwaliteit van feedback* en *taalstimulering* iets lager, namelijk matig voldoende. Verder zien we bij het educatieve domein een grotere spreiding dan bij het emotionele domein. Tot slot zien we dat de *groepssocialisatie* hoger is voor peuters dan voor baby's. Gemiddeld scoort groepssocialisatie echter nog aan de lage kant van de middenrange, met een grote spreiding.

[16] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 3.5 (zie bijlage) toont de kwaliteit voor de peuters uitgesplitst naar type activiteit. Ook bij peuters worden spel en eet- en drinkmomenten het vaakst geobserveerd, gevolgd door educatieve activiteiten (zoals voorlezen of kringgesprekken)[17]. De emotionele kwaliteit ligt dicht tegen elkaar en was gemiddeld het laagst tijdens spelactiviteiten. Voor de educatieve kwaliteit zijn duidelijkere verschillen tussen activiteiten zien; deze is het hoogst tijdens educatieve activiteiten. Net als bij de baby's is er gemiddeld de meeste aandacht voor groepssocialisatie tijdens educatieve activiteiten.

3.1.1.3 Horizontale versus verticale groepen

Tot slot is er gekeken of er kwaliteitsverschillen zijn tussen horizontale babygroepen, horizontale peutergroepen en verticale groepen met zowel baby's als peuters (zie Figuur 3.3). Tabel 3.6 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit voor baby's en peuters in de verschillende groepen. In eerdere metingen is gevonden dat peuters en baby's in horizontale groepen een hogere educatieve kwaliteit ervaren. We vinden in de huidige meting van 2024 geen verschillen in kwaliteit voor baby's of peuters tussen de horizontale en verticale groepen. Wel valt op dat in de verticale groepen de spreiding iets groter is op het gebied van de educatieve kwaliteit. Zo zijn er groepen die zowel hoge als lage kwaliteit bieden, terwijl de educatieve kwaliteit in de horizontale groepen dichter bij elkaar ligt. Ook de kwaliteit voor baby's in verticale groepen laat meer spreiding zien voor zowel de emotionele als de educatieve kwaliteit. Een kanttekening is wel dat de groepen in de huidige steekproef relatief klein zijn om sterke uitspraken te doen over verschillen tussen soorten groepen. Enige voorzichtigheid bij de interpretatie van de gevonden verschillen is dus geboden.

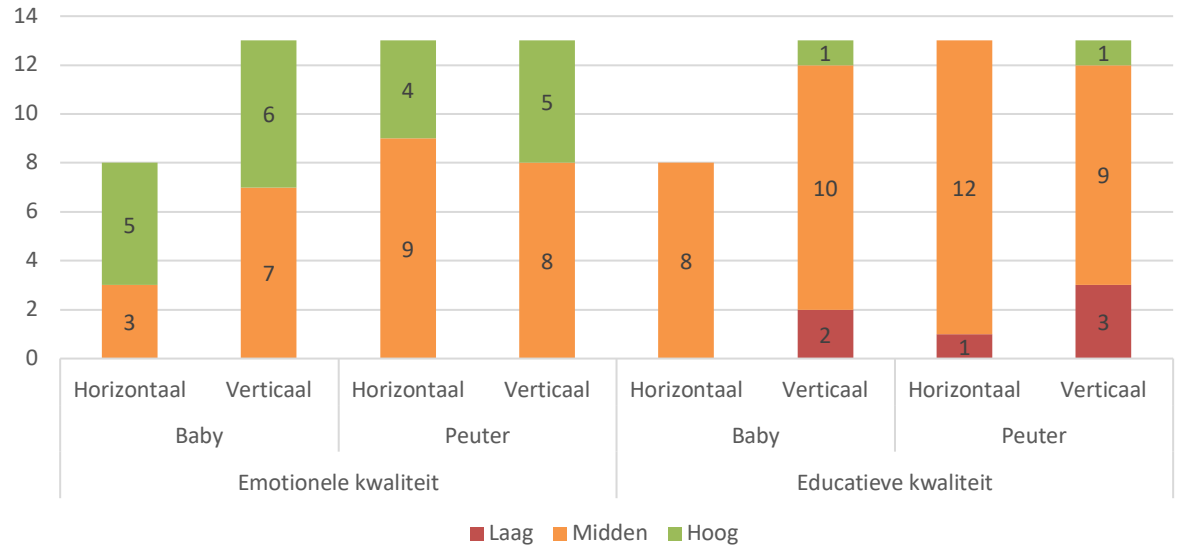

Figuur 3.3 Aantal kinderdagopvanggroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards uitgesplitst naar type groep (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2024.

[17] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

Trends over tijd

Wanneer we de trend over de jaren bekijken op basis van type groep (horizontale babygroep, horizontale peutergroep en verticale groep), zijn er een aantal overeenkomsten en verschillen in de patronen te zien. De verticale groepen (Figuur 3.4) laten hetzelfde patroon zien als het eerder gepresenteerde totaalbeeld voor de kinderdagopvang, met een lichte stijging over de jaren voor emotionele kwaliteit en een sterkere stijging op educatieve kwaliteit. De stijging op educatieve kwaliteit van 2017 naar 2024 is hier zelfs nog sterker, bijna 1.5 punt.

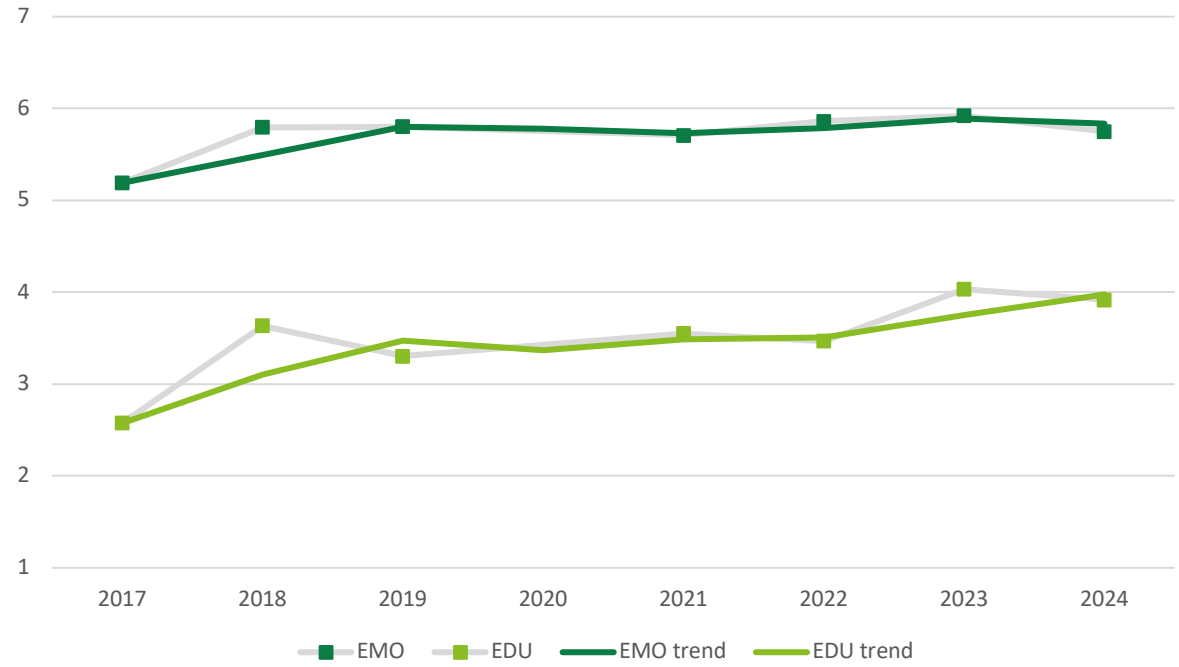

Figuur 3.4 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in verticale groepen in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Voor de horizontale babygroepen (Figuur 3.5) en peutergroepen (Figuur 3.6) fluctueren de scores iets meer en is in beide gevallen een golfpatroon zichtbaar met een stijging in 2018 gevolgd door een daling in 2019 en wederom een stijging sinds 2021. Voor de babygroepen is de kwaliteit sindsdien stabiel. Voor de peutergroepen is er in de meting van 2024 een afbuiging naar beneden zichtbaar. Vervolgmetingen moeten uitwijzen of dit een eenmalige fluctuatie naar beneden betreft of dat dit de start van een dalende trend markeert.

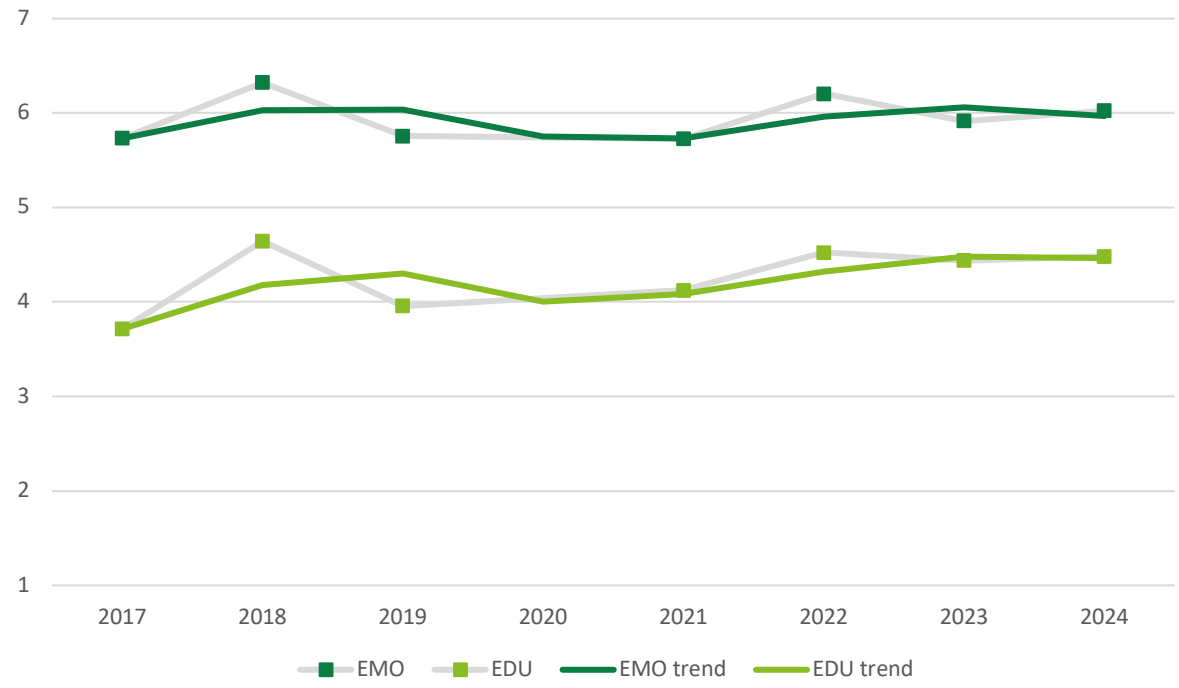

Figuur 3.5 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in babygroepen in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

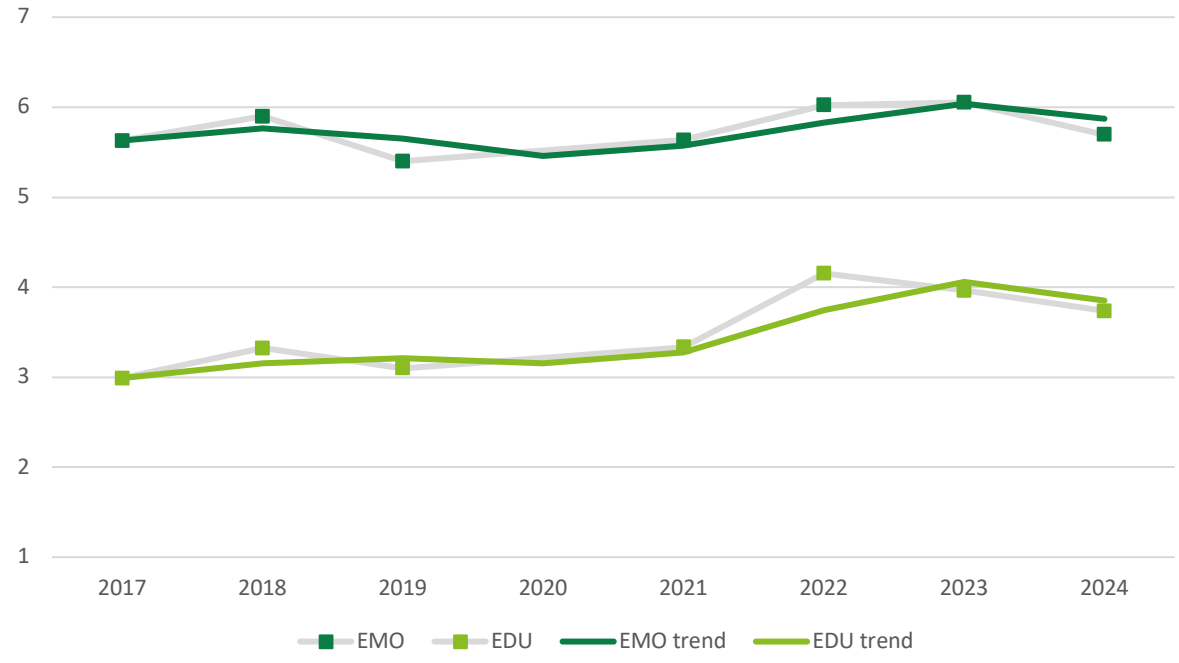

Figuur 3.6 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in peutergroepen in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen

Ten behoeve van de observaties met de NCKO-interactieschalen zijn video-opnamen ter beschikking gesteld aan het NCKO-consortium. Tabel 3.7 (zie bijlage) toont de resultaten op het niveau van de pedagogisch medewerker en per groep. Pedagogisch medewerkers hebben een goede beheersing van vaardigheden met betrekking tot *sensitief handelen*, *respect voor autonomie,* en *structureren en grenzen stellen*. In Figuur 3.7 is te zien dat het overgrote merendeel van de pedagogisch medewerkers hoog scoort op sensitief handelen en respect voor autonomie. Vaardigheden ten aanzien van *praten en uitleggen* scoren gemiddeld matig-voldoende tot goed. Bijna de helft van de medewerkers scoort matig-voldoende en bijna een derde van de medewerkers scoort goed. Pedagogisch medewerkers blijken het minst vaardig in *ontwikkelingsstimulering* en het *begeleiden van interacties* tussen kinderen. Ruim 70% van de pedagogisch medewerkers scoort onvoldoende op ontwikkelingsstimulering en voor begeleiding van interacties scoort zelfs meer dan 90% van de medewerkers onvoldoende.

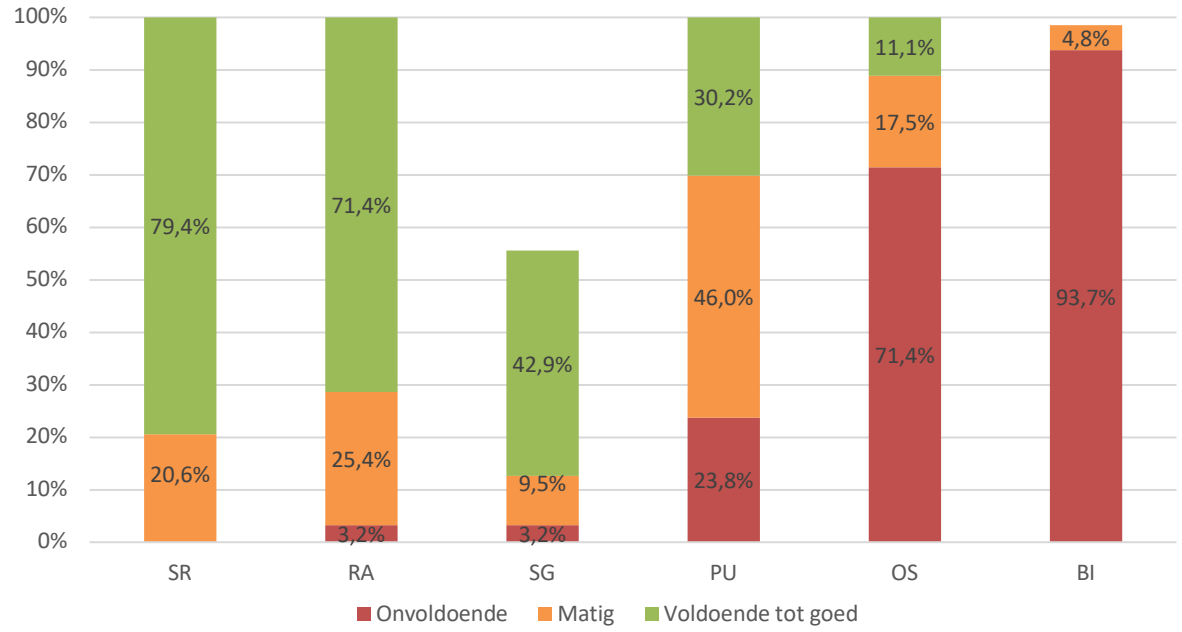

Figuur 3.7 Verdeling van pedagogisch medewerkers naar onvoldoende, matige en voldoende tot goede kwaliteit in percentages. (lage kwaliteit < 3.5; middelmatige kwaliteit 3.5 - 4.5; hoge kwaliteit > 4.5). Gegevens van steekproef 2024.

SR = Sensitieve responsiviteit, RA = Respect voor autonomie, SG = Structureren en grenzen stellen, PU = Praten en uitleggen, OS = Ontwikkelingsstimulering, BI = Begeleiden van interacties.

Trends over tijd

In Figuur 3.8 zijn de gemiddelde scores en trends van sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, en structureren en grenzen stellen weergegeven. Sensitieve responsiviteit en respect voor autonomie laten een redelijk stabiel beeld zien over de jaren. Voor structuren en grenzen stellen is juist een lichte daling zichtbaar sinds de meting in 2017. Nadere analyses laten zien dat deze afbuiging met name zichtbaar is in verticale groepen.

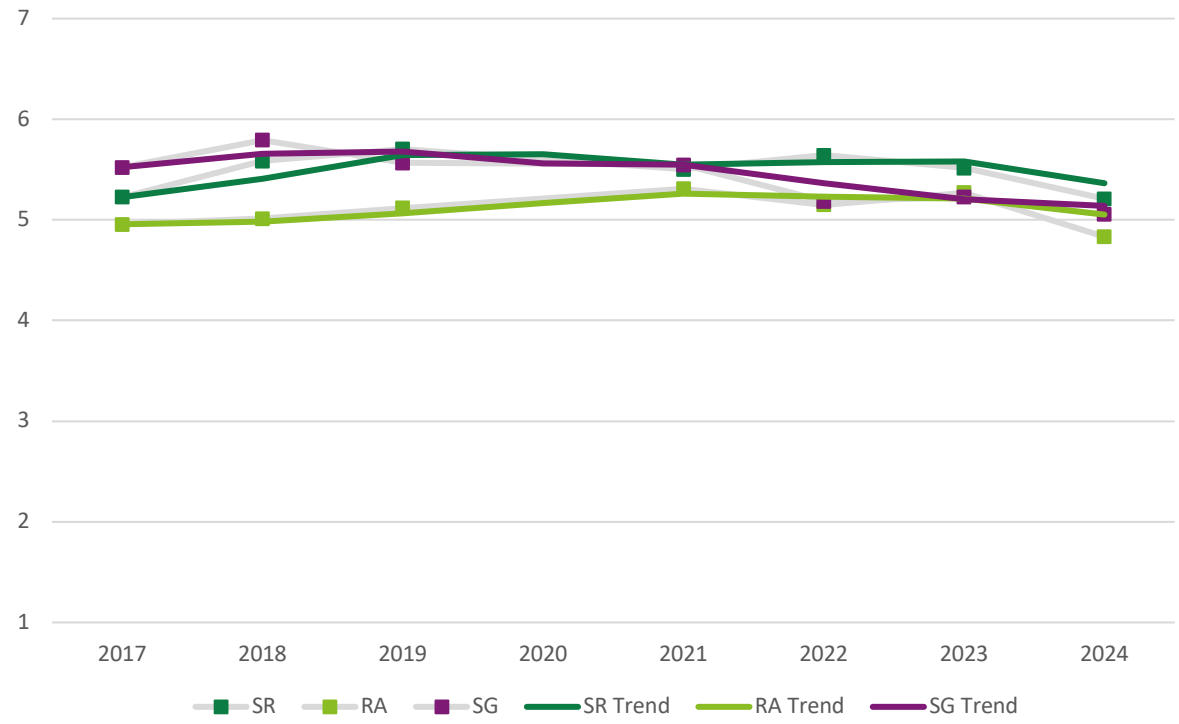

Figuur 3.8 Gemiddelde scores en trends van sensitieve responsiviteit (SR), respect voor autonomie (RA), en structureren en grenzen stellen (SG) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

De meer educatieve aspecten, praten en uitleggen en ontwikkelingsstimulering, laten tot aan 2021 een stijging zien (Figuur 3.9), net als met de CLASS. In tegenstelling tot de CLASS zet deze stijging niet door, maar buigt de kwaliteit sindsdien af. Nadere analyses laten ook hier zien dat deze afbuiging met name zichtbaar is in verticale groepen. Daar is de kwaliteit sinds 2021 met een heel punt gedaald, terwijl deze in de babygroepen en peutergroepen redelijk gelijk is gebleven. Het NCKO-instrumentarium beoordeelt de kwaliteit in de verticale groepen integraal en maakt niet zoals de CLASS onderscheid tussen de geobserveerde kwaliteit voor baby's en peuters. Mogelijk is dit een verklaring voor de verschillende patronen.

Verder laat het begeleiden van interacties tussen kinderen tot 2021 ook een stijging zien, gevolgd door een daling. Ook deze daling is vooral zichtbaar in verticale groepen, waar de daling zelfs 1.5 punt betreft. Voor de babygroepen is het beeld stabiel en voor de peutergroepen is de afbuiging klein. De heterogeniteit in verticale groepen kan eraan bijdragen dat het moeilijker is om de interacties tussen kinderen goed te begeleiden. Overigens laat de aandacht voor groepssocialisatie volgens de CLASS ook een dalende trend zien in de laatste twee jaar. Het lijkt er dus op dat er in mindere mate aandacht is voor de groep als geheel en de onderlinge interacties tussen kinderen.

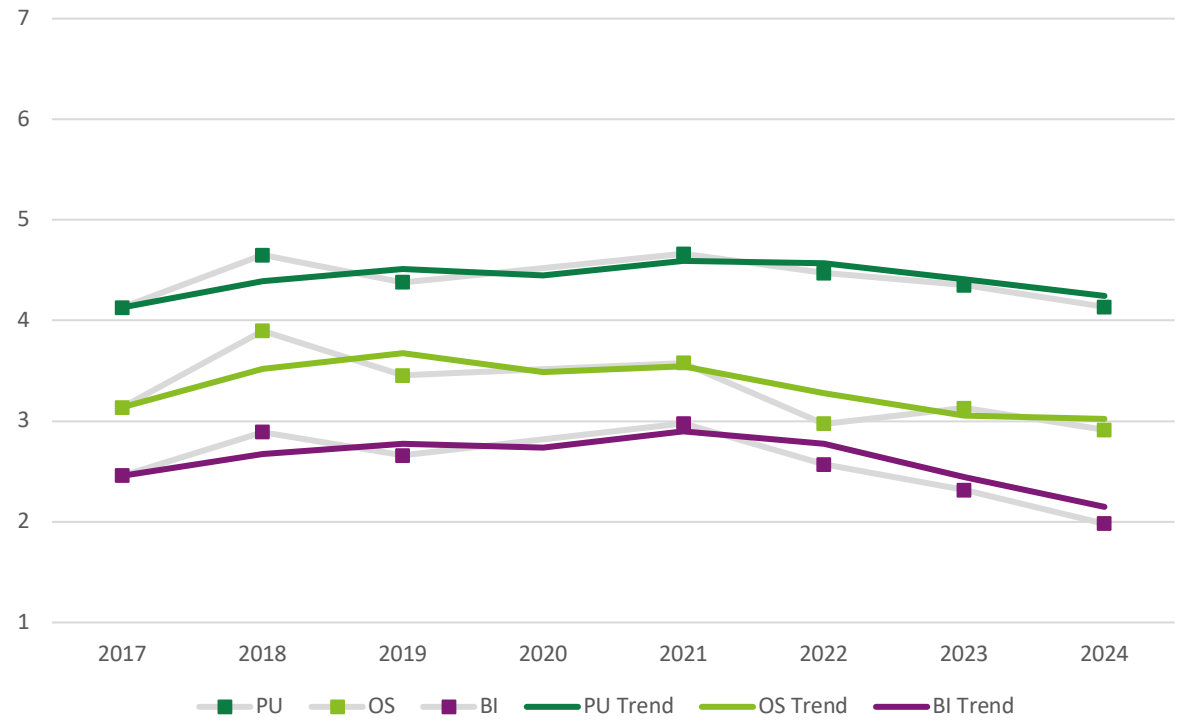

Figuur 3.9 Gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen (PU), ontwikkelingsstimulering (OS), en begeleiding van interacties (BI) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.1.3 Observaties met de omgevingsschaal

De resultaten in Figuur 3.10 laten de globale omgevingskwaliteit zien, gemeten met de ITERS-R (voor groepen met baby's, zie ook Tabel 3.8 in de bijlage) en ECERS-R (voor groepen met peuters, zie ook Tabel 3.9 in de bijlage). Voor de verticale groepen betreft het een gemiddelde score van beide meetinstrumenten. De totaalscore van het instrument laat zien dat de omgevingskwaliteit als goed kan worden bestempeld. Wanneer we inzoomen op de verschillende subschalen, zien we dat de kwaliteit van de *ruimte en meubilering*, het *taalaanbod* en de *interacties* die de pedagogisch medewerkers hebben met de kinderen volgens de benchmarks van het instrument goed zijn (hoger dan 5). Ook het *programma* (zoals het dagschema) kan worden bestempeld als goed. Het *activiteitenaanbod* (inclusief beschikbaar speelmateriaal) is gemiddeld matig-voldoende. De interactie die tijdens het *brengen en halen* geobserveerd werd, is over het algemeen van goede kwaliteit. Hierbij moet worden opgemerkt dat in dit item toegang tot de groepsruimte voor ouders wordt bestempeld als basis van goede kwaliteit. Locaties die ouders toegang tot de groep ontzeggen, krijgen een zeer lage score op dit item, wat resulteerde in 7 locaties die onvoldoende scoren op dit punt. De *diversiteit* – wat gaat over de mate waarin de groepen de individuele behoeften van kinderen in kaart brengen, waarin ze cultureel-etnische gelijkheid en gendergelijkheid stimuleren en waarin er een welkome en inclusieve houding is – kan gemiddeld genomen als onvoldoende worden bestempeld (lager dan 3). Ongeveer de helft van de locaties scoort onvoldoende op dit punt. Wanneer de subschaal met betrekking tot diversiteit wordt meegenomen in het totaal, is de totale omgevingskwaliteit iets lager en wordt deze als middelmatig bestempeld.

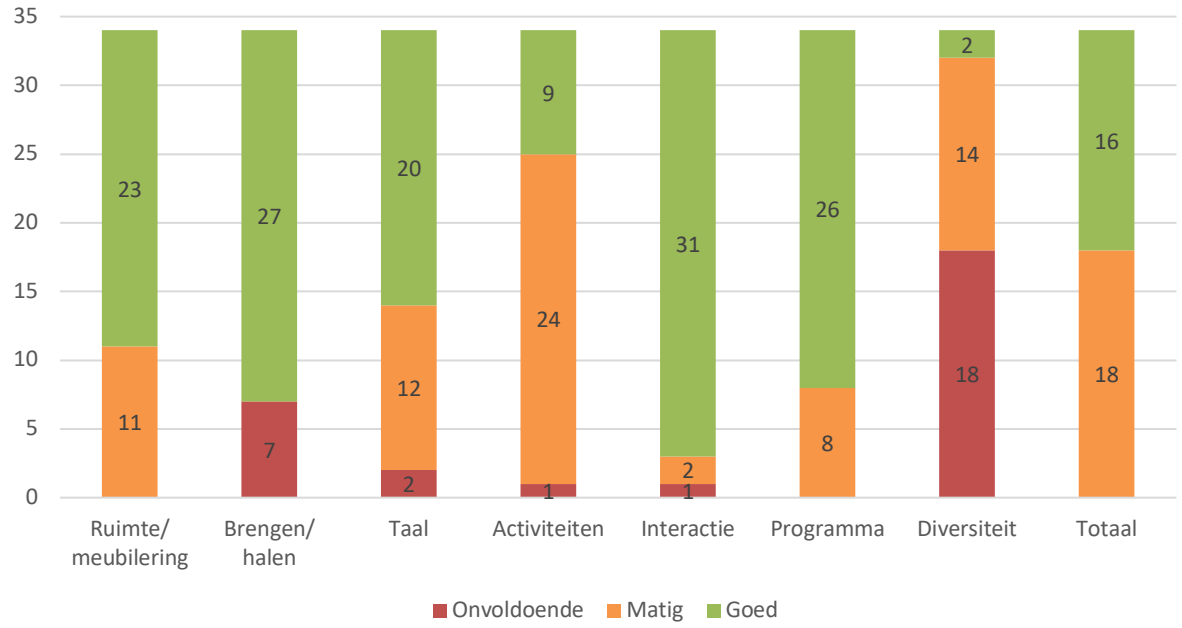

Figuur 3.10 Aantal kinderdagopvanggroepen met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de ITERS-R en ECERS-R subschalen en de totale kwaliteit in 34 groepen (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2024.

Trends over tijd

In Figuur 3.11 en 3.12 zijn de gemiddelde scores en trends van de omgevingsschalen weergegeven (voor alle soorten groepen en dus voor baby's en peuters gecombineerd). Voor de meeste dimensies is een golvend patroon zichtbaar met een stijging in de eerste meetjaren, gevolgd door een dip rond de coronaperiode met daarna herstel. Voor het item brengen/halen is de duidelijkste dip zichtbaar, wat verklaard wordt door het feit dat in veel locaties ouders een lange periode niet de groepsruimte mochten betreden (ook na de verplichte coronasluitingen). Voor alle dimensies geldt dat de kwaliteit in de laatste meting van 2024 van redelijk vergelijkbaar niveau is met de laatste meting voor corona (2019). De kwaliteit van de aandacht voor diversiteit en inclusie, die sinds 2021 gemeten wordt, laat een stijgende trend zien en is sindsdien bijna een punt gestegen, al is het huidige niveau in 2024 nog altijd onvoldoende.

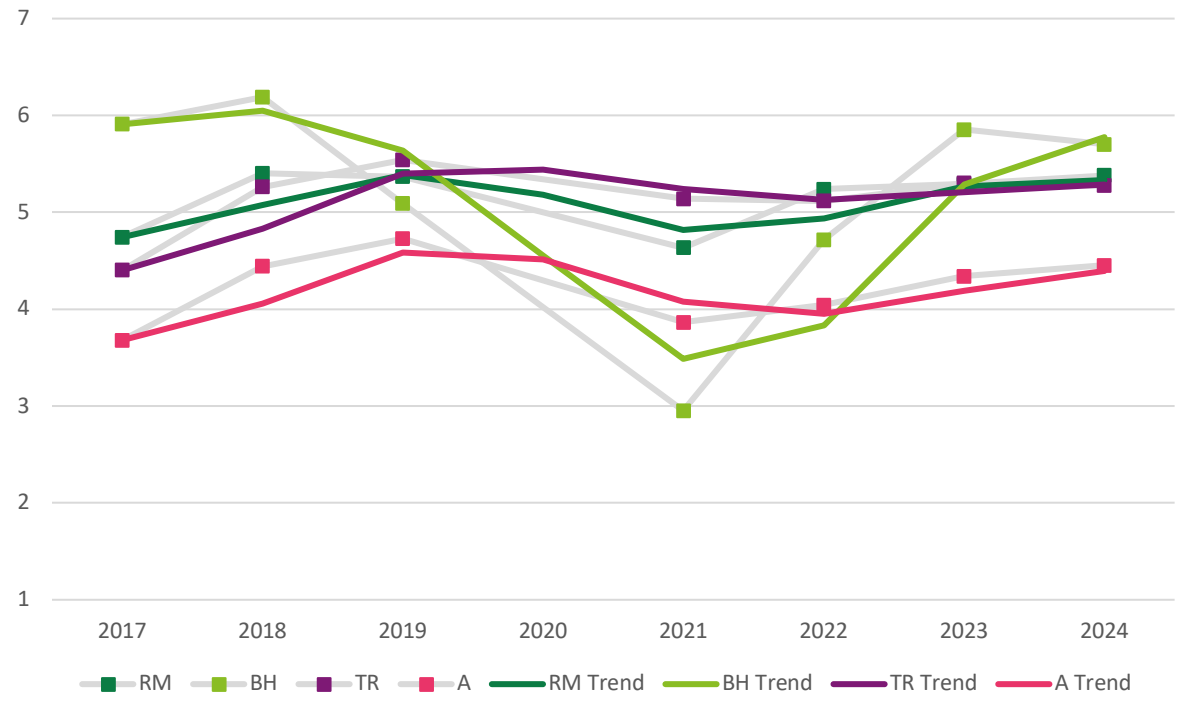

Figuur 3.11 Gemiddelde scores en trends van ruimte en meubilering (RM), brengen en halen (BH), taal (TR), en activiteiten (A) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

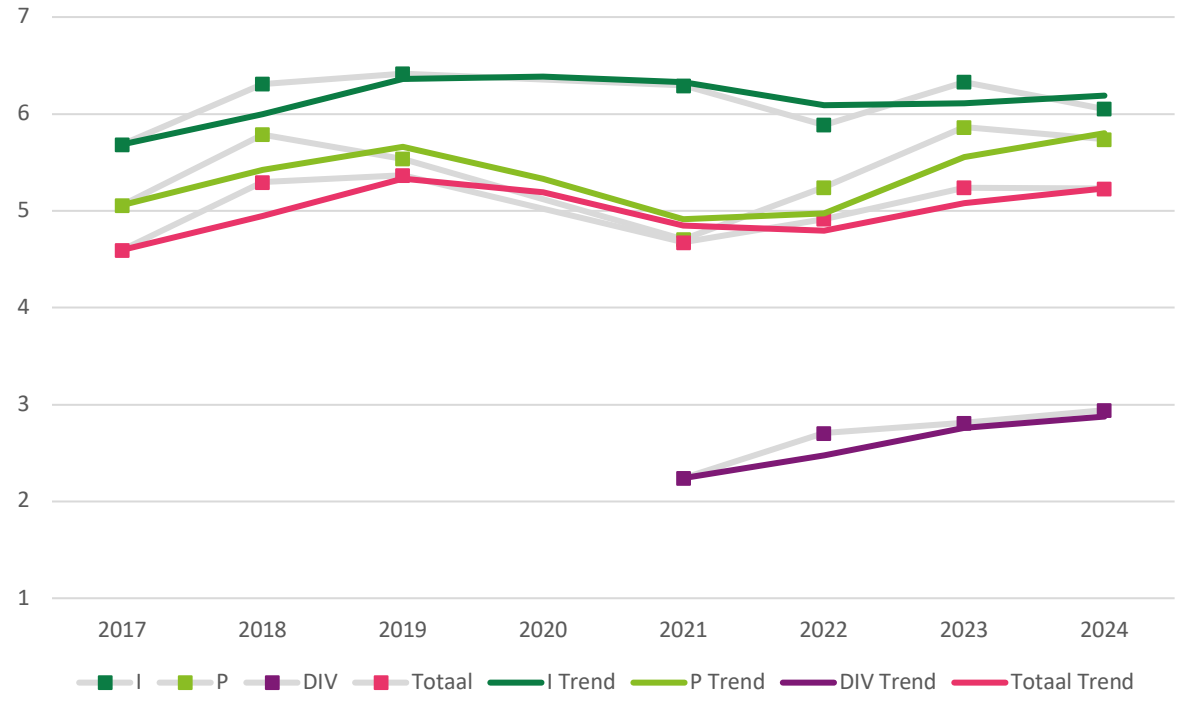

Figuur 3.12 Gemiddelde scores en trends van interactie (I), programma (P), diversiteit (DIV), en de totale kwaliteit (Totaal) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.1.3.1 Horizontale versus verticale groepen

Een uitsplitsing naar kwaliteit voor baby's in de verticale en horizontale groepen (zie Tabel 3.10 in de bijlage) laat zien dat de kwaliteit van de taal, interactie en het programma vooral in de horizontale groepen goed scoort. Ook is er hier iets meer aandacht voor diversiteit. De kwaliteit van de ruimte en meubilering, het brengen en halen en de activiteiten is juist in de verticale groepen wat hoger. Met betrekking tot de kwaliteit voor peuters (zie Tabel 3.11 in de bijlage) scoren peutergroepen hoger tijdens het brengen en halen, het taalaanbod, de interactie en het programma in vergelijking met de verticale groepen. De verticale groepen scoren juist iets hoger op de activiteiten. In zijn totaliteit is de kwaliteit in de verticale groepen voor peuters iets hoger.

Wat betreft de trendontwikkelingen over tijd blijft het hierboven beschreven golfpatroon overeind, ook wanneer we nader inzoomen op verschillen tussen de baby's en peuters en horizontale en verticale groepen. Enkel voor de peuters in horizontale groepen zien we een iets afwijkende trend. Daar was er gemiddeld minder stijging in de periode van 2017-2019, maar ook minder daling rond de corona periode. In zijn totaliteit volgt de kwaliteit in de horizontale peutergroepen dus een iets stabielere lijn.

3.2 Vragenlijstgegevens

In totaal zijn tijdens de meting van 2024 vragenlijstgegevens verzameld van 53 pedagogisch medewerkers, werkzaam op 26 van de 34 betrokken kinderopvanggroepen (76.5% positieve respons). Daarvan werkten 12 medewerkers in 6 groepen met alleen baby's en dreumesen, 18 medewerkers in 10 peutergroepen en 23 medewerkers in 10 verticale groepen met baby's, dreumesen en peuters. Hieronder worden de bevindingen uit de vragenlijst gerapporteerd voor verschillende aspecten: structurele kwaliteit en groepssamenstelling, pedagogisch beleid en klimaat, en activiteitenaanbod.

3.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

Tabel 3.12 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de pedagogisch medewerkers. De gemiddelde leeftijd is ongeveer 36 jaar met zo'n 12 jaar ervaring in de sector kinderopvang. De spreiding is relatief groot. De gemiddelde werktijd per week bedraagt ongeveer 28 uur en kent eveneens een grote variatie en spreiding. Verder ligt het gemiddelde opleidingsniveau van zowel de vooropleiding als vervolgopleiding rond de 5, wat gelijk staat aan een MBO 3/4 niveau. Zo'n 78% van de medewerkers heeft een MBO 3/4 opleiding afgerond. Zo'n 4% heeft een opleiding lager dan dat en 18% heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Tot slot heeft het merendeel een vast contract bij de organisatie. Ten aanzien van voorgaande metingen is de achtergrond van de pedagogisch medewerkers niet noemenswaardig anders.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 3.13 (zie bijlage). De gemiddelde groepsgrootte op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag, donderdag) ligt rond de 12 kinderen. De gemiddelde ratio's liggen ongeveer rond de 5 kinderen per pedagogisch medewerker. Het aandeel baby's in de groepen is over het algemeen relatief laag. De samenstelling van de leeftijdsgroepen komt overeen met de aard van de groep. Een gedetailleerde analyse laat zien dat de horizontale babygroepen ongeveer 70% baby's (jonger dan 1 à 1.5 jaar) en 30% dreumesen (ouder dan 1 à 1.5 jaar) opvangen. Wel is de spreiding groot en zijn er ook babygroepen die enkel jonge baby's opvangen. Voor de verticale groepen

geldt dat er gemiddeld meer dreumesen en peuters opgevangen worden dan baby's, respectievelijk ongeveer 40%, 40% en 20%. De meeste peutergroepen vangen vooral peuters vanaf 2 à 2.5 jaar op, al zijn er ook wat groepen die vooral hele jonge peuters (maximaal 2.5 jaar) opvangen. Fluctuaties in leeftijdssamenstelling over de jaren heen lijken vooral samen te hangen met verschillen in de gerealiseerde jaarlijkse steekproeven. Het aantal bezochte horizontale en verticale groepen in de kinderdagopvang is niet elk jaar gelijk wat ook kleine verschillen in de leeftijdssamenstelling van de groep kan betekenen.

Om meer te leren over de achtergrond van de kinderen in de groep hebben pedagogisch medewerkers hebben een schatting gemaakt van de sociale achtergrond en zorgbehoeften van de kinderen. Er blijken geen grote verschillen ten aanzien van de voorgaande meting. De resultaten laten zien dat zo'n 10% van de opgevangen kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komt (zie Tabel 3.13 in de bijlage). Ongeveer een kwart heeft een migratieachtergrond. Met betrekking tot zorgbehoeftes komt extra zorg op het gebied van taal het vaakst voor met 8%, gevolgd door gedragsondersteuning (4%). Fysieke of mentale beperkingen en andere zorgbehoeften komen relatief weinig voor (gemiddeld 1%). Pedagogisch medewerkers rapporteerden dat zij geen kinderen met een vluchtelingenstatus opvangen. Wanneer op basis van deze zorgbehoefte een totaalscore wordt berekend, komt dit gemiddeld neer op een zorgbehoefte in de groep rond de 14%. Dit percentage kan een overschatting zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Pedagogisch medewerkers hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal.

Werkbeleving en professionalisering

Ook is de werkomgeving van de medewerkers in kaart gebracht (zie Tabel 3.14 in de bijlage). De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren. Op vragen naar de werktevredenheid, het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) en de onderlinge afstemming en samenwerking in het team (teamcohesie), wordt gemiddeld rond de 5 ('mee eens') gescoord op een schaal van 1 tot 6. De gemiddelde werkstress ligt rond de 3 ('een beetje mee oneens'), maar kent een relatief grote spreiding. Zo zijn er pedagogisch medewerkers die aangeven helemaal geen werkstress te ervaren, terwijl anderen vrij veel stress ervaren. In vergelijking met de laatste metingen is de werkbeleving lichtelijk verbeterd op alle vlakken, al zijn de verschillen niet significant.

Tabel 3.14 (zie bijlage) laat ook zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering en hoe competent medewerkers zich voelen. De gemiddelde score voor De gemiddelde score van 2 ('zelden') voor professionalisering suggereert dat het professionaliseringsaanbod – of de mate waarin er van dat aanbod gebruik wordt gemaakt – niet overdadig is. Teamgerichte professionalisering vindt gemiddeld maximaal één keer per maand plaats en pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg wordt gemiddeld elke twee maanden georganiseerd. Verder geven pedagogisch medewerkers geven aan met enige regelmaat te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk, met een gemiddelde score van rond de 3. Verder blijkt dat het algemene vertrouwen van pedagogisch medewerkers in hun eigen competenties relatief hoog is. Ook in het omgaan met diversiteit voelt de gemiddelde pedagogisch medewerker zich competent,

al ligt de gemiddelde score iets lager en is de spreiding hier aanzienlijk hoger. Er zijn pedagogisch medewerkers die veel vertrouwen hebben dat ze met diversiteit in de groep om kunnen gaan, maar ook medewerkers die daar helemaal geen vertrouwen in hebben. In vergelijking met de laatste meting zijn er geen duidelijke verschillen op het gebied van professionalisering en competentiebeleving.

3.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Het pedagogisch beleid van de deelnemende organisaties is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 3.15 in de bijlage) en vertonen geen grote verschillen met voorgaande jaren. Op vragen naar aspecten van stabiliteit van de groep (de mate waarin de samenstelling van kinderen gedurende de dag kan wisselen) wordt gemiddeld rond de 3 ('min of meer stabiel') gescoord. De mate waarin kinderen op eigen initiatief gedurende de dag naar verschillende groepen kunnen (opendeurenbeleid) ligt iets lager. De wijde scorerange op deze aspecten wijst erop dat er zowel locaties zijn met een sterke oriëntatie op stabiliteit als locaties waar juist veel wisselingen plaatsvinden gedurende de dag, al dan niet als bewust overwogen pedagogisch model.

Verder zien we dat de rol die kinderen spelen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid en aanbod (ook wel kinderparticipatie genoemd) op de groep gemiddeld rond de 3 ligt ('min of meer van toepassing'). De range suggereert dat kinderparticipatie nog niet breed gedragen wordt in de kinderdagopvang, al is de variatie tussen locaties groot. De mate waarin pedagogisch medewerkers communiceren met ouders is gemiddeld. Van een lijst met 15 opties van mogelijke contactvormen geven medewerkers gemiddeld aan 49% van deze opties te benutten. De variatie tussen locaties is echter groot. Multiculturele groepspraktijken – bijvoorbeeld het vieren van verschillende feestdagen of het afstemmen van speel- en ontwikkelmateriaal op de diversiteit van de samenleving – worden gemiddeld met enige regelmaat gedaan. Tot slot komen praktijken die de groepssocialisatie bevorderen – bijvoorbeeld kinderen elkaar laten helpen, 'wij'-taal gebruiken, of kinderen samen conflicten laten oplossen – gemiddeld vaak voor.

3.2.3 Activiteitenaanbod

Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is er voor acht soorten activiteiten uitgevraagd hoe vaak ze voorkomen. In Tabel 3.16 (zie bijlage) is een overzicht te vinden van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 ('bijna nooit') tot 7 ('minstens 2 keer per dag'). Pedagogisch medewerkers rapporteren relatief hoge gemiddelde scores voor explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten en samenspel. Dergelijke activiteiten komen gemiddeld 2 tot 4 keer per week voor. Ook verschillende vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid komen 2 tot 4 keer per week voor. Activiteiten die iets minder voorkomen zijn creatieve en musische activiteiten (bijna wekelijks) en buitenactiviteiten en uitstapjes (2 tot 3 keer per maand). Tot slot komen activiteiten die betrekking hebben op burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen, en wetenschap en technologie het minst vaak voor (zo'n 2 keer per maand). Er zijn geen significante verschillen voor het activiteitenaanbod ten aanzien van de voorgaande meting.

4. Kwaliteit in de peuteropvang

De peuteropvang omvat zowel zelfstandige peutergroepen als, in toenemende mate, peutergroepen die als peuteropvang geïntegreerd zijn in een kinderopvangorganisatie. Het gaat hier specifiek om halve dagopvang (met of zonder VE), in tegenstelling tot de horizontale peutergroepen die de hele dag open zijn en mee worden genomen in de resultaten van de kinderdagopvang. We beginnen het hoofdstuk met een samenvatting van de opvallendste resultaten in de peuteropvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de peuteropvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de peuteropvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trend in) kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid.

Proceskwaliteit

De emotionele proceskwaliteit van de peuteropvang, zoals geobserveerd met de CLASS, is ook in de meting van 2024 goed volgens internationale maatstaven. De mate waarin kinderen worden ondersteund en gestimuleerd in hun brede ontwikkeling, ook wel de educatieve kwaliteit, valt net als in de kinderdagopvang in de middenrange (wat in internationaal opzicht relatief hoog is). De emotionele kwaliteit blijkt de afgelopen acht jaar stabiel hoog en er is een licht stijgende trend voor de educatieve kwaliteit. De groepssocialisatie, die sinds 2021 wordt meegenomen in de observaties, geeft aan in welke mate pedagogisch medewerkers kinderen bewust maken van elkaar, samenspel en pro-sociale interacties tussen kinderen in de groep stimuleren en sensitief zijn voor de kwaliteit van de groepsprocessen. De gemiddelde score hierop is relatief laag, al zijn er grote verschillen tussen groepen waarbij er ook locaties zijn die aan de hoge kant van de middenrange scoren. De groepssocialisatie scoort in de peuteropvang wel iets hoger dan in de buitenschoolse opvang en de kinderdagopvang (vooral vergeleken met de babyopvang).

De proceskwaliteit gebaseerd op het NCKO observatie-instrument laat ook een overwegend positief beeld zien. De pedagogisch medewerkers zijn sensitief, bevorderen de autonomie van kinderen en bieden adequate structuur en grenzen (hoge kwaliteit) uitkomen. Op de educatieve vaardigheden van het NCKO-instrument, praten en uitleggen en ontwikkelingsstimulering, zijn de gemiddelde scores lager (middelmatige kwaliteit). Het begeleiden van kind-kind interacties scoort laag, zoals ook in voorgaande onderzoeken met het NCKO-instrument en vergelijkbaar met de kinderdagopvang. Dit sluit aan bij de kwaliteit van de groepssocialisatie zoals gemeten met de CLASS. Voor de NCKO-interactievaardigheden is net als bij de CLASS een stabiele tot licht stijgende trend zichtbaar in de eerste meetjaren. In tegenstelling tot de CLASS is sinds de coronaperiode de kwaliteit van de interactievaardigheden niet verder gestegen of gestabiliseerd, maar eerder licht gedaald. De dalende trend houdt ook in de laatste meting van 2024 aan, met uitzondering van de vaardigheid structureren en grenzen stellen, die in 2024 weer iets hoger is dan in de meting daarvoor.

Omgevingskwaliteit

De observaties met de omgevingsschaal ECERS-R tonen een overwegend hoge omgevingskwaliteit. Na de daling in de periode 2021-2022, dezelfde coronadip die ook zichtbaar is in andere opvangsoorten, is de kwaliteit grotendeels hersteld. Alleen de globale interactiekwaliteit en de aandacht voor taal en redeneren is nog iets lager dan voor de coronaperiode. Er is duidelijk meer positieve aandacht voor diversiteit, hoewel deze subschaal nog altijd relatief laag scoort. De kwaliteit op dit vlak is inmiddels volgens de benchmarks van het instrument wel voldoende te noemen in tegenstelling tot de kinderdagopvang en de buitenschoolse opvang waar dit nog onvoldoende is. Opvallend is dat medewerkers in de vragenlijst juist iets minder vaak rapporteren multiculturele activiteiten te ondernemen. Mogelijk wijst dat erop dat de diversiteit in het materiaal wat is verbeterd (wat tot hogere scores leidt op de omgevingsschaal), maar dat er niet meer expliciete aandacht is voor het thema in bijvoorbeeld de activiteiten.

Activiteitenaanbod en pedagogisch beleid

Het activiteitenaanbod fluctueert over de jaren en gaat bijvoorbeeld over hoe vaak activiteiten als exploratief spel, sociaal spel, praten en voorlezen, tel- en rekenspelletjes worden aangeboden. In de meting van 2024 scoort het activiteitenaanbod over de hele linie minder hoog dan de vorige meting, maar die verschillen zijn niet significant. Pedagogisch medewerkers rapporteren relatief veel aandacht voor explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten, diverse vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid. Creatieve en musische activiteiten, activiteiten rondom burgerschapsvorming en buitenactiviteiten en uitstapjes komen iets minder vaak voor. Het minst vaak zijn activiteiten gericht op (ontluikend) rekenen en wetenschap en technologie.

Een analyse van het pedagogisch beleid laat vooral zien dat de groepsstabiliteit iets is afgenomen in vergelijking met voorgaande metingen. Hoewel de stabiliteit gemiddeld genomen hoog is gedurende de dag en er weinig sprake is van opendeurenbeleid, blijken er in 2024 juist iets meer groepswisselingen en is er vaker opendeurenbeleid. Dit sluit aan bij de bevinding dat pedagogische medewerkers zelf iets minder aandacht voor groepssocialisatie rapporteren. Mogelijk spelen personele problemen hier een rol waardoor locaties andere keuzes maken om de roosters rond te krijgen.

Verder is de aandacht voor kinderparticipatie nog altijd laag. Het contact met ouders, wat sinds de coronapandemie sterk verminderd was, nog altijd niet hersteld tot het niveau voor de corona. De werkbeleving is in de peuteropvang gemiddeld positief. Zo is de werkstress van de medewerkers licht gedaald, nadat deze in de vorige meting juist iets gestegen was. De belangrijkste structurele kenmerken zoals groepsgrootte, beroepskracht-kindratio, opleidingsniveau en werkervaring zijn stabiel. De gemiddelde groepsgrootte en de beroepskracht-kindratio zijn gemiddeld lager dan het toegestane maximum. Er blijkt al een al een aantal jaren een toename in het aantal zorgkinderen, volgens rapportages van de medewerkers. In de meting van 2024 gaat het vooral over een stijging in het aantal kinderen dat extra taalondersteuning nodig heeft.

4.1 Observaties

Om de proceskwaliteit te meten is gebruik gemaakt van drie observatie-instrumenten die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS Toddler, NCKO-interactieschalen en ECERS-R. De resultaten van de verschillende observatie-instrumenten zullen hieronder besproken worden.

4.1.1 Observaties met de CLASS

Er zijn in de meting van 2024 in totaal 32 peutergroepen bezocht. Tabel 4.1 (zie bijlage) geeft de resultaten voor de domeinen emotionele proceskwaliteit en educatieve proceskwaliteit weer. De emotionele proceskwaliteit is volgens de internationale benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de midden tot hoge scorerange. De educatieve proceskwaliteit is middelmatig volgens de internationale benchmarks, met een score in de middenrange. De variatie in de geobserveerde emotionele proceskwaliteit is relatief klein en geen van de onderzochte groepen scoort onvoldoende (zie Figuur 4.1). De variatie in de geobserveerde educatieve proceskwaliteit is aanzienlijk groter met zowel groepen die onvoldoende scoren als groepen die de hoge kant van de middenrange bereiken.

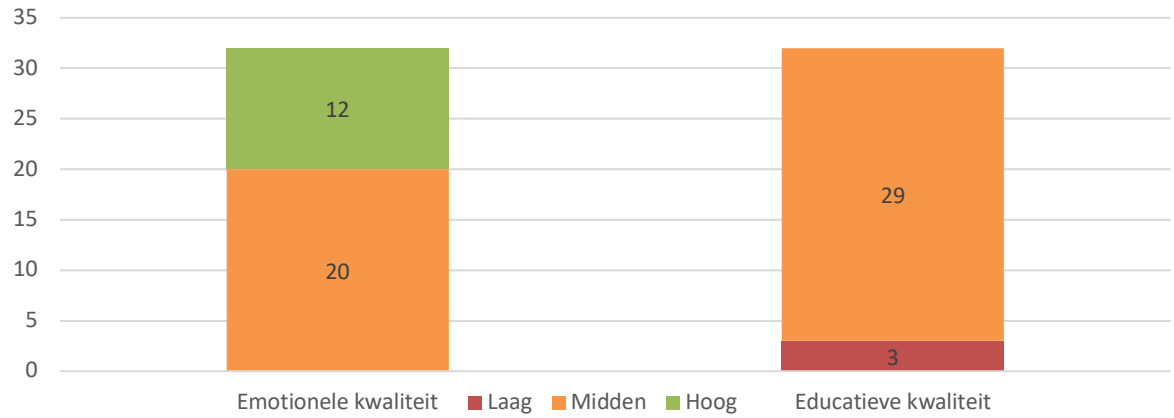

Figuur 4.1 Aantal peutergroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2024.

De meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en per groep (zie Tabel 4.2 in de bijlage) laten zien dat de *positieve sfeer* in de hoge scorerange uitkomt met relatief weinig spreiding. Een hogere *negatieve sfeer* (waarbij er veel sprake is van negativiteit van de pedagogisch medewerkers en kinderen) is niet geobserveerd. De *sensitiviteit* van de pedagogisch medewerkers scoort middelhoog tot hoog en laat een grotere spreiding zien. Binnen het emotioneel domein is er iets minder *aandacht voor het kindperspectief*, wat inhoudt dat er minder sterk wordt ingezet op autonomie en het ontlokken van ideeën of volgen van interesses van kinderen. De score bevindt zich wel aan de hoge kant van de middenrange en laat tevens veel spreiding zien. *Begeleiding van gedrag* is gemiddeld van middelhoge tot hoge kwaliteit.

Voor de educatieve ontwikkeling zien we dat *faciliteren van leren en ontwikkeling*, *kwaliteit van feedback* en *taalstimulering* alle drie gemiddeld van middelmatige kwaliteit zijn, waarbij faciliteren van leren en ontwikkeling het hoogst scoort. Kwaliteit van feedback scoort gemiddeld het laagst. Tot slot komt de aanvullende dimensie *groepssocialisatie* gemiddeld genomen uit aan de lage kan van de middenrange.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 4.3 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit uitgesplitst naar type activiteit. Educatieve activiteiten (zoals voorlezen, puzzelen of kringgesprekken) en eetmomenten komen het vaakst voor[18]. Verder zijn spelmomenten veel geobserveerd en in mindere mate creatieve activiteiten. De categorie overig heeft betrekking op bijvoorbeeld wc-rondes die zijn geobserveerd. De gemiddelde emotionele kwaliteit is duidelijk het laagst tijdens eet- en drinkmomenten in vergelijking met spelmomenten en educatieve of creatieve activiteiten. De gemiddelde educatieve kwaliteit is het hoogst tijdens de educatieve activiteiten; het verschil met de andersoortige activiteiten is aanzienlijk. Groepssocialisatie is ook hoger tijdens educatieve activiteiten. Verder scoort groepssocialisatie het laagst tijdens het buitenspelen, waar de gemiddelde score in de lage range valt. Voor alle andere type activiteiten geldt dat de groepssocialisatie aan de lage kant van de middenrange scoort.

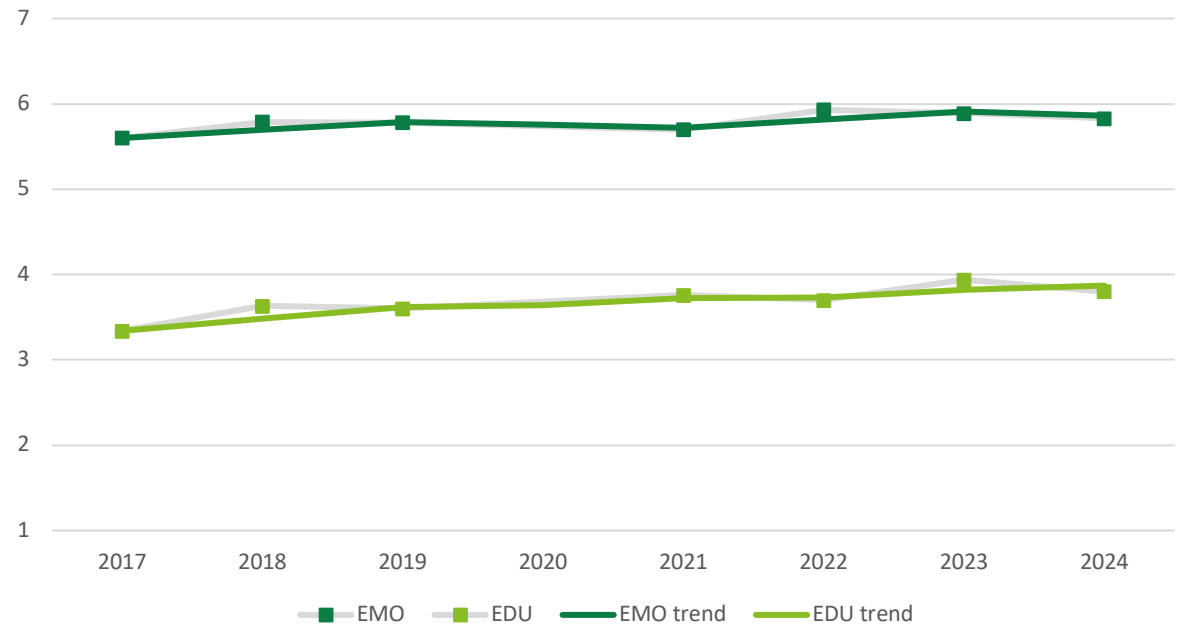

Figuur 4.2 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Trends over tijd

De LKK voert sinds 2017 jaarlijks kwaliteitsmetingen uit, waardoor we naar lange-termijn trends kunnen kijken. Om eventuele trends nog beter te kunnen duiden, rapporteren we voor de gebruikte observatie instrumenten een overzicht van de resultaten over de jaren heen (2017-2024). De meetresultaten van jaar 2021-2022 (post-corona meting) zijn tot op heden altijd samen gerapporteerd. Om de trends beter te duiden zijn de metingen in de volgende figuren wel los meegenomen. In 2020 heeft geen meting plaatsgevonden. Figuur 4.2 laat de

[18] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

gemiddelde scores en trends van de emotionele en educatieve proceskwaliteit zien zoals gemeten met de CLASS Toddler. Voor de emotionele kwaliteit is een stabiel tot licht stijgend patroon zichtbaar en voor de educatieve proceskwaliteit is er sprake van een gestage, stijgende trend in de afgelopen 8 jaar.

4.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen

Ten behoeve van de observaties met de NCKO-interactieschalen zijn video-opnamen ter beschikking gesteld aan het NCKO-consortium. Tabel 4.4 (zie bijlage) toont de resultaten op het niveau van de pedagogisch medewerker en per groep. Pedagogisch medewerkers beheersen vaardigheden die betrekking hebben op *sensitief handelen*, *respect voor autonomie* en *structureren en grenzen* stellen goed. Het overgrote merendeel van de pedagogisch medewerkers scoort hier hoog (zie Figuur 4.3). Vaardigheden ten aanzien van *praten en uitleggen* scoren gemiddeld matig-voldoende tot goed. Ongeveer de helft van de medewerkers scoort op dit onderdeel matig-voldoende. Pedagogisch medewerkers scoren gemiddeld op de grens tussen onvoldoende en matig-voldoende als het gaat om *ontwikkelingsstimulering*. Bijna de helft van de medewerkers beheerst deze vaardigheid onvoldoende. Pedagogisch medewerkers blijken tot slot het minst vaardig in het *begeleiden van interacties* tussen kinderen. Meer dan 90% van de pedagogisch medewerkers scoort hier onvoldoende.

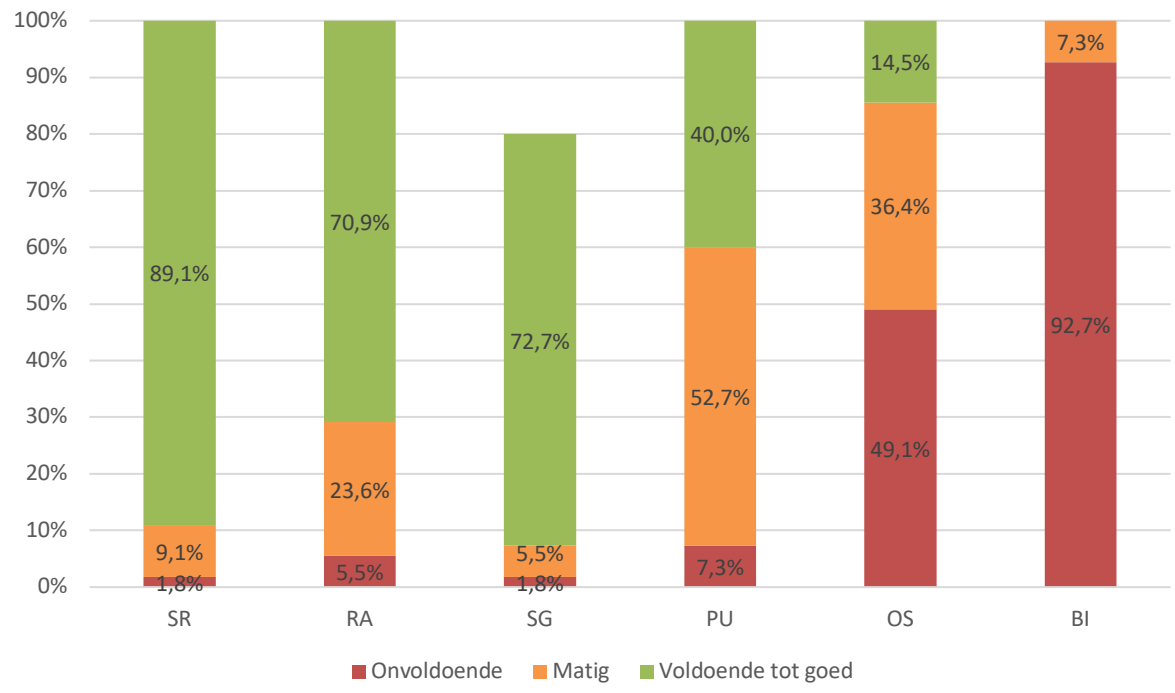

Figuur 4.3 Verdeling van pedagogisch medewerkers naar onvoldoende, matige en voldoende tot goede kwaliteit in percentages. (lage kwaliteit < 3.5; middelmatige kwaliteit 3.5 - 4.5; hoge kwaliteit > 4.5). Gegevens van steekproef 2024.

SR = Sensitieve responsiviteit, RA = Respect voor autonomie, SG = Structureren en grenzen stellen, PU = Praten en uitleggen, OS = Ontwikkelingsstimulering, BI = Begeleiden van interacties.

Trends over tijd

In Figuur 4.4 zijn de gemiddelde scores en trends van de sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, en structureren en grenzen stellen weergegeven. Voor sensitieve responsiviteit en respect voor autonomie is sinds 2017 sprake van een stijgende trend gevolgd door een licht dalende trend na de coronaperiode. Structureren en grenzen stellen scoorde in de eerste meting relatief hoog, waardoor er in de eerste drie jaren sprake is van een stabiel patroon gevolgd door een lichte daling na de coronaperiode. In de laatste meting is juist weer een stijging zichtbaar. De kwaliteit van respect voor autonomie en structureren en grenzen stellen is in de laatste meting van 2024 relatief vergelijkbaar met het kwaliteitsniveau van de eerste meting in 2017. De kwaliteit van de sensitieve responsiviteit is in de laatste meting iets hoger in vergelijking met 2017.

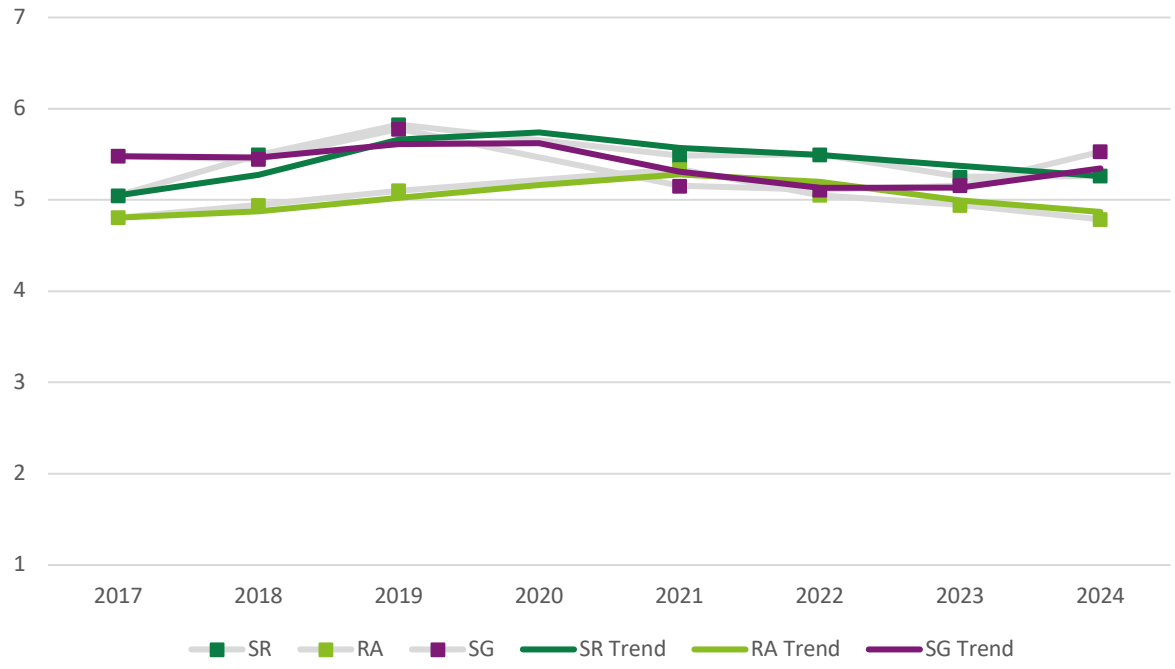

Figuur 4.4 Gemiddelde scores en trends van sensitieve responsiviteit (SR), respect voor autonomie (RA), en structureren en grenzen stellen (SG) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

In Figuur 4.5 zijn de gemiddelde scores en trends van de praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering en begeleiding van interacties weergegeven. Er zijn vergelijkbare patronen te zien voor de verschillende interactievaardigheden, met een lichte stijging tot aan 2021, gevolgd door een lichte daling. Voor alle aspecten geldt dat de gemeten kwaliteit in 2024 nog wel iets hoger is dan de gemeten kwaliteit in 2017.

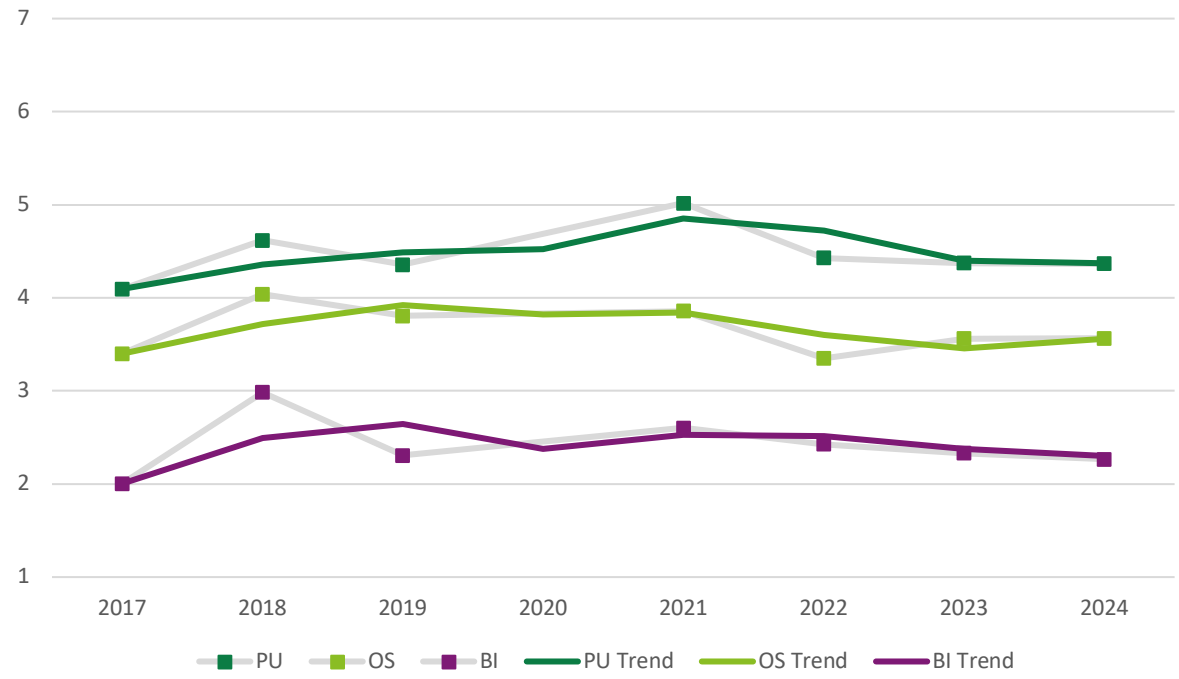

Figuur 4.5 Gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen (PU), ontwikkelingsstimulering (OS), en begeleiding van interacties (BI) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

4.1.3 Observaties met de omgevingschaal

De resultaten in Tabel 4.5 laten zien wat de globale omgevingskwaliteit is in de peuteropvanggroepen, gemeten met de ECERS-R. Alle subschalen tezamen genomen is de kwaliteit van de omgeving hoog volgens de benchmarks van het instrument (hoger dan 5). Wanneer we inzoomen op de verschillende aspecten blijkt dat de kwaliteit van de *ruimte en meubilering*, het *taalaanbod*, de *interactie* en het *(dag)programma* hoog is. De interactie die tijdens het *brengen en halen* geobserveerd werd, is ook over het algemeen van goede kwaliteit. Hierbij moet worden opgemerkt dat in dit item toegang tot de groepsruimte voor ouders wordt bestempeld als basis van goede kwaliteit. Locaties die ouders toegang tot de groep ontzeggen, krijgen een zeer lage score op dit item, wat resulteerde in 7 locaties die onvoldoende scoren op dit punt. Het *activiteitenaanbod* is gemiddeld van middelmatige kwaliteit. Met betrekking tot *diversiteit* – wat gaat over de mate waarin de groepen de individuele behoeften van kinderen in kaart brengen, waarin ze cultureel-etnische gelijkheid en gendergelijkheid stimuleren en waarin er een welkome en inclusieve houding is – wordt er aan de lage kant van de middenrange gescoord. Gemiddeld genomen is dit net aan voldoende, al is in Figuur 4.6 te zien dat relatief veel locaties nog onvoldoende scoren op diversiteit. Wanneer de subschaal met betrekking tot diversiteit wordt meegenomen in het totaal, is de totale omgevingskwaliteit iets lager maar nog wel hoog te noemen volgens de benchmarks van het instrument.

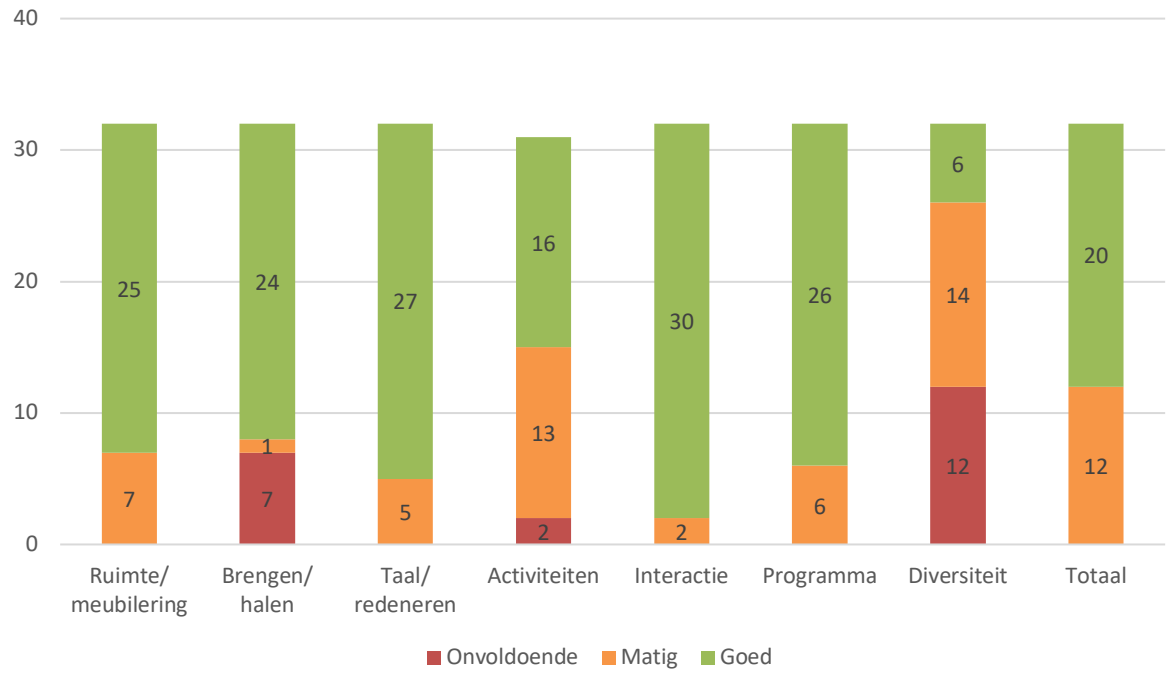

Figuur 4.6 Aantal peuteropvanggroepen met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de ECERS-R subschalen en de totale kwaliteit in 32 groepen (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2024.

Trends over tijd

In Figuur 4.7 zijn de gemiddelde scores en trends van de schalen ruimte en meubilering, brengen en halen, taal, en activiteiten weergegeven. Er is een duidelijk patroon zichtbaar waarbij de kwaliteit in de eerste drie jaren gestegen is, gevolgd door een duidelijke dip in de coronaperiode die daarna weer hersteld is. Voor het activiteitenaanbod en taal en redeneren is er een iets sterkere stijging zichtbaar in de eerste drie jaren, terwijl deze voor het brengen/halen en de ruimte en meubilering minder sterk is en de kwaliteit eerder stabiel te noemen is. Verder zien we dat met name de kwaliteit van brengen/halen de grootste daling (en ook stijging) laat zien. Deze sterke dip in kwaliteit is verklaren doordat ouders niet op de groepen konden komen gedurende de pandemie. Voor alle dimensies geldt dat de kwaliteit inmiddels weer van vergelijkbaar niveau is als de kwaliteit van voor de pandemie.

In Figuur 4.8 zijn de gemiddelde scores en trends van de schalen interactie, programma en de totale kwaliteit weergegeven. Ook daar is dezelfde golfbeweging zichtbaar van een stijging, gevolgd door een coronadip en dan herstel. Tevens is sinds de post-corona meting het aanbod op het gebied van diversiteit en inclusie in kaart gebracht. Sinds 2022 is er een stijgende trend zichtbaar, waarbij de kwaliteit inmiddels op een minimaal voldoende niveau uitkomt.

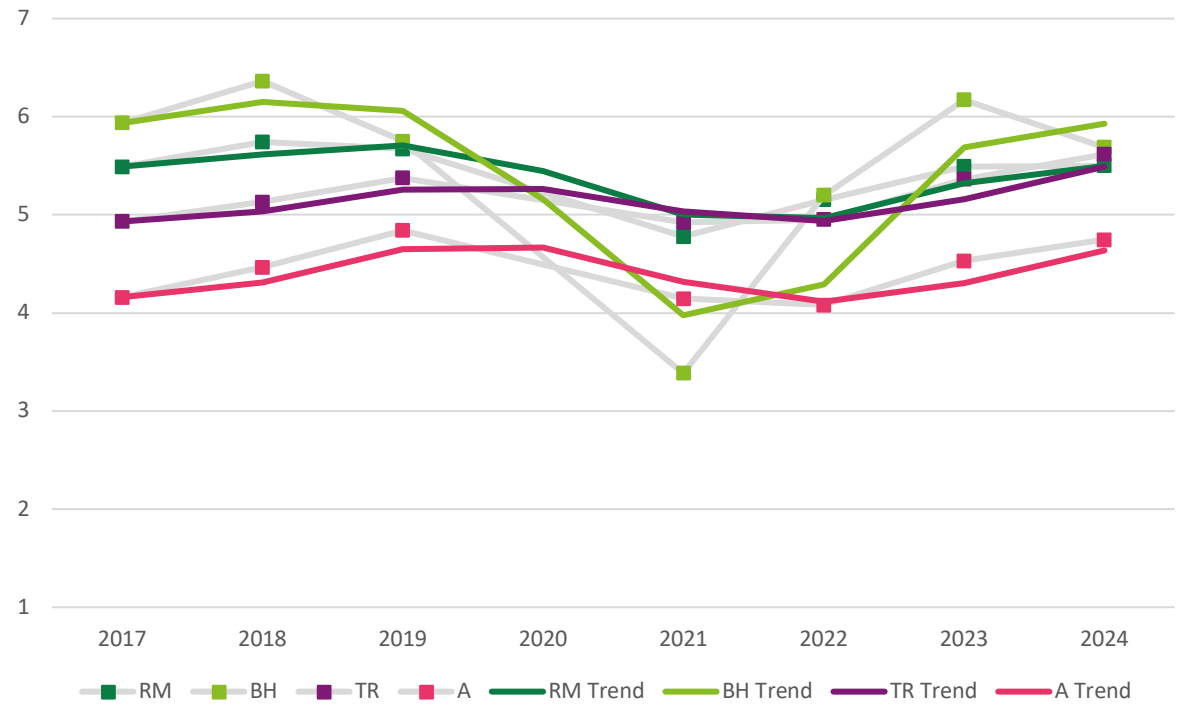

Figuur 4.7 Gemiddelde scores en trends van ruimte en meubilering (RM), brengen en halen (BH), taal en redeneren (TR), en activiteiten (A) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

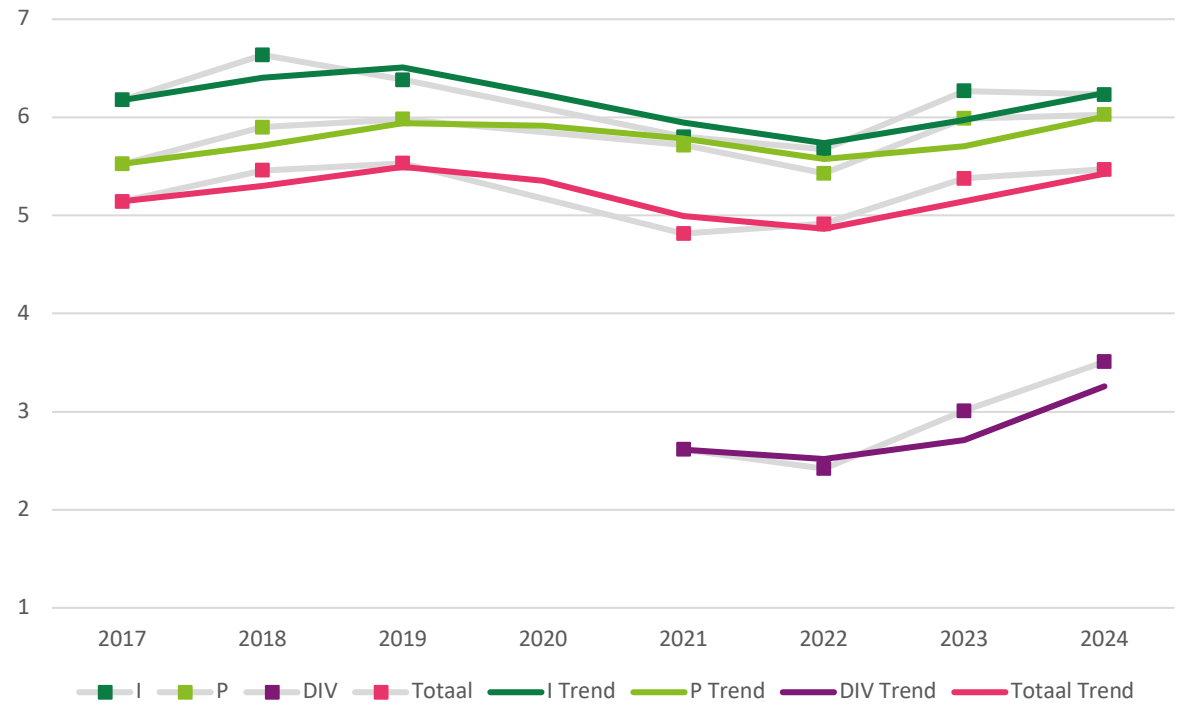

Figuur 4.8 Gemiddelde scores en trends van interactie (I), programma (P), diversiteit (DIV), en de totale kwaliteit (Totaal) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

4.2 Vragenlijstgegevens

Tijdens de meting van 2024 zijn vragenlijstgegevens verzameld van 44 pedagogisch medewerkers, werkzaam op 26 van de 32 betrokken peuteropvanggroepen (81.3% positieve respons). Hieronder worden de bevindingen uit de vragenlijst gerapporteerd voor verschillende aspecten: structurele kwaliteit en groepssamenstelling, pedagogisch beleid en klimaat, en activiteitenaanbod.

4.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

Tabel 4.6 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de pedagogisch medewerkers. De gemiddelde leeftijd is 45 jaar met zo'n 16 jaar werkervaring. De spreiding is relatief groot. De gemiddelde werktijd per week bedraagt 22 uur en laat eveneens een grote spreiding zien. Het gemiddelde opleidingsniveau ligt van zowel de vooropleiding als vervolgopleiding rond de 5, wat gelijk staat aan een MBO 3/4-niveau. Ongeveer 75% van de medewerkers heeft een MBO 3/4-opleiding afgerond of is daar mee bezig. Zo'n 25% heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Tot slot heeft het merendeel een vast contract bij de organisatie. De achtergrondkenmerken van de pedagogisch medewerkers vertonen daarmee geen grote verschillen met voorgaande metingen.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 4.7 (zie bijlage). De gemiddelde groepsgrootte op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag, donderdag) ligt rond de 13 kinderen met een ratio van bijna 7 kinderen per pedagogisch medewerker. In de meeste groepen worden alleen peuters opgevangen vanaf 2 à 2.5 jaar. In enkele groepen worden ook jonge kinderen (van net geen 2 jaar) opgevangen. Een schatting van de pedagogisch medewerkers van de sociale achtergrond van de kinderen laat zien dat ruim een derde uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komt. De helft van de gezinnen heeft een migratieachtergrond. Wel zijn de spreiding en range vrij groot. Zo zijn er groepen met alleen kinderen met een lage sociaaleconomische status en/of migratieachtergrond, maar ook groepen met alleen kinderen van hoogopgeleide ouders en/of met een Nederlandse achtergrond. De sociale achtergrond van kinderen in de peuteropvang is daarmee duidelijk anders dan in de kinderdagverblijven, wat past bij het feit dat een groot deel van de peuteropvanggroepen VE verzorgt voor doelgroepkinderen. Er zijn op dit vlak geen duidelijke verschillen zichtbaar met de voorgaande metingen.

Tevens hebben de pedagogisch medewerkers een inschatting gemaakt van de zorgbehoeften van kinderen (zie Tabel 4.7 in de bijlage). Passend bij de aard van het opvangtype is de zorgbehoefte in de peuteropvang het grootst. Pedagogisch medewerkers rapporteren dat gemiddeld 69% van de kinderen extra zorgbehoeften heeft. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit percentage een overschatting kan zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Pedagogisch medewerkers hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal. Ondersteuning op het gebied van taal is het grootst (zon 60% van de kinderen), gevolgd door gedragsproblematiek (zo'n 9%). Verder komen overige zorgbehoeften, zoals problemen met zindelijkheid of een zorgelijke thuissituatie, ook wat vaker voor binnen de peuteropvang (gemiddeld zo'n 5%). Er is al een aantal jaren een stijging van het aantal zorgkinderen zichtbaar is in de peuteropvang. In de

meting van 2024 zien we met name een stijging in het aantal kinderen dat extra ondersteuning nodig heeft op het gebied van taal.

Werkbeleving en professionalisering

De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren (Tabel 4.8 in de bijlage). Op vragen naar de werktevredenheid, het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) en de onderlinge afstemming en samenwerking in het team (teamcohesie), wordt gemiddeld rond de 5 (‘mee eens’) gescoord op een schaal van 1 tot 6. De gemiddelde werkstress ligt rond de 3 (‘een beetje mee oneens’) en heeft een relatief grote spreiding. Zo zijn er pedagogisch medewerkers die aangeven helemaal geen werkstress te ervaren, terwijl anderen vrij veel stress ervaren. Opvallend is verder dat de ervaren werkstress iets is afgenomen in vergelijking met de laatste metingen uit 2022-2023, nadat deze eerder was gestegen na de pandemie.

Tabel 4.8 (zie bijlage) laat ook zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering door middel van cursusaanbod, coaching, teamoverleg en conferentiedeelname. De gemiddelde score van 2 (‘zelden’) suggereert dat het aanbod – of de mate waarin er van dat aanbod gebruik wordt gemaakt – niet overdadig is. Teamgerichte professionalisering vindt gemiddeld één keer per maand plaats en pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg wordt gemiddeld elke zes weken georganiseerd. Wel zijn er grote verschillen tussen organisaties. Zo zijn er pedagogisch medewerkers die rapporteren (bijna) op wekelijkse basis overleg en professionaliseringsactiviteiten te ondernemen met het team, terwijl er ook pedagogisch medewerkers zijn die rapporteren dat dergelijke activiteiten bijna nooit plaatsvinden. Op de vraag of pedagogisch medewerkers in staat zijn om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk zien we een gemiddelde score van rond de 3 betekent dat pedagogisch medewerkers dit met enige regelmaat doen. Wel zien we ook hier dat de verschillen tussen pedagogisch medewerkers groot zijn. Tot slot geven medewerkers zich aan dat ze zich competent voelen als professional. Dit geldt zowel voor het algemene zelfvertrouwen als ook voor het zelfvertrouwen dat pedagogisch medewerkers hebben ten aanzien van het omgaan met kinderen met diverse culturele en talige achtergronden. In vergelijking met de laatste meting zijn er geen duidelijke verschillen op het gebied van professionalisering en competentiebeleving.

4.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Het pedagogisch beleid van de deelnemende organisaties is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 4.9 in de bijlage). Op vragen naar aspecten van stabiliteit van de groep (de mate waarin de samenstelling van kinderen gedurende de dag kan wisselen) wordt gemiddeld rond de 3 gescoord (‘min of meer stabiel’). De mate waarin kinderen op eigen initiatief gedurende de dag naar verschillende groepen kunnen (opendeurenbeleid), ligt lager wat wederom wijst op een relatief hoge stabiliteit op de peuteropvang. De grote variatie op deze aspecten wijst er wel op dat er ook locaties zijn waarbij er minder nadruk ligt op stabiliteit gedurende de dag, al dan niet als bewust overwogen pedagogisch model. Verder valt op dat de stabiliteit lager is in vergelijking met eerdere metingen. Er zijn vaker wisselingen in de groepssamenstelling en er wordt vaker een opendeurenbeleid gevoerd. Mogelijk spelen personele problemen hier een rol waardoor locaties andere keuzes maken om de roosters rond te krijgen.

Verder zien we in dat de rol die kinderen spelen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid en aanbod op de groep (ook wel kinderparticipatie genoemd) gemiddeld rond de 3 ligt ('min of meer van toepassing'). De beperkte range suggereert dat kinderparticipatie nog niet breed gedragen wordt in de peuteropvang, al is er enige variatie tussen locaties. Wat betreft de communicatievormen die pedagogisch medewerkers gebruiken om contact met ouders te hebben, zien we dat ongeveer de helft van de geboden mogelijkheden (van een lijst met 15 opties) wordt benut. Dit ligt iets lager in vergelijking met eerdere jaren. De range is hier vrij groot. Zo zijn er pedagogisch medewerkers die aangeven veel communicatievormen met ouders te benutten, terwijl andere organisaties vrij weinig contact hebben.

Tot slot blijkt dat multiculturele groepspraktijken – bijvoorbeeld het vieren van verschillende feestdagen of het afstemmen van speel- en ontwikkelmateriaal op de diversiteit van de samenleving – gemiddeld met enige regelmaat worden gedaan. Wel is de spreiding hier relatief groot. Praktijken die de groepssocialisatie bevorderen – bijvoorbeeld kinderen elkaar laten helpen, 'wij'-taal gebruiken, of kinderen samen conflicten laten oplossen – komen gemiddeld vaak voor. Voor zowel multiculturele groepspraktijken als groepssocialisatie blijkt dat hier in de huidige meting minder aandacht voor is in vergelijking met eerdere metingen.

4.2.3 Activiteitenaanbod

Om te beoordelen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is onderzocht hoe vaak acht verschillende soorten activiteiten voorkomen. Binnen elke categorie zijn specifieke activiteiten uitgevraagd die aansluiten bij verschillende leeftijdsgroepen (onderscheid tussen 0-4 en 4-12 jaar). Tabel 4.10 geeft een overzicht van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 ('bijna nooit') tot 7 ('minstens twee keer per dag'). Hierbij is het belangrijk te realiseren dat een gemiddelde score de spreiding binnen een categorie kan verhullen: sommige activiteiten binnen een categorie komen vaker voor dan andere. Pedagogisch medewerkers rapporteren relatief hoge gemiddelde scores voor explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten, diverse vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid. Een gemiddelde score rond de 5 duidt erop dat deze activiteiten gemiddeld 2 tot 4 keer per week plaatsvinden. Iets minder frequent komen creatieve en musische activiteiten, activiteiten rondom burgerschapsvorming en buitenactiviteiten en uitstapjes voor. Met een gemiddelde van ongeveer 3.5 worden deze activiteiten bijna wekelijks aangeboden. Het minst frequent – gemiddeld 2 à 3 keer per maand – zijn activiteiten gericht op (ontluikend) rekenen, evenals wetenschap en technologie. In vergelijking met voorgaande jaren is er sprake van fluctuatie in het activiteitenaanbod. Het activiteitenaanbod scoort gemiddeld iets lager in vergelijking met de laatste meting, maar vergelijkbaar met de meting daarvoor. De verschillen tussen de afgelopen metingen zijn niet significant.

5. Kwaliteit in de buitenschoolse opvang

Dit hoofdstuk presenteert de bevindingen over de kwaliteit voor schoolgaande kinderen in de buitenschoolse opvang. We beginnen het hoofdstuk met een samenvatting van de opvallendste resultaten in de buitenschoolse opvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de buitenschoolse opvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de buitenschoolse opvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trends in) kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid.

Proceskwaliteit

De emotionele proceskwaliteit van de buitenschoolse opvang, geobserveerd met de CLASS, is hoog. Er heerst over het algemeen een positieve sfeer in de groep en medewerkers zijn sensitief en kindvolgend in hun interacties. Ook de NCKO-schalen tonen een overwegend positief beeld van de emotionele proceskwaliteit. De pedagogisch medewerkers zijn sensitief naar de kinderen toe, bevorderen hun autonomie en bieden een adequate structuur. Trends over tijd laten zien dat er sprake van een lichte stijging tussen 2017 en 2019 waarna de emotionele kwaliteit stabiel hoog blijft. In de meting van 2024 ligt de gemiddelde emotionele kwaliteit zoals gemeten met de CLASS wat lager en vervolgmetingen zullen moeten uitwijzen of het hier gaat om een eenmalige fluctuatie of dat het begin van een lichte daling is ingezet.

De educatieve proceskwaliteit, geobserveerd met de CLASS, is van middelmatige kwaliteit. De educatieve proceskwaliteit zegt iets over de mate waarin kinderen betrokken worden in spel of activiteiten en op verschillende manieren gestimuleerd en uitgedaagd worden in hun ontwikkeling. Er is in de buitenschoolse opvang minder aandacht voor het ontwikkelen van de persoonlijke competenties vergeleken met de kinderdagopvang en de peuteropvang. De educatieve kwaliteit laat een langere en sterkere stijging zien tussen 2017 en 2021 met daarna een lichte afbuiging en stabilisering van de kwaliteit. De meer educatieve interactievaardigheden zoals gemeten met de NCKO-schalen laten eveneens zien dat de kwaliteit middelmatig is en toont verschillende patronen over tijd voor de verschillende vaardigheden. Pedagogisch medewerkers scoren het hoogst op de vaardigheid praten en uitleggen, met een stijgende lijn over de jaren. De kwaliteit van ontwikkelingsstimulering laat juist een sterke daling zien in 2019 maar herstelt snel en laat sindsdien weer een aanhoudende stijgende trend zien. Samengevat is de educatieve kwaliteit gestegen sinds 2017, al is de stijging niet zo sterk en fluctueert iets meer dan in de kinderopvangopvang en peuteropvang.

Verder laten de resultaten op het gebied van groepssocialisatie schaal (aanvulling op de CLASS observaties) een lage kwaliteit zien. Hoewel pedagogisch medewerkers in de vragenlijst zelf wel aangeven dat ze regelmatig tot vaak strategieën toe passen om

groepsprocessen te bevorderen, blijkt uit de observaties een ander beeld. Pedagogisch medewerkers zijn minder goed in het bevorderen van samenspel en pro-sociale interacties tussen kinderen en zijn minder sensitief naar de groep als geheel. De gemiddelde score ligt op de grens tussen lage en matige kwaliteit en er zijn grote verschillen tussen locaties. Dit sluit aan bij de resultaten van de NCKO-schalen, die eveneens laten zien dat pedagogisch medewerkers het nog lastig vinden om interacties tussen kinderen onderling goed te begeleiden. Gemiddeld is er in de buitenschoolse opvang minder aandacht voor de onderlinge groepssocialisatie dan in de peuteropvang. In vergelijking met de kinderdagopvang zijn pedagogisch medewerkers in de buitenschoolse opvang minder gericht op groepssocialisatie dan pedagogisch medewerkers die met peuters werken, maar wel meer dan pedagogisch medewerkers die met baby's werken. Er is in de buitenschoolse opvang meer variatie in leeftijd en dus grotere verschillen in interesses en behoeften, net als in de gastouderopvang. Hierdoor kan het moelijker zijn om aandacht te besteden aan het functioneren van de groep als geheel (interacties zijn meer individueel gericht). De trend over tijd laat zien dat de het begeleiden van interacties in de eerste jaren daalt maar ook weer opkrabbelt. Net als in de kinderdagopvang (en in mindere mate de peuteropvang) blijkt de aandacht voor het begeleiden van interacties tussen kinderen in de laatste jaren terug te lopen.

Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit gebaseerd op de BSO-schaal laat in de periode van 2017-2019 een lichte stijging zien gevolgd door een stabiel beeld in de jaren erna. Wel zijn er enige verschillen tussen schalen zichtbaar. Zo vertoont de subschaal organisatorisch een duidelijke coronadip, terwijl de kwaliteit van de ruimte en inrichting ondanks wat fluctuaties relatief stabiel is gebleven. De meeste aspecten in de omgeving zijn van middelmatige kwaliteit volgens de benchmarks van het instrument.

Verder is er in de buitenschoolse opvang relatief weinig positieve aandacht voor diversiteit. In vergelijking met de andere kenmerken van omgevingskwaliteit en volgens de benchmarks van het instrument is de aandacht voor diversiteit onvoldoende. Dit is lager dan in de kinderdagopvang en peuteropvang. Dit verschil met de andere opvangsoorten is de afgelopen jaren groter geworden. Mogelijk speelt de achtergrond van de kinderen hierin een rol. Er is in de buitenschoolse opvang minder diversiteit in de sociaal-culturele achtergrond van kinderen, dan in de kinderdag- en peuteropvang.

Activiteitenaanbod en pedagogisch beleid

Het activiteitenaanbod is in de buitenschoolse opvang minder gevarieerd en frequent dan in de kinderdagopvang en de peuteropvang, volgens de medewerker rapportages. Trendlijnen vanaf 2017 laten tevens zien dat er een lichte maar aanhoudende daling plaatsvindt, wat betekent dat het aanbod in frequentie en variatie verschraald over tijd.

Het pedagogisch beleid laat een stabiel beeld zien. Er is in de buitenschoolse opvang minder nadruk op stabiliteit van de groepen gedurende de dag dan in de kinderdagopvang en de peuteropvang. Kinderen hebben vaker de mogelijkheid van groep te wisselen of naar een andere groepsruimte te gaan in het kader van opendeurenbeleid. Verder is de aandacht voor kinderparticipatie groter in de buitenschoolse opvang dan in de andere opvangsoorten. Wat betreft de werkbeleving is sinds 2021 een daling zichtbaar, die ook in

de laatste meting van 2024 doorzet. Medewerkers zijn minder tevreden en ervaren meer stress. Dat terwijl de werkbeleving van medewerkers in de kinderdagopvang en de peuteropvang juist iets verbeterd is in 2024.

Tot slot zijn de meeste structurele kenmerken stabiel gebleven. Wel werken medewerkers in de meting van 2024 gemiddeld iets meer uren per week en hebben zij ook vaker een vast contract. In het veld is er momenteel meer aandacht voor het aantrekken en vasthouden van personeel in de buitenschoolse opvang, bijvoorbeeld door het aanbieden van combinatiecontracten om zo de baan aantrekkelijker te maken voor mensen die meer uren willen werken. Dit kan een verklaring zijn voor de huidige resultaten.

Verder valt op dat de door medewerkers gerapporteerde groepsgrootte en beroepskracht-kind ratio (BKR) zijn gestegen. In de huidige steekproef zitten meer hele grote buitenschoolse opvanglocaties (tot wel 90 kinderen). In de vorige meting was er juist een daling in de groepsgrootte en waren er minder grotere opvanglocaties. Het lijkt er dus op dat er soms verschillen zijn in de steekproef, die een verklaring kunnen zijn voor veranderingen in de groepsgrootte. Echter, de BKR liet in de afgelopen jaren een vergelijkbare range en standaardafwijking zien met gemiddeld zo'n 9 kinderen per pedagogisch medewerker (tot en met 2023). In de meting van 2024 is dit 10 kinderen per medewerker, waarbij de range en standaardafwijking vergelijkbaar zijn met eerdere jaren. Mogelijk spelen de vernieuwde regels voor het berekenen van de BKR, waarbij deze op locatieniveau wordt berekend in plaats van op groepsniveau, hierin een rol in. De gemiddelde ratio is nog altijd onder de maximale toegestane BKR in wet- en regelgeving.

Concluderend laten de uitkomsten van de buitenschoolse opvang laten een iets ander patroon zien dan in de kinderdag- en peuteropvang. Hoewel medewerkers meer uren zijn gaan werken en vaker een vast contract hebben, is hun werkbeleving verder verslechterd. Dit is een risico, want het zou op den duur kunnen leiden tot ziekte of uitstroom. Tezamen met de afbuigende (interactie)kwaliteit en de verschraling van het activiteitenaanbod zijn de ontwikkelingen zorgelijk te noemen en lijkt de tijd rijp om meer aandacht te gaan besteden aan de buitenschoolse opvang.

5.1 Observaties

Om de proceskwaliteit te meten is gebruik gemaakt van drie observatie-instrumenten die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS PreK, NCKO-interactieschalen en BSO schaal. De resultaten van de verschillende observatie-instrumenten zullen hieronder besproken worden.

5.1.1 Observaties met de CLASS

In de meting van 2024 zijn in totaal 32 buitenschoolse opvanggroepen bezocht. Tabel 5.1 (zie bijlage) geeft de resultaten voor de hele steekproef weer voor de domeinen emotionele proceskwaliteit en educatieve proceskwaliteit. De emotionele proceskwaliteit is volgens de benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de midden tot hoge scorerange. De variatie in de geobserveerde emotionele proceskwaliteit is relatief klein en geen van de onderzochte groepen scoort onvoldoende (zie Figuur 5.1). De educatieve proceskwaliteit is middelmatig volgens de benchmarks, met een gemiddelde score in de middenrange. De variatie in de geobserveerde educatieve proceskwaliteit is aanzienlijk groter met zowel groepen die duidelijk onvoldoende scoren en groepen die de hogere kant van de middenrange bereiken.

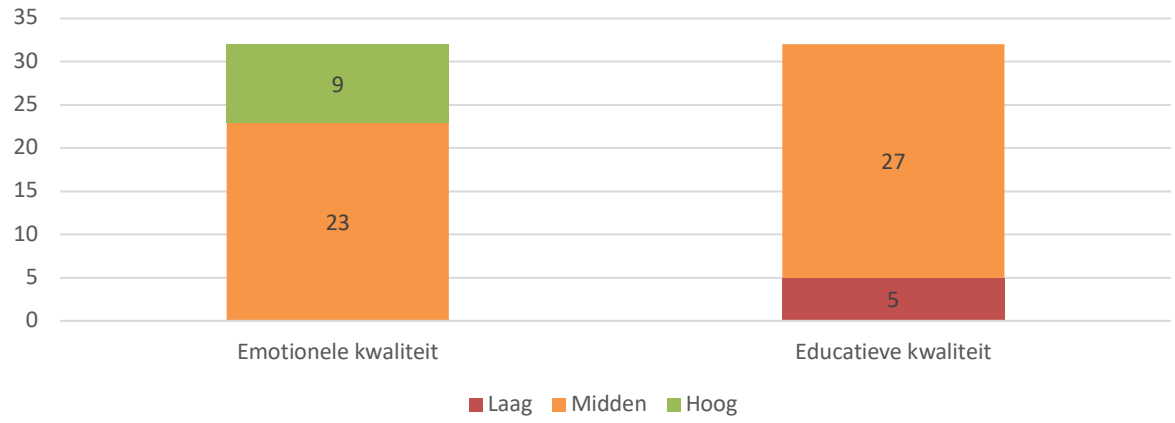

Figuur 5.1 Aantal buitenschoolse opvanggroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2024.

De meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en op groepsniveau (zie Tabel 5.2 in de bijlage) laten zien dat alle dimensies van de emotionele ondersteuning (*positieve sfeer*, *sensitiviteit*, *aandacht voor kindperspectief* en *begeleiden van gedrag*) gemiddeld aan de hoge kant van de middenrange scoren. Een hoge mate van *negatieve sfeer* (waarbij er dus veel sprake is van negativiteit van de pedagogisch medewerkers en kinderen) is niet geobserveerd. Voor de educatieve ondersteuning zien we dat *productiviteit* gemiddeld aan de hoge kant van de middenrange scoort, wat betekent dat kinderen het grootste deel van de tijd aan spel of (routine)activiteiten kunnen deelnemen en er weinig tijd verloren gaat met overgangen. *Educatieve werkvormen*, wat gaat over de mate waarin de pedagogisch medewerker interesses, betrokkenheid en leermogelijkheden van kinderen maximaliseert, scoort gemiddeld in de middenrange. *Kwaliteit van feedback* en *taalstimulering* scoren beide gemiddeld in de lage tot midden-lage range. Er is het minst aandacht voor *conceptontwikkeling*, hierop wordt gemiddeld laag gescoord. Tot slot zien we voor de aanvullende dimensie *groepssocialisatie* dat er gemiddeld op de grens tussen onvoldoende en matig wordt gescoord.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 5.3 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit uitgesplitst naar type activiteit. Eet- en drinkmomenten worden het vaakst geobserveerd, gevolgd door spelsituaties, creatieve activiteiten en buiten spelen[19]. Educatieve activiteiten, zoals bordspelletjes spelen of voorlezen, werden het minst geobserveerd. Verschillen in interactiekwaliteit tijdens verschillende soorten activiteiten zijn beperkt. De emotionele interactiekwaliteit is het hoogst tijdens creatieve activiteiten en het laagst tijdens het buiten spelen, al zijn de verschillen niet significant. De educatieve interactiekwaliteit is gemiddeld het hoogst tijdens educatieve activiteiten, al is het verschil met andere soorten activiteiten klein en ook niet significant. De groepssocialisatie valt gemiddeld in de lage middenrange tijdens eet- en drinkmomenten, educatieve activiteiten en buitenspel. Tijdens spel en creatieve activiteiten is de groepssocialisatie nog iets lager, gemiddeld van lage tot laag-middelmatige kwaliteit.

Trends over tijd

De LKK voert sinds 2017 jaarlijks kwaliteitsmetingen uit, waardoor we naar lange-termijn trends kunnen kijken. Om eventuele trends nog beter te kunnen duiden, rapporteren we voor de gebruikte observatie instrumenten een overzicht van de resultaten over de jaren heen (2017-2024). De meetresultaten van jaar 2021-2022 (post-corona meting) zijn tot op heden altijd samen gerapporteerd. Om de trends beter te duiden zijn de metingen in de volgende figuren wel los meegenomen. In 2020 heeft geen meting plaatsgevonden.

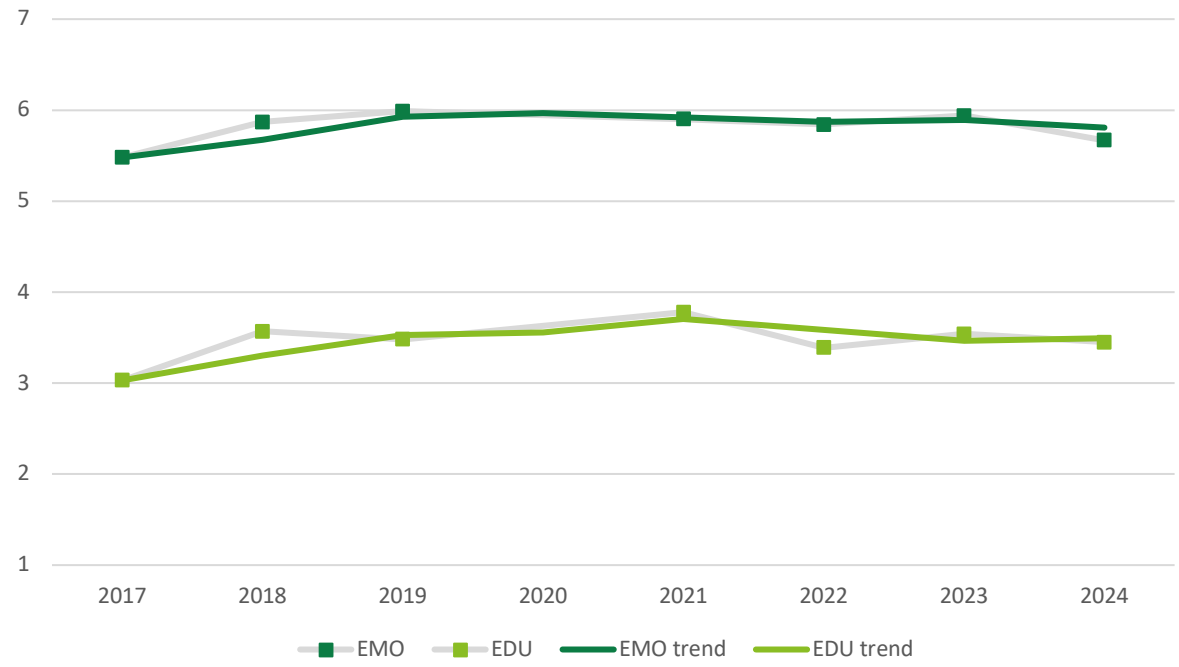

Figuur 5.2 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

[19] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

Figuur 5.2 laat de gemiddelde scores en trends van de emotionele en educatieve proceskwaliteit zien, zoals gemeten met de CLASS PreK. De emotionele proceskwaliteit is in de eerste drie meetjaren gestegen en daarna stabiel gebleven over tijd. In de laatste meting ligt de emotionele kwaliteit iets lager. Komende metingen moeten uitwijzen of hier sprake is van een fluctuatie of een ingezette daling. De educatieve proceskwaliteit laat een langere en sterkere stijging zien. Deze is in de periode tot 2021 gegroeid van 3 (lage kant van de middenrange) richting de 4 (middenkwaliteit). Sindsdien is er een lichte afbuiging naar beneden zichtbaar en lijkt de kwaliteit te stabiliseren rond de 3.5.

5.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen

Ten behoeve van de observaties met de NCKO-interactieschalen zijn video-opnamen ter beschikking gesteld aan het NCKO-consortium. De resultaten staan per pedagogisch medewerker en per groep staan in Tabel 5.4 (zie bijlage). De kwaliteit op het verzorgende domein laat zien dat pedagogisch medewerkers vaardigheden die betrekking hebben op *emotionele ondersteuning* (sensitiviteit en responsiviteit), *autonomie* (niet-intrusieve interactie stijl en simulering autonomie) en het *begeleiden van gedrag* (structureren en ingrijpen) gemiddeld voldoende tot goed beheersen. De meeste pedagogisch medewerkers scoren matig-voldoende of hoog (zie Figuur 5.3). Toch zijn er ook pedagogisch medewerkers die onvoldoende scoren op enkele vaardigheden in het verzorgend domein. Op het educatieve gebied scoren vaardigheden ten aanzien van *praten en uitleggen* gemiddeld voldoende tot goed en ten aanzien van *ontwikkelingsstimulering* middelmatig. Het *begeleiden van interacties* tussen kinderen onderling scoort gemiddeld onvoldoende. Voor het begeleiden van positieve interacties blijkt zelfs dat de ruime meerderheid van de pedagogisch medewerkers onvoldoende scoort (zie Figuur 5.3).

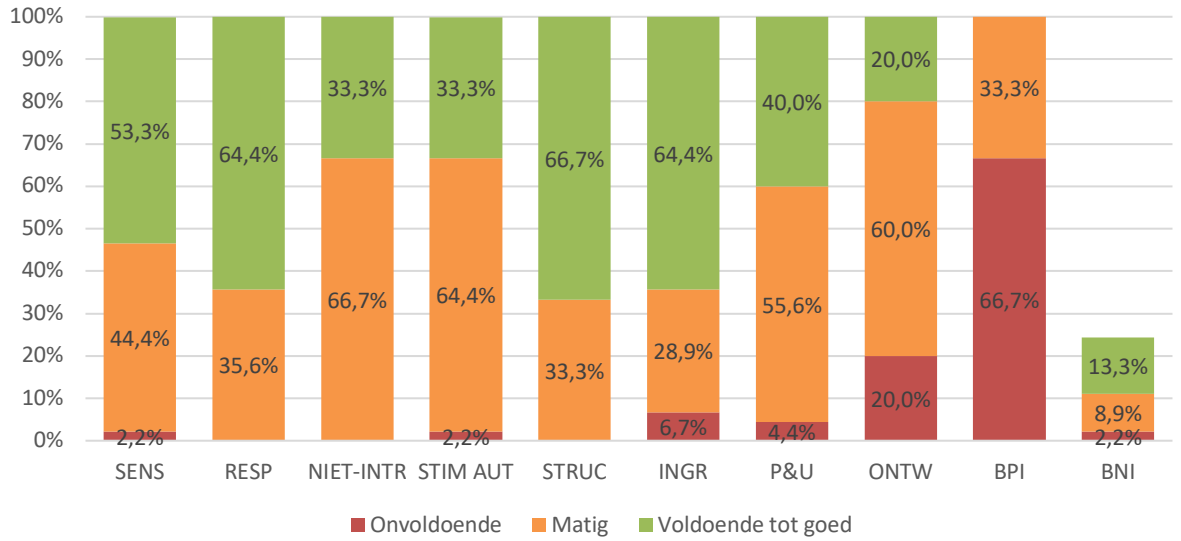

Figuur 5.3 Verdeling van pedagogisch medewerkers naar onvoldoende, matige en voldoende tot goede kwaliteit in percentages. (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 4; hoge kwaliteit > 4). Gegevens van steekproef 2024.

SENS=sensitiviteit, RESP=responsiviteit, NIET-INTR=niet intrusieve stijl, STIM AUT=stimuleren van de autonomie van het kind, STRUC=structureren, INGR=ingrijpen, niet permissieve stijl., P&U=praten en uitleggen, ONTW= ontwikkelingsstimulering, BPI=begeleiden positieve interacties, BNI=begeleiden negatieve interacties

Trends over tijd

De NCKO-vaardigheden emotionele ondersteuning en regie en leiding zijn in de eerste drie jaren gestegen (zie Figuur 5.4). Met name in de meting van 2018 was de kwaliteit uitzonderlijk hoog. Sindsdien is de kwaliteit redelijk stabiel. Voor de autonomie is de kwaliteit over alle meetjaren heen redelijk stabiel.

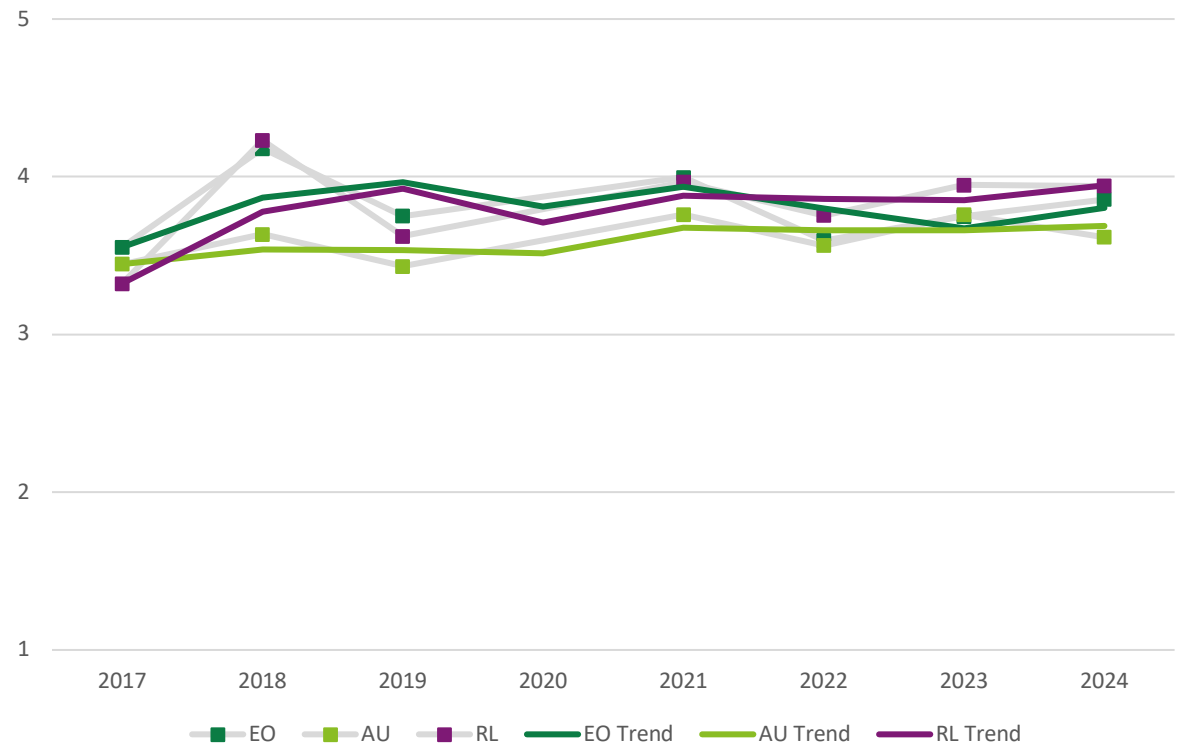

Figuur 5.4 Gemiddelde scores en trends van emotionele ondersteuning (EO), autonomie (AU), en regie en leiding (RL) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

In Figuur 5.5 staan de gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering en begeleiden van interacties. Praten en uitleggen scoort over de jaren heen relatief onveranderlijk. Voor ontwikkelingsstimulering en begeleiden van interacties geldt dat er een dalende trend te zien is tussen 2017 en 2020. Ontwikkelingsstimulering laat na de corona een stijgende trend zien die ook in de laatste jaren aanhoudt. De kwaliteit hier ligt inmiddels hoger dan de kwaliteit in de eerste meting van 2017. Begeleiding van interacties tussen kinderen onderling heeft een eveneens stijgende trend na de coronaperiode, echter houdt deze stijging niet aan maar blijft de kwaliteit stabiel. De kwaliteit van deze meting ligt daarmee iets lager dan de geobserveerde kwaliteit in 2017.

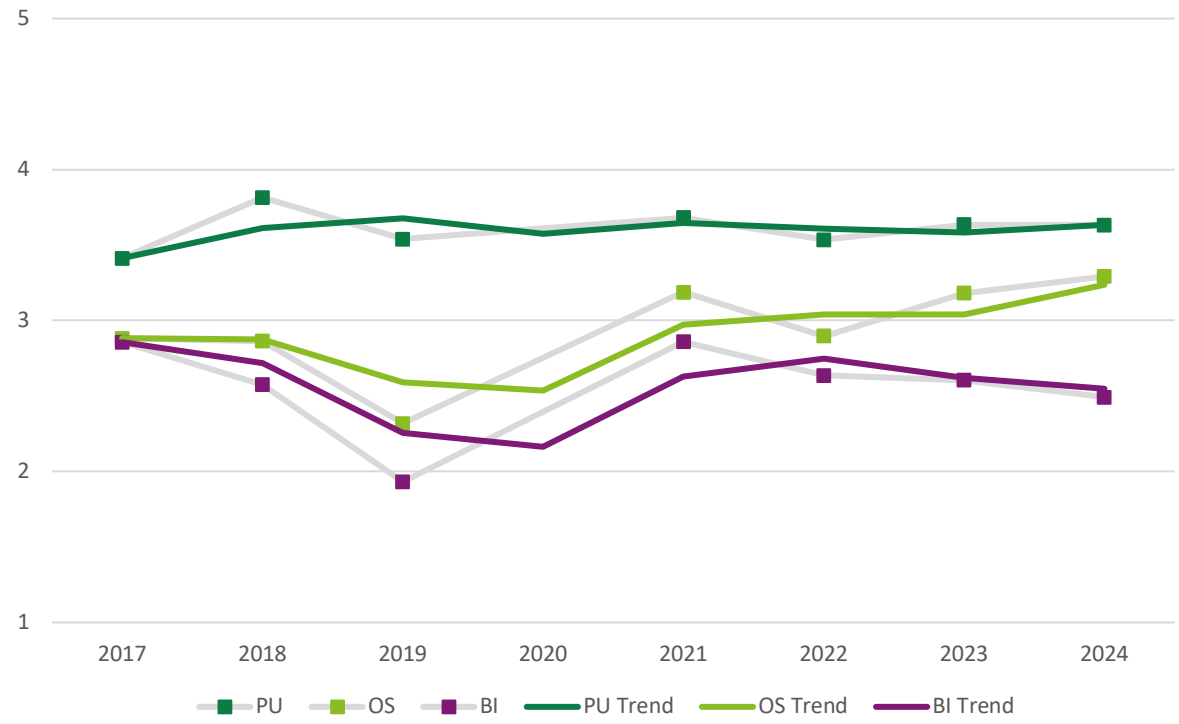

Figuur 5.5 Gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering (O), en begeleiding van interacties (BI) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

5.1.3 Observaties met de omgevingsschaal

De resultaten in Tabel 5.5 (zie bijlage) laten zien wat de globale omgevingskwaliteit is zoals gemeten met de BSO-schaal. De fysieke *ruimte en inrichting* is gemiddeld van middelmatige kwaliteit (tussen de 2.5 en 3.5), waarbij de binnenruimte iets lager scoort dan de buitenruimte. Ook het *materiaal en de activiteiten* en de *organisatorische aspecten* zijn van middelmatige kwaliteit. Kijkend naar de organisatorische (sub)schalen scoort het pedagogisch beleid relatief goed. De proceskwaliteit – die gedurende de middag globaal kijkt naar de interacties tussen pedagogische medewerkers en kinderen – is gemiddeld goed (hoger dan 3.5). Tot slot is er vanaf de meting van 2021-2022 in kaart gebracht wat de kwaliteit van de opvang is met betrekking tot diversiteit en inclusie. Het betreft de mate waarin de groepen de individuele behoeften van kinderen in kaart brengen, de mate waarin ze cultureel-etnische gelijkheid en gendergelijkheid stimuleren en de mate waarin er een welkome en inclusieve houding is. Hierbij is het belangrijk op te merken dat diversiteit wordt beoordeeld op een 7-puntsschaal, terwijl de rest van de BSO-schaal op een 5-puntsschaal wordt gemeten. De gemiddelde score voor diversiteit ligt rond de 2, wat niet alleen op basis van de benchmarks van het instrument onvoldoende is, maar ook in verhouding met de andere onderdelen (en opvangsoorten) zeer laag scoort. In Figuur 5.6 is zichtbaar dat het merendeel van de locaties onvoldoende scoort op dit aspect.

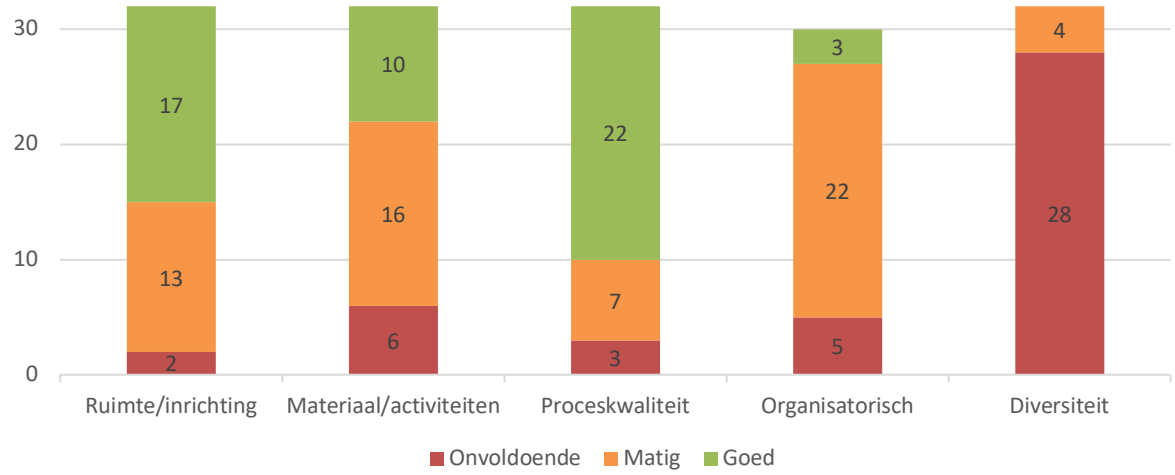

Figuur 5.6 Aantal buitenschoolse opvanggroepen met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de BSO subschalen in 32 groepen (Voor de BSO-schalen: lage kwaliteit < 2.5; middelmatige kwaliteit 2.5 - 3.5; hoge kwaliteit > 3.5 | Voor de subschaal Diversiteit: lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2024.

Trends over tijd

In Figuur 5.7 staan de gemiddelde scores en trends van de schalen ruimte en inrichting, materiaal en activiteiten, en organisatorisch, zoals gemeten met de BSO schaal. De schaal ruimte en inrichting laat wat fluctuaties zien maar blijft redelijk stabiel rond het niveau van 3.5 (op de grens van middelmatig en goed). De schaal materiaal en activiteiten stijgt tussen 2017 en 2021, waarna er een dalende trend te zien is. De kwaliteit is daarmee in de laatste metingen terug op hetzelfde niveau als de eerste meting in 2017. De schaal organisatorisch vertoont een duidelijke coronadip die na daarna weer hersteld is.

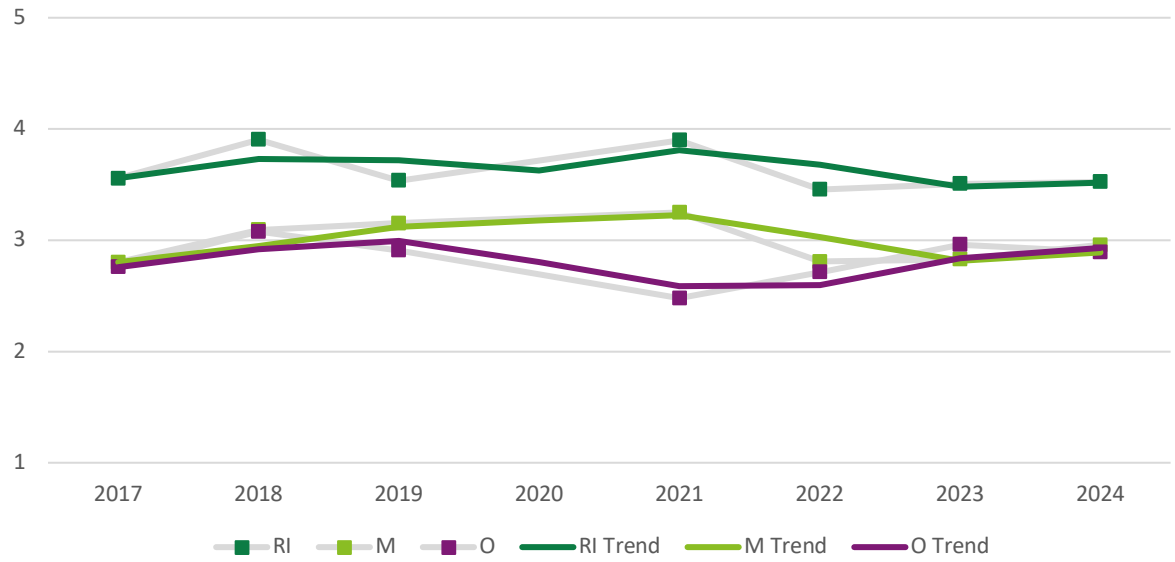

Figuur 5.7 Gemiddelde scores en trends van ruimte en inrichting (RI), materiaal en activiteiten (M), en organisatorisch (O) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

In Figuur 5.8 is er een lichte stijging zichtbaar is voor de aandacht voor diversiteit, al blijft de kwaliteit in absolute zin duidelijk onvoldoende. De proceskwaliteit laat in lijn met de resultaten van de CLASS een stijging zien in de eerste jaren, gevolgd door een lichte daling. Hetzelfde patroon is zichtbaar voor de totaalscore.

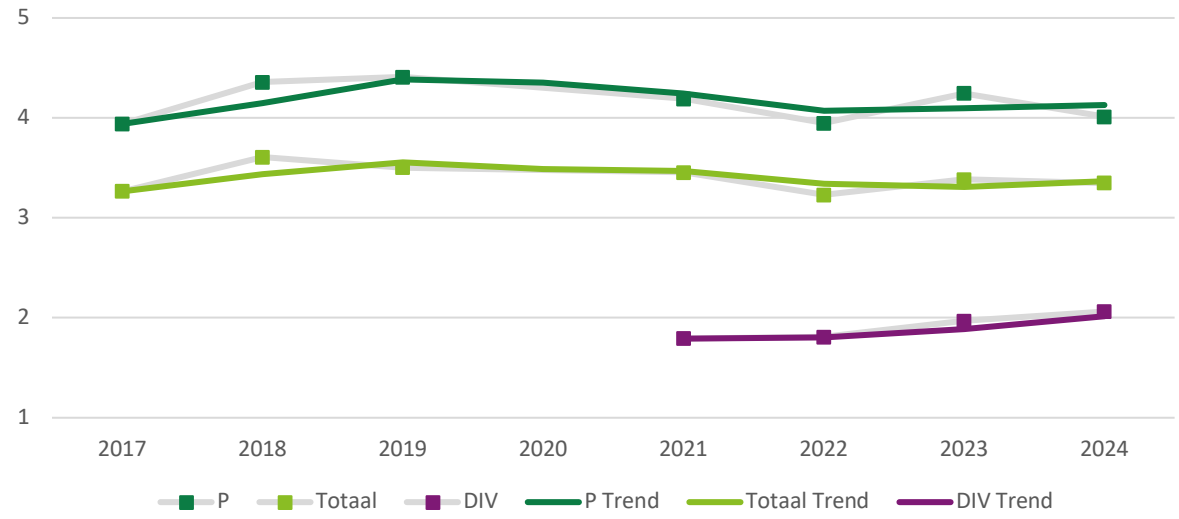

Figuur 5.8 Gemiddelde scores en trends van proceskwaliteit (P), totale kwaliteit (Totaal), en diversiteit (DIV) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

5.2 Vragenlijstgegevens

Tijdens de meting van 2024 zijn vragenlijstgegevens verzameld van 48 pedagogisch medewerkers, werkzaam op 29 van de 32 betrokken buitenschoolse opvanggroepen (90.6% respons). Hieronder worden de bevindingen uit de vragenlijst gerapporteerd voor verschillende aspecten: structurele kwaliteit en groepssamenstelling, pedagogisch beleid en klimaat, en activiteitenaanbod.

5.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

Tabel 5.6 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de pedagogisch medewerkers. De gemiddelde leeftijd is ongeveer 36 jaar met zo'n 10 jaar werkervaring in de kinderopvang. De spreiding is relatief groot. De werktijd per week kent eveneens veel spreiding en bedraagt gemiddeld bijna 25 uur, wat iets hoger is dan in voorgaande metingen. Het gemiddelde opleidingsniveau van zowel de vooropleiding als vervolgopleiding ligt rond de 5, wat overeenkomt met een MBO 3/4-niveau. Ruim 90% van de medewerkers heeft een MBO 3/4-opleiding afgerond of is hiermee bezig, de overige 10% heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Het merendeel van de medewerkers heeft een vast contract. In vergelijking met de metingen van de afgelopen jaren ligt dit percentage iets hoger.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 5.7 (zie bijlage). De gemiddelde groepsgrootte op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag, donderdag) ligt rond de 26 kinderen, met een ratio van 10 kinderen per pedagogisch medewerker. De groepsgrootte en ratio's zijn groter dan in de laatste meetjaren. Dit kan deels verklaard worden door een uitschieter naar boven in de groepsgrootte en minder uitschieters naar

beneden ten opzichte van eerdere metingen. Echter, voor de ratio suggereren de bovenrange en standaardafwijking juist dat er in de gehele steekproef sprake is van een hogere kind-staf ratio. De samenstelling naar leeftijd laat zien dat er gemiddeld iets minder oudere schoolkinderen (ouder dan 9) worden opgevangen. De range aan percentages laat zien dat er zowel buitenschoolse opvanglocaties zijn waarbij alleen kinderen van dezelfde leeftijd samen zitten (bijvoorbeeld alleen kleuters, jonge kinderen of oudere kinderen) en groepen waarin leeftijden gemengd zijn.

Pedagogisch medewerkers hebben een inschatting gemaakt van de sociale achtergrond en zorgbehoeften van de kinderen (zie Tabel 5.7 in de bijlage). De resultaten laten zien dat ongeveer 15% van de kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komt (iets minder dan eerdere metingen) en 19% een migratieachtergrond heeft (vergelijkbaar met eerdere metingen). Er is een grote spreiding in deze cijfers. De meest voorkomende zorgbehoefte is gedragsondersteuning (9%), gevolgd door andere zorgbehoeften (5%) en taalondersteuning (4%). Fysieke of mentale beperkingen komen relatief weinig voor (2%). Gemiddeld genomen werden er zo goed als geen kinderen opgevangen met een vluchtelingenstatus, al laten de spreiding en range zien dat er in de steekproef wel een enkele locatie zat waar kinderen met een vluchtelingenstatus werden opgevangen. Gemiddeld ligt de zorgbehoefte in de groep rond de 19%. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit percentage een overschatting kan zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Pedagogisch medewerkers hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal. In vergelijking met de vorige meting zijn er geen grote verschillen in de zorgbehoeften van kinderen.

Werkbeleving en professionalisering

De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren (zie Tabel 5.8 in de bijlage). Pedagogisch medewerkers scoren gemiddeld rond de 5 (‘mee eens’) op vragen over werktevredenheid, het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) en de onderlinge samenwerking in het team (teamcohesie). Er zijn echter individuele verschillen: sommige medewerkers geven aan minder positief te zijn over het werkklimaat. De gemiddelde werkstress ligt rond de 3 (‘een beetje mee oneens’), maar de spreiding is groot; sommige pedagogisch medewerkers ervaren geen werkstress, terwijl anderen veel stress rapporteren. Hoewel de werkbeleving gemiddeld genomen positief is, is er wel sprake van een dalende trend. Sinds de meting van 2021 is zijn de werktevredenheid en werkinclusie gedaald, terwijl de gemiddelde werkstress licht is toegenomen. Deze dalende trend zet ook in de meest recente meting van 2024 door.

Tabel 5.8 (zie bijlage) laat eveneens zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering via cursussen, coaching, teamoverleg en conferentiedeelnames. De gemiddelde score van 2 (‘zelden’) suggereert dat het aanbod – of het gebruik ervan – zeer beperkt is. Teamgerichte professionalisering vindt gemiddeld maximaal één keer per maand plaats, en pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg wordt gemiddeld elke zes weken georganiseerd. Er zijn echter grote verschillen tussen organisaties: sommige medewerkers rapporteren wekelijkse professionaliseringsactiviteiten, terwijl anderen aangeven dat dergelijke activiteiten nooit plaatsvinden. Daarnaast is gevraagd in hoeverre pedagogisch

medewerkers in staat zijn om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk. Een gemiddelde score van 3 betekent dat dit met enig regelmaat gebeurt, maar er is veel variatie tussen medewerkers. Concluderend is de aandacht voor professionalisering in de buitenschoolse opvang dus matig. Wel is het beeld over de jaren heen redelijk stabiel. Tot slot blijkt dat het vertrouwen in eigen kunnen (competentiebeleving) relatief hoog is, zowel in algemene zin als ook specifiek ten aanzien van het zelfvertrouwen in het omgaan met kinderen met diverse culturele en talige achtergronden. Het algemene vertrouwen kent ligt hoger dan de diversiteit gerelateerde competentiebeleving (die ook een grotere spreiding kent), maar is wel iets gedaald ten opzichte van de afgelopen metingen.

5.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Het pedagogisch beleid van de deelnemende organisaties is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 5.9 in de bijlage). Op vragen over de stabiliteit van de groep (mate van wisseling in samenstelling gedurende de dag) wordt gemiddeld rond de 3 gescoord (‘min of meer stabiel’). Ook de mate waarin kinderen op eigen initiatief naar verschillende groepen kunnen (opendeurenbeleid) ligt rond de 3 (‘min of meer van toepassing’). De grote spreiding in scores wijst erop dat sommige locaties sterk gericht zijn op stabiliteit, terwijl andere meer flexibiliteit hanteren, wat een verschil in (pedagogische) opvatting over de rol van stabiliteit/flexibiliteit voor oudere kinderen kan representeren. Verder zien we dat de rol van kinderen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid (ook wel kinderparticipatie genoemd) gemiddeld rond de 3.5 scoort (‘min of meer van toepassing’ tot ‘van toepassing’). Oudere kinderen in de buitenschoolse opvang worden daarmee meer betrokken dan jongere kinderen in de kinderdagopvang en peuteropvang. De communicatie met ouders varieert sterk per locatie; sommige pedagogisch medewerkers benutten veel communicatievormen, terwijl andere organisaties minder contact onderhouden. Het oudercontact is in de buitenschoolse opvang wel iets minder sterk in vergelijking met de centrumopvang voor jonge kinderen. Ten aanzien van de voorgaande meting zijn geen duidelijke verschillen zichtbaar op deze kenmerken.

Pedagogisch medewerkers rapporteren gemiddeld een ‘3’ voor multiculturele groepspraktijken – zoals het vieren van verschillende feestdagen en het afstemmen van materialen op diversiteit – wat betekent dat deze met enig regelmaat voorkomen (op een schaal van 1 ‘nooit’ tot 5 ‘bijna altijd’). De eigen inschatting van de medewerker over hoevaak praktijken voorkomen die groepssocialisatie bevorderen, zoals kinderen laten samenwerken en conflicten gezamenlijk laten oplossen, is dat dit vaak voorkomt. De aandacht voor groepssocialisatie wordt daarmee door pedagogisch medewerkers zelf hoger geschat dan wat op basis van de observaties naar voren komt. Tot slot is geïnventariseerd in hoeverre kinderen tijdens de opvangdag gebruik maken van (sociale) media en in hoeverre er aandacht wordt besteed aan veilig gebruik hiervan. Op een schaal van 1 ‘nooit’ tot 5 ‘bijna altijd’ geven pedagogisch medewerkers aan dat er ‘regelmatig’ gebruik wordt gemaakt van media. Wel zijn de verschillen groot; zo zijn er ook locaties waarbij dit juist nooit of heel vaak voorkomt. In vergelijking met voorgaande metingen is de gemiddelde aandacht voor (sociale) media wel iets lager.

5.2.3 Activiteitenaanbod

Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is er voor acht soorten activiteiten uitgevraagd hoe vaak ze voorkomen. Binnen de soort activiteit zijn vragen opgenomen over specifieke activiteiten die corresponderen bij de verschillende leeftijdsfases van kinderen (onderscheid tussen 0-4 en 4-12 jaar). In Tabel 5.10 (zie bijlage) is een overzicht te vinden van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 ('bijna nooit') tot 7 ('minstens 2 keer per dag'). Bedacht moet worden dat een gemiddelde score voor de hele schaal verhult dat sommige activiteiten die in de schaal zijn samengevat vaker voorkomen, terwijl andere minder vaak kunnen voorkomen.

De hoogste gemiddelde scores worden gerapporteerd voor explorerende motorische activiteiten, verschillende vormen van (sociaal) spel en buitenactiviteiten. Deze activiteiten vinden bijna wekelijks plaats. Taal- en geletterdheidsactiviteiten komen gemiddeld twee keer per maand voor. Burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen, creatieve activiteiten en activiteiten rond wetenschap en technologie worden het minst vaak georganiseerd – gemiddeld maximaal één keer per maand. De resultaten van de meting van 2024 verschillen niet significant ten aanzien van de meting uit 2023. Wanneer we uitzoomen en naar de gehele periode vanaf 2017 kijken is wel duidelijk patroon zichtbaar (zie Figuur 5.9 en 5.10). Omdat de verschillen tussen metingen relatief klein zijn, is het lastig om dergelijke patronen te zien bij een één-op-één vergelijking tussen twee meetjaren of cohorten, wat het belang van het bekijken van trendlijnen onderstreept. In de buitenschoolse opvang is sprake van een lichte maar aanhoudende daling in het activiteitenaanbod op zo goed als alle type activiteiten[20]. Het betreft dus zowel een verschraling van het aanbod op meer educatieve ontwikkelgebieden als ook een verschraling van het aanbod rondom (buiten)spel.

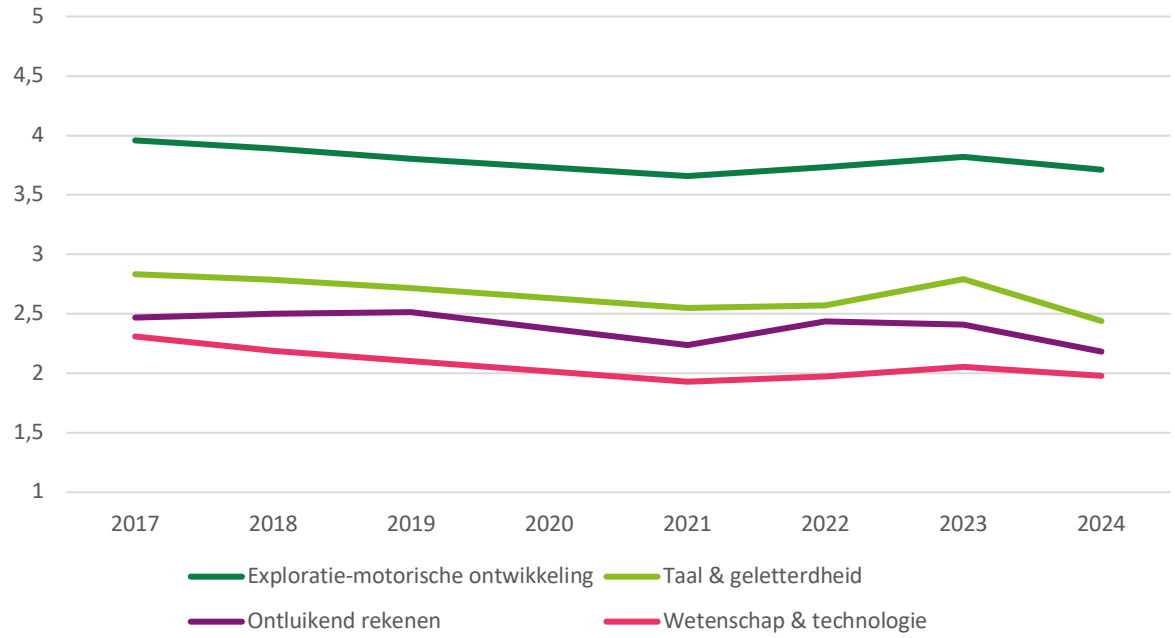

Figuur 5.9 Gemiddelde jaarlijkse scores voor de frequentie van activiteiten op het gebied van exploratie-motorische ontwikkeling, taal & geletterdheid, ontluikend rekenen en wetenschap & technologie - BSO

[20] Het verschil tussen de eerste meting in 2017 en de meest recente meting in 2024 is significant met medium tot grote effectgroottes voor alle type activiteiten met uitzondering van ontluikend rekenen.

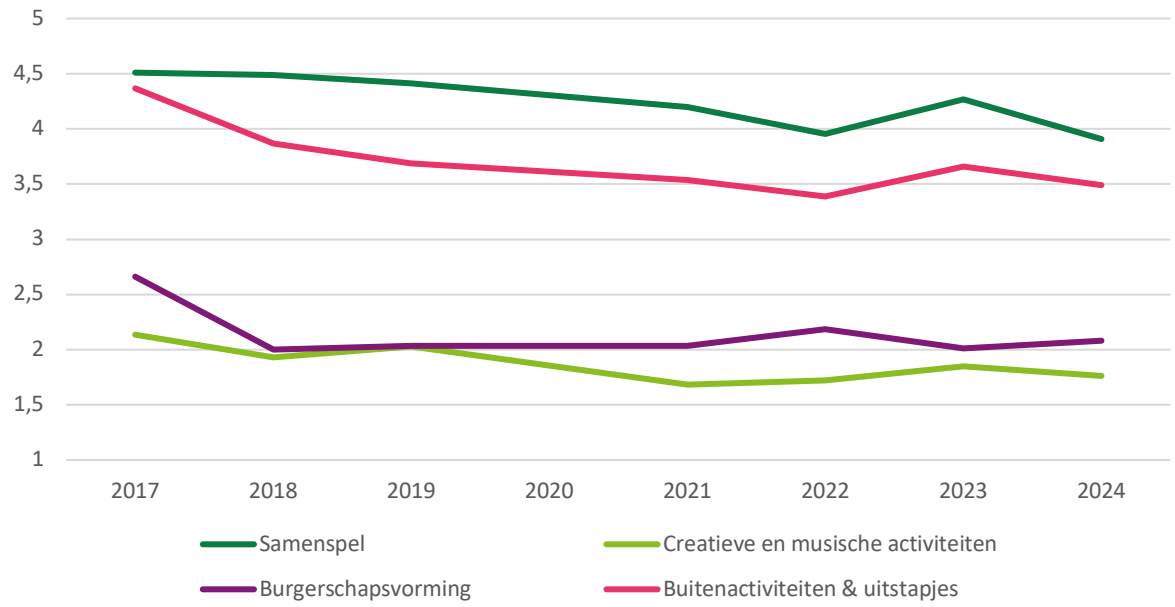

Figuur 5.10 Gemiddelde jaarlijkse scores voor de frequentie van activiteiten op het gebied van samenspel, creatieve en musische activiteiten, burgerschapsvorming en buitenactiviteiten & uitstapjes - BSO

6. Kwaliteit in de gastouderopvang

In de gastouderopvang wordt de kwaliteit in kaart gebracht voor de geboden opvang aan verschillende leeftijdsgroepen (baby's, peuters en schoolgaande kinderen). De werving van gastouders liep binnen alle metingen van de LKK moeizaam verliep (zie hoofdstuk 7 voor een uitgebreide beschrijving), met een lage positieve respons als gevolg. In 2024 hebben we slechts 23 gastouders bereid gevonden om mee te doen aan het onderzoek in plaats van de beoogde 32. In dit licht kunnen de resultaten van dit hoofdstuk niet zonder meer als representatief worden beschouwd voor de gehele branche.

We beginnen het hoofdstuk met een samenvatting van de opvallendste resultaten in de gastouderopvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer. Om de resultaten van de laatste meting beter te kunnen duiden is er in tegenstelling tot de andere opvangsoorten niet gekeken naar trends per meetinstrument. In plaats daarvan hebben we gastouderprofielen gemaakt. Dergelijke analyse zijn eerder gedaan met de data van 2017-2019[21] en nu herhalen we dit met de volledige dataset van 2017-2024.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de gastouderopvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de gastouderopvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid. Daarnaast zijn er aanvullende analyses gedaan op de totale steekproef van 253 gastouders om meer inzicht te krijgen in verschillende typen gastouders en de kwaliteit die zij bieden, gezien de zorgen over representativiteit.

Proceskwaliteit

Gastouders vangen baby's, peuters en schoolgaande kinderen op, soms uit alle leeftijdscategorieën. De meest voorkomende vormen zijn de combinatie van de opvang van baby's en peuters of de opvang van alleen peuters. Er zijn drie leeftijdsversies van de CLASS gebruikt om de proceskwaliteit te meten. Voor het algehele beeld gebruiken we overkoepelende scores voor emotionele en educatieve proceskwaliteit (een gemiddelde voor de verschillende leeftijdsgroepen). Net als eerdere jaren is de emotionele proceskwaliteit gemiddeld goed tijdens alle verschillende situaties, zoals eten en drinken, (vrij) spel of activiteiten. De mate waarin kinderen worden gestimuleerd in hun brede ontwikkeling, ofwel de educatieve proceskwaliteit, valt in de middenrange. Op dit gebied zijn de verschillen tussen gastouders groter dan voor de emotionele kwaliteit. Vooral tijdens educatieve activiteiten, zoals voorlezen of denk- of gezelschapsspelletjes, is de educatieve kwaliteit hoger. In 2024 is de gemiddelde educatieve kwaliteit wat hoger dan in eerdere jaren, wat mogelijk kan komen door steekproeffluctuaties.

Er is gemiddeld weinig aandacht voor groepssocialisatie. Gastouders maken kinderen gemiddeld weinig bewust van elkaar en bevorderen het samenspel of pro-sociale

[21] Slot et al. (2023)

interacties tussen kinderen niet vaak. Naarmate de kinderen ouder zijn, blijken gastouders meer aandacht te hebben voor groepssocialisatie. Gastouders vangen gemiddeld minder kinderen op in vergelijking met de centrumopvang met mogelijk ook meer spreiding in leeftijden, wat een verklaring kan zijn voor de geringe aandacht voor de groep als geheel. Verder blijkt de groepssocialisatie beduidend lager tijdens eet- en drinkmomenten dan tijdens andere soorten activiteiten, wat erop wijst dat het eet- en drinkmoment (met name bij jongere kinderen) een sterke individuele focus heeft en mogelijk vooral is aangepast op het ritme van individuele kinderen.

Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit is gemeten met een observatie-instrument dat specifiek voor de gastouderopvang ontwikkeld is, namelijk de FCCERS-R. De omgevingskwaliteit van de gastouderopvang is goed volgens de standaards van het instrument. Met name de kwaliteit van de interacties en dagprogramma zijn hoog. De kwaliteit van de ruimte en meubilering is voldoende, terwijl de aandacht voor diversiteit gering is. Hierbij gaat het onder andere over de aandacht voor individuele verschillen in ontwikkelingsbehoeften en zichtbare representatie van diversiteit in inrichting, materialen en activiteiten. De vragenlijstgegevens van gastouders onderstrepen deze bevinding en laten zien dat activiteiten gericht op het ervaren en waarderen van multiculturele diversiteit in de gastouderopvang het minst frequent voorkomen. Ook geven gastouders aan zich minder vaardig te voelen in het specifiek omgaan met diversiteit (in vergelijking tot hun algemene competentiebeleving).

Activiteitenaanbod en pedagogisch beleid

Het activiteitenaanbod zoals gastouders dat zelf rapporteren is in de meting van 2024 hoger dan in voorgaande jaren. Activiteiten gericht op exploratie, samenspel, motorische ontwikkeling en taalontwikkeling komen het meest voor. Activiteiten rondom wetenschap en technologie, en activiteiten gericht op de burgerschapsvorming komen het minst vaak voor in de gastouderopvang.

Gastouderopvang biedt vanzelfsprekend een sterke mate van stabiliteit, al wisselt de samenstelling van de groep door de dag als er ook schoolgaande kinderen worden opgevangen na schooltijd. Er is nog weinig aandacht voor kinderparticipatie, hoewel iets meer dan in de kinderdagopvang en peuteropvang, maar iets minder dan in de buitenschoolse opvang. Verder is er gekeken naar de mate waarin gastouders verschillende communicatievormen van oudercontact benutten, zoals contact tijdens de breng- en haalmomenten, ouderbijeenkomsten, thema-avonden of digitale platforms. Gastouders benutten minder verschillende contactmogelijkheden in vergelijking met de centrumopvang. Het oudercontact verloopt vooral via de breng- en haalmomenten en minder vaak op andere manieren. Wel ligt de variatie in oudercontactvormen in de meting van 2024 iets hoger dan in voorgaande jaren.

Verder blijken de gastouders in de meting van 2024 iets hoger opgeleid en vangen zij gemiddeld meer kinderen op per dag. Het gaat om ruim 4 kinderen per dag, terwijl dit in voorgaande jaren nog iets onder de 4 lag. Daarnaast rapporteren gastouders een goede werkbeleving en relatief weinig werkstress. Tot slot geven gastouders aan dat zij weinig aan professionalisering doen.

Typen gastouders

Om meer inzicht te krijgen in de typen gastouders, zijn aanvullende analyses gedaan om de verschillen in kwaliteit tussen gastouders beter te kunnen duiden. Deze analyses zijn al eens eerder uitgevoerd voor de data verzameld in 2017-2019 en zijn nu herhaald met alle gegevens van 2017-2024. Op basis van de kwaliteitsdata (CLASS en FCCERS-R) zijn gastouders die (statistisch) op elkaar lijken, gegroepeerd in verschillende profielen. Deze profielen zijn vervolgens met elkaar vergeleken op een aantal kenmerken van gastouders en de kinderen die ze opvangen. Zo ontstaat een beeld van verschillende typen gastouders.

Op basis van de data van 2017-2024 kunnen er vijf typen gastouders onderscheiden worden, net als eerdere analyses met de data van 2017-2019 lieten zien. Zo'n 9% van de 253 gastouders past bij type 1 (laagst scorende groep). De kwaliteit die gastouders in dit profiel bieden is voor alle kwaliteitsaspecten laag. Zij bieden gemiddeld matig-voldoende emotionele veiligheid en de ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen (educatieve kwaliteit) is onvoldoende. Ook de kwaliteit van de ruimte en meubilering is matig. In dit profiel zijn gastouders wat jonger en hebben minder werkervaring. Verder hebben ze een sterkere dienstverlenende oriëntatie, wat refereert naar het bieden van veel flexibiliteit aan ouders in termen van flexibele opvanguren of wisselen van dagdelen. Deze gastouders vangen wat vaker schoolgaande kinderen op en rapporteren vaker dat ze kinderen met gedragsproblemen opvangen.

Zo'n 13% past in het tweede profiel met voldoende emotionele veiligheid, maar relatief weinig aandacht voor de brede ontwikkeling van kinderen. De kwaliteit van de inrichting van de ruimte en het bieden van een passende dagroutine is minimaal. Deze gastouders zijn het meest ervaren en ze vragen relatief vaker een hogere uurprijs. De grootste groep gastouders past in het derde profiel (39%) waarin de emotionele kwaliteit voldoende is, maar met weinig ondersteuning van de ontwikkeling van kinderen, maar wel met een passend aanbod van spel en activiteiten. Gastouders in dit profiel hebben gemiddeld een lager opleidingsniveau en vragen relatief vaker een lagere uurprijs.

Bijna 40% van de bezochte gastouders behoort tot de twee hoogste typen (type 4 = 11%; type 5 = 28%). Gastouders in het vierde profiel bieden een hoge emotionele kwaliteit en een voldoende educatieve kwaliteit. De kwaliteit van de ruimte en de meubilering is hoog en het programma uitdagend met verschillende soorten activiteiten. Gastouders hebben vaker aanvullende cursussen gevolgd, waaronder ook VVE, en ze rapporteren de minste kinderen met aanvullende zorg- of ondersteuningsbehoeften.

In type 5 is de programmakwaliteit nog iets hoger dan in type 4, wat betekent dat er een individueel en gebalanceerd programma is met ruimte voor vrij spel en meer georganiseerde activiteiten in kleine of grote groepjes. Gastouders in dit profiel zijn vaker hoogopgeleid en hebben meer nascholing gevolgd. Ze profileren zich meer op kleinschaligheid en rapporteren ook het meeste contact met ouders. Er worden vaker jonge kinderen (jonger dan 4 jaar) opgevangen in dit profiel.

Zoals hierboven beschreven was de geboden kwaliteit in 2024 op een aantal aspecten, zoals de educatieve kwaliteit en het aanbod van spel en activiteiten, hoger dan in voorgaande metingen. Ook zijn er een aantal verschillen in structurele kenmerken. Zo zijn gastouders

in de meting van 2024 gemiddeld hoger opgeleid en vangen zij iets meer kinderen op. Verder rapporteren zij minder vaak gedragsproblemen bij kinderen in de huidige meting, waar dit in voorgaande metingen wel het geval was. Dit kan duiden op verschillen in de steekproef of een verschuiving in de sector. Op basis van de profielen van gastouders blijkt dat 65% van de huidige steekproef in de twee hoogste profielen past (type 4 en 5). Ruim de helft behoort zelfs tot het hoogste type 5 en slechts één gastouder past in type 1 dat de laagste kwaliteit beschrijft. Dit is een verschuiving ten opzichte van eerdere metingen waar zo'n 20 tot 30% van de gastouders tot het hoogste typen behoorde. Het aantal gastouders in de twee hoogste profielen ligt ook beduidend hoger in deze steekproef in vergelijking met het gemiddelde (65% in 2024 ten opzichte van 40% voor de hele dataset).

Er kunnen verschillende verklaringen zijn voor deze bevindingen. Enerzijds is het mogelijk dat er een feitelijke verschuiving is in de sector. De gastouderbranche is volop in beweging en verhoogde kwaliteits- en scholingseisen zijn aangekondigd om een professionaliseringsslag te maken. Uit de kwartaalcijfers kinderopvang blijkt dat het aantal gastouders al een aantal jaar terugloopt. Mogelijkerwijs stoppen met name de minder professionele gastouders die een lagere kwaliteit bieden, zoals in de laagste kwaliteitsprofielen. Anderzijds kunnen de resultaten ook betekenen dat de steekproef van 2024 selectiever is. Er zijn zorgen over de representativiteit van de steekproef, zeker omdat de gewenste steekproefgrootte niet gerealiseerd kon worden in 2024.

6.1 Observaties

Om de proceskwaliteit te meten is gebruik gemaakt van vier observatie-instrumenten die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS Infant, CLASS Toddler, CLASS PreK, FCCERS-R. Vanwege de gevarieerde leeftijdssamenstelling zijn er verschillende leeftijdsversies gebruikt van de CLASS. Er zijn voor de meting van 2024 in totaal 23 gastouders bezocht. De samenstelling van leeftijden van de kinderen op de dag van de observatie staat in Tabel 6.1 (zie bijlage). De grootste groep gastouders verzorgt opvang voor baby's en peuters (ruim de helft), gevolgd door een groep van zo'n 20% die enkel peuters opvangt.

6.1.1 Observaties met de CLASS

Tabel 6.2 (zie bijlag) geeft de resultaten voor de steekproef als geheel voor de domeinen emotionele proceskwaliteit en educatieve proceskwaliteit. Het betreft de gemiddelde kwaliteit over de verschillende leeftijdsversies heen. De emotionele proceskwaliteit is volgens de internationale benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de hoge score range. De variatie in de geobserveerde emotionele proceskwaliteit is relatief klein en geen van de onderzochte gastouders scoort onvoldoende (zie Figuur 6.1). De educatieve proceskwaliteit ligt in aan de hoge kant van de middenrange, wat hoger is dan in voorgaande metingen is geobserveerd. Vergelijkbaar met eerdere jaren is de variatie in de geobserveerde educatieve proceskwaliteit groot, met zowel een gastouder die duidelijk onvoldoende scoort en een gastouder die echt hoge kwaliteit biedt.

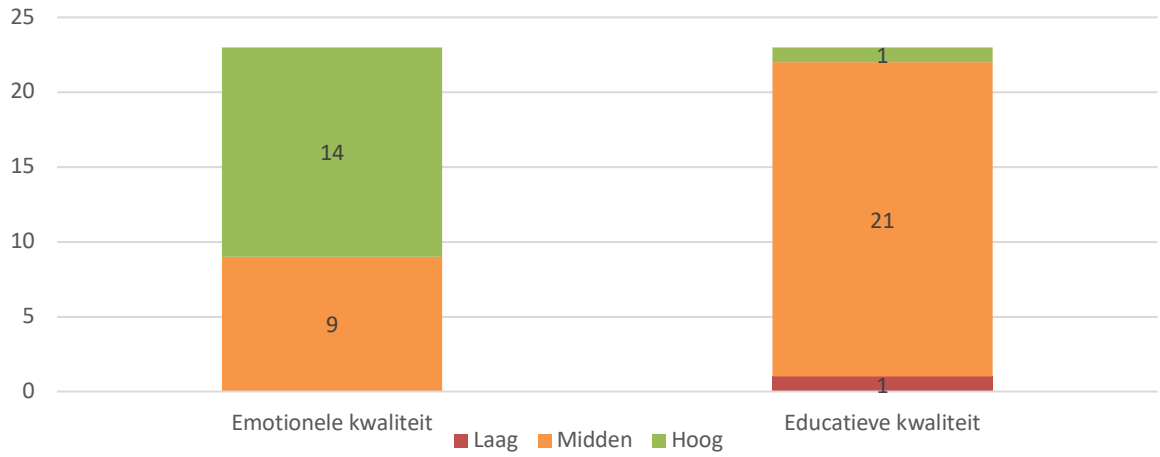

Figuur 6.1 Aantal locaties met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2024.

6.1.1.1 Kwaliteit voor baby's: observaties met de CLASS Infant

De meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus in Tabel 6.3 (zie bijlage) laten zien dat de geboden emotionele kwaliteit aan baby's en dreumesen gemiddeld van hoge kwaliteit is. Binnen het emotionele domein is de kwaliteit van het *relationeel klimaat* en de *sensitiviteit* van de medewerkers gemiddeld ook van hoge kwaliteit. De educatieve ondersteuning is van middelmatige kwaliteit. Binnen het educatieve domein vallen zowel de kwaliteit van het *faciliteren van exploratie* als van de *vroege taalondersteuning* gemiddeld in de middenrange. Verder is de kwaliteit van *groepssocialisatie* in kaart gebracht. Deze is gemiddeld van lage tot laag-middelmatige kwaliteit.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 6.4 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit voor de baby's en dreumesen uitgesplitst naar type activiteit[22]. Eet- en drinkmomenten zijn het vaakst geobserveerd, gevolgd door spelsituaties en educatieve activiteiten, zoals voorlezen. Buiten spelen en creatieve activiteiten zijn minder vaak geobserveerd. De emotionele kwaliteit is tijdens alle typen activiteiten hoog. De educatieve kwaliteit is duidelijk lager tijdens buiten spelen en eet- en drinkmomenten, gemiddeld in de middenrange. Groepssocialisatie scoort gemiddeld duidelijk lager tijdens eet- en drinkmomenten, namelijk in de lage range. Dat wijst erop dat het eet- en drinkmoment bij jonge kinderen een sterke individuele focus heeft. De algehele kwaliteit (emotioneel, educatief en groepssocialisatie) scoorde het hoogst tijdens creatieve activiteiten, maar daar moet wel bij opgemerkt worden dat het hier om een gemiddelde van slechts twee observaties gaat, die beide van zeer hoge kwaliteit waren.

6.1.1.2 Kwaliteit voor peuters: observaties met de CLASS Toddler

Gemiddeld blijkt de geboden emotionele kwaliteit voor peuters hoog (zie Tabel 6.3 in de bijlage). Binnen het emotionele domein zijn de *positieve sfeer*, *sensitiviteit* van de medewerkers en *begeleiding van gedrag* gemiddeld van hoge kwaliteit. Ook de *negatieve sfeer* scoort goed, wat juist betekent dat er weinig sprake is van negativiteit bij de gastouders en de kinderen. Verder zien we dat *aandacht voor kindperspectief* gemiddeld iets lager scoort, namelijk in de midden-hoge tot hoge range. De gemiddelde educatieve kwaliteit scoort in de middenrange. Zowel *faciliteren van ontwikkeling*, *kwaliteit van feedback* als *taalstimulering* scoren gemiddeld in de middenrange. De *groepssocialisatie* scoort voor peuters gemiddeld aan de lage kant van de middenrange en is daarmee iets hoger dan bij de baby's.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 6.5 (zie bijlage) toont de kwaliteit voor de peuters uitgesplitst naar type activiteit. Eet- en drinkmomenten en spelsituaties worden ongeveer even vaak geobserveerd[22]. Educatieve activiteiten, zoals voorlezen of een puzzel maken, vormen ongeveer een kwart van de observaties. Buiten spelen en creatieve activiteiten zijn minder geobserveerd. Ook voor peuters is de emotionele kwaliteit tijdens alle activiteiten hoog. De educatieve kwaliteit valt tijdens de verschillende activiteiten gemiddeld in de middenrange en is het hoogst tijdens educatieve activiteiten. Ook voor peuters geldt dat de groepssocialisatie het laagst is tijdens eet- en drinkmomenten, gemiddeld in de lage tot midden-lage range. Tijdens creatieve activiteiten is de groepssocialisatie en emotionele kwaliteit het hoogst is, maar hier betreft het wederom slechts een paar observaties. Verschillen tussen de activiteiten zijn niet significant.

6.1.1.3 Kwaliteit voor schoolgaande kinderen: observaties met de CLASS Pre-K

Ook voor schoolgaande kinderen is de emotionele kwaliteit gemiddeld hoog (zie Tabel 6.3 in de bijlage). Net als voor de peuters, scoren alle dimensies van het emotionele domein (*positieve sfeer*, *negatieve sfeer, sensitiviteit*, *begeleiden van gedrag*), behalve *aandacht voor kindperspectief*, in de hoge range. De educatieve kwaliteit scoort in de middenrange. We zien dat *productiviteit* gemiddeld in de hoge range uitkomt, wat betekent dat kinderen het

[22] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

grootste deel van de tijd aan spel of (routine)activiteiten kunnen deelnemen en er weinig tijd verloren gaat met overgangen. Alle overige educatieve dimensies (*educatieve werkvormen*, *kwaliteit van feedback, taalstimulering*) komen gemiddeld in de (lage) middenrange uit, behalve de aandacht voor *conceptontwikkeling*. Deze is van lage kwaliteit en scoort duidelijk lager dan de andere educatieve dimensies. Tot slot zien we dat bij schoolgaande kinderen de *groepssocialisatie* het hoogst scoort (in vergelijking met baby's en peuters), al is deze gemiddeld nog altijd van lage-middelmatige kwaliteit.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 6.6 (zie bijlage) toont de kwaliteit voor de schoolgaande kinderen uitgesplitst naar type activiteit. In de huidige steekproef zaten relatief weinig gastouders die opvang bieden aan schoolgaande kinderen. Een uitsplitsing naar verschillende type activiteiten resulteert dan in de scores van één of enkele observaties per soort activiteit. Eet- en drinkmomenten werden het vaakst geobserveerd, gevolgd door creatieve activiteiten en buiten spelen[23]. Spel activiteiten zijn slechts één keer geobserveerd en er zijn geen educatieve activiteiten, zoals kaart- of bordspelletjes, geobserveerd. Voor de volledigheid staan de resultaten van de schoolgaande kinderen in een tabel, maar vanwege het lage aantal observaties per activiteit kunnen de resultaten niet op een betekenisvolle manier geïnterpreteerd worden.

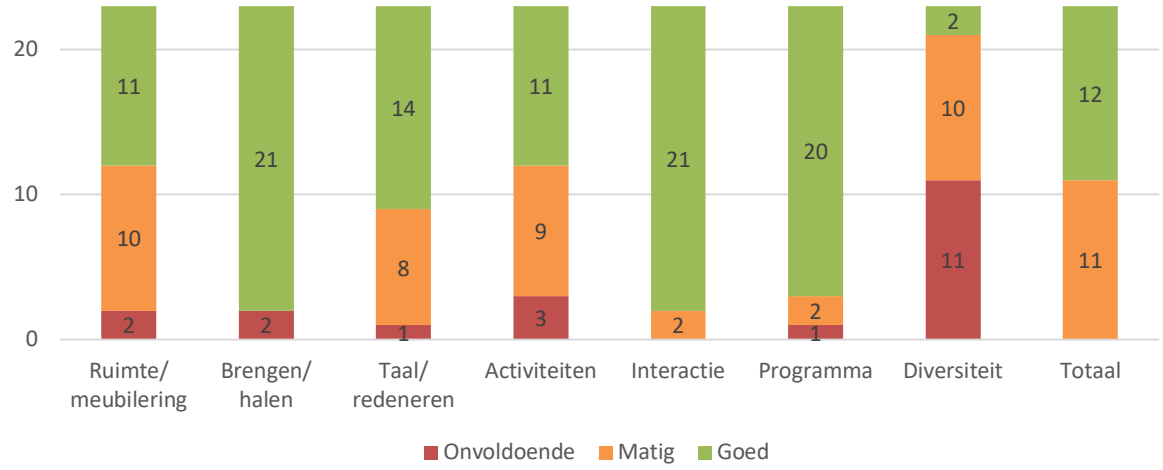

Figuur 6.2 Aantal gastouders met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de FCCERS-R subschalen en de totale kwaliteit in 23 groepen (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2024.

6.1.2 Observaties met de omgevingsschaal

De resultaten in Tabel 6.7 (zie bijlage) laten zien wat de globale omgevingskwaliteit is in de gastouderopvang, gemeten met de FCCERS-R. De *interactie* (in zijn geheel en tijdens het breng- en haalmoment), het *taalaanbod* en het *dagprogramma* zijn gemiddeld van hoge kwaliteit volgens de benchmarks van het instrument. De kwaliteit van de *ruimte/meubilering* en het *activiteitenaanbod* is middelmatig. Ook de kwaliteit met betrekking tot *diversiteit* en

[23] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

inclusie is matig. De helft van de gastouders scoort hier onvoldoende en slechts een enkeling hoog (zie Figuur 6.2). De totale kwaliteit van de omgeving is hoog te noemen. Wanneer ook de aandacht voor diversiteit wordt meegewogen, zakt de omgevingskwaliteit iets en is deze als middelmatig te bestempelen.

6.2 Vragenlijstgegevens

In totaal hebben 21 gastouders de vragenlijst ingevuld (91.3% positieve respons). Hieronder worden de bevindingen uit de vragenlijst gerapporteerd voor verschillende aspecten: structurele kwaliteit en groepssamenstelling, pedagogisch beleid en klimaat, en activiteitenaanbod.

6.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

Tabel 6.8 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de gastouders. De gemiddelde leeftijd is ongeveer 47 jaar en de gemiddelde ervaring in de sector kinderopvang bedraagt zo'n 14 jaar. De spreiding in leeftijd en werkervaring is relatief groot. Verder werkt de gemiddelde gastouder 32 uur verspreid over 3 dagen. Ook in werktijd is er een grote variatie en spreiding te zien. Zo zijn er gastouders die (meer dan) fulltime werken, maar ook gastouders die slechts één dagdeel opvang verzorgen. Verder ligt het gemiddelde opleidingsniveau van de vooropleiding rond de 4 (HAVO) en de vervolgopleiding ligt tussen de 4 (HAVO) en de 5 (MBO 3/4). Ongeveer 43% van de gastouders heeft een MBO 3/4 opleiding afgerond, 33% heeft een opleiding lager dan dat en 24% heeft juist een opleidingsniveau van HBO of hoger. Het gemiddelde opleidingsniveau is in vergelijking met voorgaande meting iets hoger, met name van de vervolgopleiding. Tot slot is er gevraagd hoe de gastouders hun arbeidsrelatie ten opzichte van het gastouderbureau zien. Het merendeel van de gastouders geeft aan zichzelf als volledig zelfstandig te beschouwen (71%). De overige gastouders geven in gelijke mate aan dat zij in vaste dienst van het gastouderbureau werken of vanuit een bemiddelingsconstructie werken. Dit is vergelijkbaar met eerdere metingen.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 6.9. De gemiddelde groepsgrootte gedurende de week ligt rond de 4 kinderen. Aangezien gastouders de opvang in principe alleen verzorgen, is de staf-kind ratio gelijk aan de gemiddelde groepsgrootte. De gemiddelde groepsgrootte van ruim 4 kinderen ligt in de huidige steekproef hoger dan in andere metingen van de afgelopen jaren waar het gemiddelde nog onder de 4 lag. Er werden vooral peuters opgevangen, gevolgd door dreumesen. Er werden het minst vaak kleuters en jonge schoolkinderen opgevangen. Fluctuaties in leeftijdssamenstelling over de jaren heen hangen vooral samen met verschillen in de gerealiseerde jaarlijkse steekproeven. Gastouders worden niet benaderd op basis van de leeftijden die zij opvangen, dus de samenstelling van de groep kan variëren.

Gastouders hebben een schatting gemaakt van de sociale achtergrond en zorgbehoeften van de kinderen. De resultaten laten zien dat gemiddeld zo'n 10% van de opgevangen kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komt (zie Tabel 6.9 in de bijlage). Ongeveer 7% heeft een migratieachtergrond. Er is wel veel spreiding op dit vlak met zowel gastouders die geen, maar ook gastouders die alleen maar kinderen met een lage sociale status of migratieachtergrond opvangen. De gerapporteerde zorgbehoeften van kinderen laten eveneens een grote spreiding zien. Zo zijn er gastouders die rapporteren dat het merendeel van de kinderen extra ondersteuning nodig hebben, maar ook gastouders die geen

kinderen opvangen met speciale zorgbehoeften. Zorgbehoeften op het gebied van taalondersteuning komen het vaakst voor met 8%. In de meting van 2024 rapporteren gastouders geen kinderen met een vluchtelingenstatus en ook fysieke of mentale beperkingen komen relatief weinig voor. Verder valt op dat in de huidige steekproef weinig kinderen worden opgevangen die extra gedragsondersteuning (2%) nodig hadden. In voorgaande metingen lag dit nog rond de 10%. Gemiddeld ligt de zorgbehoefte in de groep rond de 15%. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit percentage een overschatting kan zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Gastouders hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal.

Werkbeleving en professionalisering

De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren, zoals Tabel 6.10 (zie bijlage) laat zien. Op vragen naar de werktevredenheid en het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) wordt gemiddeld rond de 5 (‘mee eens’) gescoord op een schaal van 1 ‘helemaal mee oneens’ tot 6 ‘helemaal mee eens’. De gemiddelde werkstress ligt rond de 2 (‘mee oneens’), en heeft een relatief grote spreiding. Zo zijn er gastouders die aangeven helemaal geen werkstress te ervaren, terwijl anderen vrij veel stress ervaren. De werkbeleving is stabiel in vergelijking met voorgaande jaren.

Tabel 6.10 (zie bijlage) laat tevens zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering door middel van cursusaanbod, coaching, teamoverleg en conferentiedeelnames. De gemiddelde score van minder dan 2 (‘zelden’) suggereert dat gastouders weinig aan professionalisering doen. Dat kan betekenen dat het professionaliseringsaanbod wat voor gastouders beschikbaar is niet overdadig is, of dat gastouders slechts weinig gebruik maken van het beschikbare aanbod. Pedagogisch-inhoudelijk (team)overleg met andere gastouders (al dan niet van hetzelfde gastouderbureau) vindt gemiddeld 1 keer per jaar plaats. Wel zijn er grote verschillen tussen gastouders. Zo zijn er gastouders die rapporteren op maandelijkse basis aan dergelijk overleg deel te nemen, terwijl er ook gastouders zijn die rapporteren dat dergelijke activiteiten nooit plaatsvinden. Verder is er gevraagd naar de mate waarin gastouders in staat zijn om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk. Een gemiddelde score van rond de 3 betekent dat gastouders dit met enig regelmaat doen, vergelijkbaar met de centrumopvang. Er zijn geen duidelijke verschillen met voorgaande metingen op het gebied van professionalisering.

Tot slot rapporteert Tabel 6.10 (zie bijlage) de competentiebeleving en het ervaren zelfvertrouwen van de gastouders. Vanaf de meting van 2021-2022 is er niet alleen gevraagd naar de algemene competentiebeleving, maar ook specifiek naar het zelfvertrouwen dat gastouders hebben ten aanzien van het omgaan met kinderen met diverse culturele en talige achtergronden. Het algemene vertrouwen is relatief hoog. In het omgaan met diversiteit voelt de gemiddelde gastouder zich minder competent. De gemiddelde score is ongeveer een punt lager (op een 5-puntschaal) en de range en de spreiding zijn juist groter. Het verschil tussen beide vormen van competentiebeleving is daarmee een stuk groter in vergelijking met de centrumopvang. Ook daar voelen pedagogisch medewerkers zich gemiddeld iets minder

competent in het omgaan met diversiteit, maar het verschil met de algemene competentiebeleving is relatief beperkt.

6.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Het pedagogisch beleid van de deelnemende gastouders is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 6.11 in de bijlage). Op vragen naar aspecten van stabiliteit van de groep (de mate waarin de samenstelling van kinderen gedurende de dag en week kan wisselen) wordt gemiddeld rond de 4 gescoord ('relatief stabiel'). Verder is de rol die kinderen spelen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid en aanbod op de groep (ook wel kinderparticipatie genoemd) gemiddeld rond de 3 ('min of meer van toepassing'). De range suggereert dat kinderparticipatie nog niet breed gedragen wordt in de gastouderopvang, al is de variatie tussen gastouders groot. Op de vraag op welke manier gastouders contact onderhouden met ouders zien we dat er in de gastouderopvang minder mogelijkheden worden benut in vergelijking met de centrumopvang. Dat wil niet zeggen dat gastouders minder contact hebben met ouders, maar dat er minder variatie is in de manier waarop contact wordt onderhouden. De variatie in contactvormen ligt gemiddeld wel iets hoger in vergelijking met voorgaande metingen, al is het verschil niet significant.

Verder zijn er vanaf de meting van 2021-2022 een aantal nieuwe maten van pedagogisch beleid en klimaat bevraagd (zie Tabel 6.11 in de bijlage). Gastouder geven aan dat ze multiculturele groepspraktijken – bijvoorbeeld het vieren van verschillende feestdagen of het afstemmen van speel- en ontwikkelmateriaal op de diversiteit van de samenleving – gemiddeld 'zelden' ondernemen. Wel is de spreiding hier relatief groot. Praktijken die de groepssocialisatie bevorderen – bijvoorbeeld kinderen elkaar laten helpen, 'wij'-taal gebruiken, of kinderen samen conflicten laten oplossen – komen volgens gastouders zelf gemiddeld vaak voor.

6.2.3 Activiteitenaanbod

Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is er voor acht soorten activiteiten uitgevraagd hoe vaak ze voorkomen. Binnen de soort activiteit zijn vragen opgenomen over specifieke activiteiten die corresponderen bij de verschillende leeftijdsfases van kinderen (onderscheid tussen 0-4 en 4-12 jaar). In Tabel 6.12 (zie bijlage) is een overzicht te vinden van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 ('bijna nooit') tot 7 ('minstens 2 keer per dag'). Bedacht moet worden dat een gemiddelde score voor de hele schaal verhult dat sommige activiteiten binnen eenzelfde domein vaker voorkomen, terwijl andere minder vaak kunnen voorkomen. Gastouders rapporteren hoge gemiddelde scores voor explorerende fijn- en grofmotorische activiteiten (zoals rennen en klimmen), verschillende vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid. Deze activiteiten komen gemiddeld 2 tot 4 keer per week voor. Activiteiten die iets minder vaak voorkomen zijn buitenactiviteiten en uitjes, creatieve en musische activiteiten en activiteiten rondom (ontluikend) rekenen, namelijk 2 á 3 keer per maand. Activiteiten rondom wetenschap en technologie en burgerschapsvorming komen het minst vaak voor (minder dan 2 keer per maand). In vergelijking met de afgelopen metingen rapporteren gastouders in de meting van 2024 een beduidend hogere frequentie van de aangeboden activiteiten. Dit geldt voor alle activiteitencategorieën met uitzondering van burgerschapsvorming en buitenactiviteiten.

6.3 Kwaliteitsprofielen

Om de resultaten van de laatste meting beter te kunnen duiden hebben we gastouderprofielen gemaakt. Deze analyses zijn al eens eerder uitgevoerd voor de data verzameld in 2017-2019[24] en worden nu herhaald voor de gehele dataset. Bij deze analysestrategie worden op basis van de kwaliteitsdata gastouders gegroepeerd in verschillende profielen. Deze profielen worden vervolgens met elkaar vergeleken op een aantal structurele kenmerken. Gezamenlijk ontstaat hierdoor een beeld van verschillende typen gastouders.

6.3.1 Kwaliteitsprofielen: vijf gastouderprofielen

De eerste stap is om gastouders te groeperen op basis van de geobserveerde kwaliteit. Hiervoor is zowel gekeken naar de proceskwaliteit als de omgevingskwaliteit. Op basis van zeven kwaliteitsindicatoren (CLASS *emotionele kwaliteit* en *educatieve kwaliteit,* en de FFCERS-schalen *Ruimte en meubilering*, *Taal en redeneren*, *Interactie*, *Activiteiten* en *Programma*) zijn clusters gemaakt. Een belangrijk uitgangspunt van deze analysestrategie is dat gastouders die in dezelfde groep worden geplaatst voldoende op elkaar moeten lijken, maar ook duidelijk genoeg moeten verschillen van gastouders die in een andere groep worden geplaatst. Daarom zijn verschillende groeperingen van gastouders bekeken, variërend van 2 tot 6 clusters. Op basis van verschillende aspecten (zie Tabel 6.13 in de bijlage) is uiteindelijk besloten dat een verdeling van gastouders over 5 clusters die het beste recht doen aan de data. De gemiddelde scores per kwaliteitsindicator per profiel zijn weergegeven in Figuur 6.3 (zie Tabel 6.14 in de bijlage voor de gedetailleerde statistieken per cluster). Daarin is zichtbaar dat de kwaliteit oploopt van laag (profiel 1) naar hoog (profiel 5). De profielen worden hieronder uitgebreider beschreven en worden daarna gerelateerd aan de structurele kenmerken.

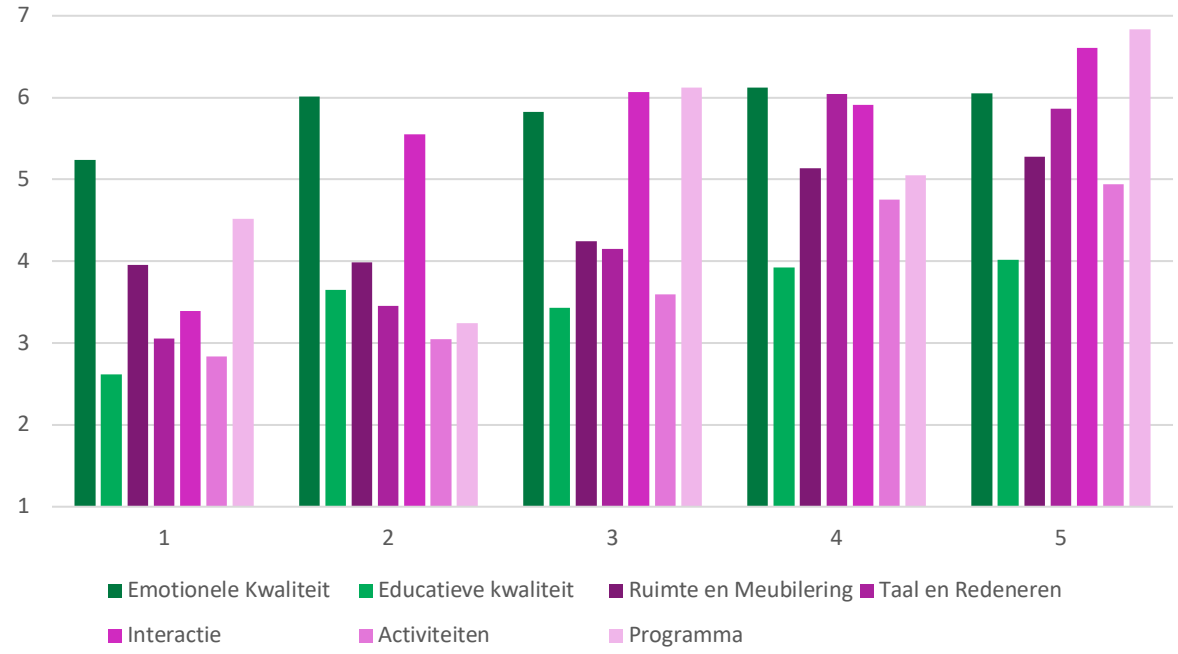

Figuur 6.3 Gemiddelde kwaliteit per indicator per profiel voor een 5-clusteroplossing.

[24] Slot et al. (2023)

Profiel 1

Ongeveer 9% van de gastouders past in dit profiel. Gastouders in dit profiel bieden de laagste kwaliteit die voor sommige kwaliteitsindicatoren ook in absolute zin volgens de benchmarks van de instrumenten laag of zelfs richting onvoldoende is. Gastouders in dit profiel scoren voldoende op de emotionele kwaliteit volgens de benchmarks van het CLASS instrument. De FCCERS interactieschaal geeft ook een beeld van de emotionele kwaliteit van interacties en scoort matig volgens de benchmarks van het instrument. Dat betekent dat er enig toezicht is op de kinderen en dat de gastouder meestal responsief en/of affectief reageert. Ook zijn er enige interacties tussen kinderen.

De educatieve proceskwaliteit is (zeer) laag wat blijkt uit de CLASS en de educatieve aspecten van de FCCERS. Zo haalt de kwaliteit van de interacties gericht op het stimuleren van taal en redeneren net het minimale niveau volgens de benchmarks van de schaal en scoort het activiteitenaanbod zelfs onder het minimale niveau. Voor het gebruik van taal betekent dit dat er weinig uitgebreide interacties zijn over allerhande onderwerpen die kinderen bezighouden (zoals alledaagse gesprekjes), dat de gastouder een beperkte woordenschat gebruikt in interacties, of dat interacties vooral zijn gericht op controle van gedrag. Voor het activiteitenaanbod is er gekeken naar de aanwezigheid van een breed scala aan materialen en de mate waarin deze doorgaans gebruikt worden. Dit betreft onder andere materiaal en activiteiten op het gebied van fijne/grove motoriek, knutselen, muziek en beweging, blokken, rollenspel, getallen en cijfers, natuur/wetenschap, zand/water, bevorderen van diversiteit en gebruik van televisie, video en/of computers. Gastouders in dit profiel hebben weinig materialen en/of weinig variatie in materialen. De gastouder stimuleert de kinderen niet actief om de materialen te gebruiken of het kan ook zijn dat er te weinig ruimte is voor kinderen om met deze materialen te spelen.

Deze gastouders hebben ook de laagste beoordeling voor de inrichting van de ruimte en de aanwezige meubilering. Dit betekent dat de binnenruimte voldoende, maar niet ruim is (bijvoorbeeld voor verschillende spelactiviteiten tegelijkertijd, zoals actief spel en rustig lezen of huiswerk maken). De aanwezige meubels zijn eveneens voldoende maar bijvoorbeeld niet gericht op activiteiten op kindermaat (lage tafel en stoelen) of op het vergroten van de zelfstandigheid (zoals een krukje bij de gootsteen). De aankleding en inrichting van de ruimte is in enige mate kindgericht (bijvoorbeeld met kleurrijke platen of foto's), enigszins voorzien van zachte materialen (zoals knuffels) en met enige mogelijkheid voor privacy (bijvoorbeeld terugtrekken in een rustig hoekje). De kwaliteit van het programma is matig-voldoende te noemen. Gastouders in dit profiel bieden wel een individueel dagschema met een gebalanceerd aanbod van vrij spel en activiteiten, maar er is minder variatie in voor aanbod voor kleine of grotere groepjes kinderen.

Profiel 2

Ongeveer 13% van de gastouders past in dit profiel. In dit profiel bieden gastouders goede emotionele kwaliteit zoals blijkt uit de CLASS en FCCERS-scores. Dat betekent dat er consequent toezicht is op de kinderen, dat de gastouder snel responsief en/of affectief reageert en frequent positieve interacties heeft met kinderen. De gastouder toont respect voor kinderen (luistert aandachtig, maakt oogcontact en behandelt kinderen eerlijk). Er wordt op positieve wijze aandacht besteed aan gedrag en de gastouder reageert consistent op

gedrag van kinderen. De gastouder maakt positieve interacties tussen kinderen mogelijk en geeft hierin zelf het goede voorbeeld.

De educatieve kwaliteit van de gastouders in dit profiel is voldoende met scores net boven de minimumgrens van de CLASS en FCCERS. Voor het gebruik van taal betekent dit dat er een matige hoeveelheid gesprekstaal aanwezig is tijdens routines en spel. Deze interacties zijn over het algemeen positief. Er zijn bijvoorbeeld enige gesprekjes over dingen die kinderen bezighouden (zoals alledaagse gesprekjes). Wat betreft het activiteitenaanbod hebben gastouders in dit profiel weinig materialen en/of weinig variatie in materialen. De gastouder stimuleert de kinderen niet actief om de materialen te gebruiken of het kan ook zijn dat er te weinig ruimte is voor kinderen om met deze materialen te spelen.

Deze gastouders hebben net als in profiel 1 een middenscore voor de inrichting van de ruimte en de aanwezige meubilering. Dit betekent dat de binnenruimte voldoende is, maar niet ruim mogelijkheden biedt voor verschillende spelactiviteiten tegelijkertijd (zoals actief spel en rustig lezen of huiswerk maken) en/of voor kinderen om zich terug te trekken (ruimte voor privacy). Verder bieden de gastouders in dit profiel een basis-dagschema met enige ruimte voor vrij spel en activiteiten, al is de kwaliteit minimaal volgens de benchmarks van het instrument (en beduidend lager dan bij gastouders in profiel 1).

Profiel 3

Ongeveer 39% van de gastouders past in dit profiel. Gastouders bieden in dit profiel voldoende tot goede emotionele kwaliteit zoals blijkt uit de CLASS en de FCCERS-scores. Er is consequent toezicht op de kinderen en de gastouder reageert snel responsief en/of affectief en heeft frequent positieve interacties met de kinderen. De gastouder toont respect voor kinderen (luistert aandachtig, maakt oogcontact en behandelt kinderen eerlijk) en er wordt op positieve en consistente wijze aandacht besteed aan gedrag van kinderen. De gastouder maakt in vergelijking met profielen 1 en 2 positieve interacties tussen kinderen vaker mogelijk en fungeert hierin vaker zelf als sociaal rolmodel.

Net als in profiel 2, bieden gastouders in profiel 3 voldoende educatieve kwaliteit. Echter, in profiel 3 wordt taal en redeneren iets meer gestimuleerd door gastouders en is het aanbod van activiteiten iets groter vergeleken met profielen 1 en 2.

Gastouders in profiel 3 hebben verder een middenscore voor de inrichting van de ruimte en de aanwezige meubilering. Er is binnen voldoende bewegingsruimte, bijvoorbeeld voor verschillende spelactiviteiten tegelijkertijd (zoals actief spel en rustig lezen of huiswerk maken) en enige ruimte voor kinderen om zich terug te trekken (ruimte voor privacy). De aanwezige meubels zijn eveneens voldoende en iets meer gericht op activiteiten op kindermaat (lage tafel en stoelen) of op het vergroten van de zelfstandigheid (zoals een krukje bij de gootsteen). De aankleding en inrichting van de ruimte is in enige mate kindgericht (bijvoorbeeld met kleurrijke platen of foto’s) en enigszins voorzien van zachte materialen (zoals knuffels). Verder scoren de gastouders in dit profiel hoog op programma kwaliteit, wat betekent dat ze een individueel dagschema bieden met gebalanceerde ruimte voor vrij spel en activiteiten en differentiatie naar kleine en grote groepen.

Profiel 4

Ongeveer 11% van de gastouders past in het vierde profiel. Deze gastouders bieden een goede emotionele kwaliteit zoals blijkt uit de CLASS en de FCCERS-scores. De gastouder heeft positieve interacties met de kinderen en toont hierin respect voor hen (luistert aandachtig, maakt oogcontact en behandelt kinderen eerlijk). De gastouder helpt de kinderen begrijpen wat de effecten zijn van hun handelen en betrekt ze actief bij het oplossen van eventuele conflicten of problemen. De gastouder moedigt daarnaast positieve interacties tussen kinderen aan.

De educatieve kwaliteit en dan vooral de aandacht voor taal en redeneren en het activiteitenaanbod zijn volgens de FCCERS-benchmarks voldoende tot goed. Het taalaanbod dat de gastouder biedt, is rijker en de gastouders stelt bijvoorbeeld meer vragen aan kinderen die ze aanmoedigen om taal te gebruiken (wie-wat-waar vragen voor jongere kinderen en waarom-hoe vragen voor oudere kinderen) vergeleken met profielen 1, 2 en 3. Het activiteitenaanbod is gevarieerder en er zijn meer materialen voor bijvoorbeeld fijne/grove motoriek, knutselen, muziek en beweging, blokken, rollenspel, getallen en cijfers, natuur/wetenschap, en zand/water vergeleken met de profielen 1, 2 en 3.

Ook de kwaliteit van de ruimte en meubilering is hoger in dit profiel en kan volgens de benchmarks van de schaal als goed worden bestempeld. De grootte van de ruimte biedt voldoende mogelijkheden voor verschillende spelactiviteiten tegelijkertijd (zoals actief spel en rustig lezen of huiswerk maken) en er is meer ruimte voor kinderen om zich terug te trekken (ruimte voor privacy). Er zijn vaker meubels die op kindermaat (lage tafel en stoelen) of meubels gericht op het vergroten van de zelfstandigheid (zoals een krukje bij de gootsteen) vergeleken met profielen 1, 2 en 3. De aankleding en inrichting van de ruimte is in enige mate kindgericht (bijvoorbeeld met kleurrijke platen of foto's) en er zijn zachte materialen aanwezig (zoals knuffels). Verder bieden de gastouders in dit profiel een individueel dagschema met ruimte voor vrij spel en activiteiten.

Profiel 5

Ruim 28% van de gastouders past in het laatste profiel. In dit profiel bieden gastouders hoge emotionele kwaliteit zoals blijkt uit de CLASS en FCCERS-scores. Dat betekent dat er consequent toezicht is op de kinderen, dat de gastouder snel responsief en/of affectief reageert en frequent positieve interacties heeft met kinderen. De gastouder toont respect voor kinderen (luistert aandachtig, maakt oogcontact en behandelt kinderen eerlijk). Er wordt op positieve wijze aandacht besteed aan gedrag en de gastouder reageert consistent op gedrag van kinderen. De gastouder maakt positieve interacties tussen kinderen mogelijk en geeft hierin zelf het goede voorbeeld.

De educatieve kwaliteit volgens de CLASS is het hoogst in dit profiel en specifiek de aandacht voor taal en redeneren volgens de FCCERS is goed. Het taalaanbod dat de gastouder biedt, is rijk en de gastouders stelt bijvoorbeeld meer vragen aan kinderen die ze aanmoedigen om taal te gebruiken (wie-wat-waar vragen voor jongere kinderen en waarom-hoe vragen voor oudere kinderen). Het activiteitenaanbod is vergelijkbaar met profiel 4 en duidelijk gevarieerder met meer materialen voor bijvoorbeeld fijne/grove motoriek, knutselen, muziek en beweging, blokken, rollenspel, getallen en cijfers, natuur/wetenschap, en zand/water vergeleken met de profielen 1, 2 en 3.

Verder is de kwaliteit van de ruimte en meubilering en het programma het hoogst in dit profiel. De grootte van de ruimte biedt voldoende mogelijkheden voor verschillende spelactiviteiten tegelijkertijd en is aangepast op de leeftijd van de kinderen. Verder bieden de gastouders in dit profiel een individueel dagschema met een gebalanceerd aanbod van vrij spel en activiteiten in kleine of grotere groepjes.

Samenvattend kan gesteld worden dat profiel 5 net als profiel 4 een hoge kwaliteit biedt, waarbij de kwaliteit van de interacties nog net iets sterker is in profiel 5. Ook is er bij gastouders in profiel 5 meer aandacht voor een gestructureerd en gebalanceerd dagprogramma.

6.3.2 Kwaliteitsprofielen en de relatie met structurele kenmerken

De vijf gevonden kwaliteitsprofielen zijn vergeleken op een aantal kenmerken van de gastouder en de kinderen die opgevangen worden. De kenmerken op basis waarvan de profielen vergeleken zijn hebben betrekking op achtergrondkenmerken van de gastouders, werkbeleving en professionalisering, groepskenmerken, pedagogisch beleid en klimaat, en het activiteitenaanbod. De uitkomsten van deze vergelijkingen worden hieronder beschreven en zijn terug te vinden in Tabel 6.15 t/m Tabel 6.21 (zie bijlage). Er wordt alleen stilgestaan bij verschillen die (bij benadering) significant zijn.

Achtergrond van de gastouder

De analyses laten zien dat enige significante verschillen zijn tussen de achtergrondkenmerken van gastouders[25]. Het verschil in leeftijd is bij benadering significant (zie Tabel 6.15). Gastouders in profiel 3 zijn ouder dan de gastouders in profielen 1 en 5. Verder blijken er verschillen in opleidingsniveau tussen de vijf profielen. Gemiddeld zijn de gastouders in profiel 5 hoger opgeleid dan de gastouders in profielen 3 en 4. Deze verschillen zijn ook terug te zien in het aandeel lager en hoger opgeleide gastouders in profiel 5. Zowel in profiel 2 als profiel 5 heeft minder dan 10% van de gastouders een laag opleidingsniveau van maximaal MBO2. Echter, in profiel 5 hebben ook meer dan 30% van de gastouders een hoger opleidingsniveau van minimaal HBO, ten opzichte van ruim 18% in profiel 2. Dus gastouders die hoger opgeleid zijn, bieden vaker een hogere kwaliteit.

Er blijken geen verschillen tussen de profielen met betrekking tot de werkbeleving van gastouders (zie Tabel 6.16). Wel zijn er verschillen in de mate waarin gastouders aanvullende cursussen hebben gevolgd[26]. De analyses laten zien dat gastouders in profiel 4 minder cursussen hebben gevolgd rondom gespreksvoering met ouders ten opzichte van de gastouders in profielen 1, 2 en 5. Daarentegen volgen gastouders in profiel 4 meer cursussen rondom kunst en cultuur dan gastouders in profiel 3. Hoewel niet significant, blijkt er wel een patroon waarbij gastouders in profiel 4 vaker nascholing rondom VVE en zorgkinderen hebben gevolgd. Verder zien we dat cursussen met betrekking tot omgang met baby's vaker worden gevolgd door gastouders in profiel 5 dan gastouders in profielen 1, 2 en 3. Tot slot hebben gastouders in profiel 1 minder cursussen over het signaleren van mishandeling gevolgd dan gastouders in profielen 2, 4 en 5. Dus gastouders die een hogere kwaliteit bieden,

[25] Leeftijd ($F(4) = 2.18$, $p = .072$); Opleidingsniveau ($F(4) = 2.50$, $p = .026$)
[26] Omgang met baby's ($F(4) = 2.60$, $p = .037$); Gespreksvoering met ouders ($F(4) = 2.34$, $p = .056$); Kunst en cultuur ($F(4) = 2.68$, $p = .033$); Signalering kindermishandeling ($F(4) = 2.61$, $p = .037$)

blijken meer aanvullende scholing te hebben gevolgd die betrekking hebben op een bepaalde doelgroep (baby's, VVE, zorgkinderen) of het doen van een interessant activiteitenaanbod (VVE, kunst en cultuur).

Achtergrond van de kinderen

Er zijn geen significante verschillen in de gemiddelde groepsgrootte (zie Tabel 6.17). Kijkend naar de leeftijden van kinderen zijn er geen duidelijke verschillen als we inzoomen op specifieke leeftijdsgroepen zoals dreumesen of kleuters. Een onderscheid tussen schoolgaande (4-12 jarigen) en niet-schoolgaande (0-4 jarigen) kind laat wel een verschil zien. Gastouders in profiel 1 en 5 verschillen van elkaar waarbij gastouders in profiel 1 vaker schoolgaande kinderen opvangen (ongeveer 50-50 jong-oud) terwijl gastouders in profiel 5 vaker niet-schoolgaande kinderen opvangen (ongeveer 70-30 jong-oud). In de andere drie profielen ligt de verhouding rond de 60-40 (jong-oud).

Verder blijken er geen verschillen tussen de profielen als het gaat om de opleidings- en/of migratieachtergrond van de gezinnen (zie Tabel 6.18). Er is ook aan gastouders gevraagd naar de mate waarin de opgevangen kinderen extra zorg- en ondersteuningsbehoeften hebben. Over het algemeen is er weinig verschil tussen de profielen in hoeveel gastouders zorgbehoeften van kinderen signaleren. Enkel voor gedragsondersteuning zijn er bij benadering verschillen tussen profielen gevonden[27]. Gastouders in profiel 1 signaleren vaker behoefte aan gedragsondersteuning dan de gastouders in de andere profielen.

Pedagogisch beleid en activiteitenaanbod.

Met betrekking tot het pedagogisch beleid en klimaat[28] is er een trend gevonden als het gaat om het gebruik van een VVE programma (zie Tabel 6.19). Gastouders in profiel 4 maken vaker gebruik van een VVE programma dan gastouders in profielen 2 en 5. Voor het contact met de ouders blijkt verder dat gastouders in profiel 5 meer contact hebben met ouders dan gastouders in profielen 1 en 3. Er blijken geen verschillen voor de mate waarin er pedagogisch inhoudelijk overleg of gezamenlijke professionalisering gefaciliteerd wordt (zoals gerapporteerd door het gastouderbureau). Voor de wijze waarop gastouders zich profileren en de inschatting die zij maken waarom ouders voor hen gekozen hebben, zijn er ook enkele verschillen tussen profielen zichtbaar (zie Tabel 6.20). Zo blijkt dat gastouders in profielen 1 en 3 zich meer richten op dienstverlening dan gastouders in profiel 5, wat refereert naar de mate waarin gastouders hun opvang aanpassen naar de behoeften van ouders, bijvoorbeeld door opvang op flexibele tijden aan te bieden of ouders makkelijk te laten wisselen van dagen. Wanneer aan gastouders gevraagd wordt waarom ze denken dat ouders voor hen gekozen hebben, blijken er geen verschillen te zijn tussen de profielen. Dus gastouders die een hogere kwaliteit bieden, hebben meer contact met ouders en werken vaker met een VVE-programma.

Tot slot zijn de profielen vergeleken op het de mate waarin gastouders zelf rapporteren dat ze verschillende soorten activiteiten aanbieden[29] (zie Tabel 6.21). Gastouders in profiel 5

[27] Extra gedragsondersteuning ($F(4) = 2.36$, $p = .054$)

[28] Gebruik VVE-programma ($F(4) = 2.06$, $p = .087$); Contact met ouders ($F(4) = 2.39$, $p = .052$); Profiel dienstverlenend ($F(4) = 3.14$, $p = .015$)

[29] Samenspel ($F(4) = 2.20$, $p = .070$); Taal en geletterdheid ($F(4) = 4.06$, $p = .003$); Buitenactiviteiten ($F(4) = 3.10$, $p = .016$); Creatief-musisch ($F(4) = 3.24$, $p = .013$)

bieden meer mogelijkheden voor samenspel dan gastouders in profiel 3. Tevens worden er in profiel 5 meer taal- en geletterdheidsactiviteiten en buitenactiviteiten aangeboden dan in profielen 1 en 3. Buitenactiviteiten en uitstapjes worden in profiel 1 ook minder aangeboden dan in profiel 2. Verder is in profiel 1 tevens minder aanbod van creatief-musische activiteiten dan in profielen 2, 4 en 5. Creatief-musische activiteiten worden tot slot vaker aangeboden in profielen 4 en 5 dan in profiel 3. Dus gastouders die een hogere geobserveerde kwaliteit bieden, geven zelf aan dat het aanbod van activiteiten frequenter en gevarieerder is.

6.3.3 Typologie van gastouders

Hierboven is beschreven hoe de gemiddelde kwaliteit er in elk gastouderprofiel uitziet (sectie 6.3.1) en voor welke structurele kenmerken er significante verschillen zijn tussen profielen (sectie 6.3.2). In deze sectie wordt informatie over structurele kenmerken en kwaliteit geïntegreerd per profiel. Hierdoor ontstaat een integraal beeld van typen gastouders en de kwaliteit die zij bieden. Om een volledig beeld te schetsen van een type gastouder worden verschillende aspecten beschreven, ook wanneer deze niet significant verschillen tussen de profielen (zoals het aantal opgevangen kinderen of de werkervaring). Verder gaat het bij de beschrijving van structurele kenmerken om *gemiddelde patronen*. Bijvoorbeeld, het patroon dat gastouders in profiel 5 gemiddeld hoger opgeleid zijn, betekent niet dat er geen enkele gastouder met een lager opleidingsniveau tussen zit. Tot slot wordt er in deze sectie stilgestaan bij hoe de meting van 2024 zich verhoudt tot de gevonden profielen.

Type 1 – overall laag

Zo'n 9% van de gastouders past in dit profiel. Deze gastouders zijn gemiddeld wat jonger en hebben relatief weinig werkervaring in de sector kinderopvang. Ze werken gemiddeld zo'n 31 uur per week verspreid over 4 dagen. Het merendeel van de gastouders (77%) vraagt een uurprijs gelijk of lager dan de maximale vergoeding vanuit de overheid. De groepsgrootte is het hoogst in dit profiel, ook als we de maximale groepsgrootte en aantal kinderen gedurende de week bekijken. Gemiddeld vangen zij iets meer dan 4 kinderen op. Qua opleidingsniveau zijn deze gastouders iets minder goed te duiden, omdat er zowel hoger als lager opgeleide gastouders in dit profiel passen. Wel volgen deze gastouders in de regel minder vaak aanvullende cursussen.

Het aandeel kinderen met een migratieachtergrond dat wordt opgevangen door de gastouders is in dit profiel met 4,6% het laagst van de profielen. Opvallend is verder dat gastouders aangeven dat de totale zorgbehoefte (op het gebied van taal, gedrag, beperkingen en overige zorgvragen) van de kinderen relatief hoog is. Gemiddeld heeft een kwart van de kinderen aanvullende ondersteuning nodig, volgens de gastouder en dat is meer dan in de andere profielen. Inzoomend op de leeftijden van de opgevangen kinderen vangen deze gastouders iets vaker schoolgaande kinderen op. De verdeling tussen jonge kinderen en schoolgaande kinderen is ongeveer 50-50, terwijl in de andere profielen gemiddeld zo'n 60-70% van de kinderen onder de vier is. Dit past ook bij het beeld dat deze gastouders gemiddeld de minste uren per week maken, maar wel de meeste dagen werken, passend bij naschoolse opvang. Tot slot profileren deze gastouders zich meer op dienstverlening en flexibiliteit om ouders te accommoderen. Toch is de mate van contact met ouders niet overdadig en vindt er weinig 'extra' contact plaats buiten praktische zaken.

De geobserveerde kwaliteit was op alle aspecten laag. Hoewel de emotionele kwaliteit net aan voldoende scoort is op alle kwaliteitsindicatoren tezamen de kwaliteit dusdanig laag dat het de vraag oproept of het aanbod positief bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen. Gastouders waren in hun interacties met kinderen vooral gericht op toezicht en controle van gedrag van kinderen, waarbij er relatief weinig blijk is van gedeelde, positieve emoties en gezamenlijk plezier. Ook ten aanzien van het ondersteunen van de brede ontwikkeling van kinderen, bleek de kwaliteit van de interacties en het activiteitenaanbod laag. Gastouders geven aan dat zij meer kinderen opvangen die extra ondersteuning nodig hebben bij hun gedrag. Het roept de vraag op of de kwaliteit van de interacties minder hoog is door de gepercipieerde moeilijkheden die de gastouders ervaren in de zorgbehoeften en het gedrag van kinderen of dat het gedrag van de kinderen voortkomt uit een gebrek aan passende aandacht, zorg en responsiviteit van de gastouders, of beiden. Ook de meer basale kwaliteitsaspecten, zoals de inrichting van de ruimte en meubilering zijn bij deze gastouders minimaal. Over het geheel genomen, lijkt de combinatie van een lage proceskwaliteit en het opzoeken van de maximale grenzen in de opvang van relatief veel kinderen gedurende de week zonder deze kinderen een adequate ondersteuning te kunnen bieden een punt van zorg.

Type 2 – emotionele veiligheid, weinig uitdaging

Zo'n 13% van de gastouders past in dit profiel. Deze gastouders zijn gemiddeld wat ouder en hebben de meeste werkervaring in de kinderopvang. Ze werken zo'n 32 uur verspreid over ruim 3.5 dagen. Ruim 28% van de gastouders vraagt hiervoor een vergoeding die hoger is dan de maximale vergoeding vanuit de overheid, wat van alle typen het hoogst is. Qua opleidingsniveau zijn deze gastouders moeilijker te duiden omdat er zowel gastouders met een hoger als lager opleidingsniveau in dit profiel passen. Een opleidingsniveau van maximaal MBO2 niveau komt in deze groep relatief weinig voor. Ten aanzien van de totale steekproef volgen gastouders van dit type gemiddeld evenveel of iets minder aanvullende cursussen.

Ten aanzien van de opgevangen kinderen springen gastouders in dit type er niet uit. Gemiddeld worden er iets minder dan 4 kinderen per dag opgevangen en de verdeling naar leeftijden is redelijk gemiddeld, waarbij zo'n 60% van de kinderen jonger dan 4 jaar is. Ongeveer 21% van de kinderen heeft een zorgbehoefte volgens de gastouders (ten opzichte van 18% in de totale steekproef). Met name de behoefte aan extra taalondersteuning komt binnen dit type veel voor, iets meer in vergelijking met andere typen. Verder profileren deze gastouders zich iets vaker als 'inclusief' of 'rijk aanbod' al is dat laatste niet terug te zien in de geobserveerde kwaliteit of het gerapporteerde activiteitenaanbod.

Het algehele kwaliteitsbeeld laat zien dat de basale kwaliteitsaspecten, zoals de inrichting van de ruimte en het aanbieden van een passende dagroutine, minimaal zijn. De interacties zijn over het algemeen wel positief en er is duidelijk sprake van een emotioneel veilige omgeving voor kinderen. Echter, de inhoud van de interacties is niet heel uitgebreid en dragen in mindere mate bij aan de brede ontwikkeling van kinderen. Het gebrek aan uitdaging blijkt ook uit de geringe mate van variatie in materiaal en activiteiten is

Type 3 – emotionele veiligheid en een gebalanceerd programma

De meeste gastouders (39%) passen bij dit derde type. Deze gastouders zijn gemiddeld het oudst, maar niet per se het meest ervaren. Mogelijk speelt de opvang van kinderen in familiair verband hierin een rol, of betreft deze groep ook meer gastouders die op latere leeftijd en vanuit een ander beroepsprofiel zijn ingestroomd in de gastouderbranche. Ze werken gemiddeld 32 uur verspreid over 3.5 tot 4 dagen. Verder hebben deze gastouders gemiddeld een iets lager opleidingsniveau en hebben relatief veel gastouders een opleidingsniveau van maximaal MBO2 (zo'n 25%). In vergelijking met de hele steekproef volgen deze gastouders even vaak tot iets minder vaak aanvullende cursussen.

Verder vraagt ongeveer 19% een vergoeding boven de maximale overheidsvergoeding, wat het laagste percentage is van alle typen. Deze gastouders vangen gemiddeld het minst aantal kinderen op, iets meer dan 3.5 per dag. Ook het totale aantal kinderen in de week ligt lager. Dat tezamen wijst erop dat deze gastouders niet streven naar maximale verdiensten. Zo'n 60% van het aandeel opgevangen kinderen is jonger dan vier en de achtergrondkenmerken en zorgbehoeften van de kinderen laten een gemiddeld patroon zien. Net als voor gastouders van het eerste type profileren zij zich wat sterker als dienstverlenend naar ouders toe, al is de mate van contact met ouders niet overdadig.

Met betrekking tot de geboden kwaliteit lijkt dit type veel op gastouders van het tweede type. Gastouders bieden een emotioneel veilige sfeer voor kinderen en de interacties zijn veelal positief. De inhoudelijke kwaliteit van de interacties is wat minder sterk. Ook de brede ontwikkeling wordt minder gestimuleerd. Zo blijkt de kwaliteit van het materiaal iets hoger bij deze gastouders, maar de mate waarin gastouders zelfs rapporteren een gevarieerd aanbod van activiteiten te hebben is juist weer wat lager. De ruimte en meubilering zijn voldoende te noemen. Het duidelijkste verschil ten opzichte van het tweede type is de kwaliteit van het programma. Waar deze bij type 2 minimaal scoort, is dit voor gastouders van het derde type van hoge kwaliteit, hoger zelfs dan gastouders van type 4. Dat wijst erop dat deze gastouders een gebalanceerd programma hebben met ruimte voor vrij spel en georganiseerde activiteiten waarbij de gastouder ook ontwikkelingsgerichte interacties aangaat met individuele kinderen of in kleinere groepen.

Type 4 – emotionele veiligheid en stimulerend

Het vierde type heeft betrekking op zo'n 11% van de gastouders. Deze gastouders hebben een redelijk gemiddelde leeftijd en werkervaring. Ze werken zo'n 33 uur verdeeld over 3.5 dagen. Het opleidingsniveau van deze gastouders is moeilijker te duiden. Gemiddeld genomen zijn deze gastouders iets lager opgeleid en ruim 22% heeft een opleidingsniveau van MBO2 of lager. Echter, zo'n 19% is minimaal HBO-geschoold. Ook zijn gastouders divers in het aanvullend cursusaanbod waar ze gebruik van hebben gemaakt. Cursussen rondom gespreksvoering met ouders of taal- en interactievaardigheden van kinderen worden in verhouding tot andere profielen zeer weinig gerapporteerd. Wel rapporteren gastouders het vaakst cursussen omtrent kunst en cultuur, en cursussen op het gebied van extra ondersteuning, zoals VVE, de verzorging van zorgkinderen of signalering van kindermishandeling. Ook het gebruik van een specifiek VVE programma ligt beduidend hoger in dit type. Wat opvallend is, is dat het aantal kinderen met zorgbehoeften juist het kleinst is. Mogelijk wijst dat erop dat deze gastouders (door hun aanvullende professionalisering) beter

om kunnen gaan met bepaalde zorgbehoeften en daardoor gedrag van kinderen mogelijk minder snel (te) uitdagend vinden.

Verder hebben deze gastouders een redelijk gemiddelde groepsgrootte en is van het aandeel opgevangen kinderen zo'n 60% jonger dan 4 jaar. Ongeveer een kwart geeft aan een vergoeding boven de maximaal vergoede uurprijs te vragen. Qua profiel geven deze gastouders aan dat zij zich niet sterk profileren op kleinschaligheid en dienstverlening en ook verwachten zij minder vaak dat ouders voor hen kiezen vanwege de kleinschaligheid of betaalbaarheid. Echter, er is ook niet een duidelijke profilering zichtbaar op andere gebieden zoals een inclusief klimaat of rijk aanbod.

Een rijk aanbod blijkt wel uit de kwaliteitsgegevens en het zelf gerapporteerde aanbod. Zo bieden deze gastouders de verschillende activiteiten met regelmaat aan. Dit rijkere aanbod blijkt ook uit de observaties. Met name creatief-musische activiteiten komen bij deze gastouders veel voor in vergelijking met andere gastouders. Verder is de geboden emotionele kwaliteit hoog en zijn interacties met kinderen hoofdzakelijk positief. Ook dragen de interacties inhoudelijk bij aan de brede ontwikkeling van kinderen. De educatieve kwaliteit is middelmatig volgens de benchmarks van het instrument, maar de manier waarop taalontwikkeling en redeneren wordt gestimuleerd is van hoge kwaliteit. Ook de ruimte en meubilering zijn van goede kwaliteit en het dagprogamma is gebalanceerd.

Type 5 – emotionele veiligheid, stimulerend en uitdagend programma

Tot slot behoort 28% van de gastouders tot het hoogste type. Deze gastouders zijn overduidelijk het hoogstopgeleid. Minder dan 10% heeft een maximaal opleidingsniveau van MBO2 en een derde van de gastouders is minimaal HBO-geschoold. Ook hebben deze gastouders vaker aanvullende cursussen gevolgd. Met name cursussen op het gebied van de omgang met baby's komen vaker voor, wat past bij het feit dat de opgevangen kinderen bij deze gastouders ook iets jonger zijn (38% baby en dreumesen en in totaal 70% jonger dan 4). Verder werken deze gastouders het minst aantal dagen werken (< 3.5), maar wel de meeste uren per week (>33). Ongeveer 25% van de gastouders vraagt een hogere uurprijs dan de vergoeding die de overheid biedt.

Gemiddeld vangen deze gastouders zo'n 4 kinderen per dag op. Zo'n 6.5% van de kinderen komt uit gezinnen van lage sociaaleconomische status, wat het laagste is van alle types. Er zijn geen opvallendheden met betrekking tot het aandeel kinderen met een migratieachtergrond of een specifieke zorgbehoefte. Gastouders van dit type hebben het meeste contact met ouders en profileren zich het minst sterk als dienstverlenend. Kleinschaligheid wordt vaker gezien als een kracht en volgens gastouders is dat ook de belangrijkste reden waarom ouders voor de gastouderopvang kiezen. Alles tezamen zien we in dit type mogelijk gastouders terug die zich iets specifieker hebben toegelegd op de kleinschalige hele dagopvang van baby's en dreumesen.

De geobserveerde kwaliteit is bij deze gastouders over de gehele linie hoog. Er is een emotioneel veilige sfeer en ook positieve interacties tussen kinderen onderling worden gestimuleerd. De ruimte en meubilering zijn goed aangepast aan de kinderen en de programma kwaliteit scoort bij bijna alle gastouders erg hoog (in tegenstelling tot gastouders

van het vierde type). Ook is er sprake van relatief goede ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen. De cognitieve ontwikkeling wordt gestimuleerd, er is een rijk aanbod van materiaal en gastouders rapporteren een verscheidenheid aan activiteiten.

Verdeling van gastouders in LKK2024

In vergelijking met voorgaande metingen is de gemeten kwaliteit (zoals gemeten met de CLASS en de FCCERS-R) in de huidige meting hoger. Ook op het gebied van de vragenlijstgegevens zijn enige verschillen zichtbaar. Zo zijn gastouders in de meting van 2024 gemiddeld hoger opgeleid en vangen zij iets meer kinderen op. Gedragsproblemen bij kinderen komen in de huidige meting nauwelijks voor, waar dit in voorgaande metingen wel het geval was. Verder zien we dat er iets meer contact met ouders wordt gerapporteerd. Tot slot rapporteren de gastouders in de meting van 2024 een veel hogere frequentie van het activiteitenaanbod, bijna op alle verschillende type activiteiten. Passend bij de hierboven geschetste typen, blijkt dat 65% van de huidige steekproef bij de twee hoogste profielen past (type 4 en 5). Ruim de helft behoort zelfs tot het hoogste type (5). Slechts één gastouder past bij het overall lage type (1).

Dit is een verschuiving ten opzichte van eerdere metingen waar zo'n 20 tot 30% van de gastouders tot het hoogste type behoorde. Er zijn twee verklaringen denkbaar voor deze verschuiving. Enerzijds is het mogelijk dat er een feitelijke verschuiving in het veld plaatsvindt. De gastouderbranche is volop in beweging en er zijn verhoogde kwaliteits- en scholingseisen aangekondigd om een professionaliseringsslag te slaan in het veld. Uit de kwartaalcijfers kinderopvang blijkt dat het aantal gastouders al een aantal jaar terugloopt. In de afgelopen vijf jaar is een daling van ruim 40% zichtbaar. Onderzoek laat zien dat er verscheidene redenen zijn waarom gastouders stoppen en het vaak een combinatie van redenen betreft, al speelt de wet- en regelgeving en de onzekerheid ten aanzien van de nieuwe kwaliteitseisen wel een duidelijke rol in de beslissing om te stoppen [30]. Mogelijkerwijs zijn in de afgelopen jaren met name de minder professionele gastouders gestopt die lagere kwaliteit bieden en die we zouden terugzien in de lagere kwaliteitsprofielen. Anderzijds kunnen de resultaten ook betekenen dat de steekproef van 2024 selectiever is dan eerdere jaren. Voor alle steekproeven in de afgelopen jaren geldt dat er zorgen zijn over de representativiteit en voor de steekproef in 2024 geldt dat met name, omdat de gewenste steekproefgrootte niet gerealiseerd kon worden en de respons lager is dan in de afgelopen jaren. Overigens is het ook denkbaar dat beide verklaringen ten grondslag liggen aan de resultaten van de huidige steekproef.

[30] Van der Vegte et al. (2025).

7. Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de onderzoeksopzet van de LKK. We bespreken de kern van het steekproefontwerp, de steekproeftrekking van 2024 inclusief de gerealiseerde steekproeven en respons en non-respons van de kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en de gastouders. Tot slot bespreken we de werving en toestemmingsprocedures en het meetinstrumentarium en de observatieprocedures.

7.1 Steekproef

In de LKK2017 t/m LKK2025 (9 jaren) werken we aan een steeds groter wordende steekproef. Deze wijze van cumulatieve steekproefopbouw, volgens het 'rolling sampling' model, maakt dat er over de jaren een steeds preciezer landelijk beeld ontstaat van de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. Om per meting een steekproef te verkrijgen die representatief is naar belangrijk geachte kenmerken, wordt steeds een gestratificeerde steekproef getrokken met de volgende kenmerken:

1) *Regio* (4 kenmerken: Noord, Midden-Oost, West en Zuid);
2) *Urbanisatiegraad* (2 kenmerken: landelijk en stedelijk);
3) *Grootte van de locatie* (2 kenmerken: klein en groot[31]).

Dit resulteert in een steekproefmodel met 16 cellen (4 x 2 x 2) per opvangtype (zie Tabel 7.1). Per cel worden voor de kinderdagopvang, peuteropvang[32], buitenschoolse opvang en gastouderopvang door aselecte steekproeftrekking steeds twee groepen gezocht.

Tabel 7.1 Steekproefontwerp[33]

COROP-gebied in	Urbanisatiegraad	Grootte van de locatie	Aantal groepen (één per locatie)
Noord Friesland, Groningen, Drenthe	Landelijk	Klein	2
		Groot	2
	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
Midden-Oost Utrecht, Gelderland, Overijssel, Flevoland	Landelijk	Klein	2
		Groot	2
	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
West Noord-Holland, Zuid-Holland	Landelijk	Klein	2
		Groot	2
	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
Zuid Noord-Brabant, Limburg, Zeeland	Landelijk	Klein	2
		Groot	2
	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
Totaal			32

In 2024 is er een nieuwe meting verricht. Gedetailleerde cijfers over de gerealiseerde steekproef, respons en non-respons per kinderopvangsoort worden verderop (sectie 7.2)

[31] Voor de gastouders is vanaf de LKK2024 besloten om het onderscheid tussen groot en klein te laten vallen omdat de gemiddelde groepsgrootte op basis van de in het LRK register opgenomen gegevens boven de 5 kinderen ligt, waarmee er nauwelijks nog 'kleine' gastouders geregistreerd staan.

[32] In de opdracht van het ministerie van SZW aan de LKK ligt besloten dat wordt gekeken naar de kwaliteit van (voormalig) peuterspeelzaalwerk als aparte kinderopvangsoort. Dit noemen we 'peuteropvang'.

[33] Bij de gastouderopvang is bij de LKK2017, LKK2018 en LKK2019 gestreefd naar meer gastouders per cel.

gerapporteerd. Informatie over de steekproeven, respons en non-respons van LKK2017 t/m LKK2023 staat onder andere beschreven in het rapport van 2024[34].

7.1.1 Procedure steekproeftrekkingen

Voor het bepalen van de regio wordt gebruik gemaakt van de CBS-indeling van Nederland in 40 zogenaamde COROP-gebieden[35]. In elke jaarlijkse steekproef worden acht COROP-gebieden getrokken voor deelname, twee per regio. Na de vijf metingen tussen LKK2017 en LKK2022 is elk COROP-gebied eenmaal aan de beurt geweest en is Nederland in zijn geheel dus vertegenwoordigd in de LKK. Verdeeld over de drie metingen van 2023 tot en met 2025 worden alle COROP-gebieden een tweede keer getrokken. Voor LKK2024 betekent dit dat 13 van de 40 COROP-gebieden opnieuw in de steekproef zitten. Per regio worden er 3 of 4 COROP-gebieden bezocht.

Bij het bepalen van de urbanisatiegraad wordt de centrumgemeente als 'stedelijk' aangemerkt, de omliggende gemeenten als 'landelijk'. Bij het kenmerk 'grootte' wordt jaarlijks gekeken naar het gemiddelde aantal kindplaatsen per kinderopvangsoort en op grond daarvan per type opvang een indeling gemaakt (onder gemiddeld is 'klein' en boven gemiddeld is 'groot')[36].

Uit alle locaties kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang (alle vier kinderopvangtypen) binnen de regio's en COROP-gebieden worden gestratificeerde steekproeven getrokken. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het populatiebestand het Landelijk Register Kinderopvang (LRK)[37]. Uit het LRK-bestand worden, in overeenstemming met het hiervoor gepresenteerde steekproefmodel, voor iedere cel aselect verschillende steekproeven getrokken: een hoofdsteekproef en een aantal schaduwsteekproeven, wisselend per kinderopvangtype en afhankelijk van (tussentijdse) respons. De wijze waarop per cel hoofd- en schaduwsteekproeven worden getrokken, kan worden getypeerd als 'aselect zonder teruglegging'. Omdat de populaties waaruit de steekproeven worden getrokken (namelijk alle in aanmerking komende kinderopvanggroepen respectievelijk

[34] Romijn et al. (2024)

[35] Nederland telt 40 COROP-gebieden die een landelijk dekkende indeling vormen. De COROP-gebieden zijn in 1970 vastgesteld door de Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoeksprogramma (COROP). Een COROP-gebied is een sociaalgeografische eenheid met één grote stad in het centrum en landelijk gebied daaromheen.

[36] Hiervoor is gebruik gemaakt van het DUO LRK-bestand.

[37] Dit bestand wordt jaarlijks opgevraagd bij DUO. Voor gebruik wordt dit bestand opgeschoond, omdat er ook historische data in op zijn genomen. Er worden alleen kinderopvanglocaties geselecteerd die geregistreerd zijn. Individuele gastouders die onder hetzelfde registratienummer een bemiddelingsrelatie hebben met meerdere gastouderbureaus zijn uitgedund, zodat ze maar één keer in het bestand voorkomen. Hierdoor heeft elke gastouder evenveel kans om getrokken te worden. Individuele gastouders die daarentegen met diverse unieke registratienummers op diverse opvanglocaties (thuis of bij de vraagouder) kinderen opvangen, worden niet uitgedund. Omdat 'peuteropvang' niet apart wordt geregistreerd is binnen de kinderdagopvang gekeken naar een combinatie van registratiegegevens in het LRK om toch onderscheid te kunnen blijven maken tussen kinderdagopvang en peuteropvang. Hierbij is gelet op (de combinatie van) onder meer de naam van locatie (bijv. 'peuterspeelgroep' of 'voorschool'), de naam van houder (bijv. 'Stichting Peuterspeelzaalwerk X'), het aantal kindplaatsen (vaak een veelvoud van 8 of maximaal 16 kindplaatsen, kleine locaties) en ve-registratie (als locatie met 'voorschoolse educatie' geregistreerd in DUO LRK). Op basis hiervan is het vaak mogelijk om aparte 'peuteropvang' te onderscheiden, maar helemaal sluitend is dat uiteraard niet. In de benadering van de locaties komt het soms een enkele keer voor dat een peuteropvanglocatie toch een kinderdagopvanglocatie blijkt te zijn of omgekeerd. Dit wordt dan alsnog gecorrigeerd.

gastoudergezinnen in Nederland) vrij groot zijn, kunnen hoofd- en schaduwsteekproeven als representatief en equivalent worden beschouwd.

De voorgestelde steekproefopbouw en -trekking leidt er soms toe dat er voor bepaalde cellen (o.g.v. de combinatie van regio, urbanisatiegraad en grootte) geen kinderopvang meer is in het geval er meerdere schaduwsteekproeven moeten worden aangewend om de streefaantallen te realiseren. In dat geval worden aselect uit de andere cellen extra opvanglocaties getrokken.

7.1.2 Steekproeftrekking 2024

Voor LKK2024 is de steekproeftrekking naar regio, provincie en COROP-gebied in Tabel 7.2 te vinden.

Tabel 7.2 Steekproeftrekking naar regio, provincie en COROP-gebied LKK2024

Regio	Provincie	COROP-gebied 2024
Noord	Friesland, Groningen en Drenthe	• Delfzijl en omgeving • Noord-Friesland • Zuidwest-Friesland
Midden-Oost	Utrecht, Gelderland, Overijssel en Flevoland	• Veluwe • Achterhoek • Arnhem/Nijmegen
West	Noord-Holland en Zuid-Holland	• Agglomeratie Haarlem • Leiden en Bollenstreek • Oost-Zuid-Holland • Zuidoost-Zuid-Holland
Zuid	Noord-Brabant, Limburg en Zeeland	• Noordoost-Noord-Brabant • Noord-Limburg • West-Noord-Brabant

7.2 Respons en non-respons

Tabel 7.3 geeft de gerealiseerde steekproef van LKK2024 weer. Het streefaantal van 128 kwaliteitsmetingen (32 per kinderopvangtype) is bij LKK2024 net niet gerealiseerd. In totaal zijn er 121 kwaliteitsmetingen gedaan: 34 in kinderdagopvang, 32 in peuteropvang, 32 in buitenschoolse opvang en 23 in gastouderopvang. Dat het niet is gelukt om voldoende gastouders mee te krijgen is deels toe te schrijven aan het opvallend hoge aantal late afmeldingen – nadat al een afspraak voor observatie was ingepland.

In Tabel 7.4 is informatie over de respons en non-respons van de steekproef van LKK2024 opgenomen. De respons voor de vier kinderopvangtypen is respectievelijk 39%, 30%, 42% en 10%. De respons voor kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang is al jaren vrij hoog en stabiel, met uitzondering van de gastouderopvang. De respons onder de peuteropvang is dit jaar wat lager dan in voorgaande jaren. Dit is grotendeels te wijten aan redenen die te maken hebben met (onrustige en/of veranderende) omstandigheden in de organisatie/opvanglocatie. De respons onder gastouders laat eveneens een terugval zien, nadat het in voorgaande jaren rond de 15 procent schommelde.

Tabel 7.3 Gerealiseerde steekproef naar kinderopvangtype LKK2024

Regio	Urbanisatie	Grootte	*N* KDV	*N* POV	*N* BSO	*N* GO

Noord Friesland, Groningen, Drenthe	Landelijk	Klein	4	1	0	0
		Groot	2	1	2	2
	Stedelijk	Klein	1	0	1	1
		Groot	1	2	2	1
Midden-Oost Utrecht, Gelderland, Overijssel, Flevoland	Landelijk	Klein	1	4	2	2
		Groot	1	1	3	3
	Stedelijk	Klein	2	1	1	0
		Groot	3	1	3	2
West Noord-Holland, Zuid-Holland	Landelijk	Klein	1	0	4	1
		Groot	2	4	5	1
	Stedelijk	Klein	3	3	1	1
		Groot	6	1	2	1
Zuid Noord-Brabant, Limburg, Zeeland	Landelijk	Klein	2	7	0	0
		Groot	3	1	3	4
	Stedelijk	Klein	0	3	0	0
		Groot	2	2	3	4
Totaal			34	32	32	23

Tabel 7.4 Respons en redenen van non-respons per kinderopvangtype LKK2024

Respons en non-respons	KDV *N* (%)	POV *N* (%)	BSO *N* (%)	GO *N* (%)
Respons	34 (39%)	32 (30%)	32 (42%)	23 (10%)
Non-respons	54 (61%)	73 (70%)	45 (58%)	197 (90%)
Totaal benaderd	**88 (100%)**	**105 (100%)**	**77 (100%)**	**220 (100%)**
Inhoudelijke reden non-respons				
Beleid	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Onderzoek LKK	12 (22%)	15 (21%)	10 (22%)	36 (18%)
Onderzoek overig	5 (9%)	8 (11%)	7 (16%)	6 (3%)
Organisatie/opvanglocatie	26 (48%)	31 (42%)	16 (36%)	13 (7%)
Personeelstekort	2 (4%)	2 (3%)	1 (2%)	0 (0%)
Beroepskrachten	6 (11)	5 (7%)	6 (13%)	47 (24%)
Ouders	2 (4%)	5 (7%)	2 (4%)	12 (6%)
Kinderen	0 (0%)	6 (8%)	0 (0%)	7 (4%)
COVID-19	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Overig	1 (2%)	1 (1%)	3 (7%)	76 (39%)[38]
Totaal	**54 (100%)**	**73 (100%)**	**45 (100%)**	**197 (100%)**

Bij LKK2024 heeft de belangrijkste reden om niet mee te doen aan de kwaliteitsmeting betrekking op de organisatie/ opvanglocatie. In bijna de helft van de weigeringen speelt dit binnen de kinderdagopvang en peuteropvang een rol, in buitenschoolse opvang speelt dit in ruim een derde van de weigeringen een rol. Het personeelstekort speelt slechts een bescheiden rol bij de weigeringen. Voor de gastouderopvang is dit anders. Daar worden omstandigheden rond de gastouder zelf als de belangrijkste reden opgevoerd om geen medewerking te verlenen. Dit speelt in de andere drie kinderopvangtypen duidelijk minder vaak een rol. De gastouderopvang is extra kwetsbaar vanwege de organisatievorm waarbij één gastouder een groep kinderen opvangt, in tegensteling tot de andere kinderopvangtypen waarbij wordt gewerkt in teams van pedagogisch professionals. Tabel 7.5 biedt inzicht in de inhoudelijke redenen van non-respons. Per reden worden enkele (niet-uitputtende)

[38] Deze categorie wordt vooral gevuld door de groepsgewijze benadering en weigering van gastouders via gastouderbureaus.

voorbeelden weergegeven, zoals door de contactpersonen van de benaderde kinderopvangorganisaties/opvanglocaties verwoord in het contact met de matchmakers.

Tabel 7.5 Redenen van non-respons LKK2017 t/m LKK2024

Categorie	Voorbeelden redenen non-respons
Beleid	o.m. druk met invoering van Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK) (register, nieuwe beroepskracht/kind-ratio e.d.), Wet Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk, Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
Onderzoek LKK	o.m. 'geen interesse', 'slechte ervaring met onderzoek', 'ongunstige timing', 'te belastend', 'zien nut niet in van onderzoek', 'te tijdrovend', 'geen meerwaarde', 'willen geen video-opnamen binnen de locatie', 'weerstand tegen filmen', 'willen niet met meer dan één locatie binnen de organisatie mee doen' (bij verzoek via schaduwsteekproeftrekking om met meer dan één locatie mee te doen), 'rust bewaren, onderzoek verstoort dit', 'wil maximaal 2 uur meedoen', 'er komt te veel bij kijken', 'geeft te veel werk vooraf', 'meedoen kost naar verhouding teveel tijd voor deze kleine organisatie', 'ze krijgen al veel interne begeleiding en feedback en vinden LKK daarom een te grote investering en dubbelop'.
Onderzoek overig	o.m. 'doen nooit mee aan onderzoek', 'pas aan onder onderzoek meegedaan', 'GGD-inspectie is net langs geweest', 'audit vanuit gemeente', 'interne audits', 'te druk met andere lopende onderzoeken', 'we doen al mee aan EVENING-onderzoek', 'willen geen tijd verdoen met onderzoek', 'er lopen meerdere trajecten', 'nemen deel aan onderzoek Universiteit Leiden, deelnemen aan beide zou te veel druk op de groep leggen', 'GGD komt al inspecteren en ze volgen verschillende trainingen op het moment, LKK zou extra workload zijn'.
Organisatie/ opvanglocatie	o.m. 'te hoge werkdruk', 'directie neemt de geselecteerde locatie in bescherming wegens (te) hoge werkdruk', 'te veel onrust in de organisatie', 'groeiende vraag', 'geen toestemming van management', 'ziekte van leidinggevende', 'midden in intensief veranderings- of scholingstraject', 'experimentele locatie', 'zitten in een hectische periode', 'te onregelmatige opvang', 'grote wijziging in de organisatie', 'zitten in overname', 'verhuizing naar tijdelijke locatie', 'verbouwing', 'geselecteerde groep/locatie/gastouder is niet representatief voor de organisatie', 'meer taxi na schooltijd dan oppas', 'vangt alleen kleinkinderen op', 'open deurenbeleid met ca. 200 kinderen, dus toestemming verkrijgen is onhaalbare kaart', 'tijdelijke samenvoeging van groepen wegens verbouwing', 'op kantoor is aangegeven dat de leidinggevende niet aan de telefoon komt en geen tijd heeft om hierover te bellen of een observatie voor te bereiden, dit zou ook voor andere locaties van deze organisatie gelden', 'er is momenteel geen leidinggevende die hierover kan beslissen', 'overwegen te gaan sluiten wegens te weinig kinderen', 'te grote veranderingen in de organisatiestructuur'.
Personeelstekort	o.m. 'op de groep staat een tijdelijke invaller', 'personeelstekort', 'te veel personele wisselingen', 'de groep draait minder dagen', 'onregelmatige bezetting', 'alle energie zit in behoud van personeel en rondkrijgen van rooster', 'te veel invalkrachten'.
Beroepskrachten	o.m. 'zwanger(schapsverlof)', 'sterfgeval in nabije omgeving', 'overspannen', 'hoog ziekteverzuim', 'wil niet bekeken worden', 'twijfel aan eigen kwaliteit', 'vakantie', 'oppasoma's of -opa's zijn hier ongeschikt voor', 'oppasgrootouder/oma wil dit niet', 'familiaire opvang', 'privé omstandigheden', 'persoonlijke omstandigheden', 'te zeer inbreuk op privacy', 'hoge leeftijd van gastouder', 'te spannend', 'te stressvol', 'willen geen filmopnames', 'willen alleen energie aan de kinderen geven', 'voelt zich er niet prettig bij', 'herstellende van chemokuur', 'pas nieuw in de organisatie', '1 van de 2 vaste medewerkers gaat met ontslag, er komt voorlopig geen vaste vervanger terug alleen invalkrachten, de overige vaste medewerker gaat met verlof en dan zijn er alleen 2 invalkrachten', '2 vaste medewerkers langdurig ziek en momenteel vervangen door ZZP-ers. Er komen vacatures maar het duurt even voor die vervuld zullen zijn en alles weer loopt op locatie daarom doen ze dit seizoen niet mee'.
Ouders	o.m. 'weigeren video-opnamen kinderen', 'geen toestemming willen geven voor 'vreemden' over de vloer', 'te weinig ingevulde toestemmingsformulieren van ouders', 'vraagouders willen geen andere personen in privédomein toelaten', 'vraagouders

	liggen in scheiding', 'ouders zijn onbereikbaar', 'oudercommissie wil dit niet', 'geannuleerd wegens te weinig toestemmingen van ouders'.
Kinderen	o.m. 'kinderen zijn te kwetsbaar', 'te veel kinderen met extra ondersteuningsbehoeften op de groep', 'geen verstoring willen van de alledaagse uitvoeringspraktijk', 'vanwege de zwaarte van de doelgroep (pleegzorg, veel gespecialiseerde observaties en ouders die zowel het Engels als Nederlands niet machtig zijn', 'meerdere kinderen met problematiek op de groep waardoor de groepsdynamiek te snel verstoord wordt door vreemde gezichten', 'er zijn maar 3 kinderen', 'lastige groep kinderen'.
Overig	o.m. 'geen contact (kunnen) krijgen', 'weigering zonder opgaaf van reden', 'combinatie van redenen, niet één hoofreden', 'geen terugkoppeling van organisatie/locatie/ gastouder(bureau) ontvangen', 'stopt binnenkort met opvang', 'cancelen van reeds ingeplande kwaliteitsmeting wegens verzadiging/behalen streefgetal in de regio of kinderopvangtype', 'niet ingepland krijgen', 'te ingewikkelde logistieke puzzel met beschikbaarheid van observatoren en beschikbaarheid en bereikbaarheid van locatie/ gastouder', 'niet ingepland krijgen wegens ziekte na meerdere afspraken', 'zeer onregelmatige opvang', 'op laatste moment om onduidelijke reden afblazen van reeds ingeplande observatie'.

7.2.1 Representativiteit LKK

Omdat de representativiteit van de steekproeven een belangrijke rol speelt in de interpretatie van de resultaten, worden verschillende bevindingen naast elkaar gelegd om een oordeel te geven over de representativiteit van de data. Op basis van een vijftal zaken (steekproefmodel, gerealiseerde respons, non-respons analyses, wegingsanalyses, vergelijking GDD-gegevens) wordt aangenomen dat de steekproeven van de LKK representatief zijn voor de centrumopvang.

Allereerst zijn de steekproeftrekkingen uitgevoerd volgens een gestratificeerd *steekproefmodel* om representatieve spreiding over regio's, urbane en rurale gebieden, en grootte van opvangaanbieders te garanderen. Zoals hierboven beschreven, is de *gerealiseerde respons* in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse goed te noemen. In vergelijking met veel ander sociaalwetenschappelijk onderzoek in opvang en onderwijs, is de respons zelfs relatief hoog. Ook laten aanvullende *analyses van de non-respons* geen aanleiding zien om te concluderen dat de gerealiseerde respons vertekend is. Tevens laten de redenen van non-respons gedurende de verschillende meetjaren (ook na de pandemie) vergelijkbare patronen zien, wat positief is voor de rolling sample methode en het combineren van steekproeven.

Daarnaast zijn er voor alle steekproeven *wegingsanalyses* uitgevoerd. Het stratificatiemodel heeft tot doel om een steekproef te realiseren met voldoende variatie in deelnemende locaties op de eerder genoemde kenmerken. Maar deze variatie reflecteert niet noodzakelijkerwijs de kenmerken van de populatie. Zo beoogt de LKK elk jaar evenveel grote als kleine locaties en evenveel landelijke als stedelijke locaties te bezoeken. De verdeling van grote vs kleine en landelijke vs stedelijke locaties in de gehele populatie is echter niet 50-50. Daarom is voor elke steekproef bepaald hoeveel de gerealiseerde steekproef afwijkt van de stratificatiecriteria op populatieniveau (in het betreffende jaar van de meting). Op basis daarvan is een weging toegepast, waarbij de scores van sommige locaties dus zwaarder (of juist minder zwaar) zijn meegewogen in het gemiddelde als er sprake was van een disbalans tussen de steekproef en de populatie. Wanneer we de door LKK gerapporteerde gemiddelde kwaliteitscores (op basis van de gerealiseerde steekproeven) vergelijken met de gewogen gemiddelde kwaliteitscores, blijken hier geen significante verschillen zichtbaar. Dus de

gehanteerde werkwijze met een gestratificeeerde steekproef resulteert in kwaliteitsuitkomsten die representatief zijn voor de sector op de genoemde kenmerken.

Verder zijn de *GGD inspectiegegevens* van de steekproeven van 2017-2019 (in het jaar vóór, tijdens en ná de meting: dus 3 meetmomenten per locatie) bekeken en vergeleken met de landelijke GGD inspectiedata. Deze analyse laat zien dat aan LKK-deelnemende locaties in vergelijkbare mate gerapporteerde overtredingen hebben volgens de GGD-inspectiegegevens. Op basis van al deze verschillende bevindingen tezamen concluderen we dat de steekproeven voor de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang als representatief kunnen worden gezien.

Een uitzondering betreft de gastouderopvang. Hoewel inspanningen om de respons te verhogen in de afgelopen jaren succesvol bleken te zijn, is in de LKK2024 de respons van gasterouder weer iets teruggezakt. Net als in eerdere jaren moet geconcludeerd worden dat de steekproef van de gastouders niet als representatief gezien kan worden voor de gehele gastouderopvang. Mogelijkerwijs geeft de steekproef een te positief beeld van de situatie in Nederland. Er is al een aantal jaren sprake van een daling van het aantal gastouders (ruim 60% tussen 2013 en oktober 2023[39]) wat kan duiden op een verandering in de populatie gastouders. Er lijkt een professionaliseringsslag gaande blijkens uit een toename in het gemiddeld aantal opgevangen kinderen (in 2023 gemiddeld 5,1 ten opzichte van 2,1 in 2013) en een afname van familiaire gastouderopvang. Daarom moeten de conclusies ten aanzien van de gastouderopvang voorzichtig behandeld worden.

7.3 Werving en toestemmingsprocedure

Per email worden een uitnodigingsbrief en een informatiebrief gestuurd aan de contactpersonen van de geselecteerde opvanglocaties[40]. De uitnodigingsmail wordt gericht aan de opvanglocatie[41]. De informatiebrief is bedoeld voor de organisatie[42]. De contactpersoon kan daarmee relevante betrokkenen, zoals collega's en leidinggevenden, inlichten. Ook bevat de brief verwijzingen naar filmpjes en ander materiaal op de LKK-website (www.monitorlkk.nl), welke gebruikt kunnen worden bij het informeren, enthousiasmeren en motiveren van pedagogisch medewerker/gastouders en ouders om mee te doen.

Bij de benadering wordt tevens een aanbevelingsbrief gevoegd van nagenoeg de voltallige branche (Brancheorganisatie Kinderopvang, Branchevereniging Maatschappelijke

[39] Boogaard en Bollen (2022) en kwartaalrapportages kinderopvang die via www.rijksoverheid.nl gepubliceerd worden.

[40] Omdat niet voor alle geselecteerde opvanglocaties correspondentiegegevens beschikbaar zijn in het eerder opgestuurde DUO LRK-bestand, worden deze – waar mogelijk – via een aanvullende zoekopdracht op het internet gecompleteerd. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de laatste gegevens op www.landelijkregisterkinderopvang.nl.

[41] In het geval van de gastouderopvang, in principe aan de individuele gastouders. Niet alle individuele gastouders zijn in het LRK-bestand gekoppeld aan een gastouderbureau. Zowel individuele gastouders als gastouderbureaus staan in het LRK als contactpersoon voor gastouders. De benadering van gastouderopvang wijkt daarmee af van de benadering van kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang waar het vrijwel altijd contactpersonen van een organisatie betreft. Bij gastouders met meerdere opvangadressen (welke dus vaker voorkomen in het LRK-bestand, met diverse registratienummers en opvanglocaties), wordt de geselecteerde opvanglocatie aangehouden.

[42] In het geval van de gastouderopvang, het gastouderbureau.

Kinderopvang, KennisNetwerk GastouderOpvang, Nysa, PPINK, bdKO, BOinK en Voor Werkende Ouders), ondertekend door de Minister van SZW, eveneens om de positieve respons te stimuleren. In deze brief wordt het belang van het onderzoek voor de algehele kinderopvangsector door de branche zelf onderstreept en worden alle organisaties en gastouders met klem verzocht medewerking te verlenen aan de kwaliteitsmeting.

Sinds 2020 worden de directeur-bestuurder van kinderopvangorganisaties en gastouderbureaus waarvan we twee of meer locaties respectievelijk gastouders hebben getrokken, apart benaderd met een mailing op naam en functie. In deze mailing wordt gewag gemaakt van de benaderde locaties/gastouders en wordt hen op het hart gedrukt dat deelname van groot belang is voor het verkrijgen van een goed beeld van de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang en dat we hopen dat de aangeschreven directeur-bestuurder in de informatievoorziening en communicatie met de contactpersonen van de betreffende locaties/gastouders deelname wil stimuleren.

In de uitnodigingsbrief worden de aanleiding en het doel van de LKK uitgelegd. In de informatiebrief wordt uitgelegd hoe de werkwijze van de kwaliteitsmeting er in de praktijk uitziet. Als dank en waardering voor de deelname wordt een individuele terugkoppeling over de kwaliteit op de groep met *tips* en *tops* in het vooruitzicht gesteld, evenals een boekenbon voor kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang en een onkostenvergoeding voor gastouderopvang[43].

Na de mailing worden de contactpersonen telefonisch benaderd door getrainde matchmakers. Bij het bellen wordt rekening gehouden met de openingstijden van de typen kinderopvang. Zo is de buitenschoolse opvang vaak pas na schooltijd goed bereikbaar en in de peuteropvang zijn de openingstijden doorgaans korter dan in de kinderdagopvang. Kinderdagopvang is in principe op alle dagen van de week bereikbaar, ook in vakantieperioden. Met de gastouders kan soms ook buiten de reguliere werktijden contact worden gelegd en onderhouden, zowel per mail, telefonisch als via Whatsapp.

Bij de werving is het vooral lastig om in contact te komen met de aangeschreven gastouders. Daarom worden gastouderbureaus rechtstreeks benaderd, in plaats van indirect via de individuele gastouders, in het geval we van een gastouderbureau meerdere gastouders hebben geselecteerd. Bij een gastouderbureau zijn doorgaans de meest actuele correspondentiegegevens van de gastouders bekend en is ook bekend of de gastouder momenteel kinderen opvangt.[44] De gastouderbureaus worden vervolgens gevraagd om op korte termijn actief contact te leggen met de geselecteerde gastouder waar zij een bemiddelingsrelatie mee hebben en gastouders te motiveren tot deelname aan de kwaliteitsmeting. Bij monitoring van de (non-)respons onder de gastouderopvang is gebleken dat deze procedure niet altijd het gewenste resultaat oplevert, waardoor we de directeuren/bestuurders van de grote gastouderbureaus persoonlijk hebben aangeschreven om hun bemiddelaars te motiveren om gastouders voor de LKK te werven. Ook dat levert helaas niet altijd het gewenste resultaat op. Bovendien zijn gastouderbureaus (zeer)

[43] Vanaf LKK2018 is besloten om deelname van gastouders extra te belonen met een boekenbon van € 50 i.p.v. € 20 voor de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, om zo de deelname onder gastouders te bevorderen.

[44] Zoals gezegd is er in het DUO LRK-bestand sprake van een registratieachterstand.

terughoudend in het verstrekken van persoonlijke gegevens als emailadres en/of telefoonnummer voor rechtstreekse benadering, mede vanwege de regels rondom AVG.

Tijdens het telefonisch contact tussen de matchmakers en de contactpersoon vanuit de organisatie/locatie wordt de contactpersoon gevraagd om informatie over de groepen en de dagen waarop deze groepen operationeel zijn. Dit is nodig om op willekeurige wijze een groep te kunnen selecteren ingeval er twee of meer groepen op de geselecteerde opvanglocatie waren. Bij de gastouders wordt er in principe voor gekozen om de kwaliteit te meten op de dag dat de meeste kinderen worden opgevangen, in geval er op verschillende dagen een uiteenlopend kindertal is. Aan de gastouders wordt aanvullend gevraagd of het opvang aan (eigen) huis betreft of bij de kinderen thuis (het huis van de vraagouders) en of er ook eigen kinderen op de opvanglocatie zijn.

Nadat deelname door de contactpersoon wordt bevestigd, wordt de *informed consent* procedure gestart. *Informed consent* staat voor actieve instemming met deelname en toestemming voor het verrichten van de kwaliteitsmetingen op basis van complete informatie over het onderzoek. Speciaal hiervoor gemaakte brieven, informatiefolders en het toestemmingsformulier worden naar de deelnemende locaties/gastouders gestuurd. Daar worden ze door de contactpersonen gedeeld met de pedagogisch medewerkers en de ouders van de kinderen in de groepen die in aanmerking komen voor het onderzoek[45]. Er is ook een poster voor ouders die (bij de deur) op de groep kan worden gehangen met informatie over de werkwijze van LKK.

Nadat de groep voor de kwaliteitsmeting is geselecteerd, wordt contact gelegd met de contactpersoon voor het maken van een afspraak. In dat contact wordt nog gevraagd naar:

1) Het dagschema (voor het inplannen van de video-opnamen gedurende het bezoek);
2) De toestemmingsformulieren voor deelname aan het onderzoek en de video-opnamen van diverse pedagogische situaties, waarvoor het nodige geregeld moet worden.

Bij de planning van de kwaliteitsmetingen wordt rekening gehouden met de landelijke feestdagen en regionale spreiding van de (voorjaars-, mei- en zomer-)vakantie. De kwaliteitsmetingen worden uitgevoerd op dagen waarop sprake is van een regulier programma met normale bezetting.

[45] Er wordt gewerkt met actieve toestemming op basis van volledige informatie over het doel van het onderzoek, de onderzoeksmethoden en de vertrouwelijke behandeling van de gegevens. Het formulier vermeldt expliciet het recht van een informant of de ouder van een kind om zich te allen tijde uit het onderzoek terug te trekken en de gegevens die op de informant betrekking hebben te doen vernietigen.

7.4 Meetinstrumenten

Om uitspraken te kunnen doen over de kwaliteit van de kinderopvang is gebruik gemaakt van zowel observatie-instrumenten als gestructureerde vragenlijsten. De verschillende instrumenten worden in de volgende secties toegelicht.

7.4.1 Observatie-instrumenten

Er zijn verschillende observatie-instrumenten gebruikt die zijn afgestemd op de leeftijd van de kinderen en het type voorziening; zie Tabel 7.6 voor een overzicht. De observaties zijn deels ter plekke uitgevoerd ('live') en deels achteraf gecodeerd van video. Verder zijn er zowel instrumenten die de algehele als specifieke aspecten van de kwaliteit op groepsniveau in kaart brengen. Om vergelijkingen te kunnen maken met voorgaande metingen van de kwaliteit van de kinderopvang door het NCKO (voorschoolse kinderopvang) en het Kohnstamm Instituut (buitenschoolse kinderopvang), zijn de video-opnamen die in het kader van de LKK-metingen zijn verzameld, extern beoordeeld door respectievelijk het NCKO en het Kohnstamm Instituut, met behulp van de NCKO-interactieschalen.

Tabel 7.6 Overzicht van observatie-instrumenten naar leeftijd

	Kinderdag- en gastouderopvang baby's	Kinderdag- en gastouderopvang peuters	Peuteropvang peuters	BSO en gastouderopvang schoolkinderen
Live observaties				
Interacties in de groep/gastgezin	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Infant	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Toddler	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Toddler	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) pre-K
Groep of gastgezin geheel: omgevingsschalen	Infant en Toddler Environmental Rating Scale (ITERS-R) Family Child Care Environmental Rating Scale (FCCERS-R)	Early Childhood Environmental Rating Scale (ECERS-R) Family Child Care Environmental Rating Scale (FCCERS-R)	Early Childhood Environmental Rating Scale (ECERS-R)	BSO observatieschaal
Video-opnamen[46]				
Interactievaardigheden pm-er (codering achteraf door het NCKO)	NCKO-interactieschalen	NCKO-interactieschalen	NCKO-interactieschalen	NCKO-interactieschalen

De instrumenten uit voorgaande metingen zijn aangevuld met andere observatie-instrumenten die deels dezelfde en deels andere, meer specifieke, kwaliteitsaspecten in kaart brengen. Globaal zijn er twee soorten instrumenten. De NCKO-interactieschalen en de verschillende versies van de Classroom Assessment Scoring System (CLASS) brengen de interacties, oftewel de *proceskwaliteit* in de groep in beeld, terwijl de omgevingsschalen meer

[46] Video-opnamen worden tevens gemaakt om het welbevinden en de betrokkenheid van (individuele) kinderen in kaart te brengen. Deze resultaten maken geen deel uit van de huidige rapportage en worden in een latere afzonderlijke rapportage meegenomen. In de gastouderopvang worden sinds 2018 geen opnames meer gemaakt en dus ook geen scores met de NCKO-interacties schalen verzameld.

globale maten zijn voor het meten van de algehele kwaliteit, inclusief structurele kwaliteitskenmerken zoals de inrichting van de omgeving en het activiteitenaanbod.

7.4.1.1 CLASS raamwerk

De Classroom Assessment Scoring System (CLASS) is ontwikkeld in de Verenigde Staten en heeft een sterke theoretische basis in ontwikkelingspsychologische en onderwijskundige theorieën over hoe een gezonde ontwikkeling eruitziet bij kinderen en hoe die het best ondersteund kan worden, waaronder de attachmenttheorie. In de kern betekent dit dat interacties die kinderen hebben met de pedagogisch medewerkers, andere kinderen en hun omgeving centraal staan. Het conceptuele raamwerk van de CLASS is hetzelfde voor de gehele kindertijd (0-18 jaar) met aandacht voor zowel emotioneel-affectieve elementen van deze interacties, als ook aspecten die betrekking hebben op het ondersteunen van het reguleren van gedrag, en aandacht voor de ondersteuning van de brede sociaal-emotionele, cognitieve en talige competentieontwikkeling van kinderen. De vertaalslag van het algemene raamwerk naar het gewenste handelen van pedagogisch medewerkers in de dagelijkse praktijk is afhankelijk van de leeftijd van het kind. Om die reden bestaan er verschillende leeftijdsversies van de CLASS. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van drie verschillende versie, zie Tabel 7.7.

Tabel 7.7 Verschillende leeftijdsversies van de CLASS

	CLASS Infant (0-1.5/2 jarigen)	CLASS Toddler (1.5/2-4 jarigen)	CLASS Pre-K (4-12 jarigen)
Domeinen		**Dimensies**	
Emotionele kwaliteit	Relationele sfeer	Positieve sfeer	Positieve sfeer
		Negatieve sfeer	Negatieve sfeer
	Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker	Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker	Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker
		Aandacht voor kindperspectief	Aandacht voor kindperspectief
		Begeleiding van gedrag	Begeleiding van gedrag
			Productiviteit
			Educatieve werkvormen
Educatieve kwaliteit	Faciliteren van exploratie	Faciliteren van leren en ontwikkeling	Conceptontwikkeling
		Kwaliteit van feedback	Kwaliteit van feedback
	Ondersteuning van de taalontwikkeling	Stimuleren van taalontwikkeling	Stimuleren van taalontwikkeling

De opbouw van de CLASS volgt een hiërarchische structuur met op het hoogste niveau de domeinen, bijvoorbeeld Emotionele kwaliteit of Educatieve kwaliteit. Binnen elk domein zijn er verschillende kwaliteitsdimensies gedefinieerd en elke dimensie bestaat weer uit drie of vier indicatoren waarop specifiek gelet moet worden tijdens de observaties. De indicatoren beschrijven concreet welk type gedragingen of processen in welke mate aan de orde moeten zijn voor een bepaald kwaliteitsoordeel. De handleiding van de CLASS geeft uitgebreide en concrete voorbeelden van deze criteriumgedragingen. Tijdens het observeren maken observatoren notities die passen bij elk van de indicatoren. Op basis van deze notities geven zij na afloop van de observatie per dimensie een score op een schaal van 1 tot 7, waarbij de scores 1 en 2 aangeven dat kwaliteit van de processen in de groep op desbetreffende dimensie *laag* is (het gewenste gedrag komt niet/nauwelijks voor), scores tussen 3 en 5 een

middenniveau van kwaliteit aangeven (het gewenste gedrag komt wisselend/soms voor), en de scores 6 en 7 op *hoge kwaliteit* wijzen (het gewenste gedrag komt vaak of consistent voor).

Voor de CLASS Infant is gebruik gemaakt van de Engelstalige handleiding[47] (omdat er voor deze meer recente versie van de CLASS nog geen vertaling beschikbaar was) en trainingsmateriaal uit de VS, met Nederlandstalig videomateriaal als aanvulling. Voor de CLASS Toddler en Pre-K zijn er Nederlandse vertalingen van de handleiding gebruikt en ook Nederlandstalig videomateriaal[48]. Er is ten behoeve van de CLASS Pre-K training gebruik gemaakt van videomateriaal verzameld op buitenschoolse opvanggroepen. Alle trainingen zijn uitgevoerd door een ervaren en gelicentieerde trainer. Alle observatoren zijn getraind in de CLASS Toddler, die fungeerde als ankerpunt. Daarna zijn alle observatoren getraind in de Infant versie en de Pre-K versie, zodat alle observatoren inzetbaar waren in meerdere opvangtypen en voor meerdere leeftijdsgroepen. Na de training, hebben de observatoren testvideo's gescoord en zijn de scores vergeleken met de scores van de trainers. Observatoren mochten aan het werk als zij minimaal 80% overeenstemming hadden met de scores van de trainers. De gemiddelde overeenstemming betreft: Infant 89,7%, Toddler 88,3%, Pre-K 89,4%. De observaties werden uitgevoerd volgens de protocollen voor het betreffende type voorziening en leeftijdssamenstelling van de groep (zie sectie 2.5 Procedures).

CLASS Infant

De CLASS infant wordt gebruikt voor het beoordelen van de interacties op vier kwaliteitsdimensies. *Relationeel klimaat* omvat de positieve sfeer in de groep, waarin sprake is van een warme, affectieve band tussen de kinderen en de pedagogisch medewerkers die gekenmerkt wordt door fysieke nabijheid en het ontbreken van negativiteit. *Sensitiviteit* verwijst naar de mate waarin er responsief en adequaat gereageerd wordt op de behoeften van kinderen en in hoeverre de kinderen zich op hun gemak voelen bij de pedagogisch medewerkers. *Faciliteren van exploratie* beoordeelt de mate waarin de pedagogisch medewerkers betrokken zijn bij de kinderen en hun spel of activiteiten en in hoeverre hij/zij kinderen hierin kindgericht aanmoedigt en stimuleert tot exploratie. *Ondersteuning van de vroege taalontwikkeling* staat voor de kwaliteit van de interacties die gericht zijn op het aanbieden van een rijk taalaanbod en een stimulerende omgeving die kinderen uitdaagt om taal te ontwikkelen.

Er kunnen twee bredere kwaliteitsdomeinen onderscheiden worden. Emotionele kwaliteit omvat de eerste twee dimensies (relationeel klimaat en sensitiviteit) en Educatieve kwaliteit omvat de andere twee dimensies (faciliteren van exploratie en ondersteuning van de vroege taalontwikkeling). De interne consistentie voor Emotionele kwaliteit is hoog voor beide typen: kinderdagopvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .80 en .85). De interne consistentie van Educatieve kwaliteit is eveneens hoog voor beide typen: kinderdagopvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .86 en .86).

[47] Hamre et al. (2014)
[48] Slot et al. (2011a, 2011b)

CLASS Toddler

De CLASS Toddler kent acht kwaliteitsdimensies. *Positieve sfeer* staat voor de mate waarin de interacties in de groep tussen medewerker en kinderen en tussen kinderen onderling warmte, wederzijds respect en plezier laten zien. *Negatieve sfeer* geeft de mate weer waarin er negatief gedrag voorkomt van de kant van de medewerker of de kinderen, bijvoorbeeld bits reageren, boosheid tonen, kleineren, expliciet negeren, fysiek reguleren van gedrag, en ruziemaken. De schaal wordt zo gecodeerd, aangegeven met R ('reversed'), dat een hoge score betekent dat er weinig of geen negativiteit is. *Sensitiviteit* is de mate waarin de medewerker zich bewust is van de behoeften van individuele kinderen in de groep, met name gevoelens van onzekerheid of verdriet, en daarop adequaat inspeelt. *Aandacht voor kindperspectief* geeft aan in welke mate in de interacties aangesloten wordt op de interesses van de kinderen, initiatief en keuzevrijheid wordt gegeven aan kinderen en zelfstandigheid wordt bevorderd. *Begeleiding van gedrag* staat voor de mate waarin de medewerker in staat is het gedrag van de kinderen in goede banen te leiden, negatief gedrag zoals niks doen of ruziemaken, te voorkomen of weer om te zetten in positief en productief spel- en taakgericht gedrag, en heeft zowel betrekking op het gedrag van afzonderlijke kinderen als op het functioneren van de groep als geheel. *Faciliteren van leren en ontwikkeling* verwijst naar de mate waarin de medewerker de denkontwikkeling en kennisverwerving van kinderen bevordert door activiteiten aan te bieden die redeneren en het ontdekken van verbanden uitlokken en door kinderen bij deze activiteiten te begeleiden. *Kwaliteit van de feedback* is de mate waarin de reacties van de medewerker op wat kinderen doen of zeggen bijdraagt aan de competentieontwikkeling en kennisverwerving van kinderen, en hen stimuleert verder te gaan met hun activiteiten. *Stimuleren van de taalontwikkeling* staat voor de mate waarin de medewerker het gebruik van taal door kinderen uitlokt en aanmoedigt, bijvoorbeeld door vragen te stellen, en hun taalgedrag modelleert door zelf de eigen handelingen te verwoorden en door gevorderde taal (nieuwe, moeilijke woorden) in te brengen in gesprekken.

Er kunnen twee bredere kwaliteitsdomeinen onderscheiden worden. Emotionele kwaliteit omvat de eerste vijf dimensies (positieve en negatieve sfeer, sensitiviteit, aandacht voor kindperspectief en begeleiding van gedrag) en Educatieve kwaliteit omvat de overige drie dimensies (faciliteren leren, kwaliteit van feedback, stimuleren taalontwikkeling). De interne consistentie voor Emotionele kwaliteit is hoog voor alle typen: kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .76, .75 en .80) De interne consistentie van Educatieve kwaliteit is eveneens hoog voor alle typen: kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .87, .86 en .89).

CLASS Pre-K

De CLASS Pre-K omvat tien kwaliteitsdimensies. *Positieve sfeer* staat voor de mate waarin de interacties in de groep tussen medewerker en kinderen en tussen kinderen onderling warmte, wederzijds respect en plezier laten zien. *Negatieve sfeer* geeft de mate weer waarin er negatief gedrag voorkomt van de kant van de medewerker of de kinderen, bijvoorbeeld bits reageren, boosheid tonen, kleineren, expliciet negeren, fysiek reguleren van gedrag, en ruziemaken. De schaal wordt zo gecodeerd, aangegeven met R, dat een hoge score betekent dat er weinig of geen negativiteit is. *Sensitiviteit* is de mate waarin de medewerker zich bewust is van de behoeften van individuele kinderen in de groep, met name van gevoelens van onzekerheid of verdriet, en daarop adequaat inspeelt. *Aandacht voor kindperspectief*

geeft aan in welke mate in de interacties aangesloten wordt op de interesses van de kinderen, initiatief en keuzevrijheid wordt gegeven aan kinderen en zelfstandigheid wordt bevorderd. *Begeleiding van gedrag* staat voor de mate waarin de medewerker in staat is het gedrag van de kinderen in goede banen te leiden, negatief gedrag zoals niks doen of ruziemaken, te voorkomen of weer om te zetten in positief en productief spel- en taakgericht gedrag, en heeft zowel betrekking op het gedrag van afzonderlijke kinderen als op het functioneren van de groep als geheel. *Productiviteit* verwijst naar het efficiënt benutten van de tijd waarin er aanbod is om te zorgen dat kinderen bezig kunnen zijn. *Educatieve werkvormen* omvat verschillende strategieën, aanbiedingsvormen en materialen die medewerkers gebruiken om kinderen maximaal te betrekken in spel en activiteiten. *Conceptontwikkeling* verwijst naar de mate waarin de medewerker de denkontwikkeling en kennisverwerving van kinderen bevordert door activiteiten aan te bieden die redeneren en het ontdekken van verbanden uitlokken en door kinderen bij deze activiteiten te begeleiden. *Kwaliteit van de feedback* is de mate waarin de reacties van de medewerker op wat kinderen doen of zeggen bijdraagt aan de competentieontwikkeling en kennisverwerving van kinderen, en hen stimuleert verder te gaan met hun activiteiten. *Stimuleren van de taalontwikkeling* staat voor de mate waarin de medewerker het gebruik van taal door kinderen uitlokt en aanmoedigt, bijvoorbeeld door vragen te stellen, en hun taalgedrag modelleert door zelf de eigen handelingen te verwoorden en door gevorderde taal (nieuwe, moeilijke woorden) in te brengen in gesprekken.

In lijn met de CLASS Toddler kunnen er twee bredere kwaliteitsdomeinen onderscheiden worden. Emotionele kwaliteit omvat de eerste vijf dimensies (positieve en negatieve sfeer, sensitiviteit, aandacht voor het kindperspectief en begeleiding van gedrag) en Educatieve kwaliteit omvat de overige vijf dimensies (productiviteit, educatieve werkvormen, conceptontwikkeling, kwaliteit van feedback, stimuleren taalontwikkeling). De interne consistentie voor Emotionele kwaliteit is hoog voor de buitenschoolse opvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .79 en .82). De interne consistentie van Educatieve kwaliteit is eveneens goed voor de buitenschoolse opvang en de gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .74 en .81).

Toevoeging CLASS raamwerk: Groepssocialisatie

Het originele raamwerk van de CLASS brengt hoofdzakelijk dyadische interacties (ofwel één-op-één interacties) tussen pedagogisch medewerkers en kinderen (of kinderen onderling) in kaart. De kinderopvang is echter een unieke context waar kinderen in groepsverband worden opgevangen en waar er dus ook ruimte is voor *groepssocialisatie*, in lijn met het vierde pedagogische basisdoel in de Wet Kinderopvang: overdracht van normen en waarden. Om dit beter in kaart te brengen is door de LKK onderzoekers een extra dimensie ontwikkeld en aan het CLASS instrument toegevoegd. De dimensie is conform dezelfde systematiek opgebouwd en gespecificeerd per leeftijdsgroep. Teves zijn observatoren conform dezelfde betrouwbaarheidseisen getraind. De dimensie omvat de mate waarin een medewerker sensitief is ten aanzien van de hele groep evenals de mate waarin spel, activiteiten en routinemomenten benut worden om de groepsverbondenheid en gezamenlijkheid te versterken. Een medewerker kan meer of minder sensitief zijn naar individuele kinderen, maar in deze dimensie betreft het specifiek de sensitiviteit ten aanzien van de groep als geheel. Het gaat hierbij zowel om sociaal-emotionele aspecten, zoals het bevorderen van pro-sociaal gedrag, en het stimuleren van de gezamenlijke aandacht, of het afstemmen en

coördineren van handelingen tussen kinderen gericht op een gezamenlijk doel of samenspel[49].

7.4.1.2 NCKO-interactieschalen

De interactievaardigheden van de pedagogisch medewerkers zijn ook beoordeeld met de zes NCKO-interactieschalen (NCKO, 2008). *Sensitieve responsiviteit* verwijst naar de mate waarin een medewerkers adequaat en tijdig ingaat op signalen en behoeften van een kind. *Respect voor autonomie* verwijst naar de mate waarin de medewerker ingaat op de motieven en perspectieven door deze te erkennen en respecteren. *Structureren en grenzen stellen* betreft de vaardigheid van de medewerker in het duidelijk communiceren wat er van kinderen verwacht wordt en dit consequent te bekrachtigen. *Praten en uitleggen* heeft betrekking op de frequentie, vorm en inhoud van de verbale interacties tussen medewerker en kinderen. *Ontwikkelingsstimulering* verwijst naar het stimuleren van de persoonlijke competenties van kinderen en gaat om de "extra" dingen die een medewerker doet om de brede ontwikkeling van kinderen te stimuleren. *Begeleiden van interacties* gaat over de vaardigheid van de medewerker in het bevorderen van positieve interacties tussen kinderen.

Voor de kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang zijn de interactievaardigheden gemeten op een 7-puntsschaal met als schaalpunten 7 = *zeer hoog*, 6 = *hoog*, 5 = *matig hoog*, 4 = *matig*, 3 = *matig laag*, 2 = *laag*, en 1 = *zeer laag*. De interactievaardigheden zijn achteraf gecodeerd van video door gekwalificeerde observatoren van het NCKO. De scores zijn gebaseerd op 4 verschillende situaties (overgang tussen activiteiten, eetmoment, verschonen en spel) in de kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang. Voor de kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang zijn observatoren getraind in drie trainingssessies van ongeveer vier uur waarna ze een betrouwbaarheidstest hebben afgelegd. De observatoren mochten alleen beginnen met coderen als intra-class correlatie (ICC), een maat voor de overeenstemming tussen observatoren en trainers, minimaal 0.70 bedroeg. Om de inter-beoordelaarsbetrouwbaarheid op een hoog niveau te houden is een tussentijdse terugkombijeenkomst georganiseerd waarin opnieuw gezamenlijk video's zijn gescoord en eventuele afwijkende scores zijn bediscussieerd tot er consensus werd bereikt.

Voor de buitenschoolse opvang zijn de interactievaardigheden gemeten op een 5-puntsschaal met 5 = *zeer hoog*, 4 = *hoog*, 3 = *matig*, 2 = *laag*, en 1 = *zeer laag.* De interactievaardigheden zijn achteraf gecodeerd van video door gekwalificeerde observatoren van het Kohnstamm Instituut. Er zijn 3 verschillende situaties (overgang tussen activiteiten, eetmoment en spel) gecodeerd in de buitenschoolse opvang. Er zijn observatoren getraind die allen voldoende betrouwbaar zijn geacht op basis van een proefscoring met inachtneming van maximaal één schaalpunt afwijking. In de buitenschoolse opvang zijn er twee brede kwaliteitsdomeinen onderscheiden: Verzorgende interacties en Educatieve interacties.

De overlap tussen de NCKO-Interactieschalen en de CLASS is met name groot op de aspecten die betrekking hebben op de emotioneel-affectieve relatie tussen de medewerker en de kinderen, de mate van kindgerichtheid en stimulering van autonomie en gedragsregulering. Tevens beschrijven de NCKO-interactieschalen de wijze waarop de medewerker de interacties tussen kinderen onderling begeleidt. De CLASS onderscheidt zich sterker op het gebied van

[49] Een uitgebreide beschrijving van de schaal is te vinden in Romijn et al. (2023)

gerichte aandacht voor het stimuleren van de brede cognitieve en taalontwikkeling en de wijze waarop kinderen inhoudelijke feedback ontvangen.

7.4.1.3 Omgevingsschalen

Deze observatie-instrumenten brengen de algemene structurele en proceskwaliteit in kaart. De observatiedimensies gaan deels over de interactiekwaliteit, maar zijn verder vooral toegespitst op de inrichting van de omgeving, de aanwezigheid van spel- en educatieve materialen, en het activiteitenaanbod, met verschillende versies voor de diverse opvangtypen, zie Tabel 7.8.

Tabel 7.8 Overzicht omgevingsschalen voor de verschillende opvangtypen

	ITERS-R (0-4 jaar)	ECERS-R (2-4 jaar)	FCCERS-R (0-12 jaar)	BSO Observatieschaal (4-12 jaar)
Subschalen	**1-7 schaal**	**1-7 schaal**	**1-7 schaal**	**1-5 schaal**
Ruimte en meubilering	5 items	8 items	6 items	5 items
Dagelijkse individuele verzorging (Item: Brengen en halen)	1 item	1 item	1 item	*onderdeel van interactie
Luisteren en praten/taal en redeneren	3 items	4 items	3 items	
Activiteiten	10 items	10 items	10 items	8 items
Interactie	4 items	5 items	4 items	5 items
Programmastructuur	4 items	4 items	4 items	
Diversiteit[50]	4 items	4 items	4 items	4 items
Organisatorisch				12 items
Groepsfunctioneren				2 items
Groepen				4 items
Pedagogisch beleid en teamontwikkeling				2 items[51]
Samenwerking				3 items

Er is gebruik gemaakt van dezelfde subschalen en items als in voorgaand Nederlands onderzoek. De Infant/Toddler Environment Rating Scale – Revised (ITERS-R) is gebruikt voor kinderdagopvanggroepen met baby's en dreumesen en de Early Childhood Environment Rating Scale – Revised (ECERS-R) is gebruikt voor de groepen met peuters. De originele schalen[52] worden veelvuldig en wereldwijd gebruikt in onderzoeken naar de proceskwaliteit van de kinderopvang. Deze instrumenten zijn vertaald vanuit het Engels en aangepast aan de Nederlandse situatie. De Family Child Care Environment Rating Scale – Revised (FCCERS-R) is afgeleid van de ITERS-R/ECERS-R en aangepast aan de situatie van gastouderopvang. De BSO Observatieschaal, ontwikkeld door het Kohnstamm Instituut, is gemodelleerd naar de ECERS-R, maar aangepast aan de situatie van de buitenschoolse opvang.

[50] Observatiegegevens verzameld vanaf meting 2020/21.

[51] De originele schaal bestaat uit een drietal items. Vanaf de LKK2018 is besloten om deze items niet meer live uit te vragen tijdens de observatie, om de belasting van het bezoek te verlagen voor pedagogisch medewerkers. Antwoorden zijn geïmputeerd vanuit de vragenlijst en de huidige schaal bestaat daarom uit slechts 2 items. Het item over fysieke veiligheid en gezondheid is daarbij achterwege gelaten. Ook in de andere opvangsoorten wordt dit item niet in kaart gebracht door de LKK.

[52] ITERS-R: Harms et al., (2003); ECERS-R: Harms et al., (1998); FCCERS-R: Harms et al., (2007)

ITERS-R, ECERS-R en FCCERS-R

De ITERS-R is bedoeld voor groepen waarin ten minste de helft van de kinderen jonger dan 2,5 jaar is (meestal baby- of dreumesgroepen van kinderdagopvang), terwijl de ECERS-R bedoeld is voor groepen waarin ten minste de helft van de kinderen tussen de 2,5 en 5 jaar oud is (meestal peutergroepen in zowel kinderdagopvang als peuteropvang). Omdat verticale groepen per dag sterk van samenstelling kunnen wisselen (op sommige dagen vooral baby's, op andere dagen vooral peuters) zijn in de LKK metingen zowel de ITERS-R en de ECERS-R op deze groepen afgenomen. In alle baby/dreumes-groepen werd een ITERS-R afgenomen, in alle peutergroepen een ECERS-R. In de verticale groepen met zowel jongere als oudere kinderen is zowel een ITERS- als ECERS-score bepaald. Voor de gastouderopvang is gekozen voor het bestaande meetinstrument FCCERS-R, de gastouderequivalent van de ITERS/ECERS.

In al deze omgevingsschalen worden zes domeinen van kwaliteit onderscheiden. *Ruimte en meubilering* omvat de grootte en staat van de ruimte en de aanwezigheid van geschikt meubilair voor kinderen en volwassenen. In navolging van eerder onderzoek is voor het domein *Dagelijkse individuele verzorging* alleen het item 'brengen en halen' meegenomen omdat dit een belangrijk onderdeel vormt van de pedagogische kwaliteit. *Taal en redeneren* omvat het gebruik van interacties, materialen en activiteiten om taal en logisch redeneren te stimuleren bij kinderen. *Activiteiten* beschrijft materialen en activiteiten die het kinderen mogelijk maakt om de wereld om hen heen op verschillende manieren te ontdekken en hun brede interesses en vaardigheden verder te ontwikkelen. *Interactie* meet de ondersteunende en begeleidende rol van staf in de interacties die plaatsvinden in de groep. *Programmastructuur* omvat aspecten van het dagschema en mogelijkheden voor vrij spel. Het domein *Ouders en staf* is niet meegenomen, in lijn met eerder onderzoek, omdat het geen onderdeel is van de dagelijkse ervaringen van het kind.

De beoordelingen met de ITERS-R, ECERS-R en FCCERS-R worden weergegeven op 7-puntsschalen met beschreven schaalpunten 1 = *inadequaat*, 3 = *minimaal*, 5 = *goed* en 7 = *uitstekend*. *Inadequaat* beschrijft groepen die niet voldoen aan de basale verzorgingsbehoefte, *minimaal* beschrijft groepen die voldoen aan de basale verzorgings- en ontwikkelingsbehoefte, *goed* beschrijft groepen die meer bieden en gericht zijn op de ontwikkeling van de kinderen en *uitstekend* beschrijft groepen van hoge kwaliteit met persoonlijke zorg. Op basis van de domeinscores en ook op basis van de totaalscore kunnen groepen geclassificeerd worden op de kwaliteitsniveaus *onvoldoende* (score onder de 3), *matig* (een score van 3 tot onder de 5) en *goed* (een score van 5 of hoger). De beoordeling wordt gebaseerd op de situatie zoals die geobserveerd of gerapporteerd wordt gedurende een bezoek van minimaal drie uur. Per domein wordt een score berekend door de scores van de bijbehorende items te middelen. Daarnaast wordt er een totaalscore berekend die het gemiddelde is van de scores van alle domeinen. De interne consistentie is voldoende voor de ITERS-R (Cronbach's alpha van .70 voor de kinderdagopvang), ECERS-R (Cronbach's alpha's van .73 en .60 voor kinderdagopvang en peuteropvang, respectievelijk) en de FCCERS-R (Cronbach's alpha is .65 voor de gastouderopvang).

Sinds de meting van 2020/21 is door de LKK onderzoekers een extra subschaal toegevoegd aan het instrumentarium om de (positieve) omgang met diversiteit in kaart te brengen. De items zijn gebaseerd op de ECERS-E[53], een uitbreiding van de ECERS-R, en brengen in kaart hoe de kinderopvanglocatie omgaat met individuele behoeften van kinderen, gelijkheid bevordert ten aanzien van cultureel-etnische verschillen en genderverschillen, en een algeheel inclusief en welkom klimaat bevordert.

BSO Omgevingsschaal

Voor de kwaliteitsmeting in de buitenschoolse opvang is voorts gebruik gemaakt van de BSO Omgevingsschaal die toegepast is in eerder Nederlands onderzoek naar de kwaliteit van de buitenschoolse opvang.[54] Dit instrument brengt de structureel-organisatorische kenmerken en de algemene proceskwaliteit in kaart en vertoont veel overlap met de omgevingsschalen die gebruikt zijn voor de andere typen opvangvoorzieningen. Er worden acht aspecten onderscheiden die kunnen worden ondergebracht in vijf bredere domeinen. *Binnenruimte* (3 items) kijkt naar aspecten als de grootte, sfeer en inrichting van de groepsruimte (Cronbach's alpha van .59). *Buitenruimte* (2 items) omvat omvang en inrichting van de buitenruimte (Cronbach's alpha van .59). *Materiaal* (8 items) heeft betrekking op de aanwezigheid en aanbod van spelmaterialen en activiteiten op verschillende ontwikkelingsgebieden (Cronbach's alpha van .70). *Organisatorisch* (12 items) betreft verschillende items over het dagritme, regels en afspraken, groepssamenstelling, teamsamenstelling en beleid, samenwerking met ouders en andere voorzieningen (Cronbach's alpha van .45). De schaal bestaat uit enkele losse items en de subonderdelen Groepen, Pedagogisch Beleid en Samenwerking[55]. *Proceskwaliteit* (7 items) omvat de ondersteunende en begeleidende rol van staf in interacties met respect voor de autonomie van kinderen en aandacht voor het gedrag van kinderen (Cronbach's alpha van .80). De schaal bestaat uit twee subonderdelen: Interacties en Groepsfunctioneren.

De scoring met de BSO Omgevingsschaal volgt dezelfde procedure als bij de andere omgevingsschalen, met één verschil, namelijk dat de indicatoren worden weergegeven op een 5-puntsschaal met beschrijvingen voor 1 = *voldoet niet*, 3 = *voldoet*, 5 = *voldoet uitstekend*. De uiteindelijke scores voor de domeinen maken onderscheid tussen groepen die voldoen aan de basale kwaliteitsnormen (score 3) en groepen die hier niet aan voldoen (scores 1 en 2) of groepen die iets extra's bieden ten opzichte van de norm (scores 4 en 5).

[53] Sylva et al. (2010)
[54] Boogaard & Van Daalen-Kapteijns (2012)
[55] Opgemerkt moet worden dat de items in deze schaal veelal moeten worden nagevraagd en overlap vertonen met de vragen die in de vragenlijst aanbod komen. Daarom is sinds de meting van 2018 gekozen om de scores op deze schaal deels de construeren vanuit de vragenlijst gegevens.

7.4.2 Vragenlijsten pedagogisch medewerkers en gastouders

Om aanvullende informatie te krijgen over de meer stabiele en structurele kenmerken van de verschillende opvangsoorten is een vragenlijst ontwikkeld die door pedagogisch medewerkers en gastouders is ingevuld. Voor dit doel is de vragenlijst ingevoerd in Limesurvey, een programma voor afname van interviews en enquêtes via een laptopcomputer of tablet, waarbij de antwoorden na het afsluiten van het interview direct via een beveiligde internet (https) of 4G-verbinding worden doorgestuurd naar de centrale dataserver van de Universiteit Utrecht.

Uitgangspunten

Aan de ontwikkelde vragenlijst liggen verschillende eerder ontwikkelde en beproefde instrumenten ten grondslag. Gebruik is gemaakt van vragenlijsten die in het kader van ander (inter)nationaal onderzoek[56] zijn ontwikkeld. Ook is gekeken naar de vragenlijsten die in eerder onderzoek naar de kinderopvang in Nederland zijn gebruikt door het NCKO en het Kohnstamm Instituut. De complete vragenlijst omvat verschillende rubrieken. Er is informatie over de achtergrondkenmerken van de medewerkers nagevraagd (zoals bijvoorbeeld het opleidingsniveau), over structurele kwaliteitskenmerken (zoals de groepsgrootte en kind-beroepskracht ratio), de aandacht voor professionalisering binnen de organisatie, en de werkbeleving van de medewerkers en gastouders, bijvoorbeeld of zij het werkklimaat in het algemeen als ondersteunend en inclusief beoordelen. Er is verder navraag gedaan naar de samenstelling van de groepen en gastoudergezinnen naar leeftijd en sociaal-culturele achtergrond van de kinderen, en de aanwezigheid van kinderen die extra zorg behoeven. Ook is het algemene pedagogische beleid inzake groepsvorming en keuzemogelijkheden voor kinderen (stabiliteit, opendeurenbeleid, flexibiliteit van het programma) en de wijze waarop kinderen worden betrokken bij de vormgeving van het dagprogramma in kaart gebracht.

Een belangrijk onderdeel van de vragenlijst, ten slotte, betreft het activiteitenaanbod. Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke ervarings- en ontwikkelingsdomeinen is een lijst van vragen gecreëerd over acht soorten activiteiten. Binnen deze soorten activiteiten zijn vragen gesteld over specifieke activiteiten die goed aansluiten op de spreiding naar leeftijd en ontwikkelingsniveau van de kinderen in de onderzochte groepen en gezinnen. Er zijn om die reden twee versies van de activiteitenlijst ontwikkeld, met steeds een aantal overlappend items tussen beide versies, voor enerzijds groepen en gastoudergezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar en anderzijds voor groepen en gastoudergezinnen met kinderen van 4 tot 12 jaar. Nagevraagd is hoe vaak de genoemde activiteiten worden aangeboden.

Beperkingen

De gegevens uit de vragenlijsten betreffen oordelen en schattingen van medewerkers en gastouders. Bij de beantwoording van verschillende vragen kan de tendens om sociaal-wenselijk geachte antwoorden te geven een vertekening opleveren. Schattingen van precieze aantallen kunnen onbetrouwbaar zijn, omdat het niet altijd precies duidelijk is hoe bijvoorbeeld de verdeling van kinderen naar sociale achtergrond is. De interne consistentie van de meeste schalen is goed tot uitstekend, meestal (ruim) boven de gewenste waarde van

[56] Onder andere het Nederlandse Pre-COOL onderzoek (Leseman & Slot, 2013; Leseman & Veen, 2016) en de Europese vergelijkende CARE (Slot et al., 2016) en ISOTIS (Slot et al., 2018) onderzoeken.

.700. De Cronbach's alpha's voor de activiteitenschalen zijn in het algemeen lager en een enkele keer lager dan .600, wat de ondergrens is van wat als acceptabel geldt. De verklaring hiervoor is dat deze schalen, door afstemming op leeftijdsspecifieke vormen van activiteiten binnen een domein, bewust heterogeen zijn geconstrueerd. De opbouw per construct en interne consistentie wordt hieronder in details gepresenteerd.

Structurele kwaliteit, achtergrondkenmerken en werkbeleving

Tabel 7.9 geeft een overzicht van de gemeten achtergrondkenmerken van de pedagogisch medewerkers en gastouders, met definitie en schaalwaarden.

Tabel 7.9 Achtergrondkenmerken van pedagogisch medewerkers en gastouders

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Leeftijd	Jaren	Leeftijd in jaren.	nvt
Werkdagen	Dagen	Aantal dagen per week dat de gastouder opvang verzorgt.	nvt
Werktijd	Uren	Aantal uur per week dat de respondent werkt (op de groep).	nvt
Werkervaring	Jaren	Aantal jaren werkervaring in de sector kinderopvang.	nvt
Vooropleiding	1-8	De vooropleiding (secundair onderwijs) van de medewerker naar onderwijsniveau: 1. Maximaal VMBO Kader/beroepsgericht 2. MBO 1 of 2 3. MAVO of VMBO Theoretisch 4. HAVO 5. MBO 3 of 6. VWO 7. HBO 8. Wetenschappelijk onderwijs	nvt
Niveau vervolgopleiding	1-8	De beroepsgerichte vervolgopleiding naar onderwijsniveau (zie schaal vooropleiding).	nvt
Contract	1-5	Type contract: 1. Tijdelijk, via uitzendbureau 2. Tijdelijk bij de kinderopvangorganisatie 3. Vast dienstverband 4. Zelfstandige, zzp-er, eigenaar 5. Franchise, bemiddeling door gastouderbureau Omgerekend naar dummyvariabelen voor het hebben van een vast contract (pedagogisch medewerkers en gastouders), zzp constructie (gastouders) of bemidddelingsconstructie (gastouders)	nvt

De gemeten structurele kwaliteitskenmerken en de samenstelling van de groepen naar leeftijd, achtergrondkenmerken en extra zorgbehoeften zijn samengevat in Tabel 7.10. Bij de samenstelling van de groepen zijn percentages berekend door het geschatte aantal kinderen per categorie te delen door de gemiddelde groepsgrootte.

Tabel 7.10 Structurele groepskenmerken en groepssamenstelling

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Groepsgrootte	Aantal	Kinderopvang: het aantal kinderen op het drukste moment van de dag, gemiddeld op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag en donderdag). Gastouderopvang: het aantal kinderen op het drukste moment van de dag, gemiddeld op alle dagen dat de gastouder opvang verzorgt.	nvt
Kind-staf ratio	Ratio	Groepsgrootte, zoals hierboven gedefinieerd, gedeeld door het aantal stafleden (exclusief stagiaires) op het drukste moment van de dag.	nvt
Samenstelling van de groep naar leeftijdsfase	%	Geschat aantal kinderen in de volgende leeftijdscategorie omgerekend naar percentages: - Baby's (0 tot 1.5 jaar) - Dreumesen (1.5 tot 2.5 jaar) - Peuters (2.5 tot 4 jaar) - Kleuters (4 tot 6.5 jaar) - Jonge schoolkinderen (6.5 tot 9 jaar) - Oudere schoolkinderen (9 tot 12 jaar) - Middelbare schoolkinderen (12 jaar of ouder) Geschatte aantal kinderen delen door de groepsgrootte geeft het percentage kinderen per leeftijdscategorie .	nvt
Samenstelling van de groep naar sociale en culturele achtergrond van de kinderen	%	Geschat aantal kinderen in de groep met de volgende achtergrond omgerekend naar percentages: - Laagopgeleide ouders (max. VMBO of MBO1-2) - Laagopgeleide ouders met niet-Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) - Laagopgeleide ouders met Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) - Midden- tot hoogopgeleide ouders (vanaf HAVO of MBO3-4) - Midden- tot hoogopgeleide ouders met niet-Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) - Midden- tot hoogopgeleide ouders met Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) Geschatte aantal kinderen delen door de groepsgrootte geeft het percentage kinderen per achtergrond. Vragen zijn samengevoegd tot twee categorieën (percentage kinderen uit gezinnen met een lage sociaal economische status en percentage kinderen met een migratieachtergrond)	nvt
Aandeel kinderen met extra zorgbehoeften	%	Geschat aantal kinderen in de groep met: - Behoefte aan steun bij de (tweede) taalverwerving - Gedragsproblemen zoals agressief gedrag, ADHD, ASD, etc. - Lichamelijke of verstandelijke beperkingen - Vluchtelingenstatus. Geschatte aantal kinderen delen door de groepsgrootte geeft het percentage kinderen per achtergrond.	nvt

In Tabel 7.11 zijn de variabelen gedefinieerd waarmee de werkbeleving en het professionaliseringsbeleid van de organisatie en van de medewerkers zijn gemeten. Indien variabelen uit meerdere items zijn opgebouwd, is het aantal items en de Cronbach's alpha als maat van de interne consistentie vermeld.

Tabel 7.11 Professionalisering en werkbeleving van pedagogisch medewerkers

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Werktevredenheid	1-6	Mate waarin de medewerker of gastouder zich gerespecteerd en gewaardeerd voelt, prettige relaties ervaart met collega's en ouders, en het werk inspirerend vindt, gebaseerd op items als: - Ik word betrokken bij beslissingen van de organisatie - Ik heb een goede relatie met mijn leidinggevende - Mijn werk geeft mij veel voldoening.	24 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .874
Beleving van inclusie op de werkvloer	1-6	Mate waarin de medewerker zich gerespecteerd voelt en gelijkwaardig wordt behandeld ongeacht achtergrond of cultuur, gebaseerd op items als: - Iedereen wordt als gelijkwaardig behandeld - Ik voel mij als persoon, met mijn achtergrond, gerespecteerd (door collega's, ouders, leidinggevende) - Verschillen naar achtergrond of cultuur worden gewaardeerd op mijn werk.	5 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .714
Werkstress	1-6	Mate van ervaren werkstress (een hoge score betekent lage stress), gebaseerd op items als: - Ik voel me meer dan normaal uitgeput - Ik ervaar regelmatig stress op mijn werk - Ik voel me overbelast door alle taken	5 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .737
Teamcohesie	1-6	Mate van intercollegiale samenwerking op basis van een gedeelde visie en missie, gebaseerd op items als: - De meeste collega's zijn bereid extra tijd te investeren in het werk - Er is een verscheidenheid aan talenten in ons team: iedereen kan doen waar zij/hij goed in is - Als team kunnen we tegenslagen goed aan.	5 items $A_{17\text{-}24}$ = .808
Continue professionalisering	1-5	Mate waarin professionaliseringsactiviteiten worden aangeboden, gebaseerd op items als: - Het volgen van cursussen - Coaching op de werkvloer - Pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg - Feedback op basis van observatie of VIB.	10 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .798
Teamgerichte professionalisering	1-7	Mate waarin er pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg plaatsvindt ten behoeve van (onder andere) het: - Als team, een activiteitenaanbod kiezen of creëren en uitwerken - Kinderen die extra zorg nodig hebben bespreken - Feedback geven en bespreken op basis van observaties.	9 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .772
Frequentie teamoverleg	0-8	De frequentie van pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg op een schaal van 0 (geen inhoudelijk teamoverleg), … 3 (1x per drie maanden), … 6 (1x per vier weken), tot 8 (1x per week).	nvt
Reflectie en toepassing	1-5	Mate waarin de medewerker in staat is om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te ze zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk:	6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .842

		- Als ik zie dat een collega een situatie anders aanpakt dan ik zou doen, denk ik na over mijn eigen aanpak en of ik het een volgende keer anders zou doen. - Als ik iets nieuws lees, hoor of zie wat betrekking heeft op mijn werk, pas ik dit meteen toe in mijn eigen praktijk.	
Zelfvertrouwen (algemeen)	1-6	Mate waarin de medewerker of gastouder vertrouwen heeft in de eigen vaardigheden, gebaseerd op items als: - Om te gaan met angstige of teruggetrokken kinderen - Het betrekken van alle kinderen bij groepsactiviteiten - Gedrag van kinderen in goede banen leiden.	9 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .902
Zelfvertrouwen (diversiteit)	1-6	Mate waarin de medewerker of gastouder vertrouwen heeft in de eigen vaardigheden met betrekking op het omgaan met diversiteit, gebaseerd op items als: - Werken met kinderen met verschillende culturele achtergronden - Werken met kinderen met verschillende taalachtergrond.	2 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .901

Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Tabel 7.12 geeft een overzicht van de indicatoren van het pedagogische beleid en het ervaren pedagogische klimaat in de groepen.

Tabel 7.12 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Stabiliteit groepen	1-5	Mate van stabiliteit van de groep, gebaseerd op items als: - De groepen blijven de hele dag bij elkaar - Wisselen dagen op verzoek van ouders is mogelijk (R) - De groepen worden aan het begin of einde van de dag samengevoegd (R).	4 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .687
Opendeurenbeleid	1-5	Mate waarin een opendeurenbeleid wordt gehanteerd, gebaseerd op items als: - De deuren van de groepsruimten staan een beperkt deel van de dag open en kinderen kunnen vrij kiezen om in een andere groep te gaan spelen - Kinderen kiezen zelf kiezen of ze even naar een andere groep gaan, maar we houden wel bij waar ze zijn.	2 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .813
Kinderparticipatie	1-5	Mate waarin rekening gehouden wordt met de mening en wensen van kinderen, gebaseerd op items als: - Er worden regelmatig en systematisch gesprekjes gevoerd met de kinderen om mening en wensen te peilen - Aan de ouders wordt in gesprekjes regelmatig gevraagd wat de ervaringen en wensen van de kinderen zijn.	6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .718
Contact met ouders	%	Percentage benutte mogelijkheden uit een lijst van 15 manieren om contact te onderhouden met ouders, waaronder: - Een of meer keren per jaar een 10-minuten gesprekje voeren - Versturen van een digitale nieuwsbrief - Gebruiken van een groepsapp - Opvoedingsadviezen voor thuisactiviteiten geven.	15 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .672

Multiculturele praktijken	1-5	Mate waarin de medewerker of gastouder (onder andere): - Diverse feestdagen viert - Speel en ontwikkelmateriaal afstemt op de diversiteit in de samenleving. - Rekening houdt met culturele gebruiken en voorschriften ten aanzien van voeding.	6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .663
Groepssocialisatie	1-5	Mate waarin de medewerker of gastouder (onder andere): - Zorgt dat kinderen lief zijn voor elkaar - Oudere kinderen jongere kinderen laat helpen. - Kinderen samen aan één taak laat werken.	9 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .846
Gebruik (sociale) media	1-5	Mate waarin kinderen gebruik maken van media tijdens de opvangdag en de mate waarin er aandacht is vanuit de medewerkers of gastouder over mediaveiligheid. Aparte schaal voor jongere (0-4) en oudere (4-12) kinderen: - Kinderen gebruiken ipad, tablets, computers of smartphones ter ontspanning - We hebben goed zicht op de geschiktheid van spelletjes en filmpjes - Er wordt met kinderen gesproken over cyberpesten	Jong 4 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .838 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .851

Noot. Items met (R) zijn negatief gecodeerd al vorens een schaalgemiddelde en alfa is berekend.

Activiteitenaanbod

Tabel 7.13 geeft tenslotte een overzicht van de nagevraagde activiteiten, geordend naar acht belangrijke ervarings- en ontwikkelingsdomeinen. De voorbeelditems die zijn toegevoegd, zijn onderverdeeld naar 'jong' en 'oud', en geven een beeld van de wijze waarop de items in de schalen zijn afgestemd op passend aanbod voor 0- tot 4-jarigen, respectievelijk 4- tot 12-jarigen. Met de acht schalen worden gemiddelde scores gevonden. Bedacht moet worden dat deze gemiddelden bepaald zijn over verschillende activiteiten die onderling kunnen verschillen in de mate waarin ze voorkomen. Het aantal items voor de jongere kinderen en oudere kinderen zijn afzonderlijk gepresenteerd evenals de alfa's (gebaseerd op de gegevens van de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang).

Tabel 7.13 Aanbod aan activiteiten

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Exploratie-motorische ontwikkeling	1-7	Mate waarin er gelegenheid wordt geboden en/of activiteiten worden georganiseerd die de fijn- en grof-motorische ontwikkeling en exploratie van de omgeving bevorderen, gebaseerd op items als: - Kinderen pakken verschillende voorwerpen, voelen eraan, sabbelen erop, laten het vallen (bijv. mobiel, bijtring, pop) (heel jong) - Kinderen spelen met voorwerpen (blokjes, bakjes, doos, bal) die ze kunnen stapelen, in elkaar doen, uit een bakje of doos halen, er in stoppen, op een rijtje leggen, weg rollen (jong) - Kinderen dansen, doen circusactiviteiten, acrobatiek, gymnastiek of sprot, tafeltennis, darten of sjoelen (oud).	Jong 6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .591 Oud 6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .606

Samen spelen	1-7	Mate waarin kinderen alleen, naast elkaar of samen verschillende soorten spel doen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen, naast elkaar of samen, *doen-alsof* spel, ze doen alsof voorwerpen (blokken, poppen, autootjes, dieren, Playmobil) iets ander zijn, bijv. autorijden nadoen (jong) - Kinderen werken samen aan een langer lopend project dat ze zelf bedenken (bijv. een dierentuin namaken, een grote treinbaan maken, een hut bouwen) (oud).	Jong 5 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .624 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .719
Creatieve en musische activiteiten	1-7	Mate waarin kinderen creatieve, kunstinnige of muzikale activiteiten doen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen met (vinger)verf, wasco of krijgt, mengen verschillende kleuren, maar zonder gerichte opdracht (jong) - Kinderen nemen deel aan een teken-, schilder-, kunst-, of toneelclubje binnen de opvang onder begeleiding van een medewerker, werken aan een tentoonstelling of voorstelling (oud).	Jong 7 items α_{2024} = .716 Oud 8 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .586
Taal en geletterdheid	1-7	Mate waarin kinderen (in interactie met medewerkers) actief betrokken zijn in verschillende taal- en geletterdheidsactiviteiten, gebaseerd op items als: - Kinderen doen een spelletje met klanken uitwisselen (brabbelen), aankijken en gebaartjes maken, alsof je een gesprekje voert (heel jong) - Kinderen worden voorgelezen uit een boek met tekst, er worden vragen gesteld over het verhaal (jong) - Kinderen doen kruiswoordpuzzels, scrabble of andere taalspelletjes, zoals Lingo, Scryptogram, Hints (oud).	Jong 7 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .676 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .494
Ontluikend rekenen	1-7	Mate waarin kinderen activiteiten ondernemen waarin aspecten van ontluikende rekenen-wiskundevaardigheid (zoals tellen, meten, vergelijken en ordenen) aan bod komen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen met een meetlint, meetlat, weegschaal, maatbeker of thermometer, bepalen lengte of gewicht, wat langer of zwaarder, warmer of kouder is (jong) - Kinderen spelen moeilijke bordspelletjes (bijv. Monopoly, Kolonisten van Catan, Risk) of kaartspelletjes met puntentelling (oud).	Jong 5 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .760 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .621
Wetenschap en technologie	1-7	Mate waarin kinderen gelegenheid krijgen om verschijnselen en principes van de biologische en fysische natuur te verkennen en te ontdekken, en ervaring op te doen met technische zaken, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen met een zand en water tafel, onderzoeken drijven en zinken, ze spelen met magneten, licht en spiegels, trekveren of met knikkers die naar beneden rollen (jong) - Kinderen zoeken informatie op het internet, leren werken met Word of Powerpoint, leren over computers, maken een website of leren een beetje programmeren (oud).	Jong 5 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .773 Oud 6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .613
Burgerschapsvorming	1-7	Mate waarin activiteiten worden aangeboden die kunnen bijdragen aan inzicht in en omgaan met culturele verschillen en met kinderen met beperkingen, en bewustzijn kunnen vergroten van perspectieven, gebaseerd op items als:	Jong 6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .520 Oud 7 items

		- Kinderen bespreken gedragsregels, zoals beleefd zijn, wachten op je beurt, geen speelgoed afpakken of ruzie maken, respect hebben voor elkaar, eerlijk zijn (jong) - Kinderen doen een intercultureel project, bijv. ontdekken wat mensen eten in verschillende culturen, hoe talen verschillen, wat mensen voor hun geloof doen (oud).	$\alpha_{17\text{-}24}$ = .671
Buitenactiviteiten	1-7	Mate waarin kinderen de buitenomgeving van de opvang (tuin, speelplaats) en wijdere wereld (winkel, park, kinderboerderij, bos, bibliotheek, museum) kunnen verkennen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen buiten in de zandbak of tuin, met emmer, vormpjes, schepjes (jong) - Kinderen doen sport (bijv. voetballen, hockeyen, atletiek) op het speelplein of een sportveld (oud).	Jong 8 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .619 Oud 6 items $\alpha_{17\text{-}24}$ = .633

7.5 Procedures

Er zijn voor alle werksoorten dezelfde soort instrumenten gebruikt en er is grotendeels dezelfde procedure gehanteerd, met soms een uitzondering voor de gastouderopvang. Het uitgangspunt voor alle opvangsoorten is dat er informatie is verzameld volgens een multi-methodische, multi-level benadering met verschillende instrumenten op verschillende niveaus. Er is informatie verzameld op het niveau van de organisatie, de groep, de pedagogisch medewerker en het kind, waarbij gebruik is gemaakt van observatie-instrumenten en vragenlijsten; zie Tabel 7.14.

Tabel 7.14 Overzicht van de verschillende instrumenten die gebruikt zijn om de kwaliteit op verschillende niveaus weer te geven[57]

	Groep	PM/Gastouder	Locatie/organisatie
Structurele kenmerken	Omgevingsschalen	Vragenlijst pedagogisch medewerker/gastouder en groep	Vragenlijst achtergrond-kenmerken en beleid locatie
Proceskwaliteit	Omgevingsschalen CLASS		

Tabel 7.15 Voorbeeldinstructie voor CLASS observaties in de kinderdagopvang

Groep	Aantal	Welke observaties voer je uit
Baby's (0-1.5/2 jaar)	4	CLASS Infant: eetmoment, spelactiviteit, georganiseerde activiteit en 4e moment gebaseerd op wat zich voordoet (spel/activiteit)
Peuters (1.5/2-4 jaar)	4	CLASS Toddler: eetmoment, spelactiviteit, georganiseerde activiteit en 4e moment gebaseerd op wat zich voordoet (spel/activiteit)
Verticaal (0-4 jaar)	5	Baby - CLASS Infant: spelactiviteit en georganiseerde activiteit (of spelactiviteit wanneer dit zich niet voordoet)[58] Peuter - CLASS Toddler: eetmoment, spelactiviteit, georganiseerde activiteit

[57] Er zijn tevens video-opnames gemaakt om data te verzamelen op het niveau van het kind. Deze data maken geen onderdeel uit van de huidige rapportage.

[58] Om in de verticale groepen voor elke leeftijdscategorie minimaal drie CLASS observaties te hebben, is een opname (meestal een eetmoment) extra gescoord met de CLASS Infant.

Om deze gegevens te verzamelen hebben steeds twee observatoren een bezoek gebracht aan een locatie, behalve bij de gastouders voor wie de procedure is aangepast, zoals apart toegelicht zal worden. De hoofdobservator was het aanspreekpunt voor de locaties en degene die de omgevingsschaal afnam, de video-opnames maakte. De andere observator voerde de live CLASS observatie uit. De observatoren waren allemaal getraind in de gebruikte instrumenten, betrouwbaar bevonden en werkten volgens een veldwerkprotocol waarin de procedures uitgebreid beschreven zijn per opvangtype. In dit veldwerkprotocol is per type uitgewerkt welke observaties er verricht moesten worden (zie Tabel 7.15 voor een voorbeeld voor de kinderdagopvang) en welke filmopnamen er gemaakt moesten worden (zie Tabel 7.16 voor een voorbeeld voor de kinderdagopvang). De vragenlijsten zijn door de pedagogisch medewerkers, gastouders en leidinggevenden voorafgaand aan het bezoek, tijdens rustmomenten of na afloop ingevuld. Voor de gastouders is besloten om af te wijken van de genoemde procedures in verband met het kleinschalige en huiselijke karakter van dit type opvang. Hier is gekozen om met één observator te werken. In de LKK2017-2018 zijn opnames gemaakt ten behoeve van het coderen van de CLASS en de NCKO-interactieschalen. Vanaf 2019 is de keuze gemaakt om te stoppen met filmen om zo de respons te verhogen. Sindsdien scoren de observatoren live de CLASS en zijn er geen NCKO-interactievaardigheden meer gemeten.

Tabel 7.16 Voorbeeldinstructie voor video-opnames in de kinderdagopvang

Groep	Aantal	Welke observaties voer je uit
Baby's (0-1.5/2 jaar)	6	Indien er één pedagogisch medewerker op de groep staat, film je deze 6 keer. Bij twee pedagogisch medewerkers film je elke medewerker 3 keer. In totaal film je de volgende momenten minimaal één keer. Bij meerdere medewerkers, probeer je de momenten zo goed mogelijk te verdelen: 1. Verschoonmomenten 2. Spelactiviteiten 3. Eetmomenten 4. Transitiemoment.
Peuters (1.5/2-4 jaar)	6	Indien er één pedagogisch medewerker op de groep staat, film je deze 6 keer. Bij twee pedagogisch medewerkers film je elke medewerker 3 keer. In totaal film je de volgende momenten minimaal één keer. Bij meerdere medewerkers, probeer je de momenten zo goed mogelijk te verdelen: 1. Verschoonmomenten 2. Spelactiviteiten 3. Eetmomenten 4. Transitiemoment.
Verticaal (0-4 jaar)	6	Indien er één pedagogisch medewerker op de groep staat, film je deze 6 keer. Bij twee pedagogisch medewerkers film je elke medewerker 3 keer. In totaal film je de volgende momenten minimaal één keer. Bij meerdere medewerkers, probeer je de momenten zo goed mogelijk te verdelen. Maak ook een spreiding in leeftijdscategorieën (van elke leeftijd 3 opnames, bij voorkeur gespreid over de twee medewerkers): 1. Verschoonmomenten 2. Spelactiviteiten 3. Eetmomenten 4. Transitiemoment.

Referenties

AZW (2024). *De Staat van de arbeidsmarkt kinderopvang 2024*. Utrecht, The Netherlands: AZW.

Boogaard, M. & Bollen, I. (2022). *Inventarisatieonderzoek gastouderopvang 2022. Gastouderopvang in Nederland opnieuw in beeld: Gastouderbureaus, gastouders en ouders.* Amsterdam, Nederland: Kohnstamm Instituut.

Boogaard, M. & Van Daalen-Kapteijns, M. (2012). *Pedagogische kwaliteit van buitenschoolse opvang in Nederland.* Amsterdam, Nederland: Kohnstamm Instituut.

CBS (2023). *Meer werknemers in kinderopvang, maar vacaturegraad hoger dan ooit.* Verkregen via https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/06/meer-werknemers-in-kinderopvang-maar-vacaturegraad-hoger-dan-ooit

Gemmeke & Van Gent (2007). Regelgeving en financiering kinderopvang en peuterspeelzalen. Amsterdam, Nederland: Regioplan

Hamre, B. K., La Paro, K. M., Pianta, R. C., & LoCasale-Crouch, J. (2014). *Classroom Assessment Scoring System. Manual CLASS Infant.* Baltimore, MD: Brookes Publishing.

Harms, T., Clifford, R. M., & Cryer, D. (1998). *Early Childhood Environment Rating Scale. Revised edition*. New York, NY: Colombia University.

Harms, T., Cryer, D., & Clifford, R. M. (2003). *Infant/Toddler Environment Rating Scale. Revised edition*. New York, NY: Colombia University.

Harms, T., Cryer, D., & Clifford, R. M. (2007). *Family Child Care Environment Rating Scale. Revised edition*. New York, NY: Colombia University.

Leseman, P.P.M., & Slot, P.L. (2013). *Kwaliteit en curriculum van voorschoolse opvang en educatie in Nederland: relaties met structurele kenmerken, organisatiekenmerken en gebruik educatieve programma's (Rapport BOPO).* Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht.

Leseman, P. P. M., & Veen, A. (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen. Resultaten uit het Pre-COOL cohortonderzoek.* Amsterdam, Nederland: Kohnstamm Instituut.

Romijn, B. R., Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., & Leseman, P.P.M. (2023). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld - Gecombineerde metingen 2017-2022.* Utrecht, Nederland: Sardes.

Romijn, B. R., Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., & Leseman, P.P.M. (2024). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld - Gecombineerde metingen 2017-2023.* Utrecht, Nederland: Sardes.

Slot, P. L., Cadima, J., Salminen, J. E., Pastori, G., & Lerkkanen, M. K. (2016). *Multiple case study in seven European countries regarding culture-sensitive classroom quality assessment*. Utrecht, Nederland: CARE.

Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Romijn, B.R., Bekkering, C.I.V. & Leseman, P.P.M. (2019). *Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang - Gecombineerde metingen 2017-2019.* Utrecht, Nederland: Sardes.

Slot, P. L., Leseman, P. P. M., Mulder, H., & Verhagen, J. (2011). *Classroom Assessment Scoring System. Handleiding CLASS Toddler. Nederlandse vertaling en bewerking.* Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht.

Slot, P. L., Leseman, P. P. M., Mulder, H., & Verhagen, J. (2011). *Classroom Assessment Scoring System. Handleiding CLASS PreK. Nederlandse vertaling en bewerking*. Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht.

Slot, P. L., Romijn, B. R., Cadima, J., Nata, G., & Wysłowska, O. (2018). *Internet survey among staff working in formal and informal (education) sectors in ten European countries.* Utrecht, Nederland: ISOTIS.

Slot, P. L., Romijn, B.R., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., & Leseman, P.P.M. (2023). *Knelpunten, werkbeleving en de gevolgen van COVID-19 in de kinderopvangsector. Trendanalyses in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang - Gecombineerde metingen 2017-2022.* Utrecht, Nederland: Sardes.

Slot, P. L., Romijn, B.R., Jepma, IJ., Muller, P., & Leseman, P.P.M. (2023). *Verschillen in kwaliteit tussen gastouders: Een typologische verkenning. Gecombineerde metingen 2017-2019.* Utrecht, Nederland: Sardes.

Sylva, K., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2010). *Early Childhood Environment Rating Scale Curicular Extentions to ECERS-R*. London, UK: Trentham Books.

Van der Vegte, H., Van Renssen, E., Bosma, M., Demir, I., & Blom, M. (2025). *Op zoek nar een nieuwe balans. Onderzoek naar (gestopte) gastouders en de gevolgen*. Utrecht, Nederland: Significant Public.

Bijlage A – Kinderdagopvang

Tabel 3.1 Geobserveerde proceskwaliteit in de kinderdagopvang op domeinniveau - 2024

	KDV (N = 34 groepen)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	4.42-7.00	5.79	0.65
Educatieve kwaliteit	2.75-6.28	3.98	0.85

Tabel 3.2 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau voor baby's in de kinderdagopvang - 2024

	KDV Baby (N = 68 observaties)			KDV Baby (N = 21 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	1.00-14.00	4.72	3.37	2.75-9.33	5.68	2.13
Aantal volwassenen	1.00-4.00	2.01	0.89	1.00-4.00	2.11	0.76
Kind-staf ratio	0.50-6.00	2.28	1.30	1.88-4.67	2.93	0.80
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Relationeel klimaat	3.00-7.00	6.04	0.94	4.00-7.00	6.01	0.80
Sensitiviteit	2.00-7.00	5.60	1.21	2.50-7.00	5.53	1.06
Gemiddelde emotionele kwaliteit	3.00-7.00	5.82	0.96	3.25-7.00	5.77	0.89
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Faciliteren exploratie	1.00-7.00	4.24	1.55	1.67-6.33	4.16	1.26
Vroege taalondersteuning	1.00-7.00	4.12	1.48	1.50-6.33	4.03	1.08
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.00-7.00	4.18	1.41	1.67-6.33	4.09	1.11
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-5.00	2.59	1.19	1.00-4.33	2.54	0.97

Tabel 3.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau voor baby's in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	KDV Baby (N = 68 observaties)						
	N	**Emotioneel**		**Educatief**		**Groepssocialisatie**	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	32.40	5.73	1.16	3.93	1.43	2.45[a]	1.26
Spel	39.70	5.89	0.91	4.46	1.39	2.19[a]	1.00
Creatief	5.90	6.25	0.50	4.38	1.55	3.00	0.82
Educatief	10.30	5.86	1.07	4.21	1.70	3.71[a]	1.25
Buiten spelen	5.90	5.75	0.50	3.75	0.96	3.00	0.82
Overig	5.90	5.50	0.91	3.75	1.55	3.25	1.26

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 3.4 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau voor peuters in de kinderdagopvang - 2024

	KDV Peuter (N = 91 observaties)			KDV Peuter (N = 26 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	3.00-16.00	9.00	3.33	3.17-13.25	7.99	2.97
Aantal volwassenen	1.00-6.00	1.90	0.93	1.00-4.00	1.85	0.61
Kind-staf ratio	1.33-14.00	5.27	2.08	2.16-7.63	4.74	1.75
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Positieve sfeer	4.00-7.00	6.19	0.89	5.00-7.00	6.21	0.64
Negatieve sfeer (R)	5.00-7.00	6.89	0.35	6.50-7.00	6.90	0.17
Sensitiviteit	2.00-7.00	5.67	1.21	4.00-7.00	5.70	0.94
Kindperspectief	2.00-7.00	4.75	1.31	3.33-6.75	4.73	0.88
Begeleiding gedrag	2.00-7.00	5.36	1.22	3.25-7.00	5.39	0.96
Gemiddelde emotionele kwaliteit	3.80-7.00	5.77	0.68	4.65-6.90	5.78	0.59
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Faciliteren leren en ontwikkeling	2.00-7.00	4.11	1.35	2.67-6.33	4.14	0.97
Kwaliteit feedback	1.00-7.00	3.49	1.42	1.67-6.33	3.50	1.12
Taalstimulering	2.00-6.00	3.90	1.11	2.75-6.00	3.92	0.78
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.67-6.33	3.84	1.14	2.56-6.22	3.85	0.88
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-7.00	3.20	1.23	1.33-5.67	3.22	1.04

Tabel 3.5 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau voor peuters in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	KDV Peuter (N = 91 observaties)						
	N	Emotioneel		Educatief		Groepssocialisatie	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	26.40	5.83	0.61	3.81^{ab}	1.07	3.21	1.32
Spel	26.40	5.67	0.74	3.46^{a}	1.07	2.75^{c}	1.15
Creatief	6.60	5.80	0.44	3.89	0.72	3.50	0.84
Educatief	25.30	5.83	0.74	4.67^{a}	1.12	3.70^{c}	1.29
Buiten spelen	12.10	5.76	0.75	3.03^{ab}	0.72	3.00	1.10
Overig	3.30	5.73	0.76	3.56	0.84	3.00	1.00

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 3.6 Geobserveerde kwaliteit van interacties op groepsniveau in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type groep - 2024

		Emotioneel		Educatief	
Baby's	***N***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Babygroepen	8	6.03	0.61	4.48	0.71
Verticale groepen	13	5.61	1.02	3.85	1.27
Peuters	***N***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Peutergroepen	13	5.70	0.63	3.74	0.78
Verticale groepen	13	5.87	0.55	3.97	0.99

Tabel 3.7 Geobserveerde kwaliteit op basis van de NCKO-schalen op het niveau van de individuele pedagogisch medewerker en de groep - 2024

	KDV (N = 63 PM-ers)			KDV (N = 33 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Sensitieve responsiviteit	3.50-7.00	5.18	0.77	3.92-6.20	5.21	0.61
Respect voor autonomie	3.00-6.50	4.81	0.75	3.67-5.75	4.83	0.53
Structureren en grenzen stellen	3.00-7.00	5.11	0.90	3.00-6.50	5.05	0.83
Praten en uitleggen	2.00-6.50	4.12	0.90	3.00-5.42	4.13	0.69
Ontwikkelingsstimulering	1.00-5.50	2.93	1.13	1.67-4.42	2.91	0.79
Begeleiding van interacties	1.00-4.00	1.95	0.79	1.00-3.50	1.98	0.68

Tabel 3.8 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal ITERS-R (baby's) - 2024

	KDV (N = 21 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	3.00-6.80	5.30	1.03
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	5.05	1.94
Taal	2.33-7.00	5.84	1.07
Activiteiten	2.78-6.56	4.78	0.95
Interactie	4.75-7.00	6.21	0.76
Programma	3.33-7.00	6.06	0.90
Diversiteit	1.75-6.75	3.01	1.11
Totaal (zonder diversiteit)	4.23-6.56	5.40	0.73
Totaal (met diversiteit)	3.97-6.50	5.07	0.70

Tabel 3.9 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal ECERS-R (peuters) - 2024

	KDV (N = 26 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	4.00-7.00	5.44	0.74
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	6.23	1.84
Taal	1.00-6.50	4.82	1.31
Activiteiten	3.00-6.80	4.19	0.91
Interactie	2.20-7.00	5.92	1.19
Programma	3.00-7.00	5.47	1.41
Diversiteit	1.25-6.25	2.88	1.08
Totaal (zonder diversiteit)	3.40-6.87	5.09	0.76
Totaal (met diversiteit)	3.15-6.80	4.83	0.77

Tabel 3.10 Vergelijking tussen babygroepen en verticale groepen met betrekking tot geobserveerde proceskwaliteit op basis van de ITERS-R - 2024

	KDV Baby (N = 8 groepen)		KDV Verticaal (N = 13 groepen)	
Subschalen	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	4.95	1.10	5.52	0.97
Item: Brengen en halen	4.00	2.45	5.69	1.25
Taal	6.17	0.78	5.64	1.20
Activiteiten	4.47	1.02	4.96	0.89
Interactie	6.47	0.56	6.06	0.85
Programma	6.25	0.66	5.95	1.04
Diversiteit	3.22	1.49	2.88	0.85
Totaal (zonder diversiteit)	5.28	0.72	5.48	0.75
Totaal (met diversiteit)	5.00	0.78	5.12	0.68

Tabel 3.11 Vergelijking tussen peutergroepen en verticale groepen met betrekking tot geobserveerde proceskwaliteit op basis van de ECERS-R - 2024

	KDV Peuter (N = 13 groepen)		KDV Verticaal (N = 13 groepen)	
Subschalen	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	5.42	0.80	5.46	0.71
Item: Brengen en halen	5.92	2.02	6.54	1.66
Taal	4.38	1.48	5.25	0.99
Activiteiten	4.22	1.08	3.71	0.75
Interactie	5.62	1.52	6.23	0.66
Programma	5.21	1.44	5.74	1.37
Diversiteit	2.92	1.23	2.85	0.97
Totaal (zonder diversiteit)	4.95	0.88	5.23	0.63
Totaal (met diversiteit)	4.71	0.90	4.95	0.62

Tabel 3.12 Achtergrond van de pedagogisch medewerkers KDV - 2024

	KDV (N = 26 groepen)			
Achtergrond PM	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	53	20.00-60.00	35.79	9.76
Werktijd in uren	53	9.00-40.00	27.92	5.97
Werkervaring	53	0.00-25.00	11.56	7.66
Vooropleiding	52	1.00-7.00	4.85	1.50
Vervolgopleiding	51	2.00-7.00	5.24	1.01
Vast contract (%)	51		82.35	

Tabel 3.13 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers KDV - 2024

	KDV (N = 26 groepen)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte drukste dagen	52	5.00-16.00	12.40	3.28
Kind-staf ratio drukste dagen	52	1.06-8.00	4.99	1.49
Baby's	39	0.07-1.00	0.42	0.30
Dreumesen	40	0.06-0.54	0.36	0.13
Peuters	36	0.15-1.00	0.53	0.28
Lage SES	14	0.00-0.50	0.10	0.16
Migratieachtergrond	15	0.00-1.00	0.24	0.31
Zorgbehoefte	46	0.00-0.58	0.14	0.17
Taalondersteuning	44	0.00-0.38	0.08	0.10
Beperking	44	0.00-0.19	0.01	0.04
Gedragsondersteuning	41	0.00-0.36	0.04	0.09
Vluchteling	44	0.00-0.00	0.00	0.00
Overig	41	0.00-0.08	0.01	0.03

Tabel 3.14 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers KDV - 2024

	KDV (N = 26 groepen)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	52	3.71-5.92	4.95	0.56
Werkinclusie	52	4.00-6.00	5.41	0.48
Werkstress	52	1.00-4.60	2.77	0.99
Teamcohesie	52	3.40-6.00	4.87	0.60
Continue professionalisering	52	1.50-3.40	2.11	0.40
Teamgerichte professionalisering	52	1.22-4.56	2.31	0.76
Frequentie teamoverleg	50	0.00-8.00	4.12	1.75
Reflectie en toepassing	52	2.17-5.00	3.35	0.58
Zelfvertrouwen (algemeen)	52	4.33-6.00	5.27	0.43
Zelfvertrouwen (diversiteit)	52	1.00-6.00	4.66	1.10

Tabel 3.15 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers KDV - 2024

	KDV (N = 26 groepen)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	52	1.75-5.00	3.26	0.66
Opendeurenbeleid	52	1.00-5.00	2.30	1.12
Kinderparticipatie	52	1.83-4.50	2.98	0.62
Contact met ouders (%)	52	0.13-0.73	0.49	0.13
Multiculturele groepspraktijken	52	1.50-4.50	2.82	0.82
Groepssocialisatie	52	1.89-5.00	3.77	0.75

Tabel 3.16 Activiteitenaanbod zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers KDV - 2024

	KDV (N = 26 groepen)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	52	3.50-7.00	5.50	0.79
Samenspel	52	1.60-7.00	5.12	1.06
Creatieve en musische activiteiten	52	1.14-5.71	3.48	1.08
Taal & geletterdheid	52	1.43-6.71	4.91	1.30
Ontluikend rekenen	52	1.00-6.00	2.54	1.23
Wetenschap & technologie	52	1.00-6.40	2.61	1.38
Burgerschapsvorming	52	1.00-6.00	2.59	0.80
Buitenactiviteiten & uitstapjes	52	1.50-4.63	3.13	0.72

Bijlage B – Peuteropvang

Tabel 4.1 Geobserveerde proceskwaliteit in de peuteropvang op domeinniveau - 2024

	POV (N = 32 groepen)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	5.10-6.85	5.83	0.51
Educatieve kwaliteit	2.42-5.67	3.80	0.81

Tabel 4.2 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau in de peuteropvang - 2024

	POV (N = 127 observaties)			POV (N = 32 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	2.00-16.00	9.75	3.46	4.50-15.50	9.71	3.16
Aantal volwassenen	1.00-3.00	2.15	0.67	1.00-3.00	2.15	0.56
Kind-staf ratio	1.50-13.00	4.73	1.74	2.08-8.00	4.72	1.55
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Positieve sfeer	4.00-7.00	6.22	0.83	5.25-7.00	6.22	0.56
Negatieve sfeer (R)	4.00-7.00	6.89	0.38	6.25-7.00	6.89	0.20
Sensitiviteit	2.00-7.00	5.93	1.02	4.50-7.00	5.92	0.71
Kindperspectief	2.00-7.00	4.70	1.44	3.25-6.50	4.69	0.81
Begeleiding gedrag	2.00-7.00	5.45	1.20	3.75-7.00	5.46	0.82
Gemiddelde emotionele kwaliteit	3.60-7.00	5.84	0.71	5.10-6.85	5.83	0.51
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Faciliteren leren en ontwikkeling	1.00-7.00	4.34	1.38	3.00-6.00	4.33	0.86
Kwaliteit feedback	1.00-7.00	3.39	1.37	1.67-5.50	3.37	0.97
Taalstimulering	1.00-7.00	3.69	1.26	2.25-5.75	3.69	0.87
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.00-7.00	3.81	1.19	2.42-5.67	3.80	0.81
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-6.00	3.36	1.41	1.67-5.75	3.35	1.04

Tabel 4.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau in de peuteropvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	POV (N = 127 observaties)						
	N	**Emotioneel**		**Educatief**		**Groepssocialisatie**	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	23.60	5.47[a]	0.74	3.13[b]	1.02	3.13[d]	1.22
Spel	18.10	6.13[a]	0.69	3.83[b]	1.11	3.00[d]	1.60
Creatief	11.80	6.03[a]	0.48	3.67[c]	0.94	3.33	1.18
Educatief	39.40	5.89[a]	0.63	4.35[bc]	1.17	3.78[d]	1.40
Buiten spelen	6.30	5.60	0.93	3.21[c]	1.14	2.75	1.67
Overig[1]	0.80	6.60		3.33		3.00	

[1]Betrof slechts één observaties, waardoor er geen standaardafwijking gerapporteerd wordt.
Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 4.4 Geobserveerde kwaliteit op basis van de NCKO-schalen op het niveau van de individuele pedagogisch medewerker en per groep - 2024

	POV (N = 55 PM-ers)			POV (N = 30 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Sensitieve responsiviteit	3.00-6.67	5.26	0.69	4.17-6.00	5.27	0.48
Respect voor autonomie	3.00-6.00	4.78	0.71	3.83-5.67	4.79	0.54
Structureren en grenzen stellen	3.00-7.00	5.44	0.80	4.00-7.00	5.53	0.72
Praten en uitleggen	2.50-6.00	4.38	0.76	3.08-5.42	4.37	0.53
Ontwikkelingsstimulering	2.00-5.33	3.57	0.87	2.33-4.67	3.56	0.65
Begeleiding van interacties	1.00-4.00	2.25	0.79	1.00-3.50	2.27	0.70

Tabel 4.5 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal ECERS-R (peuters) - 2024

	POV (N = 31 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	4.00-6.63	5.52	0.66
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	5.84	2.24
Taal	3.25-6.50	5.59	0.92
Activiteiten	2.56-6.90	4.74	1.10
Interactie	4.00-7.00	6.24	0.78
Programma	3.00-7.00	6.08	1.24
Diversiteit	1.00-6.00	3.43	1.28
Totaal (zonder diversiteit)	4.03-6.68	5.48	0.63
Totaal (met diversiteit)	3.68-6.60	5.24	0.67

Tabel 4.6 Achtergrond van de pedagogisch medewerkers POV - 2024

	POV (N = 26 groepen)			
Achtergrond PM	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	44	21.00-66.00	45.00	13.43
Werktijd in uren	44	9.00-36.00	22.02	7.05
Werkervaring	44	2.00-38.00	16.46	9.88
Vooropleiding	44	1.00-7.00	4.84	1.87
Vervolgopleiding	44	2.00-7.00	5.43	1.02
Vast contract (%)	44		93.18	

Tabel 4.7 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers POV - 2024

	POV (N = 26 groepen)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte drukste dagen	44	4.00-24.33	12.60	4.21
Kind-staf ratio drukste dagen	44	3.56-10.72	6.51	1.57
Dreumesen	14	0.05-0.50	0.21	0.12
Peuters	43	0.50-1.00	0.93	0.12
Lage SES	22	0.00-1.00	0.40	0.32
Migratieachtergrond	21	0.00-1.00	0.51	0.35
Zorgbehoefte	43	0.06-1.00	0.69	0.27
Taalondersteuning	42	0.06-1.00	0.58	0.27
Beperking	40	0.00-0.25	0.02	0.06
Gedragsondersteuning	40	0.00-0.38	0.09	0.10
Vluchteling	32	0.00-0.38	0.05	0.09
Overig	35	0.00-0.33	0.05	0.09

Tabel 4.8 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers POV - 2024

	POV (N = 26 groepen)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	42	3.79-5.88	4.99	0.42
Werkinclusie	42	3.40-6.00	5.31	0.52
Werkstress	42	1.00-4.00	2.71	0.70
Teamcohesie	42	2.80-6.00	5.04	0.71
Continue professionalisering	42	1.50-3.40	2.17	0.38
Teamgerichte professionalisering	42	1.44-4.00	2.77	0.66
Frequentie teamoverleg	41	1.00-8.00	4.56	1.50
Reflectie en toepassing	42	2.67-4.83	3.41	0.59
Zelfvertrouwen (algemeen)	42	3.00-6.00	5.31	0.58
Zelfvertrouwen (diversiteit)	42	3.00-6.00	5.12	0.81

Tabel 4.9 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers POV - 2024

	POV (N = 26 groepen)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	44	2.00-5.00	3.99	0.72
Opendeurenbeleid	44	1.00-4.00	1.82	0.78
Kinderparticipatie	44	2.00-4.17	3.02	0.49
Contact met ouders (%)	42	0.20-0.80	0.52	0.16
Multiculturele groepspraktijken	42	1.00-4.50	3.27	0.74
Groepssocialisatie	42	2.33-5.00	3.97	0.53

Tabel 4.10 Activiteitenaanbod zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers POV - 2024

	POV (N = 26 groepen)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	44	3.00-6.50	4.83	0.95
Samenspel	44	1.80-6.60	4.97	1.02
Creatieve en musische activiteiten	44	2.00-5.57	3.72	0.73
Taal & geletterdheid	44	2.29-6.71	4.81	1.02
Ontluikend rekenen	44	2.00-5.00	3.21	0.76
Wetenschap & technologie	44	1.00-4.80	2.83	0.80
Burgerschapsvorming	44	1.33-5.00	3.11	0.80
Buitenactiviteiten & uitstapjes	44	1.88-3.88	2.97	0.55

Bijlage C – Buitenschoolse opvang

Tabel 5.1 Geobserveerde proceskwaliteit in de buitenschoolse opvang op domeinniveau - 2024

	BSO (N = 32 groepen)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	4.05-6.50	5.67	0.58
Educatieve kwaliteit	2.50-4.90	3.45	0.52

Tabel 5.2 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau in de buitenschoolse opvang - 2024

	BSO (N = 128 observaties)			BSO (N = 32 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	2.00-29.00	11.25	6.61	3.75-23.25	11.25	5.54
Aantal volwassenen	1.00-5.00	1.77	0.88	1.00-5.00	1.77	0.79
Kind-staf ratio	1.00-27.00	6.70	3.67	2.88-17.50	6.70	2.69
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Positieve sfeer	3.00-7.00	5.78	1.10	4.25-7.00	5.78	0.76
Negatieve sfeer (R)	5.00-7.00	6.86	0.39	6.25-7.00	6.86	0.25
Sensitiviteit	1.00-7.00	5.15	1.45	2.25-7.00	5.15	1.03
Kindperspectief	3.00-7.00	5.49	1.09	4.50-6.50	5.49	0.60
Begeleiding gedrag	1.00-7.00	5.07	1.28	2.50-6.50	5.07	0.88
Gemiddelde emotionele kwaliteit	3.40-6.80	5.67	0.75	4.05-6.50	5.67	0.58
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Productiviteit	2.00-7.00	5.94	1.13	4.50-7.00	5.94	0.73
Educatieve werkvormen	1.00-7.00	4.21	1.34	2.75-6.25	4.21	0.97
Conceptontwikkeling	1.00-5.00	1.91	0.97	1.00-3.25	1.91	0.59
Kwaliteit feedback	1.00-6.00	2.51	1.22	1.25-4.50	2.51	0.81
Taalstimulering	1.00-6.00	2.70	1.05	1.25-4.00	2.70	0.69
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.60-5.40	3.45	0.78	2.50-4.90	3.45	0.52
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-7.00	3.02	1.57	1.25-6.25	3.02	1.21

Tabel 5.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau in de buitenschoolse opvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	BSO (N = 128 observaties)						
	N	**Emotioneel**		**Educatief**		**Groepssocialisatie**	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	28.10	5.55	0.76	3.51	0.72	3.08	1.42
Spel	25.00	5.82	0.77	3.44	0.79	2.94	1.78
Creatief	17.20	5.92	0.56	3.46	0.90	2.64	1.14
Educatief	12.50	5.75	0.68	3.58	0.65	3.13	1.78
Buiten spelen	16.40	5.31	0.86	3.25	0.84	3.33	1.77
Overig[1]	0.80	6.00	-	3.80	-	3.00	-

[1]Betrof slechts één observaties, waardoor er geen standaardafwijking gerapporteerd wordt.

Tabel 5.4 Geobserveerde kwaliteit op basis van de NCKO-schalen op het niveau van de individuele pedagogisch medewerker en per groep - 2024

	BSO (N = 45 PM-ers)			BSO (N = 28 groepen)		
Verzorgend	**Range**	***M***	***SD***		***M***	***SD***
Emotionele ondersteuning	2.83-4.75	3.83	0.49	2.92-4.58	3.86	0.41
Sensitief	2.67-4.67	3.77	0.51	2.83-4.50	3.81	0.42
Responsief	3.00-5.00	3.89	0.51	3.00-4.67	3.90	0.44
Autonomie	2.83-4.75	3.60	0.44	3.00-4.38	3.62	0.36
Niet-intrusieve stijl	3.00-4.50	3.60	0.43	3.00-4.25	3.63	0.39
Stimulering autonomie	2.67-5.00	3.60	0.53	3.00-4.67	3.61	0.40
Regie & leiding	2.75-5.00	3.91	0.56	2.75-4.50	3.94	0.48
Structureren	3.00-5.00	3.94	0.52	3.00-4.75	3.97	0.46
Ingrijpen, niet permissieve stijl	2.50-5.00	3.88	0.67	2.50-4.67	3.91	0.55
Totaal Verzorgend	2.92-4.75	3.78	0.41	2.92-4.33	3.81	0.35
Educatief	**Range**	***M***	***SD***		***M***	***SD***
Praten en uitleggen	2.00-4.50	3.61	0.55	2.83-4.50	3.63	0.47
Ontwikkelingsstimulering	1.50-4.50	3.26	0.60	2.25-4.00	3.29	0.50
Begeleiding van interacties	1.00-3.83	2.50	0.64	1.00-3.33	2.49	0.54
Stimulering positieve interacties	1.00-3.67	2.46	0.63	1.00-3.33	2.46	0.52
Omgang negatieve interacties	2.00-5.00	3.64	0.92	2.00-5.00	3.63	0.88
Totaal Educatief	1.83-4.00	3.12	0.52	2.14-3.83	3.14	0.44

Tabel 5.5 Geobserveerde kwaliteit op basis van de BSO schaal - 2024

	BSO (N = 32 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en inrichting	1.40-5.00	3.53	0.78
Binnenruimte	1.00-5.00	3.32	1.10
Buitenruimte	1.50-5.00	3.83	1.15
Materiaal en activiteiten	1.38-4.13	2.96	0.67
Proceskwaliteit	1.57-5.00	4.01	1.00
Interacties	1.80-5.00	4.01	1.03
Groepsfunctioneren	1.00-5.00	4.03	1.10
Organisatorisch	2.10-4.14	2.89	0.49
Groepsindeling	1.75-4.75	3.52	0.85
Pedagogisch beleid	1.00-3.00	2.11	0.74
Samenwerking	1.00-4.00	2.29	0.76
Diversiteit[1]	1.00-4.50	2.06	0.77

[1] Diversiteit is gemeten op een 7-puntsschaal in tegenstelling tot de overige BSO schalen die een 5-puntsschaal hebben.

Tabel 5.6 Achtergrond van de pedagogisch medewerkers BSO - 2024

	BSO (N = 29 groepen)			
Achtergrond PM	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	48	20.00-63.00	35.90	11.14
Werktijd in uren	48	0.00-38.00	24.58	9.15
Werkervaring	48	1.00-27.00	9.51	7.40
Vooropleiding	48	1.00-7.00	4.96	1.07
Vervolgopleiding	48	5.00-7.00	5.21	0.62
Vast contract (%)	47		82.98	

Tabel 5.7 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers BSO - 2024

	BSO (N = 29 groepen)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte drukste dagen	46	7.00-94.33	26.08	13.94
Kind-staf ratio drukste dagen	46	7.00-12.50	10.01	1.23
Kleuters (4-6)	27	0.30-1.00	0.59	0.23
Jonge schoolkinderen (6-9)	37	0.21-1.00	0.50	0.21
Oudere schoolkinderen (9-12)	28	0.05-1.00	0.34	0.25
Lage SES	14	0.00-1.00	0.15	0.27
Migratieachtergrond	14	0.00-1.00	0.19	0.27
Zorgbehoefte	41	0.00-1.00	0.19	0.23
Taalondersteuning	38	0.00-0.22	0.04	0.06
Beperking	41	0.00-0.14	0.02	0.04
Gedragsondersteuning	39	0.00-0.44	0.09	0.12
Vluchteling	38	0.00-0.09	0.00	0.02
Overig	38	0.00-0.86	0.05	0.15

Tabel 5.8 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers BSO - 2024

	BSO (N = 29 groepen)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	46	3.50-5.54	4.66	0.42
Werkinclusie	46	3.60-6.00	5.07	0.43
Werkstress	46	1.20-4.80	2.90	0.79
Teamcohesie	46	2.80-6.00	4.76	0.63
Continue professionalisering	46	1.00-3.40	2.10	0.50
Teamgerichte professionalisering	46	1.00-4.00	2.42	0.69
Frequentie teamoverleg	44	2.00-7.00	4.86	1.13
Reflectie en toepassing	46	1.83-4.50	3.24	0.61
Zelfvertrouwen (algemeen)	46	4.33-6.00	4.97	0.32
Zelfvertrouwen (diversiteit)	46	3.00-6.00	4.69	0.60

Tabel 5.9 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers BSO - 2024

	BSO (N = 29 groepen)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	48	1.75-4.75	3.16	0.70
Opendeurenbeleid	48	1.00-5.00	2.71	1.15
Kinderparticipatie	48	2.83-4.17	3.48	0.34
Contact met ouders	46	0.07-0.60	0.37	0.13
Multiculturele groepspraktijken	46	1.00-4.17	2.99	0.75
Groepssocialisatie	46	2.89-5.00	3.87	0.51
Gebruik (sociale) media	47	1.00-4.29	2.44	0.85

Tabel 5.10 Activiteitenaanbod zoals gerapporteerd door pedagogisch medewerkers BSO - 2024

	BSO (N = 29 groepen)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	48	1.00-6.17	3.64	0.94
Samenspel	48	1.20-6.14	3.91	1.02
Creatieve en musische activiteiten	47	1.00-3.25	1.80	0.53
Taal & geletterdheid	47	1.00-3.57	2.47	0.59
Ontluikend rekenen	47	1.00-4.00	2.20	0.64
Wetenschap & technologie	47	1.00-3.50	1.93	0.61
Burgerschapsvorming	47	1.00-3.71	2.07	0.80
Buitenactiviteiten & uitstapjes	47	1.63-4.33	3.48	0.57

Bijlage D – Gastouderopvang

Tabel 6.1 Aantal gastouders en verdeling naar leeftijd van opgevangen kinderen op de dag van bezoek - 2024

Gastouderopvang (N = 23 gastouders)					
Leeftijd	***N***	**%**	**Leeftijd**	***N***	**%**
Baby's	2	8.7	Baby's en peuters	12	52.2
Peuters	5	21.7	Baby's en schoolkinderen	0	0.0
Schoolkinderen	1	4.3	Peuters en schoolkinderen	2	8.7
			Baby's, peuters en schoolkinderen	1	4.3

Tabel 6.2 Geobserveerde proceskwaliteit in de gastouderopvang op domeinniveau - 2024

	GO (N = 23 gastouders)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	4.80-6.90	6.20	0.54
Educatieve kwaliteit	2.67-6.67	4.60	0.87

Tabel 6.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau in de gastouderopvang - 2024

	GO (N = 121 observaties)				GO (N = 23 gastouders)			
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	***N***	**Range**	***M***	***SD***	***N***
Aantal kinderen	1.00-6.00	2.71	1.43	121	1.00-5.00	2.66	1.19	23
Aantal volwassenen	1.00-2.00	1.02	0.16	121	1.00-1.50	1.02	0.10	23
Kind-staf ratio	1.00-6.00	2.66	1.42	121	1.00-5.00	2.62	2.62	23
CLASS Infant	**Range**	***M***	***SD***	***N***	**Range**	***M***	***SD***	***N***
Relationeel klimaat	4.00-7.00	6.09	0.92	45	4.67-7.00	6.08	0.81	15
Sensitiviteit	5.00-7.00	6.24	0.71	45	5.33-7.00	6.27	0.58	15
Gemiddelde emotionele kwaliteit	4.50-7.00	6.17	0.70	45	5.17-7.00	6.18	0.59	15
Faciliteren exploratie	2.00-7.00	4.93	1.45	45	2.33-6.67	4.96	1.23	15
Vroege taalondersteuning	2.00-7.00	4.64	1.37	45	2.33-7.00	4.62	1.15	15
Gemiddelde educatieve kwaliteit	2.00-7.00	4.79	1.25	45	2.33-6.50	4.79	1.07	15
Groepssocialisatie	1.00-6.00	2.76	1.46	45	1.00-4.67	2.68	1.12	15
CLASS Toddler	**Range**	***M***	***SD***	***N***	**Range**	***M***	***SD***	***N***
Positieve sfeer	3.00-7.00	6.47	0.82	64	4.75-7.00	6.49	0.60	20
Negatieve sfeer (R)	6.00-7.00	6.92	0.27	64	6.33-7.00	6.93	0.19	20
Sensitiviteit	3.00-7.00	6.27	0.95	64	4.75-7.00	6.31	0.74	20
Aandacht kindperspectief	2.00-7.00	5.42	1.32	64	3.67-7.00	5.44	0.94	20
Begeleiding gedrag	3.00-7.00	6.06	1.07	64	4.00-7.00	6.09	0.81	20
Gemiddelde emotionele kwaliteit	3.80-7.00	6.23	0.69	64	4.80-7.00	6.25	0.53	20
Faciliteren ontwikkeling	1.00-7.00	4.86	1.45	64	3.00-7.00	4.88	0.99	20
Kwaliteit feedback	1.00-7.00	4.16	1.42	64	1.75-6.50	4.18	1.12	20
Taalstimulering	1.00-7.00	4.63	1.32	64	2.67-6.50	4.64	1.02	20
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.33-7.00	4.55	1.21	64	2.67-6.67	4.57	0.91	20
Groepssocialisatie	1.00-6.00	3.13	1.60	64	1.00-5.50	3.17	1.40	20
CLASS Pre-K	**Range**	***M***	***SD***	***N***	**Range**	***M***	***SD***	***N***
Positief klimaat	6.00-7.00	6.67	0.49	12	6.00-7.00	6.67	0.47	4
Negatief klimaat (R)	7.00-7.00	7.00	0.00	12	7.00-7.00	7.00	0.00	4
Sensitiviteit	5.00-7.00	6.58	0.79	12	5.33-7.00	6.58	0.83	4
Aandacht kindperspectief	3.00-7.00	5.75	0.97	12	4.50-6.33	5.63	0.80	4
Gedragsregulering	6.00-7.00	6.42	0.51	12	6.00-6.67	6.42	0.29	4
Gemiddelde emotionele kwaliteit	6.00-6.80	6.48	0.37	12	6.00-6.73	6.46	0.34	4
Productiviteit	5.00-7.00	6.33	0.78	12	5.67-7.00	6.35	0.55	4
Educatieve werkvormen	4.00-7.00	4.58	0.90	12	4.33-5.50	4.67	0.56	4
Conceptontwikkeling	1.00-5.00	3.42	1.44	12	1.50-4.75	3.15	1.49	4
Kwaliteit feedback	2.00-6.00	3.92	1.24	12	2.00-5.00	3.77	1.29	4
Taalstimulering	3.00-5.00	4.25	0.87	12	3.50-5.00	4.29	0.67	4
Gemiddelde educatieve kwaliteit	3.20-5.60	4.50	0.60	12	3.90-5.00	4.45	0.46	4
Groepssocialisatie	1.00-5.00	3.67	1.30	12	2.50-4.67	3.71	1.13	4

Tabel 6.4 Geobserveerde kwaliteit van interacties voor baby's en dreumesen op observatiecyclus niveau in de gastouderopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	GO (N = 45 observaties)						
	N	Emotioneel		Educatief		Groepssocialisatie	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	37.8	6.06	0.61	4.38[a]	1.22	1.94[c]	0.97
Spel	22.2	6.25	0.75	5.40[ab]	0.77	3.50[c]	1.58
Creatief	4.4	7.00	0.00	6.50[ab]	0.71	4.00[c]	0.00
Educatief	22.2	6.20	0.92	5.00	1.00	3.40[c]	1.71
Buiten spelen	13.3	6.00	0.45	4.00[b]	1.61	2.33	1.03

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.5 Geobserveerde kwaliteit van interacties voor peuters op observatiecyclus niveau in de gastouderopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	GO (N = 64 observaties)						
	N	Emotioneel		Educatief		Groepssocialisatie	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	28.1	6.02	0.76	4.30	1.15	2.67	1.09
Spel	29.7	6.24	0.73	4.63	1.33	3.21	1.55
Creatief	4.7	6.47	0.31	4.11	1.02	4.33	1.53
Educatief	26.6	6.35	0.71	4.94	1.26	3.00	2.09
Buiten spelen	7.8	6.28	0.56	4.40	0.86	4.00	1.23
Overig	3.1	6.40	0.00	3.67	0.94	3.50	2.12

Tabel 6.6 Geobserveerde kwaliteit van interacties voor schoolkinderen op observatiecyclus niveau in de gastouderopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2024

	GO (N = 12 observaties)						
	N	Emotioneel		Educatief		Groepssocialisatie	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	33.3	6.40	0.46	4.45	1.01	4.00	0.82
Spel[1]	8.3	6.80	-	4.60	-	5.00	-
Creatief	25	6.73	0.12	4.67	0.31	2.67	0.58
Educatief	0	-	-	-	-	-	-
Buiten spelen	25	6.20	0.35	4.53	0.42	4.67	0.58
Overig[1]	8.3	6.60	-	4.00	-	1.00	-

[1]Betreft slechts één observatie waardoor er geen standaardafwijking kan worden berekend

Tabel 6.7 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal FCCERS-R - 2024

	GO (N = 23 gastouders)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	2.50-7.00	4.83	1.39
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	5.83	1.44
Taal	2.33-7.00	5.14	1.46
Activiteiten	2.64-6.70	4.69	1.24
Interactie	3.00-7.00	6.17	1.17
Programma	2.33-7.00	6.04	1.30
Diversiteit	1.00-6.00	3.09	1.31
Totaal (zonder diversiteit)	3.37-6.70	5.17	0.99
Totaal (met diversiteit)	3.19-6.42	4.91	0.97

Tabel 6.8 Achtergrond van de gastouders - 2024

	GO (N = 21 gastouders)			
Achtergrond GO	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	21	24-64	47.38	12.19
Werkdagen	21	1-5	3.14	1.06
Werktijd in uren	21	4-65	31.60	12.96
Werkervaring	21	1-35	13.69	9.31
Vooropleiding	21	1-7	4.14	1.85
Vervolgopleiding	21	2-7	4.48	1.97
Vast contract (%)	21		14.3	
Eigenaar/ZZP (%)	21		71.4	
Bemiddeling (%)	21		14.3	

Tabel 6.9 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door de gastouders - 2024

	GO (N = 21 gastouders)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte	21	1.50-6.00	4.38	1.27
Kind-staf ratio	21	1.50-6.00	4.38	1.27
Baby's	21	0.00-0.50	0.20	0.16
Dreumesen	21	0.00-0.80	0.27	0.21
Peuters	21	0.00-0.69	0.30	0.22
Kleuters	21	0.00-0.44	0.07	0.11
Jonge schoolkinderen	21	0.00-0.38	0.07	0.13
Oude schoolkinderen	21	0.00-0.67	0.10	0.19
Lage SES	19	0.00-1.00	0.10	0.24
Migratieachtergrond	19	0.00-0.69	0.07	0.21
Zorgbehoefte	21	0.00-1.00	0.15	0.28
Taalondersteuning	21	0.00-0.67	0.08	0.18
Beperking	21	0.00-0.13	0.01	0.03
Gedragsondersteuning	21	0.00-0.33	0.02	0.08
Vluchteling	21	0.00-0.00	0.00	0.00
Overig	21	0.00-1.00	0.05	0.22

Tabel 6.10 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door gastouders - 2024

	GO (N = 21 gastouders)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	21	4.48-5.92	5.14	0.41
Werkinclusie	21	3.40-6.00	5.22	0.61
Werkstress	21	1.00-3.80	2.21	0.86
Continue professionalisering	21	1.10-2.60	1.66	0.39
Frequentie teamoverleg	21	0.00-5.00	0.86	1.24
Reflectie en toepassing	21	2.00-4.00	3.09	0.56
Zelfvertrouwen (algemeen)	21	3.88-5.00	4.59	0.44
Zelfvertrouwen (diversiteit)	21	3.00-5.00	3.71	0.72

Tabel 6.11 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door gastouders - 2024

	GO (N = 21 gastouders)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	21	2.33-5.00	4.16	0.79
Kinderparticipatie	21	2.33-4.17	3.26	0.50
Contact met ouders (%)	21	0.07-0.64	0.28	0.15
Multiculturele groepspraktijken	21	1.00-4.00	1.99	0.97
Groepssocialisatie	21	2.78-5.00	3.91	0.56

Tabel 6.12 Activiteitenaanbod voor jonge kinderen zoals gerapporteerd door gastouders - 2024

	GO (N = 21 gastouders)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	21	3.11-6.83	5.18	1.03
Samenspel	21	1.71-6.60	4.83	1.09
Creatieve en musische activiteiten	21	1.46-5.88	3.28	1.02
Taal & geletterdheid	21	2.00-6.43	4.82	1.24
Ontluikend rekenen	21	1.56-5.00	3.17	1.03
Wetenschap & technologie	21	1.38-6.00	2.65	1.30
Burgerschapsvorming	21	1.00-4.50	2.23	0.99
Buitenactiviteiten & uitstapjes	21	1.71-4.86	3.39	0.80

Tabel 6.13 Resultaten van de clusteranalyse op kwaliteitsprofielen

	2-clusteroplossing	3-clusteroplossing	4-clusteroplossing	5-clusteroplossing	6-clusteroplossing
Aantal iteraties	4	5	9	10	7
Gemiddelde afstand tot cluster	3.29	3.68	3.66	3.61	3.65
Verdeling over clusters	Cluster 1=149 Cluster 2=104	Cluster 1=113 Cluster 2=42 Cluster 3=98	Cluster 1=25 Cluster 2=36 Cluster 3=97 Cluster 4=95	Cluster 1=23 Cluster 2=32 Cluster 3=98 Cluster 4=28 Cluster 5=72	Cluster 1=26 Cluster 2=16 Cluster 3=85 Cluster 4=45 Cluster 5=23 Cluster 6=58
Typologie	Cluster 2=laag Cluster 1=hoog	Cluster 2=laag Cluster 1=midden Cluster 3=hoog	Cluster 3=laag CLASS, laag FCCERS Cluster 2=midden-hoog CLASS, midden FCCERS Cluster 4=midden CLASS, midden-hoog FCCERS Cluster 1=hoog CLASS, hoog FCCERS	Cluster 1=laag CLASS, laag FCCERS Cluster 2=midden-hoog CLASS, midden-laag FCCERS Cluster 3=midden CLASS, midden FCCERS Cluster 4=hoog CLASS, midden-hoog FCCERS Cluster 5= hoog CLASS, hoog FCCERS	Cluster 1=laag CLASS, laag-midden FCCERS Cluster 2=midden CLASS, laag FCCERS Cluster 3=midden CLASS, midden-hoog FCCERS Cluster 4=midden-hoog CLASS, midden FCCERS Cluster 5=hoog CLASS, midden-hoog FCCERS Cluster 6=hoog CLASS, hoog FCCERS
Onderscheidend vermogen					
Emotionele kwaliteit	$F(1,251)=13.14$, $p<.001$	$F(2,250)=12.86$, $p<.001$	$F(3,249)=13.23$, $p<.001$	$F(4,248)=13.76$, $p<.001$	$F(5,247)=9.02$, $p<.001$
Educatieve kwaliteit	$F(1,251)=17.76$, $p<.001$	$F(2,250)=24.11$, $p<.001$	$F(3,249)=21.62$, $p<.001$	$F(4,248)=16.58$, $p<.001$	$F(5,247)=15.14$, $p<.001$
Ruimte/meubilering	$F(1,251)=35,68$, $p<.001$	$F(2,250)=52.26$, $p<.001$	$F(3,249)=39.95$, $p<.001$	$F(4,248)=25.27$, $p<.001$	$F(5,247)=29.30$, $p<.001$
Taal en redeneren	$F(1,251)=260,77$, $p<.001$	$F(2,250)=196.88$, $p<.001$	$F(3,249)=129.36$, $p<.001$	$F(4,248)=95.05$, $p<.001$	$F(5,247)=98.92$, $p<.001$
Interactie	$F(1,251)=85,89$, $p<.001$	$F(2,250)=66.09$, $p<.001$	$F(3,249)=76.01$, $p<.001$	$F(4,248)=86.04$, $p<.001$	$F(5,247)=61.25$, $p<.001$
Activiteiten	$F(1,251)=168,06$, $p<.001$	$F(2,250)=139.18$, $p<.001$	$F(3,249)=91.40$, $p<.001$	$F(4,248)=71.84$, $p<.001$	$F(5,247)=62.26$, $p<.001$
Programma	$F(1,251)=143,60$, $p<.001$	$F(2,250)=152.30$, $p<.001$	$F(3,249)=169.35$, $p<.001$	$F(4,248)=171.04$, $p<.001$	$F(5,247)=129.43$, $p<.001$

Tabel 6.14 Vergelijking van kwaliteitsindicatoren van de 5-clusteroplossing

	Cluster 1 (*N* = 23)	Cluster 2 (*N* = 32)	Cluster 3 (*N* = 98)	Cluster 4 (*N* = 28)	Cluster 5 (*N* = 72)	Significante verschillen
CLASS	***M (SD)***	***M (SD)***	***M (SD)***	***M (SD)***	***M (SD)***	
Emotionele kwaliteit	5.23 (0.50)	6.01 (0.46)	5.83 (0.58)	6.12 (0.47)	6.05 (0.43)	1 < 2, 3, 4, 5 3 < 4, 5
Educatieve kwaliteit	2.61 (0.64)	3.65 (0.77)	3.43 (0.79)	3.92 (0.78)	4.02 (0.83)	1 < 2, 3, 4, 5 5 > 2, 3
Omgevingsschaal	***M (SD)***	***M (SD)***	***M (SD)***	***M (SD)***	***M (SD)***	
Ruimte/meubilering	3.96 (1.08)	3.99 (0.98)	4.24 (0.76)	5.14 (0.98)	5.28 (0.81)	4 > 1, 2, 3 5 > 1, 2, 3
Taal en redeneren	3.06 (1.05)	3.46 (0.87)	4.15 (0.85)	6.05 (0.80)	5.86 (0.87)	1 < 3, 4, 5 2 < 3, 4, 5 3 < 4, 5
Interactie	3.39 (0.88)	5.55 (0.83)	6.07 (0.72)	5.91 (0.98)	6.61 (0.53)	1 < 2, 3, 4, 5 5 > 2, 3, 4 2 < 3
Activiteiten	2.84 (0.64)	3.05 (0.75)	3.59 (0.76)	4.75 (0.80)	4.94 (0.71)	1 < 3, 4, 5 2 < 3, 4, 5 3 < 4, 5
Programma	4.52 (1.25)	3.24 (0.84)	6.12 (0.70)	5.05 (0.74)	6.84 (0.33)	5 > 1, 2, 3, 4 3 > 1, 2, 4 2 < 1, 4 1 < 4

De vragenlijst waarop de achtergrondkenmerken gebaseerd zijn, is niet door alle gastouders volledig ingevuld. In Tabel 6.16 t/m Tabel 6.22 is voor de overzichtelijkheid de *N* van de totalen per profiel gerapporteerd.

Tabel 6.15 Achtergrondkenmerken van de gastouder per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Achtergrondkenmerken	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Leeftijd	47.14	43.29[a]	48.88	49.35[a]	45.48	45.11[a]
Werkdagen	3.62	3.86	3.66	3.75	3.52	3.39
Werktijd	32.36	30.86	32.34	32.11	32.65	33.06
Werkervaring	12.65	9.55	14.47	12.82	12.98	12.39
Opleiding	4.76	4.62	4.88	4.49[a]	4.33[a]	5.28[a]
Achtergrondkenmerken	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Max MBO2	16.87	14.29	9.38[a]	24.49[a]	22.22	8.45[a]
HBO+	21.69	14.29	18.75	16.33[a]	18.52	33.80[a]
Uurprijs > vergoeding	22.89	22.73	28.13	18.56	25.93	25.35

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.16 Werkbeleving en professionalisering per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Werkbeleving en professionalisering	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Werkbeleving	5.10	5.08	5.12	5.14	5.18	5.02
Werk inclusief	5.19	5.17	5.17	5.21	5.23	5.17
Werkstress	2.18	2.10	2.12	2.12	2.04	2.38
Continue professionalisering	1.70	1.63	1.70	1.63	1.82	1.76
Frequentie teamoverleg	1.35	1.28	1.48	1.18	1.70	1.42
Zelfvertrouwen	4.38	4.35	4.36	4.42	4.26	4.39
Aanvullend cursussen	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Omgang baby's	29.60	15.79[a]	16.67[a]	26.74[a]	30.43	43.08[a]
Ontwikkeling kinderen	45.74	42.11	43.33	44.19	52.17	47.69
Spelbevordering peuters	16.59	10.53	10.00	16.28	17.39	21.54
Gespreksvoering ouders	23.32	31.58[a]	30.00[a]	18.60	4.35[a]	30.77[a]
Kunst en cultuur	15.70	15.79	16.67	8.14[a]	34.78[a]	18.46
VVE	20.18	15.79	10.00	19.77	30.43	23.08
Taal en interactie	12.56	0.00	13.33	13.95	4.35	16.92
Zorgkinderen	22.42	21.05	23.33	23.26	26.09	20.00
Signalering mishandeling	56.50	31.58[a]	63.33[a]	50.00	69.57[a]	64.62[a]
Algemeen gastouders	45.74	52.63	40.00	39.53	47.83	53.85

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.17 Groepskenmerken (grootte en leeftijd) per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Groepsgrootte	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Groepsgrootte gemiddeld	3.76	4.03	3.73	3.59	3.79	3.90
Groepsgrootte maximaal	4.37	4.76	4.28	4.23	4.41	4.46
Aantal kinderen per week	5.14	5.43	5.13	4.99	5.11	5.28
Leeftijden	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Aandeel baby's	14.33	9.88	16.47	13.15	12.54	17.01
Aandeel dreumesen	18.74	13.48	19.13	18.69	17.49	20.67
Aandeel peuters	28.48	24.60	26.83	27.84	31.48	30.07
Aandeel kleuters	12.68	13.78	12.92	12.72	14.88	11.36
Aandeel schoolkinderen (jong)	16.65	20.87	14.27	18.07	14.06	15.49
Aandeel schoolkinderen (oud)	8.72	17.40	10.38	8.50	9.55	5.40
Aandeel 0-4 jarigen	61.22	47.95	62.43	59.48	61.51	67.76
Aandeel 4-12 jarigen	38.38	52.05	37.57	39.50	38.49	32.24

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.18 Groepskenmerken (achtergrond kinderen en zorgbehoeften) per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Achtergrond kinderen	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Aandeel lage SES	9.73	9.51	9.82	12.02	11.28	6.49
Aandeel migratieachtergrond	12.30	4.60	14.32	12.52	11.43	13.62
Zorgbehoeften	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Totale zorgbehoeften	18.02	24.67	21.20	18.41	13.68	15.57
Taalondersteuning	7.73	5.20	10.35	8.95	6.71	5.95
Beperkingen	2.02	0.00	3.16	2.89	1.54	1.08
Gedragsondersteuning	5.51	13.44[a]	5.63[a]	4.82[a]	2.05[a]	5.31[a]
Vluchtelingen	0.38	0.00	0.00	0.53	0.32	0.49
Overig	2.47	6.03	2.03	1.47	3.06	2.75

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.19 Pedagogisch beleid en klimaat per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Pedagogisch beleid en klimaat	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Stabiliteit groep	3.95	3.78	4.11	3.91	3.91	3.99
Kinderparticipatie	3.18	2.93	3.12	3.16	3.33	3.23
Frequentie overleg GOB	2.53	2.53	2.18	2.58	2.00	2.79
Professionalisering GOB	1.85	1.65	1.57	1.89	1.80	1.97
Pedagogisch beleid en klimaat	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Volgsysteem	17.41	14.29	12.50	15.63	18.52	22.54
VVE programma	16.59	15.00	10.00[a]	15.38[a]	36.00[a]	14.29[a]
Contact met ouders	26.96	23.47[a]	27.88	24.29[a]	28.04	30.82[a]

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.20 Profilering en keuzemotieven ouders per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Profilering	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Kleinschalig	4.11	4.19	4.08	4.10	3.93	4.19
Dienstverlenend	3.94	4.13[a]	3.98	4.10[a]	3.85	3.67[a]
Inclusief	2.48	2.60	2.65	2.42	2.52	2.43
Rijk aanbod	3.38	3.42	3.48	3.33	3.36	3.38
Keuzemotieven ouders	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Kleinschalig en veilig	4.28	4.28	4.30	4.25	4.12	4.37
Gelijke waarden en bekend	3.17	3.25	3.05	3.22	3.19	3.13
Nabijheid en betaalbaar	3.72	3.83	3.81	3.79	3.50	3.65

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Tabel 6.21 Activiteitenaanbod per profiel

	Totaal (*N* = 253)	Profiel 1 (*N* = 23)	Profiel 2 (*N* = 32)	Profiel 3 (*N* = 98)	Profiel 4 (*N* = 28)	Profiel 5 (*N* = 72)
Activiteitenaanbod	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***	***M***
Exploratie-motorisch	4.72	4.55	4.79	4.53	4.83	4.95
Samenspel	4.38	4.11	4.42	4.17[a]	4.57	4.66[a]
Creatief-musisch	2.98	2.62[a]	3.12[a]	2.81[b]	3.24[ab]	3.15[ab]
Taal en geletterdheid	4.07	3.49[a]	4.04	3.87[a]	4.13	4.52[a]
Ontluikend rekenen	3.04	2.68	3.12	2.95	3.08	3.20
Wetenschap en technologie	2.30	1.98	2.42	2.17	2.48	2.45
Burgerschapsvorming	2.15	2.08	2.20	2.04	2.24	2.26
Buiten en uitstapjes	3.47	3.09[ab]	3.63[a]	3.31[b]	3.57	3.67[b]

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .10$).

Colofon

Titel	Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld.
Auteur	Bodine Romijn, Pauline Slot, IJsbrand Jepma, Paulien Muller, Merel Breedeveld, Vaso Tiliopoulou & Paul Leseman
Datum	April 2025
Project	LKK 2021-2025

Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang
(030) 232 62 00
info@monitorlkk.nl
www.monitorlkk.nl